

P. R A M I

REGII PROFESSO-

RIS, SCHOLARUM

Metaphysicarum libri qua-

tuordecim, in totidem

Metaphysicos libros

Aristotelis.

17

P A R I S I I S,

Apud Andream Wechelum.

M. D. L X V I.

Cum privilegio Regis.

PRIVILEGII SENTENTIA

CAutum est autoritate Regia, ne quis alius præter Andream Wechelum juratum in alma Parisiensi Academia Librarium, has P. Rami Scholas Metaphysicas nunc primùm editas, ante decēniū ab editione proximū, in hoc Francorū regno imprimat, neve alibi imprefas vendat: idque omnibus perinde clarum, notum, indictum habeatur, ac si Regii diplomatis sententia operis initio præfigatur, finive postponatur. Secūs qui faxit & libris ipsis, & mille librarum Paris. multa pœnas pendito. Datum Rhemis, Regio consensu subsignatū, D. Villamoro supplicum libellorum magistro præsentē. 3. id. Jun. 1557.

Coignet.

P. R A M I

P R Æ F A T I O I N
S C H O L A S M E-
taphysicas.

Aristoteles in logica mihi videtur quidam Protogenes in pictura, manum siquidem de tabula tollere non potest. De logica, id est de argumentis & argumētorum dispositione libros varios descripsit, alios logico, id est suo proprioque nomine, alios nomine rhetorico, alios acroamatico, contra quos omnes adhuc multiplices scholæ nobis explicatæ sunt, ut Aristotelis de materia formaque artis legibus variæ & plerumque discrepantes Aristotelis sententiæ regerentur, & conformarentur. In arte nihil esto (ait Aristoteles) nisi *κατὰ πάντα* omnino ne-

cessarioque verum, nisi καὶ αὐτὸ homogeneous, totiusque artis naturale & essentialiale documentum, nisi καὶ ὅλα πρῶτον proprium & reciprocum, nisi denique natura prius, loco priore collocatum. His legibus cæteræ singulares artes componuntur: his vinculis doctrinarum reliquarum theoremata continentur: ut nihil falsum, fortuitumve, nihil heterogeneous, nihil inæquabile doceant, nihil ὑπερὸν πλεονέκτερον confundant. Atque ita quidem reliquarum artium decreta à sui studiosis observantur, ut contra nulla sit rei cuiusquam aut voluntatis, aut loci, aut occasionis exceptio, quin obediendum, aut dependendum sit. Marcellus grammaticus cum ex oratione Tiberium reprehendisset, affirmante Atheio Capitone & esse illud latinum, & si non esset, futurum certé. Jam inde mentitur (inquit) Capito, Tu enim Cæsar, civitatē dare potes hominibus, verba non potes. Tanti itaque imperator grammatico non fuit, ut grammaticæ legibus solveretur: Eadem est in cæteris artibus legum authoritas ac reverentia.

Sola

P R Æ F A T I O.

Sola est ex omnibus disciplinis logica, quæ legibus ipsa suis libera solutaque nescio quibus ἀλόγοις esse videatur. Neque verò tot scholis nostris ad liberales artes instaurandum ullus adhuc elenchus cōtra authorem quemquam propositus est, quin captionis alicujus exceptione ab ineptis hominibus defenderetur. At (ut valde confido) pudor aliquando fuerit, grammaticum grammaticæ, rhetorem rhetoricæ, mathematicum mathematicæ legibus sine excusatione ulla obsequi: Logicum verò, id est artificum reliquorum principem artificem, doctoremque summum, infinitam contra logicæ leges licentiam vel potius calumniam sibi permittere. Leges, leges (inquam), istæ sunt omni exceptione majores superioresque, neque solum in cæteris inferioribus disciplinis, sed in ipsa imprimis legum magistra custodiendæ, observandæ, colendæ. Quapropter hoc fundamēto bene & ex ordine collocato, logicisque & æquis iudicibus approbato, magna animi alacritate ad quatuordecim Aristotelis me-

P R Æ F A T I O.

taphysicos libros expendēdum, & examinandum accedamus . Etenim præter superiores libros, Aristoteles alios quatuordecim conscripsit, non illos dico Arabis nescio cujus, editos Aristotelis nomine, sed eos qui græcè inter græca Aristotelis opera leguntur, quatuordecim, inquam, libros Aristoteles conscripsit de logica titulis variis inscriptos, tum sophiæ, tum philosophiæ, tum philosophiæ primæ, tum theologiæ, tum metaphysiçæ, ut vulgò in scholis τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ appellantur . De theologia tamen pauculi versus erunt: logica autem reliqua sunt omnia: aut nominatim, ut de causis, oppositis, cōparatis, & reliquis logicæ decretis, aut idearum mathematicumque nomine, in quibus logica quædam de causis, de genere, & specie disputantur . Itaque Philosophi quidam jam ante Alexandrum Aphrodiseum hanc Aristotelis matæotechniam deprehenderant, ut dicetur in principio tertii metaphysici, & Plutarchi in Alexandro de his libris iudicium illustre est. Ἀληθὺς γὰρ ἡ μετὰ τὰ φυσικὰ

φυσικὰ πραγματεία πρὸς διδασκαλίαν καὶ
 μάθησιν ὃ δὲν ἔχουσα χεῖρισμον. Revera (ait)
 metaphysica tractatio ad docendum, &
 discendum nil utilitatis habet. Atqui
 tamen Aristoteles minimè logicam vi-
 detur in hoc argumento cogitasse: cùm
 in logica sæpe appellet hanc artem mo-
 dὸ κυρία πάντων dominam omnium, ut 7.
 cap. 1. Post. modὸ quandam scientiam,
 quæ universaliter conetur demonstrare
 universalia, ut 8. cap. 1. Post. & 11. cap. 1.
 Elench. modὸ quæ δι' ἀκριβείας per accu-
 rationem doceat definiēdi doctrinam,
 ut 2. cap. 7. Topici, & sic aliis locis in lo-
 gica & philosophia reliqua permultis:
 sed imprimis quarto, & sexto theologiæ
 ipsius libro manifesta erit, minimeque
 dubia Aristotelis hac de re sententia,
 quòd hic scientiam cogitarit à logica
 diversam omnium causarum, sed præ-
 fertim primæ: seu omnis entis quatenus
 est ens, sed præcipuè primi: hinc mira-
 biles hujus sapientiæ laudes non ab in-
 interpretibus solum, qui vocant meta-
 physicam ἐπιστήμην ἐπιστήμων, τεχνὴν τεχνῶν,
 scientiam scientiarum, artem artium,

πολὺ ὕμνητον σοφίαν prædicabilē sapiētiā,
 sed laudes ab Aristotele imprimis secū-
 do capite libri primi, quæ tum melius
 prædicabūtur. Quare cū dico in qua-
 tuordecim libris nīl nisi logicum ab
 Aristotele confundi: non dico ab Ari-
 stotele sciente & prudente contra logi-
 cas Aristotelis leges confundi, sed huc
 tamen re vera, ac veritate philosophum
 contra philosophiæ suæ decreta dela-
 psū esse. Quin Platoniciæ laudis æmu-
 lationem (ne quid de laudibus Aristot-
 elis prætereā) hic aliquam fuisse su-
 spicor. Socrates enim apud Platonem
 dialecticā multis & mirificis laudibus
 afficit, ejusque docet esse varium & ad-
 mirabilem usum, cū in singularibus
 & quotidianis rebus interrogando, re-
 spondendo, rationē quærendo, capien-
 doque, tum maximē in omnibus & per-
 petuis rebus, quales sunt in artibus &
 scientiis comprehensæ, ut dialecticæ lu-
 mine videamus earum communiones,
 similitudines, differentias, dissimilitu-
 dines, principia, quæ sit in physicis *πίσις*,
 quæ sit in mathematicis *διάνοια*, quæ sit
 in

P R Æ F A T I O.

in logicis ipsis νόμοις, ut tandem cūm di-
vini solis umbram quandam in his uni-
versalibus exemplis deprehenderimus:
operaque Dei, divinorumque operum
ordinem, symmetriam, descriptionem,
é mathematicis, logica mente contem-
plati fuerimus, tum ad eum ipsum cla-
rissimum solem contemplandum, vitæ-
que integritate imitandum converta-
mur. Hac de re Socrates in Philebo, &
septimo de republica, multa magnificè
philosophatur, & dialecticam hic appel-
lat. Recentiores autem Platonici Ari-
stotelis philosophia non multò diligen-
tiùs, quàm Platonis imbuti ajunt talibus
locis nomine dialecticæ metaphysicam
à Platone significari: In eoque doctoris
Aristotelis errorem sequuntur. Aristo-
teles enim Socratis argumentum æmu-
latus, summum illum dialecticæ usum
(quo principia & causas specialium ar-
tium: quo denique omnium rerum sin-
gulare principiū, singularemque caus-
sam dignoscamus) metaphysicis qua-
tuordecim libris copiosius & uberius
videtur persequi. Quin æmulationis

Platonica vestigia quædam vel Platonis verbis tertio metaphysicæ manifestius apparebunt, Aristotelis igitur voluntas dubia jam esse non potest, quin artem quandã omnium artium maximam à logica differentē complecti velit, sed quàm logicé, quàm legitimé, quàm recté, quàm congruenter velit, deinceps erit é logicis legibus æstimandũ, & considerãdum. Quamobrem theologiæ veræ studiosi, amatores, patroni, defensores adeste æquis animis, & controversiam longé maximam, ac nobilissimam cognoscite. Quatuordecim metaphysicos libros, quatuordecim logicarũ tautologiarum cumulos esse statuo, & quidem rerum, non solũ in aliis Aristotelis libris, sed in præsentibus etiam sæpius scriptarum, & rescriptarum: theologiam veró (quæ híc appellatur) impietatem omnium impietatum maximé detestabilem, & execrabilem esse confirmo. At enim scholæ physicæ physicam Aristotelis theologiam inexpressibili infinitatum, & æternitatum impietate refertam docuerunt. Metaphysicæ
autem

P R Æ F A T I O.

autem scholæ repetitas é physicis eadem impietates, & aliis multó fœdioribus cumulas docebunt, brevique spero futurum, ut Christianos tam fœdæ theologiæ pudeat, & pœniteat, conversisque animis nō solúm paganam illam vix Satyris Faunisque dignam theologiam repudient, sed purius sanctiusque Evangelium totis animis amplectantur. Enimveró Aristoteles varios in utraque lingua interpretes doctrina diligentiaque præstantes habuit: sed interpretes, qui qualis esset Aristoteles, explicarent, ac plerumque ne explicarent quidem: iudices adhuc nullos habuit, qui quid ageret, & quamobrem, & quomodo leges ipse legislator observaret, considerandum, judicandumque sibi proponerent. Etenim é pictoribus (ut illud in Aristotelis poëtica eleganter comparatum, ad istius quoque disputationis comparisonem usurpetur) Polygnotus præstantiores, Pauson deteriores, Dionysius pares imagines pinxit: é poëtis Homerus meliores mores, Hegemon pejores, Cleophon pares ex-

pressit: Quin Euripides quales essent,
 Sophocles quales esse deberent. At, in-
 quam, Aristotelis philosophia varios in-
 terpretes tanquam pictores & poëtas
 habuit, Pausonas & Hegemonas per-
 multos, Dionysios, & Cleophontes &
 Euripides raros. Polygnotum certé, So-
 phoclem, Homerū prorsus neminem,
 cū tamen Aristoteles in philosophis
 antiquis Polygnotus, Sophocles, Ho-
 merus esse omnibus modis contendis-
 set. Atque hic mihi post Aristotelem
 ipsum præcipuè res erit cum Alexan-
 dro professore Athenis imperatorio &
 principe Aristotelis interprete. Nam
 licet Aspasius, & Sosigenes interpre-
 tes ab eo nonnunquam appellentur in
 his libris, eorum tamen nihil extat. Sy-
 rianus autem tertio libro, & duobus ul-
 timis adversus Aristotelem, Pythago-
 reos & Xenocraticos defendit. Qua-
 propter philosophi (quicunque scholas
 istas lecturi, & cognituri estis) per san-
 ctam Dei sapientiam (quam nobis hic
 Aristoteles pollicetur) agite: & in Ari-
 stotelis philosophia pingenda, & con-
 formanda

P R Æ F A T I O.

formanda Polygnotum , Sophoclem,
Homerum optate, vel potiùs Aristote-
lis catholicas leges seriò vobis propo-
nite: Pictores enim omnes, poëtas om-
nes longissimé superabunt. Os hume-
rosque Deo similem speciem, versus &
numeros tali poëmate dignos, illam de-
nique Polygnoti antiquitatem , illam
Sophoclis gravitatem , illam Homeri
majestatem abundé præstabunt. Duci-
bus igitur Aristotelis legibus ad theo-
logiam Aristotelis retexendum acce-
datur. quæraturque utrum tota Aristo-
telis metaphysica nil aliud sit, quam lo-
gica logicis plurimis & theologicis qui-
busdam sophismatis obscurata: Id enim
est, quod præcipué differendû, demon-
strandumque mihi proposui.

THE AMERICAN PEOPLE

BY PROFESSOR J. A. HARRIS

Author of "The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

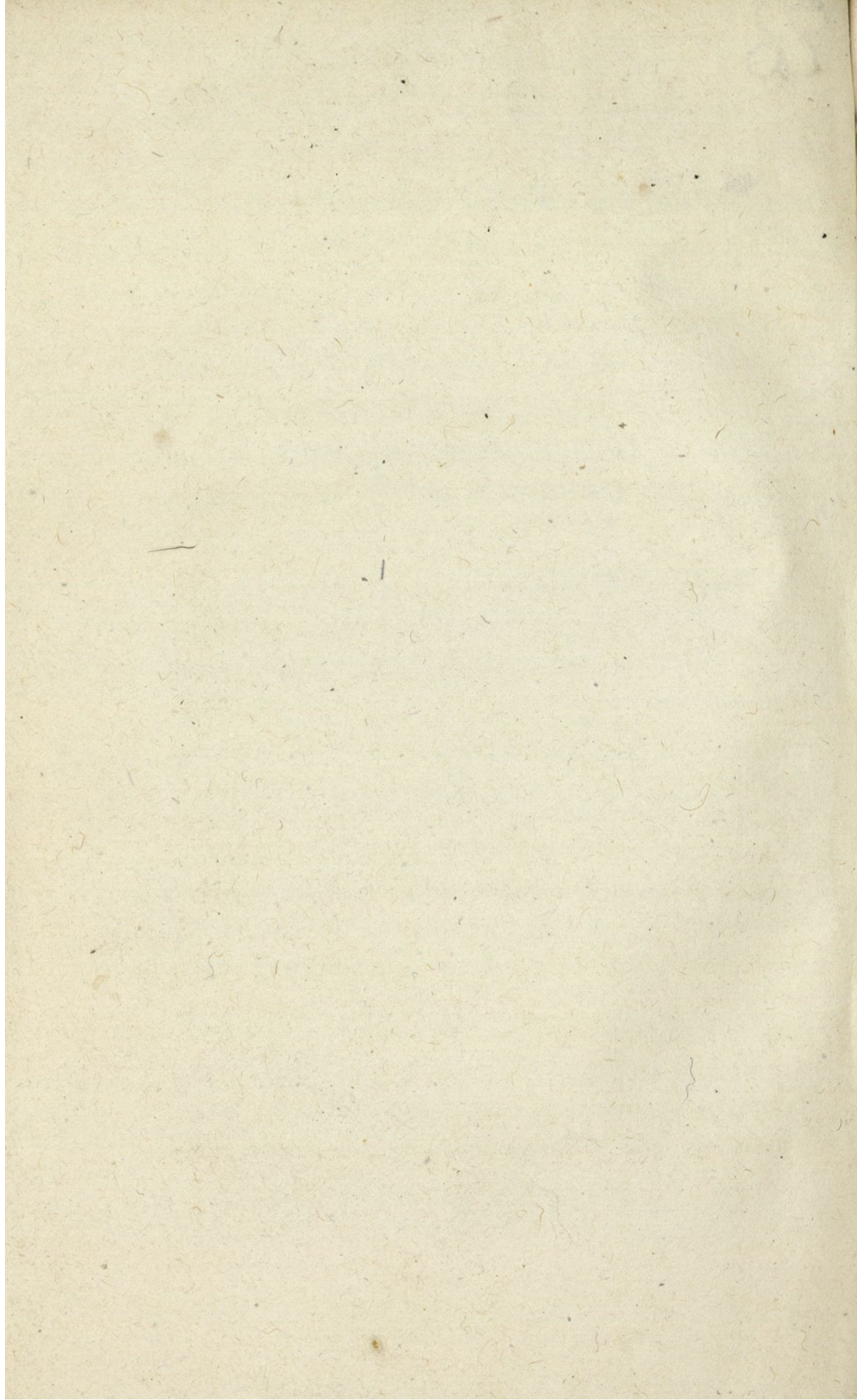
"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

"The American People," "The American People,"

I

P. RAMI REGII PRO-
FESSORIS SCHOLA-
rum *Metaphysicarum liber pri-
mus, in primum Metaphy-
sicum.*

In titulum, τὰ μὲν τὰ φυσικά.

Hic titulus videtur factus esse ex par-
te minima. Nam theologia, quæ phy-
sicam sequi debeat, vix millesimam
totius hujus operis partem occupat:
logica cætera sunt, logicis & apertis
nominibus expressa, vel idearum &
mathematicum specie obscurata. Itaque si à majore par-
te inscriptio fieri debuit, debuit utique logica inscribi,
non post physica, vel (ut vulgus loquitur) metaphysi-
ca. Quod si quis non copiæ, sed præstantiæ rationem
hic habitam existimet, is præstantiam impiarum tan-
tùm fraudum, ubi tãdem perceperit, judicium (ut spe-
ro) mutabit, & titulum talem temerè præscriptum
judicabit. Neque verò logica post physicam, sed ante
physicam, imò ante quamlibet disciplinam docenda
sit. Et Aristoteles hanc qualemcumque matæotech-
niam meditans, putat esse scientiam, qua reliquarum
scientiarum principia, & causæ, & affectiones per-
pendantur. quod esse tamen nullo modo possit, nisi ante

omnes scientias intellecta perceptaque fuerit: & sic methodus Aristotelis in artium & doctrinarum studiis generalia precedere jubet. Quare titulus iste τὸν μετὰ τὰ φυσικὰ, confusionem futuram in vestibulo jam protinus indicat. Neque tamen titulus videtur ab Aristotele, sed ab interpretibus ita factus esse. Ab Aristotele enim ipso in hoc opere appellatur modó σοφία, ut 2. cap. 1. lib. modó philosophia, ut quarto libro sæpius: modó prima philosophia, ut feré aliás semper: modó θεολογική, ut 6. & 12. lib. τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ in quatuordecim libris nusquam appellantur.

I N C A P. I.

Agedum, confusio metaphysicorum librorum permagna est: de ipsa tamen nihil confusé differamus: vitia quæ accusamus, in ipsa in primis accusatione nobis cavenda sunt: distinctio quædam nobis adhibeatur. Tota igitur metaphysica præmio quodam duorum primorum librorum rem modo quodā proponit & definit: tertio tanquam distribuit: deinde reliquis libris distributa persequitur. Et sané Aristoteles initio tertii, seriem ordinis hujus quodā modo prætexuit, & τὰ περὶ φυσικὰ, tanquam diceret præmiata, nominatim appellat duobus primis libris exposita: & duo proximi libri adhuc idem præmium in re proponenda definiendaque, ut cum Plinio loquar, præmiantur. Quare &

& hanc disputationis viam, scholæ nostræ sequentur. Quid igitur est primum in proœmio? quid secundum? Definitio metaphysicæ duobus primis libris adumbratur: duobus proximis erit distributio quædam: sed definitio ipsa duobus primi libri capitibus informatur, reliquis edisseritur. Agedum, metaphysicæ definitionem attēdamus. Quid est metaphysica? Est (inquit metaphysicus) scientia de primis causis & principiis. Atque in hac definitione, genus est metaphysicæ, scientia: differētia est in reliquis partibus. Itaque ad declarādum, quomodo sciētia cōparetur sensu, memoria, phantasia, experiētia, ratiocinatione, quæ differentia sit artis & experientia, logica præcipuè ér 14. & 26. cap. 1. Post. & ér 18. cap. 2. Post. huc derivatur: ubi tamēn phantasia neque veré, neque alibi Aristotelis doctrinæ congruenter postponitur memoriæ, cūm memoria sit habitus phantasmatis, ut est in libris de anima: Est autem, cūm de experiētia agitur, citatū ér Gorgia Platonis aureum illud Poli dictum ér lege κατὰ παντὸς ἢ μὲν ἐμπειρία τέχνην ἐποίησε, ἢ δὲ ἀπείρία λύχιν.

Experientia quidem artem genuit, in experientia autem temeritatem: quod sæpe optaviliteris aureis in vestibulo philosophicarum scholarū omnium inscriptum esse, ut illuc accedentibus persuasum esset, nullum in artibus documentum recipiendū, quod ab usu & experientia verorum exemplorum observatum

& inductum non esset: mille siquidem somnia
 & deliramenta in liberales artes nequaquam
 irrepsissent. Perge veró, quid deinde? Differen-
 tia experientiae & artis laté differitur, quód ex-
 perientia singulorū sit, ars universalium. Sed
 experientiae & artis comparatio pauló plenior
 revocatur é 21. cap. 2. Pr. & 1. cap. 1. Post. quód
 fieri possit, ut generali sciētia aliquid sciamus,
 quod exemplo atque experientia speciali ne-
 sciamus. Repetitur etiā é 20. c. 1. Post. sed pauló
 secús exponitur, quód universale sit αἰτιώτερον,
 ἀπλότερον, ἀρχοδότερον, ἐπισημονικώτερον, magis causa,
 magis simplex, magis principium, magis sciē-
 tificum: híc autem artifex experto sapientior
 efficitur. Atque é totis posteriorib⁹ illud præ-
 cipué de duobus demonstrandi generibus (ὅτι
 καὶ διότι, quia est & quamobrem est) huc etiam
 revocatur: quód expertus sciat quia est, artifex
 propter quid est. Quamobrem thesís propo-
 sitæ demonstratio difficilis híc nobis non erit,
 ut philosophorum illorum ante Alexandrum,
 ut Plutarchi iudicium verum probemus. Quid
 enim adhuc aliud habemus, quám logicam? &
 logicam quidem de logico Aristotelis organo
 cōtra leges κατ' αὐτὸ & κατ' ὅλας πρῶτον, nominatim
 repetitam? Quid enim attinebat logicam pro
 theologia institui? quid doctrinam generalem
 sæpius iterari? Veruntamen logica eadem la-
 tius continuatur, indeque architectus hono-
 rabilior efficitur fabro, & sapiētior, & θεωρητικὸς
 πρῶτον

πρακτικῶν, contemplativus activo: inde artifex, διδασκαλικός, aptus ad docendum: expertus autem, ineptus, & sensui similis, singula tantum sentienti. Magna autem est ista laus artificis, sed multo etiam major sequitur, quod artifex hominibus admirabilis fuerit, quicumque primus artem aliquam, sed praecipue qui liberalem & ingenuam artem invenerit, quales sunt mathematicae in Aegypto a sacerdotibus publica vacatione fretis inventae. Veruntamen artes equidem mathematicas celebrari libenter audio, sed ejus laudis fructum possessoribus injustis attribui non libenter audio. Harum enim artium inventa, primorum hominum jam ante diluvium propria fuerunt, ut est apud Josephum. & Aristoteles ipse a Calisthene, non Aegyptiorum, sed Babyloniorum mathematicas artes expetivit. Multoq; verius Cicero 1. de Divinat. Principio Assyrii (ut ab ultimis auctoritatem repetam) propter planitiem magnitudinemque regionum, quas incolabant, cum caelum ex omni parte patens atque apertum intuerentur, trajectiones motusque stellarum observaverunt, quibus notatis, quid cuique significaretur, memoriae prodiderunt. Sic Plinius est quatuor astrologorum sectis primam facit Babyloniam, secundam Aegyptiam, tertiam Graecam, quartam Romanam. Quapropter ab Aristotele nequaquam recte dictum est, mathematicas artes ab Aegyptiis primo in-

ventas esse. Est tamen illud animadvertendum
 de sacerdotibus Ægyptiis, quibus otium & vaca-
 tio publicè esset. Id enim etiam testatum est in
 Genesi c. 27. ut à rege Pharaone ager esset illis
 in stipendium assignatus. Sed certè nostrorū sa-
 cerdotum & Ægyptiorum latissima differen-
 tia est: Ægyptiorum otio & vacatione, mathe-
 maticæ artes inventæ sunt, ait Aristoteles: quæ
 otio & vacatione nostrorum sacerdotum tan-
 diu sprete in Academia Parisiensi cōtemptæ-
 que jacuerunt: quin pro mathematicis artibus
 tot sophismata (cōtra quæ nobis adhuc dispu-
 tatum est) sunt in scholas inducta. Verū per-
 gamus. Sequitur nescio quæ veluti correctio
 de differentia artis & scientiæ, quod ad Ethi-
 cam remittitur, in qua sexto nempe ad Nico-
 machum ars efficitur operarum & fabrorum,
 prudentia actionum, scientia conclusionum,
 intelligentia principiorum, sapientia prima-
 rum causarū: qualis etiam logica est 26. cap. 1.
 Post. At (inquam) vocabula hæc omnia in ve-
 ro & communi usu significationem commu-
 nem & generalem habēt, ut Grammatica pos-
 sit & ars, & scientia, & prudentia, & sapientia
 nominari: quanquam prudentiæ nomen in re-
 bus agēdis sæpius usurpatur: sapientiæ in con-
 siliis & deliberationibus, sic prudentes politi-
 ci, sic sapientes Bias in Græcia, Cato in Italia
 nominati. Quare verborum istorum discrimi-
 na ab otiosis in schola hominibus temerè di-
 stincta

stincta sunt, res, usus, veritas alia est. Itaque Aristoteles excusandus non erit, quod hic artem & scientiam pro eodem sumpserit, sed laudandus, quod verum sit usum sequutus. Quapropter nihil adhuc novæ doctrinæ Aristoteles attulit, λογικὰς τεχνολογίας tantum τεχνολογεῖ. Tandem verò ad extremum capitis definitio sapientiae ponitur, cuius gratiâ superiora omnia antecessisse Aristoteles profitetur, sapientiam esse scientiâ de primis causis & principiis: summaque superiorum recolligitur, quod sensui præstet experientia, experientiae ars: ideoque architectus fabro, contemplativus operario.

I N C A P. I I.

Sed tamen definitionem Aristoteles sapiē-
tiae consideremus, scientiam esse primarum
causarum. Etenim quænam sunt istæ primæ
causæ? utrum Deus est? Sic enim videtur Ari-
stoteles sentire proximo capite. Sed thesis
hæc absoluto capite secundo diligentius age-
tur: huc igitur tantisper differatur, dum caput
hoc penitus erit expesum. Quid igitur Aristote-
les capite secundo philosophatur? Declarat
definitionis partem reliquam de primis causis:
& primas causas mirificis laudibus ὑπολήψεων,
opinionum octo, quæ de sapiente habeantur,
explicat & interpretatur. In his enim magni-
ficis titulis totum ferè caput secundum consu-
mitur, repetita é 20. cap. 1. Post. atque amplifi-

cata illa præstantia generalis supra speciale,
 quod sit αἰτιώτερον, ἀπλῶτερον, ἀρχαιότερον, ἐπιστημονικώ-
 τερον. Itaque cūm hæc scientia generalissima &
 universalissima statuatur, sequitur eandem ef-
 se αἰτιωτάτην, ἀπλῶτάτην, ἀρχαϊκωτάτην, ἐπιστημονικωτάτην.
 Verba in hoc capite paululūm immutata sunt,
 res ferē eadem. Verumenimveró pretiosæ qui-
 dem opes istæ sunt & splendidæ, itaque ape-
 riendæ nobis, propalamque collocandæ, & sin-
 gulæ ὑπολήψεις expendendæ. Sunt enim Aristoteli
 tanquam hypotheses, tanquam axiomata
 & fundamenta universæ theologiæ: ideoque
 studiosē consideranda. Dic igitur ὑπόληψιν pri-
 mam. Sapientia est καθολικωτάτη, maximē univer-
 salis. At, inquam, dialectica est ista sapientia:
 docet enim causas efficiētem, materiam, for-
 mam, finem, omnium omnino entium com-
 munes: neque causas tantūm, sed reliqua om-
 nia argumentorum judiciorumque genera e-
 tiam perinde communia. Quid igitur hic ha-
 bes, quo metaphysicā a logica separes? utrūm
 dialecticus non novit omnia, ὥς ἐνδέχεται, quoad
 fieri potest: sapiens autem novit? Id enim di-
 scrimē videtur hic indicari. Imó veró, inquam,
 neque dialecticus, neque sophus quisquam o-
 mnia, quæ cognosci possunt, novit, vel noscet
 unquam: neque, non dico Platones vel Aristoteli-
 tes, sed sophi omnes, quicumque unquam
 appellati sunt, millesimam rerū, quæ sciri pos-
 sunt, partem comprehenderunt: utrūm autem
 nosse

nosse omnia, nūc est Aristoteli omnium communem artem tenere? & nosse omnia, sit generaliter & communiter nosse, quatenus entia sunt? Nam & Aristoteles primo capite docuit artificem in singulis falli posse, & hic idem repetit. Cū enim ait omnia nota esse sapienti, excipit καθ' ἑκάστων ἐπιστήμην, singulorum scientiam: & postea præcipuè libro quarto nominatim differet hanc sophiam esse entis quatenus est ens, sophique & dialectici eandem facultatem esse: sed facultatis modū diversum: quod tum differetur. Quapropter Aristoteles, veteres illos Alexandri philosophos approbat, primaque ista qualitas nihil aliud etiam, quā logicam loquitur: sola enim logica, est omnium artium καθολικωτάτη. Verum enim verò paululū hic consistamus, χαλεπὸν δ' ἐκ μὴ καλῶς ἔχόντων λέγειν καλῶς, κατ' ἐπίχαρμον. Difficile autē est ex non bene habentibus dicere bene, juxta Epicharmū, ait Aristoteles 9. cap. 13. metaphys. Hæc falsa hypothesis prima universi postea erroris causa Aristoteli fuit: Persuasit sibi, theologiam omnium artium καθολικωτάτην, maximè universalem esse: unde à cæteris artibus præsidium definiendi, partiendi, ratiocinandi, principiaque sua stabiliēdi peteretur. Sed, heus philosophe, philosophe, inquam, vigilantissime, dormis hoc loco, neque es philosophus. Theologia, est ars subjectos nobilissima illa quidē & præstantissima: at ordine docendi discendique,

specialissima omniū & ultima: & sic in omni-
 bus Academiis postrema omnium studia sunt
 theologica: quod etiam titulus operis hujus (á
 quocumque factus sit) indicat, τὰ μετὰ τὰ φυσικά,
 & in totis quatuordecim libris, uti thesis no-
 stra pollicetur, nullum omnino documentum
 generale erit nisi logicum. Quapropter si veré
 ratiocinari volumus, causam universæ confu-
 sionis metaphysicæ ex hac hypothesi profe-
 ctam reperiemus. Theologia, est ars maximé
 generalis & universalis: Ergo maximé gene-
 ralia & universalia ipsius documenta esse ne-
 cesse est. At, inquam, falsum est antecedens:
 neque theologia est ars maximé generalis,
 sed contrá maximé specialis artium omnium.
 Ergo prima ὑπόληψις ejusmodi est, ex qua dein-
 de reliquæ septem deducuntur. Recita veró se-
 cundam: Sophia est χαλεποτάτη, difficillima, ait
 metaphysicus: quia maximé universalia sunt á
 sensibus remotissima. Atqui, inquam, hæc ὑπό-
 ληψις altera, confectarium est primæ: & tamen
 vituperii cujusdā potiús, quám laudis. Etenim
 laus est artis præcipua, claram perspicuamque
 esse: Hic enim logicarum legum fructus est
 non mediocris: ut veritas artium penitus ex-
 plorata, clarissimé vel ante oculos discentium
 statuatur. Neque tamen verum est Aristotelis
 argumentum, Remotissima á sensibus, esse dif-
 ficillima: imó totum contrá est: Remotissima
 á sensibus, suapte natura sunt illustrissima &
 claris-

clarissima, & differentia illa nimirum est Aristotelis, de notiore nobis & natura, in capite de methodo á nobis accuratissimé disputata: difficultasque artis universalis est in primo inventore, & in primo collocatore: non est in doctore jam constitutæ artis & auditore: qualis modó nobis sophia Aristotelis, tanquam inventa jam & collocata assumitur: inventæ enim & cōformatæ artes tantó sunt ad docendum discendumque faciliores, quantó fuerint universaliores: quod etiam tertia quartaque ὑπολήψεις explicabunt. Quapropter opinionis hujus author Pauson & Hegemon fuit. Sapientiam dicere debuit suapte natura omnium artium clarissimam & illustrissimam esse: Neque hanc alteram logicarum laudum ὑπόληψιν, pro vera Dionysii imagine, pro vero Cleophonis vel Euripidis poëmate vendiderit. Verúm pergamus: Tertia est ὑπόληψις, quód sophia sit ἀκριβεστάτη, quia sit primorū principiorū, scientiaque paucissimis contenta: quód etiam primæ est ὑπολήψεως. Quantó enim est ars universalior & antiquior, tantó brevior esse necesse est. Species enim superat genus una differentia: & nunc ἀκριβέστερον jam illud est, ex analyticis ἀπλότερον. Verumenimveró laus ista logicæ artis propria est, quæ suis ipsa facultatibus sustentatur, alienis auxiliis nihil indiget. Cæteræ autem artes ab ea definitionum, partitionum, conclusionum, theorematumque o-

mnium principia accipiant : Theologiæ ve-
 ró quomodo ἀκρίβεια ista conveniet ? Etenim
 Aristoteles ipse de theologia duodecimo li-
 bro differens interrogetur, quam putet ejus
 accuratorem esse: quid respondebit ? Nonne
 id solúm veteris theologiæ teneri, quód dii
 sint: cætera fabulis esse similia? Ac tum tota ista
 theologiæ (quæ modó tam magnificis verbis
 jactatur) ἀκρίβεια, quàm sit inanis & ridicula, de-
 prehendetur. Quare tertia hæc ὑπόληψις thesin
 nostram valde cōfirmat. Perge veró, quænam
 est ὑπόληψις quarta? Sophia est διδασκαλικωτάτη, ait
 metaphysicus : quia est primarum caussarum.
 Atqui, inquam, διδασκαλικώτατον illud, fuit in ana-
 lyticis ἐπιστημονικώτατον. & quidem logicæ laudis
 proprium. Est enim logica, ars differēdi, ideo-
 que etiam docendi : Neque logica, tantúm est
 omniū artium διδασκαλικωτάτη, sed sola est διδασκα-
 λικὴ. Nam si quid doceat grammaticus, rhetor,
 mathematicus, nō suo, sed logici artificio do-
 cebit. Theologia autem tantó est omnium ar-
 tium remotissima ab ista laude, quantó est o-
 mniū specialissima. Quare proximæ duæ lau-
 des logicā propiús veriusque exornāt : Quin-
 tam ὑπόληψιν audiamus : Sophia, ait metaphysi-
 cus, est αἰρετωτάτη, quia est primarum caussarum,
 quæ maximé sunt (ut ita dicam) scibiles. Laus
 quidem ista prorsus est egregia, sed illustriore
 poterat argumento disputari: Omnium enim
 animæ potentiarum & facultatum, nulla opta-
 bilior

bilior est ratione, cujus ars est logica: Cæteræ
 artes faciunt animal grammaticum, arithme-
 ticum, geometricum: at logica facit logicum,
 id est hominem. Si de theologia metaphysi-
 cus hanc ὑπόληψιν intelligat, quia Deus prima
 sit causa, ideoque maximè scibilis: falletur ar-
 gumento, quia Dei natura minimè sit homini
 scibilis: & Aristotelis theologia id in primis
 tandem confirmabit, in qua divinarum rerum
 nil nisi meram inscitiam, imò ἀθεότητα summam
 prodidit. At si theologiam optabilissimā phi-
 losophus affirmaret, quia de Deo esset, cujus
 cognitione nihil esset optabilius homini, phi-
 losophum equidem audirē: At argumētum re-
 tulit ad logicum scientiæ sensum: Quapropter
 laus etiam ista logicæ est, non theologiæ pro-
 pria. Perge: secūda, tertia, quarta, quinta ὑπολή-
 ψεις, sunt cōfectaria primæ: qualis est sexta? So-
 phia est ἀρχικωτάτη: quia novit cujus gratia. Laus
 est ista permagna, sed argumentum laudis per-
 exiguum. Logica, & finē & reliquas causas ar-
 gumenta que omnino omnia percipit. multo
 fuerat ὀμνικώτερον, principatum ex eo sapientiæ
 repetere, quod cæteris artibus imperet, leges-
 que definiendi, partiēdi, & quidlibet arguen-
 di, leges enuntiandi, concludendi, ordinandi
 præscribat. Id Sophocli tale fuisset, quale esse
 debuerat. Illa igitur, illa est κυρία πάντων, quæ jã
 dicta est ex analyticis. Enimverò quid poterit
 excellentius arte hac una cogitari? Præclaræ

sunt istæ laudes & amplæ: iis tamen metaphy-
 sicus cōtentus non est: differit sophiam exem-
 plis primorum philosophorum, non manus
 aliquo opere, sed mentis tantum contempla-
 tione occupatam esse: quod primi philosophi,
 dubitatione & admiratione excitati sunt ad
 res in mundo mirabiles exquirendum, & con-
 siderandum: διὸ καὶ φιλόμυθος καὶ ὁ φιλόσοφος πῶς ἔστι.
 Itaque etiam sapientiæ studiosus, est etiam ve-
 luti fabulæ studiosus. fabula siquidem poëti-
 ca, ut sapientia, constat é rebus admirandis.
 Hinc duas novas ὑπόληψις metaphysicus exor-
 nat, sophiam esse ἐλευθερωτάτην, liberrimam, ne-
 que sapientiæ possessionem humanam esse.
 ποῦ ἄχ' ἵνα γὰρ ἡ φύσις δέλι τῶν ἀνθρώπων ἔστι. multiplici-
 ter enim natura hominum serva est. Hæc veró
 sententia Platonis animadvertenda est, homi-
 num naturam, cupiditatis & iracundiæ moti-
 bus alligatam subjectamque in repub. descri-
 bentis, ut earum bestiarum vinculis soluti, so-
 li revera liberi sint. Atque hæc ὑπόληψις, theolo-
 giam in primis attingit, si qua possit ex omni-
 bus attingere. Tametsi servitutem illam falla-
 cium opinionum, & sophisticarum fraudum,
 Aristoteles modó potiús intelligit, quibus ho-
 minum natura frequentiús obtemperet, quàm
 exquisitæ & accuratæ veritati. Ergo solus dia-
 lecticus est metaphysico liber: dialecticæ ex-
 pertes, multorum sophismatum servi. Septi-
 maque laus ista, logicæ potiús sit, quàm theo-
 logiæ

logiæ. Sed tamen Aristoteles institutas sapien-
tiæ laudes persequitur: Non est (ait) hæc hu-
mana possessio. utrū veró (ut Simonides ait)
dii hominibus sapientiam invident? At Deus
(respondet metaphysicus) minimé invidus est:
& poëtæ (ut in proverbio est) multa mentiun-
tur. Attamen sapientia (inquit) res est τιμιωτάτη,
honoratissima & nobilissima, quia θεωτάτη, di-
vinissima: & divinissima quidem, vel quam
Deus habeat maximé, vel quæ sit rerum divi-
narum: quod utrumque, sopher accidit. ὅ τε γὰρ
θεὸς δοκεῖ τὸ αἴτιον πᾶσιν εἶναι, καὶ ἀρχὴ τις, καὶ τὴν ραύτην ἢ
μόνος, ἢ μαλίστ' ἂν ἔχῃ ὁ θεός. Nam Deus videtur esse
caussa rebus omnibus, & quoddam principiū,
& talem scientiam aut solus, aut in primis ob-
tinere. Atque hæc ὑπόληψις extrema, theologiæ
propria videatur: & hoc solū de Deo verbum
usque ad 6. cap. 12. libri, á theologo nostro au-
diatur. Plurimis antea locis eloquentiam Ari-
stotelis admiratus sum, sed tamé in hoc proœ-
mio magis ac magis lubet admirari: nec in lu-
do Isocratis maiorem declamatione ulla at-
tentionem unquam excitatam fuisse arbitror.
Quid enim majus expectare discipulus possit,
quám disciplinam, non solū suæ professionis
velut universitate summam, accuratissimam,
ad docendum aptissimam, per se optabilissi-
mam, dominamque artium cæterarum, sed li-
berrimam, nobilissimamque, divinam potiús
quám humanam? Itaque pompa ista orationis

tam rhetorica, splendore suo perstringet animos, nisi caveatur. Etenim omnes artes, bonaeque omnino omnia à Deo proficisci, Deūque ipsum non tantū logicum, sed τὸν λόγον libenter profiteor ac prædico, sed longé alio genere logicæ. Deo præsentia sunt omnia: sophismatis Aristoteleæ metaphysicæ ei nihil opus est. Verū theologus quonam iudicio scientiam universalem speciali de Deo scientiæ attribuit? Equidem miseret me tāti philosophi. Dixerit puer aliquis in logico ludo: Ubique est adverbium: Deus est ubique: Ergo Deus est adverbium. condiscipuli, homonymiæ elenchum deridebunt. At, inquam, festivus iste facetusque puer, in hac lōgē gravissima quæstione, theologus noster est. Scientia primæ causæ, est maximé universalis: At theologia, est sciētia primæ causæ: Ergo theologia est maximé universalis. At, inquā, magister λογικώτατε, fallis hoc argumēto. vel etiam falleris: In propositione, prima causa tibi est, quæ in categoria & seriē generalium causarum est generalissima: secūs, propositio falsa sit: In assumptione, prima causa tibi est, quæ in ordine efficientium singularium prima est: aliumque sensum verbi proponis, assumis alium. Quapropter, ô metaphysici, ô theologi, ô sophi, metaphysicam, theologiam, sophiam istam adhuc tanquam divinam amplexi, considerate quid isto loco adversus Aristotelem disputo. Dialecticam

cam Platonis æmulatus est Aristoteles, superareque modis omnibus magistrum contendit, philosophicam æmulationem probo & laudo: sed è logica theologiam unius verbi sophismate valde deridendam commentatur. Quamobrem tam fatua tamque insulsa impostura, tot hominib⁹ & græcis, & latinis tot sæcula impositum esse, quis non miretur? Neque tamen defuerunt admonitores, ut dixi: Sed Alexandro, licet professori imperatorio & Alexãdri similibus interpretibus, iudicium liberum defuit: Aristotelis nomen, pro omni argumentatione ac demonstratione fuit. Quare facessat hinc Pauson vel Hegemon, desinantque deteriora nobis pingere vel fingere: Adsit verò Aristoteli potiùs Dionysius, vel Cleophon, vel Euripides, qui artes, quales antea in Platonica schola fuerāt, tales exhibeāt: Adsit jam potiùs Polygnotus, Sophocles, Homerus, qui rem præstantiorem melioremque faciant, qualisque omnino esse debeat, exprimant: imò verò leges Aristotelis illas singulares, omnes metaphysici, sophi, theologi audiant, logicaque logicé, & theologica theologicé, separatis & suis artibus instituāt: doctrinam generalem generaliter tantum ac semel doceant. Hoc summo veritatis fundamento bene & accuraté considerato, metaphysicæ scholæ reliquam metaphysici ædificii architecturam facillimé considerabunt. Verum híc

paulò fortasse diutius in principe sophismate
 & reliquorum deinceps origine commorati
 sumus: Hic enim universi erroris, ut iterum di-
 cam, fons fuit: Theologia, est maximè gene-
 ralis & universalis, quia est primæ causæ: &
 hæc ambigui verbi captio, quatuordecim li-
 brorum materiam ingeniosissimo & copiosis-
 simo philosopho præbuit. Pergamus: quid de-
 inde in secundo capite reliquum? methodi lo-
 gicæ lex est. Demonstratū est antea primo ca-
 pite, artem inveniri & induci paulatim & gra-
 datim sensu, phantasia, memoria, experientia,
 ratione: quomodo & hanc sophiam é dubita-
 tione & admiratione profectā esse, paulò antè
 etiam dictū est. At (inquit Aristoteles) *δεῖ μὲν οὖν
 πῶς κατὰ τὴν αὐτῆς εἰς τὸν ἀντίον ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς
 ζητήσεων.* Oportet equidem constituere ipsius
 ordinem modo quodam contrarium primis
 inquisitionibus. Omnes enim (ait) ab admira-
 tione incipiunt: si res ita se habeat, ut miracu-
 lorum pegmatis, ut in mundana Solis conver-
 sione, aut diametri asymmetria. Mirabile e-
 nim videtur esse omnibus, si quid minimo nō
 mensuretur. Oportet autem in contrarium &
 in melius (juxta proverbium) desinere, ut in iis
 ipsis, ubi didicerint. Nihil enim magis admi-
 retur geometra, quàm si diameter esset com-
 mensurabilis. Hæc Aristotelis oratio est, re-
 bus quàm verbis illustrior: quæ docet, ordi-
 nem disponendarum & tractandarum artium,
 con-

contrarium esse ipsarum inventioni & observationi: cum hæc à singularibus & specialibus eventis ascendat ad universales & generales causas, illa descendat à causis generalibus & universalibus ad eventa specialia & singularia. Citatus autem est à nobis locus iste inter alios Aristotelis eadem de re locos: id esse perpetuum Aristotelis de unica disponendæ artis & doctrinæ ordinandæ methodo iudicium. Atque in hoc exemplo intercurrit illud, Esse mirum, si quid minimo non mensum sit: Sic enim legit Alexander: & minimum interpretatur minimam lineam: qualis est in numero, unitas, ac quia minima linea nulla sit, quæ metiatur omnes lineas, ideo diametrum asymmetrum esse. Atqui tamen ratio Aristotelis est ad diametri asymmetriam, quod numerus par, esset æqualis impari. Interpretum autem Euclidis demonstratio est, quod numerus quadratus, esset duplus quadrati numeri. quod utrumque sit impossibile. At numerum quadratum numeri quadrati duplum dari non posse, nusquam in elementis demonstratum est: & minima linea ad hanc asymmetriam nihil attinet. Quare Alexander, ut alibi Philoponus docuit, geometricis artibus parum videtur instructus fuisse: in eoque par Simplicio fuerit. neque mirum, si Pauson vel Hegemon aliquando fuerit.

Quid? tertium deinde caput, quam metaphysicam interpretatur? Equidē Aristotelis excusandi causā, multa in scholis aliis ab eo studiosē collecta professus sum, quæ nūquam postea relegisset, nunquam æstimasset, aut judicasset: & hoc in primis loco necessaria fuerit hæc excusatio. Enimveró sophia, definita est scientia causarum primarum, id est maximē communium & generalium: ut sophia, sit scientia communissima & generalissima omnium scientiarum: quid deinde? Sophia, nescio cuius sophismatis præcipitio delabitur ad theologiam, id est ad scientiam causæ ultimæ: atque in ordine artium post omnes artes perdiscendam. Præcipitata est, inquam, sophia ē primo logicæ artis gradu verbi unius captionē, in ultimum theologiæ gradum: atque ita ex duabus disjunctissimis artibus, prima & ultima, putavit metaphysicus noster unam disciplinam fieri posse. Sed tamen à logicis causis delabimur ad theologiam: neque in ea cōsistimus, ut theologiæ partes & affectiones ē methodica lege describantur, sed repentē, velut somnio aliquo excitatus metaphysicus, sursum ad logicam revolat, & initio tertii capitis causam quadrifariam partitur: Quoniam scientia primarum causarum tractanda est: Tunc enim scimus, quando primam causam novimus: causa veró quatuor modis dicitur, essentia,

tia, & quid est esse, id est forma: tum materia, & subjectum: tertio, principium motus: quarto, finis motus. hæc causarum Aristotelearum partitio quadripartita est: ubi efficiens & finis ab Aristotele opponuntur, quia de causis, efficiens sit prima: finis, ultima. & hoc ordine describitur a nobis in logica. Atqui, inquam, partitio hæc repetita est ex Analyticis, ut Alexander hic admonet: repetita est e physicis, ut Aristoteles ipsemet hoc loco testatur. Sed enim leges Aristotelis, legislatorem vestrum monete, & corrigite. Imperat nobis imperio vestro, ne quicquam logicum sit in physica, nec quicquam logicum sit in metaphysica: imperat ut generalia generaliter, & semel, & suo loco doceantur: Attamen vos, vestraque iussa mandataque oblitus aut aspernatus, causarum logicam in physicis, causarum logicam in metaphysicis repetit etiam atque etiam. Tautologias igitur istas tam molestas & odiosas coercete. Neque tam multiplex sophisma Aristoteli imprudenti excidit: Etenim etiam se fecisse profitetur: imò verò physicas veterum physicorum omnium de logica causarum doctrina opiniones toto deinceps reliquo quinque perpetuis capitibus libro persequitur. Atque tam variam sophismatum & elenchorum mixturam, theologiam nominat. Equidem metaphysicarum scholarum penè jam tædet: veteresque Alexandri philosophos, & Plutarchum

II P. H. R. A. M. I. J. O. H. N. S.
veraces de iis libris iudices fuisse jam mani-
festum est: attamen constantiæ causa, susce-
ptum opus exequamur. Sententias physicorum
de causis metaphysicus persequitur, quia in-
de(ait) aliquid ad propositam causarum parti-
tionem profuerit: idque tandē duobus postea
locis repetet, historia physicorum quadripar-
titam causarum partitionem cōfirmari. Verūm,
inquam, quid tam proluxa historia opus erat
physicorum testium, id est in logica civitate
peregrinorū & hospitem? Historiam logico-
rum philosophorum (ad quos ista causarum
partitio attinet) huc potius induci oportuit.
At enim si fructus aliquis erat, à physicis opi-
nionibus fuisset in physica: si tamen per legem
καθ' αὐτὴν esse id potuisset: alienæ autem theolo-
giæ loco non misceretur. hīc igitur Alexander,
opinionem istas physicas animadvertens, & e-
lenchum illum persentiens, quamvis Aristo-
teli servus devotissimus, dissimulare tamē non
potuit: Itaque ait, ad excusandū Aristotelem,
à veteribus illis non physicas causas, sed ve-
lut entium omnium communes propositas es-
se: secus(ait) commemoratio ista aliena esset à
proposito. At, inquam, interpretis imperatorie,
magister tuus nominatim profitetur hoc loco
physicam, & physicos: & postea φυσιολογίας
appellat, & res ipsa tota id apertissimē loque-
tur: & certē imperatoria professio, liberiores
& constantiores de his sophismatis senten-
tiam

tiam postulabat. Quapropter videt Alexāder Aristotelis errorem. & tamen tam serva est in Aristotelis interpretibus interpretatio, ut errorem non putent errorem, quo Aristoteles errare videatur. Attamen (tanta vis est veritatis) etiam Alexander ipse ineptias suæ solutionis confessus, authores productos physicos ipsemet hīc appellabit. Quamobrem sophi, cōsiderate sophiam istam, quæ á summa logica deorsum descēdat ad ultimam theologiam, & ab ultima theologiam sursum ascēdat ad summam logicam, & á summa logica postremo refiliat ad intermediam physicam: & judicate quomodo logica theologiam, logica physica secundum leges Aristotelis unam possint efficere theologiam. Sed tamen audiamus quid veteres physici propositæ partitioni consentaneum dixerint. In singulis veró causarum generibus commemoratur longo sermone, quæ cujusque philosophi sententia fuerit, de materia & efficiente primū, de forma & fine: tandem commemoratæ sententiæ discutuntur & expenduntur. Ergo commemorentur primū de materia sententiæ. Plurimi (ait Aristoteles) veterum philosophorum, solam materiam, aliam putaverunt. Primi generis hujus producuntur novem, Thales, Hippo, Anaximenes, Diogenes, Hippasus, Heraclitus, Anaximāder, Empedocles, Anaxagoras. Thales, aquam dixit esse principium rerum, quia

humor, est semen alimentumque rerum omnium. quo argumento moti ante Thaletem veteres theologi, Oceanum & Thetyn parentes generationis fecerunt, & Styga, iurjurandum deorum. Atqui hos theologos, quamvis hic appellet Aristoteles, attamen nominatim ait de natura loquutos esse, ut inde commentum Alexandri planè ridiculum deprehendatur. Hippo etiam humorem, principium fecit: sed hic, quia non definivit, utrùm aquæ, an aëris humorē intelligeret, διὰ τὴν ὁμότηταν, ob simplicitatem & levitatem ab Aristotele contemnitur: Anaximenes & Diogenes, aërem principium ponūt: Hippasus & Heraclitus, ignem: Anaximāder etiam tandem ad finem sexti capitis, inducetur author corporis igne densioris, rarioris aëre: Empedocles, elementa quatuor: Anaxagoras, infinita homœomereæ. Itaque veteres illi omnes physici dicuntur unicam materiam attigisse, de cæteris caussis nihil cogitasse. Atque hæc de materia est antiquarum opinionum historia, & opinionum physicarum historia, é primo Aristotelis physico ferè repetita: ut jam sophistica planè Alexandri solutio deprehendatur. neque enim Thales aquam censuit esse causam communem grammaticæ, arithmeticæ, reliquarū rerum. Agitedum: de causa efficiente, qui physici veteres ab Aristotele proferuntur? Numerus physicorum testium binario hic brevior est:

est: novem antea nominati sunt, hic septem nominantur: Parmenides, Anaxagoras, Hermotimus, Hesiodus, Empedocles, Leucippus, Democritus. Parmenides est veteribus sopheris (ait Aristoteles) solus cogitavit efficientem causam, cum statuit ignem & terram principia: ignem, pro efficiente: terram, pro materia: Anaxagoras deinde mentem, rerum efficientem induxit: eoque argumento inter veteres illos unus ab Aristotele sobrius modo appellatur, qui tamen paulo ante inter authores unius principii numeratus est: qui tamen physico primo, ut absurdæ mentis author est irrisus. Ideoque & nos hunc locum ad Anaxagoræ defensionem primo physico adversus manifestas Aristotelis calumnias adhibuimus. Quid deinde? Duo jam physici physicarum rerum causam efficientem perspexerunt, Parmenides ignem, Anaxagoras mentem: imò verò (ait Aristoteles) Hermotimus Anaxagoræ popularis etiam ante Anaxagoram, mentis illius author fuerat.

IN CAP. IIII.

ATque ante hos etiam omnes, Hesiodus amorem rerum parentem effecerat. Quid tum verò? Empedocles quintus causæ efficientis artifex appellatur, qui concordiam, bonorum efficientem causam, igni: discordiam, malorum, aëri, aquæ, terræ tribuerit: primusque

omnino divisam hanc causam distinctamque attulerit. Enimveró, metaphysice noster, ubi tua memoria est? Empedocles pauló anté, ut Anaxagoras, inter illos materiarios numerabatur: nūc efficientis etiam causæ author nominatur: Et quidē alio vel memoriæ, vel constantiæ elencho, nominatur primus, cūm Parmenides pauló anté primus efficientis author nominatus sit: nunc autem prima eadem Empedoclis autoritas efficitur: Quæ sané valde arguunt hæc ab Aristotele nunquam esse recognita. Verūm ab iis sophismatis abeamus: historiam persequamur. In hunc numerum postremi Leucippus & Democritus inducuntur, qui plenum vacuumque rebus tanquam materiam subjiciunt, atomorum autē figura, ordine, situ generant omnia. Quid tum veró? qualis est historiæ hujus exitus? Efficientis quidem causæ consideratio, septem physicis sic ab Aristotele tribuitur, ut tyronibus in exercitatis militaris scientia tribueretur. Etenim (ait metaphysicus) illi jactati præclaras plagas frequenter imponunt, sed sine scientia: sic neque hi physici videntur intelligere, quæ dicūt: Causis enim nihil admodum utuntur. Anaxagoras veró, mente tanquam machina aliqua utitur ad mundi fabricam: atque ubi dubitat de causâ, mentem attrahit: cæteris in rebus quidlibet potiùs agit: Hic tamen inter cæteros sobrius appellabatur. Tam varium & inconstans

constans est in hac historia metaphysici iudicium: & tamen iudicium rhetorica insolentissimum. Etenim si testibus Demosthenes aut Tullius uti velit, nihil agat, prius quàm ut eorum mores, integritatem, religionem, gravitatem commēdet, ut inde veri testimonii persuasio sit: At hīc Aristoteles rhetoricam istam velut oblitus, testes, quibus institutam causarum partitionem confirmare cogitat, alios velut opifices materiarios, alios ut effectores atque actores, sed inexercitados, & scientiæ expertes esse differit: id est, argumento suo fidem detrahit. Sed hæc altera est physica de causæ efficientis historia: tertia de forma, qualis erit? Testes huc inducuntur, Pythagoras, Alcmeon, Xenophanes, Parmenides, Melissus, Plato.

IN CAP. V.

Pythagorei igitur, mathemata primi ab Aristotele & attigisse & auxisse, in iisque materiam formamque rerum statuuisse dicuntur: At, inquam, Ægyptii sacerdotes de mathematicum inventionem cum Pythagoreis quomodo convenient? hic primus est ex hac historia contradictionis elenchus. Dicuntur etiam Pythagorei numerorum *μῆσος*, imitatione, philosophiam totā explicasse: tanquam res ipsæ *μῆσος* essent numerorum: & numerum fecisse non solum materiam, sed affectus & habitus, id est (ut Alexander ait) causam efficientem, vel (ut

Aspasius) differentiam, seu formam: quod præ-
 senti historiæ convenientius est, quodque ab
 Aristotele ipso nominatim etiã pauló post di-
 citur. Est autẽ híc Aristoteles multus in logica
 Pythagoreorũ, denario numero multa tribuẽ-
 tium, indeque decẽ globis mundũ componen-
 tium: octo cælestibus, nono terræ: nam terram
 in orbem moveri etiam arbitrabãtur: decimo
 ἀντίχθονος, velut oppositæ terræ, quæ contrario
 terræ motu moveretur. Sed denarius idẽ nu-
 merus statuitur aliter á Pythagoreis in decem
 oppositionibus κατὰ συνειχάαν, secundum conju-
 gationem comprehensis, quæ sunt, finitum in-
 finitum, impar par, unum multiplex, dextrũ si-
 nistrum, mas fœmina, quietũ motum, rectum
 obliquum, lumen tenebræ, bonũ malum, qua-
 dratum alterolõgum. Hæ veró oppositiones,
 pro topicis quibusdã categoriis & locis com-
 munibus vidẽtur á Pythagoreis assumptæ de-
 nario numero, quem propterea sit Aristoteles
 avidiũs imitatus, ut decem ipsius categoriæ,
 decem Pythagoreorum categoriis responde-
 rent. sed tamen decem Pythagoreæ categoriæ
 sunt ineptæ, cùm ex iis aliæ sint logicæ, ut fini-
 tum infinitum, é fine: quiescens motum, ex ef-
 fectis: dextrum sinistrum, é loco: unum multi-
 plex, é toto: aliæ mathematicæ, ut par impar,
 rectum obliquum, quadratum alterolongum:
 aliæ physicæ, ut mas fœmina, lumen tenebræ:
 aliæ ethicæ, ut bonum malum. é cujusmodi mi-
 scella-

scellaneis compositas esse Aristotelis categorias in logicis scholis docuimus. Atque hæc historia ad præsentem de causis historiam nihil admodum attinet, sicuti neque de Alcmacone Crotoniata, qui etiam contraria rerum principia fecerat. Sed præcipue aliena est historia (ut etiam Aristoteles ipse confitetur) de ente uno: quod confusè & indefinitè primus Xenophanes attulit, deinde Parmenides idem revocavit, secundum rationem & formam: nihil tamen dilucidè: sed in cælum aspiciens, Deum dixit unum esse. O philosophum philosophiæ suæ non satis memorem! Hic locus ad Parmenidis defensionem productus est à nobis primo physico adversus Aristotelis calumnias, quod nomine unius principii Deus malitiosè ab Aristotele traduceretur: Sed Parmenides (ait metaphysicus) plura elementa sensu statuit, ignem quippe ac terram: Melissus tertius retulit hoc unum, sed secundum materiam. Itaque Xenophani & Melisso, velut agrestibus, Parmenides anteponitur: Sed Melisso ab Aristotele videtur hic imponi, qui theologiam (ut Aristoteles ipse primo physico objicit) potius quam physicam tractasset. Atque hic interea dum res ita permiscetur, Aristoteles ait à Pythagoreis de forma & de ipso quid est, coeptum agi: & illæ nimirum causæ duæ sunt, materia & forma, quas antea in Pythagoreis secundum Aspasium notavimus. Alexander autem multis

verbis híc excusare nititur Aristotelis inconstantiam quãdam, quód unum principium Pythagoricis antea tribuerit, nunc attribuat finitum, infinitum, unum. Verúm perge: incõstantia, contradictio, repugnantia Aristotelis laborem produnt, iudicium nullum declarant. Logica Pythagoreorum talis esto. Quid? Platonis philosophia qualis est? Ea successit (ait Aristoteles) post illas philosophias omnes: sed pro variis discipulorũ ingeniis varié dissecta. Platonis sermones sunt varii de ideis & multiplices: videtur interdum separata quãdam rerum exemplaria dicere, ut in Phædro, in io. de repub. aliás de industria commenta illa labefactare, ut in Parmenide: quo in libro, sententia Platonis de ideis exquirenda fuit. Hinc Platonis academia cõtrariis hæresib⁹ de idearum philosophia discissa est: Xenocrates, & ab eo Academici, spinosiora illa exemplarium idearum fragmenta tutati sunt: Aristoteles sectam elegantiorẽ & logicæ veritati germaniorem sectatus est: Itaque Platonicas ideas nihil aliud esse ait, quàm in logica, species & genera mente animoque concepta. Hæc veró controversia in scholis Græciæ maximas turbas excitavit, simillimas iis quas superiore sæculo Parisiensis Academia à Nominalibus & Realibus pertulit: cùm alii nomina, alii res in Aristotelis categoriis & Prædicamentis esse contenderent: & quidem contenderent, non
verbis

verbis tantum & argumētis, sed sanguine, cæ-
 de, civili propé discordia & seditione: ut Re-
 gum autoritate fuerit opus ad tantos motus
 componēdum. At res stultissima evanuit, cū
 intellectum est, logicam totam, non catego-
 rias solum cōmuniter esse omnium seu rerum,
 seu nominum: Stultitia Græca patronos per-
 tinaciores reperit. Aristoteles de ideis senten-
 tiam illam commodiorem & humano sensui
 usuique aptiorem secutus, duos de iis libros
 separatim conscripserat, ait Syrianus 4. cap. 13.
 metaphys. tum in libris Aristotelis feré omni-
 bus, de ideis locus aliquis est, in logicis præ-
 fertim & metaphysicis: Idearum contra sepa-
 ratarum defensores innumerabiles extiterunt
 Pythagorei & Xenocratici, ut Plotinus, Jam-
 blicus, Porphyrius, plurimique à Syriano
 appellati. Sed satis proæmii. Aristotelem Pla-
 tonicæ ideæ interpretem attendamus. Plato
 (ait) primò Heracliti philosophia imbutus,
 singularia perpetuò fluere: tum Socratis (qui
 primus universales rerū definitiones require-
 bat) statuit universalia sola semper esse, ideas-
 que appellavit: Cætera singularia, κατὰ μέθεξιν,
 secundum participationem, idearum esse,
 tanquam ὁμόνυμα τοῖς εἶδεσιν, nomine similia ideis
 ipsis essent: μέθεξιν verò sumpsit à Pythago-
 reis, sed mutavit nomen: quia illi μίμῃσιν di-
 cebant de numeris, quod Plato μέθεξιν de ideis
 dixit. Sed neque à Pythagoreis μίμῃσιν, neque à

Platone μέθεξι Aristoteles satis expositam esse putat, Pausonafque vel Hegemonas conqueritur. Sed hic reprehenditur Aristoteles ab Alexandro, quia idearum illa μέθεξις, in Parmenide accuratè sit exposita. Hic Alexander non planè servuus est, sed neque planè liber. Calumniam Aristotelis in Platonem animadvertit, corrigere non audet: indicat tamen occultè. Sed historiam de Platone Aristoteles longiorem contexit, quòd mathematica, media inter ideas & sensibilia Plato statuebat: eaque differre dicebat à sensibilibus: quia essent æterna & immobilia: ab ideis, quia essent varia in sensibilibus: Idea autem cujusque numero esset una: Itaque cùm Plato faceret ideas, rerum causas, magnū & parvum pro materia, unum pro essentia & forma, dicitur statuisse magnū, parvum, unū. Sic igitur Platonis testimonium de causis exponitur, tanquam materiam magni & parvi, formam unius vel ideæ nomine proposuerit. Sed interea operæpretium sit illud animadvertere, quòd Plato dicitur ab Aristotele ob logicam universalium definitionū in ideas incidisse: idque rursus apertiùs ab Aristotele repetitur, cùm ait: Idearum institutio διὰ τὴν ἐν τοῖς λόγοις σκέψιν, propter rationum considerationem accidit. Priores enim διαλεκτικῆς & μετέχον, dialecticæ participes non erant. Ergo hæc Platoniarum idearum origo notanda diligenter est, ut jam intelligamus, quod Aristoteles

teles perspicuè postea declarabit 6. cap. 4. & 9. cap. 13. metaphys. ideas Platonis non aliud esse, quàm genera, & species in logica. Sed tamen in ista idearum logica, Plato reprehenditur ab Aristotele, tanquam duas tantùm causas noverit, materiam & formã, cæteras causas ignorarit. Ab Alexandro autem rursus defenditur, sed ita, ut Aristoteles interea nihil offendatur. Calumnia igitur Aristotelis altera in Platonem ab Alexandro deprehenditur: sed religio homini fuit, adversus dominum hiscere: Verebatur (credo) ne Aristoteles rescisceret. Et tamen Platonis dominium híc etiam potiùs valuerit, quàm veritatis studium. Cur enim tam multa sophismata (si liberum interpretis iudicium fuisset) nō perinde deprehensa essent? Neque verò ab Alexandro tantùm de calumnia Aristoteles reprehenditur, sed multò acriùs urgetur à Pythagoreis & Xenocraticis, tanquam falsam Platoni magistro sententiam imposuerit. Sed illud certamen duobus postremis libris commodiùs certabitur. Quapropter ejusmodi philosophia de causã formali nobis esto: qualis erit de finali causã? Historia brevis & summaria tantùm est, finem à veteribus quodammodo propositum esse, sed neque legitimè, neque ut causæ ipsius natura postulabat: propositum, inquam, sed veluti per accidens, ab aliud agentibus: ut quì mentem & concordiam, ut bonum dicunt, hanc caus-

sam proponūt. Hic Aristoteles neminem nominat: Anaxagoram tamen & Empedoclem definit, quibus antea primò solam materiæ cognitionem dedit, deinde efficientis concessit, ac jam denique etiam finis authores efficit. Quinetiam ab Alexandro tertia de Platone calumnia Aristotelis indicatur, quòd Plato dixerit, penes omnium Regem cūcta esse, & hujus gratia omnia fieri. indicatur, inquam, tantum, non refellitur: Timor nempe fuit, ne renuntiaretur Aristoteli. At, inquam, multò gravius est, Aristotelis legibus renuntiari, Aristotelem toties & tam vehementer in ipsas leges incurrere. En igitur Aristoteleæ historiæ veritatem, constantiam, fidem! En verò historiam Aristotelis, Aristoteli ipsi prorsus adversam atque contrariam! Pollicetur enim Aristoteles sese testes daturum, qui propositam causarum partitionem confirmet: & tamen testes ipsos rudes & ignaros esse causarū profiteretur.

I N C A P. V I I.

VEruntamen fructus inductionis & historiæ longioris (ait Aristoteles) hic erit, ut quadripartita causarum distributio, testimoniis tam multis approbetur. Omnes igitur (ait) testari videntur rectè de causis, quot & quales sint, à nobis esse definitum. Atqui, inquam, astutissime orator, testibus tuis testimonii hujus fidem abrogasti. Quid deinde?
quid

quid post hanc historiam metaphysicus philosophatur? Refutat expositas opiniones, id est apertissimè totam à se promissam confirmationem pervertit. Agedum, quos aggreditur primùm? quos deinceps? Congressio prima est adversus primam illam testificationē materialiorū, quos hic Aristoteles appellat φυσιολογήτας, contra ineptam Alexandri solutionem. Et enim (ait Aristoteles) corporum tantum principium statuūt, cū sit incorporeorum etiam principium: deinde generationis authorem causam de medio tollunt, tollunt etiam formam, tollunt denique mutuam ex elementis generationē. Hæc accusatio gravis est & acerba, si vera sit: At philosophos in mundo architectando stultiores, quàm in ædificando ædificio fabros fuisse, ut materia tantum opus esse crederent, vix adducor ut credam. Et Aristotelis vel in hac historia præsentī fidem apertè sumus experti. Perge igitur: Inseritur στοιχιστικόν, maximè elementum videri, ex quo congregationē primūm aliquid sit, quale sit μικρομέγεθες καὶ λεπιώτατον, partibus minimum & subtilissimum, ut ignis est. Itaque terra διὰ τὸ μέγαλομέγεθός, ob partium magnitudinem, à nullo philosopho statuitur elementum: cū reliquorum elementorum quodlibet assertorem invenerit: tametsi terra sit elementum vulgo & poëtis, & videatur elementum fieri debere, cū sit ortu posterior, ideoque natura prior, id est

perfectior, ut Alexander interpretatur. quod citavimus 7. cap. 8. phys. Attamen (ait Aristoteles) ad illam μικρομερείας rationem elementum non fuerit neque terra, neque aqua, neque aër, neque Anaximandri corpus illud subtilius aëre, igne crassius. Atque hæc reprehensio est adversus phycos unius elementi authores, quæ adversus Empedoclem est eadē: sed illud proprium Empedoclis esse dicitur, quod alteratio tollatur, si concordia & discordia principia sint: quod postremum Alexandro persuadendū relinquo. Est enim valde ἀπίθανον. Sed enim Anaxagoræ refutationem de homœomeria & mente, vel potiùs confirmationem audiamus: homœomeriæ refutatio é 4. cap. 1. phys. iteratur: sed (ait Aristoteles) si nos non verba Anaxagoræ, sed sententiā & voluntatē sequamur, videatur Anaxagoras καινοπρεπείας, decentiùs dicere, duoque principia statuere, materiam indefinitam, & finitam mentem, à qua omnia gignantur: quam philosophiam posteriores tradidere, id est Plato, ait Alexander. Ergo Aristoteles Anaxagoræ pauló jam factus est æquior, quàm fuerat 4. cap. 1. phys. quàm fuerat etiam multis antea locis in hac historia. Alexander veró ad hanc incredibilem Aristotelis inconstantiam tegédum, ait Aristotelem Anaxagoræ studio & velut favore motum, ista denique dicere. Bellum (ita me Deus amet) tectorium, & imperatorii professoris bonitate
&

& simplicitate dignissimum. Oppugnavit Aristoteles Anaxagoram: erat tum videlicet alienus & offensus: Propugnat deinde pro Anaxagora: recōciliatus est (ait Alexander) & factus est amicus. At, inquam, interpretes Pausonis & Hegemonis germanissime, mitte personarum & morum cōcordiam, vel discordiam: utrū eadē res affirmari verē potest, & negari? utrū pars utraque contradictionis vera simul esse potest? Atque hæc adversus physicos, qui tantū physici essent, & qui circa physicam essentiam tantū causas quærerent, ait Aristoteles, Alexandri nempe solutionē despiciens: sequentia autem sunt adversus eos, qui in omnibus rebus causas exquirunt, & sensibilibus & non sensibilibus. quocirca adversus istos liberalius certamen Aristoteles sibi constituit. Pythagoras & Plato hi nimirum sunt athletæ. Oblitus est porro Aristoteles tota illa efficiētis testimonia. Sed Pythagoras supra physicos elatus, ē sensibilibus principia nequaquam assumpsit, consumpsit tamen ea & exercuit in physicis rebus, generatque cælum, & omnes cæli affectiones: qui tamen de igne, aëre, aqua, terra, nihil omnino dixit: quæ quā consona sint, Alexander viderit. Quid igitur cōtra Pythagoram Aristoteles argumentatur? Argumentum unum est summum, quod a mathematicis illis Pythagoræ principiis nihil moveri, nihil effici possit. sed id postea considerabitur

1.2.3. cap. 13. lib. Verum adversus ideas longé gravissima & amplissima concertatio est Aristotelis. Recordemur autem (quod Aristoteles antea jam nos admonuit) Platonis ideas à logica consideratione profectas, non aliud esse, quàm in logica genera & species: Recordemur etiam é tam multis adversus Aristotelem scholis nostris, Aristotelis ingenium litigiosum valdé & contentiosum fuisse, ut adversus ideas, tot locis & tam multis verbis decertandum, & velut exercendi ingenii causa, declamandum sibi proponeret: neque tamen tam multiplicis cōcertationis causam totam Aristotelis alacritati tribuamus. Fuit enim Academiae patrimonium Xenocraticis & Aristoteleis sectis divisum, uti dictū est: Atque utrique tum Xenocratici, tum Aristotelei, Platonis philosophiam de ideis sectari se profitebantur. Quapropter Aristotelis concertatio de ideis adversus Xenocratem & Xenocratica idearum exemplaria, præcipué declamatur. Agedum, Aristotelex declamationis argumenta subducamus. Decimo tertio libro quaestio hæc ex Syriano disceptabitur amplius & copiosius, ubi Syrianus multa conqueritur de Aristotele, quod mala fide pleraque recitarit adversus ἀνομαλικὸς & ξενокραλικὸς perversaque logica alias sententias laudarit, alias accusarit. Sed hic historiam qualemcumque Aristoteles contexuit, agamus. Argumenta octo, magna
con-

confusione disputantur. Nos ea facilioris intelligētiæ gratia, distinximus. Xenocratici igitur primó ajunt ideas æquales esse rebus, quarum sunt ideæ. At (inquit Aristoteles) ridiculum est, cū pauca numerare non possis, ad numeri facilitatem, multitudinem rerum conduplicare. Hoc veró argumentum leve est: generibus enim logicis pariter objici potest. Secundó, Xenocraticis argumētis aut nihil concluditur (ait Aristoteles) aut cōcluditur etiam oppositum, ut ideas, non solū essentiarum esse (quod Xenocraticis placebat) sed artificiorum, corruptibilium, malorum, relatorum, non entium, ut negationum, quod ipsis minimé videatur: tertius denique homo fieret, quia (ut Alexander ait) præter Socratem, & ideam Socratis, erit homo communis singulorum hominum. item, cū dicitur, Aliquis homo ambulat, non est idea, quia est immobilis: nec Socrates, quia non cognoscitur: Tertius igitur homo. Quinetiam Phantias in eo libro quem scripsit in Diodorum, testatur Polyxenum sophistam arguere tertium hominē esse ad hunc modum: Si participatione ideæ homo est, aliquis homo habebit esse ad ideā, atqui ipse homo, cū sit idea, non est participatione ideæ: sed neque homo quilibet. Superest igitur aliquem tertium hominem esse, qui habeat esse ad ideam. Quarto autem modo idem ostendit Alexander: Homo dicitur

de ipso homine, id est de idea, & de Socrate: tertius igitur est. Nam quod de multis dicitur, separatum est authoribus idearū. Atque eadē ratione homo quartus, & quintus, & sic deinceps: imō quot genera erūt rei cuiusque, primum, medium, summum: tot ejus essent ideæ, ait Alexander. Persequere igitur reliqua Aristotelis adversus exemplares ideās argumēta. Tertium est, quod tollerentur Xenocraticorū quædam placita: quia dualitate numerus prior esset: & relatū, eo quod est per se. Neque Anaxagorea ideæ cū rebus permistio quidquam proficiat, ut Eudoxus & alii quidam commenti sunt. Quartum, Plures rei ejusdē essent ideæ, ut Socratis, homo, bipes, animal. deniq; idearum essent ideæ, idēque esset *παράδειγμα καὶ εἰκὼν*, exemplar & imago: Idea nēpe, exemplar sensibilium, & ipsa rursus imago sui exemplaris. Quintum argumentum est, quod idea nihil conferat, neque ad motum (cū dicatur immobilis) neque ad essentiam (cū extra sit) neque ad scientiam, cū rei nulla causa sit. Sextum est, quod numerorum non sit idea, ut Xenocraticis placebat: quia numerus, rerum causa esse nequeat: Secūs, cū numeri alii cōstent ex aliis, etiam numeri numerorum causæ essent: tādēque ex numeris numeri, sic ex ideis fierent ideæ: & unitates idearū aliæ essent, aliæ numerorum, quibus Arithmetici utuntur. Septimum, quod magnitudinis ideæ non sunt
magnum

magnum & parvum : ad quæ redigantur principia lineæ, longum, breve : superficiei, latum, angustum. corporis, altum, humile : quæ si differētia sint genera non subalterna, priora non erunt in posterioribus : & puncta in linea non inerūt. Hoc autem loco punctum Plato (quod 1. cap. 6. physic. citatū à nobis est) dogma geometricum vocat, quod in rerum natura nihil sit : appellabat autem lineam individuum, ut Alexander ait. Sed metaphysicus mathemata latius persequitur, quod rebus causam nullam præstent : neque ideo homini inde scientiam esse ingeneratam. Quæ argumenta omnia, & si ad veram thesin conferantur (quod ideæ exemplares illæ nullæ sint) levia tamen sunt, & 3. 13. 14. libris à Syriano refutata. Sed Aristoteles (tanquam iis argumētis magnificè vicerit Pythagoreos & Xenocraticos) victor exultat, affirmatque non aliud esse exemplares ideas affirmare, quàm *κενολογείν καὶ μεταφορὰς λέγειν ποιητικὰς*, nugari, & poëticas metaphoras loqui : atque ita labefactat exemplares ideas, ut antea 18. cap. 1. Post. labefactavit. illic enim *περετίσματα* nominavit : hīc *κενολογίας & μεταφορὰς ποιητικὰς*, tandemque ex historia & historiæ refutatione concludit, quadripartitam causarum partitionem legitimam ac perfectam deprehēdi : quia causæ quatuor illæ quærantur ab omnibus, nec omnino plures tamen esse possint : & tamen omnes partim ab illis expositas esse, par-

tim non expositas. *ἡμεῖς γὰρ εἰκὲν πρώτῃ φιλοσοφίᾳ περὶ πάντων.* Balbutire enim de omnibus prima philosophia videtur. Sic Aristoteli primi philosophi modò sunt rudes & imperiti, modò velut tyrones exercitati, modò denique tanquã in cunis balbutiētes infantuli. Quamobrem in hac palæstra non modò antiquissimi philosophi, sed Plato ridiculè eluditur. O suavem ægrotantibus morbum *φιλανθρίαν*, & cuius gravitatem pauci ægroti unquam senserint! Miror etiam híc organi logici extremum illud additum non esse, Nihil de tota logica ante Aristotelem scriptum fuisse: sicuti modò jactatur, de caussarum logica nihil veteribus ante Aristotelem cognitum fuisse. Sed Empedocles in exemplum balborum istorum adducitur, qui res naturales ratione & forma cōstituebat: in quo Aristoteles, vel oblivionem, vel collectionis præcipitem quandam celeritatem, incredibilem in modũ prodit. Etenim Empedocles in hac historia dictus est primũ de caussis unicam materiam tenuisse: deinde dictus est primus efficientem causam distinxisse: dictus est etiam finem in concordia statuisse: tandem etiam formam in rerum naturalium explicatione adhibuisse, id est logica omnium caussarum genera tenuisse. Verum enimvero si logici illi, primo scholarum logicarum libro á nobis commemorati, qui ante Aristotelem natum tot de logica libros ediderant,

derant, excitetur, quid fiet jactatione ista tam insolenti! Alexander jam Platonem hinc obliviscitur, & domini gratia affirmat ante Aristotelem nullam eorum (quæ in philosophia tractantur) scientiam exactè inventam fuisse: sed omnes veteres philosophos balbos & infantes fuisse. O philosophum interpretibus tam benevolis, tamque domini sui studiosis, beatum! imò verò miserum. Hanc enim (sat scio) si revivisceret Aristoteles, ignaviam & inertiam vehementer à se detestaretur, qui ipse liberrimus in omnes philosophiæ magistros exitisset, & consimilis libertatis leges omnibus suis sectatoribus & æmulis proposuisset. Quãobrem Aristoteles etiam ad extremum *πυρρικό-τερος* apparuit, totamque istam tot testium fidem prorsus infirmavit, dum eos ignaros, rudes, balbos, denique rerum (quibus testificandis & affirmandis inducerentur) imperitos & ignaros. Cōcludat igitur Aristoteles, quatuor esse genera causarum, quia testes illi hoc attestentur. At, inquam, id non attestantur, ut ais: sed alii unicam materiam, alii cum materia, efficientem: alii cum materia, formam: nullus apertè finem declaravit: nullus simul omnes affirmavit. Ergo si testes tui audiendi sint, dicent contra te, genera causarum quatuor non esse. Veruntamen sunt testes isti tui, quales maximè velis esse: sciant quatuor genera causarum, nesciant, affirmet, inficientur, ut lubet:

Attamen tam longa historia thesin nostram affirmabit, theologiam primi libri totam esse logicam de caussarum generibus, licet physicis exemplis & testimoniis applicatam.

LIBRI PRIMI FINIS.

P. R A M I R E G I I P R O -
F E S S O R I S S C H O L A -
rum Metaphysicarum liber se-
cundus, in secundum Meta-
physicum.

I N C A P. I.

Hic liber multó brevior est, vel unico superioris libri capite: & (ut ait Alexander) mutilatus, parsque libri potiús, quám liber: & tãdem præfationem esse naturalis philosophiæ, clausula libri videtur efficere: nec ideo secundus liber dicitur á Græcis, sed primus minor: res autem ipsa declarabit cum superiore illa historia cohærere: ut libri primi pars effici possit. Veruntamen quicquid sit, cōsideretur. Statuit igitur

metaphysicus initio velut ad excusandum philosophiæ veteris errorem, contemplationem veritatis tum facilem, quia universi omnino aliquid assequantur: cum velut ostium sagittariis, ita philosophis philosophiæ studium propositum sit, res nempe per se clarissima: tum difficilem, quia nemo unquam vel ejus partem pro dignitate consequi potuit, nedum ipsam totam. quæ sententia in litera Aristotelis paulo confusior est: hæc tamen sententia est, & quidem admirabilis: neque enim adhuc quisquam perfectus vel grammaticus, vel orator, vel logicus, vel arithmeticus, vel geometra, vel ullius disciplinæ perfectus artifex inventus est: ut hinc difficultas philosophiæ vera deprehendatur. Secundum difficultatis argumentum est à nobis, quia mentes nostræ, tanquam vespertiliones, caligant in clarissima rerum lucē.

Quod duntaxat hætenus verum sit, dum rudes adhuc & imperiti sumus: & sensus tamen ista difficultas est potius, quam mentis, cui per se clara, sunt etiam clara: ac mentes eruditæ non jam vespertiliones, sed aquilæ fuerint, intentisque oculis lucem intueantur: Ergo hæc de facilitate & difficultate philosophiæ, tanquam, ut dixi, ad illos veteres balbos excusandum: quorum tamen multorum inventa conferent plurimum, ideoque illis habenda sit gratia. Nisi enim Phrynis musicus antecessisset, Timotheus tantus non esset: ac nisi Timotheus

successisset, tanta non esset musicæ scientia. Sic videlicet in philosophia philosophi laudandi, vel quia veras opiniones attulerint, vel quia quibuscumque modis posteros excitarint. Itaque rectum fuerit, philosophiam, scientiam veritatis contēplatricem nominare. Hæc Aristotelis sententia est egregia quidem & insignis de primis authoribus philosophiæ, ideoque ad historiam superiorem accommodata: ne queratur Alexander, præfationem hanc tam alienam esse. Agedum: Philosophia, est scientia veritatis, quæ sine causa haberi non possit: & verissimum illud est, quod cæteris, ut sint, est causa: ideoque æternorum principia sint verissima: atque omnino ut quæque res (ut ita dicam) entitatem, sic & veritatem habet.

I N C A P. I I.

HInc igitur Aristoteles institutam quatuor causarum demonstrationem rursus majore conatu aggreditur: tanquam prima illa quatuor & viginti testium testificatione parum esset effectum. Causæ igitur (ait) nō sunt infinitæ, ὅτι εἰς ὁμοιωρίαν, ὅτι κατ' εἶδος. neque secundum rectitudinem, neque secundum speciem. Secundum rectitudinem demonstratio triplex est, prima: Materia materiæ semper alia non est: ut si carnis materia diceretur esse: terra, terræ: aqua, aquæ: aër, aëris, & sic deinceps. itē efficientis efficiens alia: ut si diceretur fieri ho-
mo

mo ab aëre, aër á sole, sol á discordia. Sic in fine si diceretur, ambulatio sanitatis, sanitas beatitudinis, beatitudo alterius cuiuspiam rei. similiter in forma. Verum (dices) quid habet argumenti hæc prima demonstratio? Certé nihil, quæstionem ipsam pro argumēto sumit, quód progressio in singulis generibus esset in infinitū: quæ tamen ipsa quæstio est. Sed infinitas altera demonstratione oppugnatur, quód neque sursum, neque deorsum ulla sit: Cur, inquam, quia (ait metaphysicus) in quibus ordine recto dispositis primū aliquid est, prius est posterioris causa: & sic in logicis ex Aristotelis etiam analyticis docuimus genus esse causam speciei. Itaque ut hic Aristoteles ait, é tribus primum causa est mediū, mediū ultimi. Deorsum veró, si quis infinitum descensum comminiscatur, reflexio sit necesse est. Itaque neque sursum, neque deorsum, in causis progressio infinita est. Atque si actu ulla fingatur infinitas causarum, causa omnino nulla fuerit, quia quælibet esset media, nulla prior, nulla posterior. Atqui, inquam, sapiētissime theologe, demonstratio tua postulat primum, postulat ultimum, quod infiniti author minimé concederet: Partem veró infiniti quamlibet esse mediam, nequaquam item assentiretur, cum catenam hic perpetuis annulis cōtextam fingeret. Verum tertia adversus infinitatem demonstratio audiatur de materia, fine, forma.

ma. Materiæ nulla est infinitas. quid ita? quia
 (ait Aristoteles) materia aliqua est prima &
 æterna. At, inquam, prima esto: æternitas au-
 tem nihil ad præsentem infinitatem, quæ pos-
 sit etiam non æterna cogitari. At neque posi-
 tis finibus potest infinitas existere: Est enim
 finis aliquis & primus & summus, cujus gra-
 tia fiunt omnia: secus, tollatur é medio natura
 boni neque omnino sit ulla mens: Hæc enim
 in rebus agendis ultimum finem sibi consti-
 tuit. Atqui neque infinitas in formis ulla pari-
 ter erit, quia definitionis semper alia definitio
 fuerit: denique scientia omnis tolleretur, quia
 scientia omnis est finitorum. neque enim si-
 mile est in linea perpetuó dividua: licet enim
 infinité sit dividua, infinité tamen divisa intel-
 ligi non potest. Atqui hæc postrema luculen-
 tius quippiam habent & splendidius: sed ta-
 men quod de toto genere infinitatis, & secun-
 dum rectitudinem, & secundum speciem dici
 perinde potuerit. & sic 4. cap. 1. phys. hoc ar-
 gumentum adversus infinitatem Anaxagoræ
 usurpatum est: & de infinitate lineæ dictum est
 in acroasi, & dicetur postea: atque hîc etiam
 Aristoteles efficientem oblitus est. Verum ad
 rectam infinitatem refellendum Aristotelis
 est ista demonstratio, genere ipso repetita é
 15. 16. 17. 18. 19. cap. 1. Post. Quid? infinitas secun-
 dum speciem qualis est? nempe si certæ ac de-
 finitæ species causarum non essent, ut quatuor
 aut

aut alio quopiam numero : ut iis placebat, qui ponebant in principiis infinita figurarū discrimina : Itaque fieri posse dicerēt, ut causæ non essent in rectum infinitæ : essent tamen specie & numero infinitæ : quid igitur adversus hanc alteram infinitatis speciem metaphysicus attulit ? Certé novi argumenti nihil, sed repetivit illud, quod jam dixi commune, quia scientia cognitioque omnis everteretur. Quamobrem demonstratio infinitatis & in rectum & numerum, novi nihil demonstravit : & tamen si verissimé demonstrasset, causas infinitas non esse, quidnam ad propositam causarum partitionem id esset tandem ? Liceat enim infinitate rejecta, alium quemvis numerum quaternario majorem minoremve seligere. Quamobrem, ô metaphysici, ô sôphi, ô theologi, reputate doctoris vestri laborem, diligentiam, sollicitudinem, quatuor genera causarū tam laboriosè, tam diligenter, tam sollicité disputantis, ut tandem nihil ad partitionis illius absolutiōnem & perfectionem ab eo doceretur. Equidem Aristotelis ingenium à labore invictum atque indefessum admiratus sum : Ergo ut ipse veteribus gratias pauló anté habuit, quod qualescumque sententias reliquissent, quibus vel erudiremur, vel certé excitaremur : sic Aristoteli ipsi ingentes atque immortales gratias habeo, quod istis qualibuscumque scriptis, suum de causis judicium nobis tam impensè de-

monstraverit: Hunc enim fructum ex iis spinis percipio, quód intelligam, quanti unam causarum categoriam fecerit, cujus gratia tam copiosam, totque libris continuatam philosophiam sibi testificandam, & posteritati pro-dendam putaverit: & Aristoteleo isto amore incensus, causas magis ac magis amo, quas á tanto philosopho tam vehementer & arden-ter amatas aspicio: laborem tamen amoris hu-jus, ac difficultatem discipulis meis non relin-quo: leges enim Aristotelis id vetant: sed la-borem & difficultatem ad usum causarum & exercitationem multó meliorem ac præstan-tiorem conferendam moneo.

I N C A P. I I I.

Metaphysicus adhuc in causarum parti-tione confirmanda luctatus est: cohorta-tio ipsius quædam ad exercitationem sequi-tur. Auditor (ait) talis erit, qualis fuerit ipsius consuetudo & exercitatio: Nam quæ contra consuetudinem fuerint, dissimilia, & propter insolentiam, improbabilia alienaque vide-buntur: Contrá, usitata & consueta erunt nota & probabilia. Sic in legibus, licet τὰ μυθώδη, καὶ παιδικῶδη, fabulosa & puerilia jubentibus, con-suetudo plus quàm veritas ulla potest. Mathe-maticis eruditi, μαθηματικῶς doceri volunt: impe-riti, exemplis, testimoniis, poëtis etiam potiús inducentur: illis exacta disputatio sit molesta,
vel

vel quia sequi non possunt, ἢ διὰ τὴν μικρολογίαν, aut propter anxiam in minutulis rebus curam, & tanquam hominis minutissima quæque ad calculos revocantis: ut sicut in contractibus, sic in disputationibus major accuratio illiberalis esse videatur. Quæ omnia Aristotelis dicta singulariter amplector, & omnibus amplectenda suadeo.

Adeo á teneris assuescere multum est, ait noster poëta, philosophiam hanc videlicet æmulatus: sed illa doctorum & indoctorum differentia valde notabilis & animadvertenda est, á doctis & accuratis omnia docté & accuraté tractari: indoctis, diligentiam eandem & accurationem, sordidam quandam & illiberalem μικρολογίαν videri: Exercitati sumus jam multos annos in variis artibus, in quibus τὴν μαθηματικὴν ἀκριβολογίαν exigimus: plerique homines in logicarum legum palæstra rudes & inexercitati, μικρολογίαν illiberalem quandam esse arbitrantur: & ut in pactis & conventis ultra modum rectumque aliquid condonatur ac remittitur, sic in artibus cēsant non omnia ad illum accuratæ & exquisitæ veritatis calculum redigenda: sed magnis & publica præsertim auctoritate cōsecratis authoribus nonnulla cōdonanda esse: Leges denique quatenus Academiæ fundatæ sunt, id etiā imperare existimantur: itaque tantum consuetudo moribus & legibus instituta potuit, ut τὰ μνηώδη καὶ παιδαγωγία,

pro magnis & arcanis mysteriis adhuc habitata
sint. At, inquam, barbarismus aut solæcismus
in grammatica, peccatulum est exiguum, imò
(ut Galenus ea de re conscripto libro docuit)
in cæteris artibus nullum peccatum: attamen
barbarū rhetoricæ, logicæ, mathematicæ pro-
fessorem, vix ac ne vix quidem defensores me-
taphysicæ tam urbani tamque belli perferent.
Contra leges igitur Aristotelis quicquam vel
falsum, vel alienum, vel improprium, vel con-
fusedum perferemus? ἀκριβολογία in Grammatica
arte artium minima postulatur: in arte artium
maxima, imò artium reliquarum principe ac
domina, tanquam μικρολογία contemnemus? aut
leges hominis cujusquam, quantalibet huma-
na potentia præpotentis, pluris quàm rationis
leges æstimabimus? At Aristotelis præter cæ-
tera, hoc etiā beneficium insigne fuerit, quòd
ἀκριβολογίαν cū in cæteris omnibus artibus, tum
in una metaphysica præcipuè commendavit,
atque inter primas metaphysicæ laudes unam
illam statuerit, quod sit ἀκριβεστάτη. Perge verò:
quid est hoc in libro reliquum? Jubet Aristo-
teles, ut metaphysicus acribologiam illam in
metaphysicis sequatur. Absurdū enim sit (ait)
simul quærere scientiam, & scientiæ modum,
id est, quomodo scientia gignatur (ait Alexā-
der) quod nihil est: vel (ut D. Thomas) ido-
neus auditor primæ philosophiæ, debet antè
logicam didicisse, eaque singulis in rebus uti
secun-

secundum ipsarum modum, tanquam logica ipsi scientia sit communis, cujus modus & usus alius sit in aliis artibus atque aliis: ut logica in mathematicis ἀκριβολογίαν adhibeat, in physicis, quam physica ferre possit: unde postea metaphysicus fiat accuratissimus. quæ interpretatio verior esse videatur, sed ad metaphysicam inepta: cū & illam scientiam, & modum illius scientiæ, Aristoteles metaphysicæ tribuat. Sed tamen finis hujus libri etiam metaphysicus esse videatur, qui tamen alioqui physicam redoleat, ut Alexander sollicité & initio, & in fine exposuit. Postrema omnino clausula (utrū unius facultatis, an plurium sit, causas principiaque contemplari) proprium metaphysicæ problema est, proximis libris amplissimis tractatum: ut dubitari non possit, quin hic liber & antecedenti & consequenti apté cohæreat. Quāquā de hac clausula postea dubitabit Alexander. Haftenus igitur primus sapiētiae liber, itemque secundus, penitus exploratus & perspectus, tautologiam de causis dūtaxat habuit. Quamobrem metaphysici omnes, qui hæc legitis, ponite ante oculos thesin illā initio nobis propositam, & æstimate, jam duobus in libris, utrū vera sit. Admonuerunt Alexandrū veteres illi philosophi, logicā in metaphysicis temeré permisceri: Admonuit Plutarchus his in libris, utilitatis novæ nihil esse. Admoneo rursus idē, metaphysicæ, seu sapiētiae, seu theo-

logiæ nomine nobis imponi, neque ullius artis novæ decretū hīc institui: solida quæcumque documenta in quatuordecim metaphysicis libris fuerunt, esse logica: Id totis duobus hīsce libris jam obtineo: scientia inquirendarum & collocandarū artium, logica est: scientia caussarum, efficiētis, materiæ, formæ, finis, logica est. Atqui hæc tantū solida fuerunt: documentū adhuc igitur nullum fuit, nisi logicum: An dicet aliquis logicam etiam metaphysica ista demonstrari, & ideo tot capitibus & argumētis, caussarum partitionem esse demonstratam? Enimverò si quis librorum istorū sophismata, metaphysicæ artis propria putet esse; solidam doctrinā (si qua sit) logicæ esse propriam, nihil cum eo contendam: nihil enim istarum spinarū ad logicam refero: Distinctiones alias scio contrā comparari, quod metaphysica subjecto eadem sit cum logica. sed in quartum librum, decertationis hujus palæstram deferro, ubi tum idipsum dicetur: Satis modò sit, quæ adhuc ab Aristotele contra Aristotelis summas leges in duobus metaphysicis libris tradita sunt, eadē logico ipsius organo tradi atque institui, Pausonemque in hac pictura, Hegemonem in hac poësi, Aristotelem fuisse: qui si vel Dionysium, vel Cleophonem, vel Euripidē, sed in primis Sophoclem, vel Homerū cogitasset, lōgē alios colores expressisset, numeros lōgē alios cecinisset.

LIBRI SECUNDI FINIS.

P. R A M I R E G I I P R O-
F E S S O R I S S C H O L A-
rum Metaphysicarum liber
tertius, in tertium Me-
taphysicum.

I N C A P. I.

Ge veró, ad tertium librum, ut jam vulgó latinis distinctus est, accedamus: experiamur iudicia illa & veterū philosophorum, & Plutarchi, quám vera-
cia sint in hoc libro: qualis pictor, qualis poëta, metaphysicus noster sit in metaphysico tertio. Theologia duorum antecedentium librorum logica fuit, de causis: qualis & quarum rerum theologia erit tertii metaphysici? Capita libri hujus confusiús erant notata, itaque notationem hanc sustulimus: generum gradus sumus sequuti. Theologia, inquam, erit etiam logica feré, de causis: sed theologia doctrinæ insolentissimæ, quæ toto libro tantúm sine solutione vel explicatione ulla dubitatur. Academicus videlicet hic factus est Aristoteles: disputat in utramque parté, iudicium suspendit. Syrianus dubitationes septemdecim numerat: Alexander minús impensé numerum

habuit: Sunt autem octodecim, quarum nonnullarum interpretes & explicatores libri sequentes erunt. Theologia itaque tertii metaphysici meritó possit inscribi theologia dubitationum. Ac veró ne quis á singulari philosopho tam novi, tamque inauditi nominis librum admiretur, præponitur initio dubitandi utilitas, tanquam sit initium sapientiæ, Recté dubitare: Sapientia autem, solutio sit ipsarum dubitationum. Atque huc septimi de repub. Platonis vincula nominatim referuntur: & dubitantes, comparantur ligatis: & non dubitantes, iis assimilantur viatoribus, qui quorsum proficiscantur, ignorent: quique dignoscere nequeant, si fuerit inventum, quod quaeritur: quæ Platonica sunt omnia. Itaque æmulationem quandam Platoniam in metaphysicis Aristotelis esse prædixi. Sed ad dubitandi utilitates additur á metaphysico summa illa, quód contrariis utrinque momentis accuratè ponderatis, sophus accuratius iudicium de singulis sit facturus. Hæc metaphysicarum dubitationum academica species prætexitur: ne quis dubitationum librum temerè conscriptum á tanto philosopho existimet. At, inquã, metaphysice divine, quænam ista nova academia est? aut quis unquam liber ab homine dubitationum tantum descriptus est, ubi nihil decerneretur? Academici quidem in utramque partem differebant, sed oratione variis argumentis

gumentis perpetua cōtinuaque. Quænam verò in tota tua logica leges sunt de hac nova philosophandi via? Equidem, ut verum fatear, nihil unquam stultius atque ineptius legi. nec adhuc reperi ubi Plutarchi sententiam de metaphysicis veriore esse cognoscerem. Et tamē hic sanctæ sophiæ & sacrae theologiæ fundamentum collocatur: ut qui problemata ista dubitarit, qui dubitata dissolverit, divinæ sapientiæ palmam cōsequatur. Veruntamen novitas nihil obsit doctrinæ, si proba sit, jam problemata singula dubitemus: problema primū audiatur. Prima (inquit Aristoteles) dubitatio est, de quibus ἐν τοῖς προοιµασµένοις, tanquam diceretur in proœmiatis dubitavimus, Utrū sit unius scientiæ, an multarum, cōtemplari causas. Hanc dubitationē negat Alexander antea fuisse, & refert ad libros de anima. Et certē nō videtur Alexander in litera Aristotelis clausulam illam (de qua diximus) habuisse: quin videtur conqueri, a quibusdam temerē adscribi. Solutio autem quæstionis hujus ex analyticis, & ē duobus jam antē libris patuit, & patebit postea lib. 4. esse cōmunis & universalis scientiæ, causarum genera & species cognoscere. Atque in hac prima quæstione, verbum illud (τὰ προοιµασµένα) notatum esse cupio, ad illam metaphysici operis distributionem, quam initio fecimus: ut proœmium metaphysicæ ab Aristotele duobus primis libris terminatum

intelligamus: cum quibus & duos sequentes eodem procœmio cōplexi sumus, ut pro procœmio, proposita res esset ac definita. Sed tamen prima ista dubitatio, qualis est in metaphysica? Qualis, inquam, esset in Grāmatica, Utrū sit unius artis, nominum omnium declinationes nosse? simillimum siquidem in utraque sapientiæ initium fuerit. Dic verō jam dubitationem secundam: Utrū una est scientia demonstrativorum axiomatum, ut contradictionis, comparisonis? At hoc, inquam, nonne est quærere, utrū sit unius artis verba conjugare? Quid enim tam logicis tritum & usitatum est, quā illa oppositorum & comparatorum doctrina? Perge igitur: Tertia dubitatio est, Utrū una scientia sit omnium essentiarum. Quarta, Utrū genera sint essentiarum varia. Respondebit, inquam, logicus, logicam esse communem omnium essentiarum, cujuscunque generis ac modi: similemque dubitationem dicet esse, Utrū Grāmatica sit omnium vocabulorum communis. Specialibus autem scientiis, species essentiarum speciatiim institui: Theologia, essentias divinas: physica, sensibiles. Utrū verō mathemata, quæ media finguntur inter divina & physica, sint essentiæ, differetur postea: & tamen hanc quartam dubitationē de generibus essentiarum, logicam esse logicus pernegabit: quia nō est entis, quatenus est eis, cū sit entis æterni, mathematici,

tici, phyfici. Pergamus: Quinta dubitatio est,
 Utrum eadem scientia sit etiam per se essentiis
 accidentium. Erit (dicet logicus) & per se, &
 quovis modo accidentium & adjunctorum,
 neque tantum essentiis, sed quibuscumque rebus
 accidentium & adjunctorum. Ergo hæc etiam
 dubitatio valde fatua erit logico, qui topicum
 adjunctorum omnium entium commune esse
 didicerit. Tum vero sexta dubitatio, qualis est?
 Utrum est unius scientiæ considerare de eo-
 dem, diverso, simili, dissimili, priore, postero-
 re, cæterisque omnibus, de quibus dialectici
 conantur considerare, ex probabilibus solum
 considerantes? Ridebit, inquam, & istam sa-
 pientiam dialecticus, cum hæc omnia suæ artis
 esse meminerit: & differentiam dialectici à so-
 pho isto tam ridiculam judicabit, quam in lo-
 gica didicit esse ridiculam differentiam logicæ
 apodicticæ à logica dialectica: cum sit ars &
 institutio utriusque generis una & eadem. sed
 hoc rursus accuratius quarto libro differetur.
 Hic vero locus est toties antea nobis appella-
 tus, ubi Alexander significat, non defuisse, qui
 Aristoteles interpretes de Aristotelis errore
 hoc immenso admonerent: logicam nempe iis
 in libris nomine sapientiæ, philosophiæ, phi-
 losophiæ primæ, theologiæ, importuno sophi-
 smate repeti & obscurari. Nō est doctrina hæc
 logica (ait) ut quibusdam visum est, quia phi-
 losophi his in rebus alius est scopus, quam lo-

gici. Verum bella & arguta distinctio distinguetur aptius 2. cap. 4. metaphys. & captionis immensæ fraus aperietur. Dic igitur septimam dubitationem: Utrum est unius scientiæ, ejusdem, diversi, & cæterorum proprietates considerare? Affirmabit hoc idem logicus, esse logicæ artis, genera argumetorum omnium, eorumque proprietates & affectiones communes considerare: ut grammaticus diceret esse Grammaticæ, non solum nomina & verba, sed nominum verborumque proprietates explicare. Octava verò dubitatio, quænam est? Utrum causæ, sunt genera rerum, an elementa? Et hanc etiam dubitationem jucundè dialecticus accipiet, atque utramque ipsius partem affirmabit: Quoties enim potestas est in membra partiendi, partitio illa prima est: quia est in causas. quoties definiendi demonstrandique è genere fuerit, in definiendo & demonstrando, generis usus erit: quia causam continet, ut est in analyticis: quia in eodè ordine consequentium, prius posterioris causa est, ut patuit 2. cap. 2. metaphys. Nona dubitatio octavæ consequens est, Si genera sunt causæ, utrum prima, an ultima? Hic etiam logicus ridebit, & respondebit ampliùs quàm sit quæsitum, genera omnia, causas esse specierum, prima primarum primas, media mediarum medias, ultima ultimarum ultimas. Hoc autem loco, & animal, & homo, genera sunt Aristoteli: & sic

καὶ τῶν ἀνθρώπων γένος 1. cap. 1. metaphys. dictum est.
 Perge igitur, quænam est decima dubitatio?
 Utrum materia sola est causâ? Atqui, inquam,
 divine dubitator, quorsum analytici duo libri
 de quatuor generibus causarû? quorsum duo
 physici libri de quatuor generibus causarum?
 quorsum deniq; duo metaphysici antè libri de
 quatuor generibus causarû? Ecquid igitur tã-
 dem dubitas, utrum unica sit materia? O divi-
 num & supernaturalẽ dubitationũ artificem!
 Dubitet verò in Grāmatica Grammatista ali-
 quis, cùm partes orationis octo esse docuerit,
 talem dubitationẽ, Utrum solum adverbium
 sit pars orationis: ac sese ideo sapientem esse
 prædicet, ut sit huic nostro sopho similis. Sed
 dubitationes reliquas audiamus: Undecima
 est, Utrum præter καὶ σύνολον, simul totum, est ali-
 quid separatũ? At, inquam, præter totũ com-
 mune, nihil est in ea communione essentiale:
 At extrinsecus adjungi aliquid potest: sic de
 toto integro: De idẽa autem jam dictum est, &
 dicetur postea. Dic igitur, metaphysice dubita-
 tor, dic dubitationẽ duodecimã: Utrum caus-
 sæ finitæ sunt numero an specie: Atqui, inquã,
 secundo libro docuisti, genera causarû, specie
 finita esse, & numero finita esse docuisti. Quid
 igitur? Quærat Grammatista ille, Utrum par-
 tes orationis specie an numero finitæ sunt? Ec-
 quidnam verò est, philosophiã á philosopho
 derideri traduci que, nisi hoc est? Philosophus

tot libris antea hæc omnia definivisse & demonstrasse sibi visus est: & tamen eadem in dubium revocat? Quis igitur superiorem Aristotelis philosophiam dubiam & incertam nunc efficit? Aristoteles. Quæ verò caussa iusta sit, ut disciplinam suis elemētis abs te contextam, isto modo retexas? Initium (inquit) sapientiæ, est bene dubitare. Ah! callidum artificium, quo ex arte certa, incertam dubitationem efficias. Verum dubitationes reliquas dubitato. Decimam tertiam quæstionem proponito: Utrum causæ caducorum sunt caducæ, & æternorum æternæ. Sunt, inquam, constituentes causæ caducorum caducæ, æternorum æternæ, ut ex te ipso jam in scholis physicis differuimus. & tamen hæc quæstio præcipuè nihil ad logicum, nihil ad metaphysicum attinet: quia non est entis, quatenus est ens. Audiamus deinde decimam quartam: Utrum unum & ens, sunt causæ rerum? Hanc verò dubitationem omnium maximam & difficillimam dubitator noster esse ait: quia sic Pythagoras & Plato ipsum ens, & ipsum unum, pro causis ita statuebant. Atqui, inquam, dubitatio ista valde sophistica est, & multorum in metaphysicis libris sophismatū origo. Perge igitur ad decimam quintam dubitationem: Utrum universalia sunt principia, an singularia? At, inquam, dubitatio ista modo quodam jam præcessit, utrum genera essent principia
an

an elementa: & hanc tautologiam Alexander vidit, & valde excusare voluit. Principia autem generum sunt generalia & universalia: principia specierum sunt specialia & singularia. Quamā est dubitatio decima sexta? Utrū causā sunt actu an potētia? Sed tamen si Grāmatista dubitaret idem, Utrū partes orationis sunt actu, an potentia: quo risu, quo plausu exciperetur? Sed hīc diutius immoraris. Perge verō, dic decimam septimam: Utrū principia sunt secundū motum? Respondebit logicus, si quæstio de movēte intelligatur, unam de causis efficientem & moventem esse: sed materiam, formā, finem præterea causam esse. dubitationem hanc decimæ sapientia parem esse: illic, an sola materia, esset causa: hīc, an sola efficiens sit causa. Redeat igitur barbarus idem ille, rogetque, utrū conjunctio sola sit pars orationis: sapientiæ paris erit initium. Sed ad ultimam dubitationem pervenimus, id est decimam octavam: audiat igitur: Utrū numeri, longitudines, figuræ, puncta sunt essentia & separata? Essentias verō, quantitates esse, logicus Aristotelis categoriis instructus nequaquā dicet, si essentiam intelligas adjunctis accidentibus subjectam: entia tantū dicet, quia sunt numeri in animo, magnitudines in corpore physico: neque separabit a subjectis suis adjuncta. & tamen dubitatio hæc neque logica, neque metaphysica

est, ens quatenus est ens, cōsideranti: quia non omnium entium cōmunis, sed propria quantitatū. Haecenus igitur dubitationes octodecim á sopho propositæ sunt, in quibus non solum difficilis consecutio veritatis, quia in his caput & summa est sapientiæ (ait Alexander) sed ipsa etiam cum ratione dubitatio, plena difficultatis metaphysico videtur. Sunt veró problemata hæc octodecim, pueris legitima logica instructis ridicula, ut dixi: cū topica (exceptis nominis, definitionis, testimonii topicis) ferè proponāt: de methodo etiam prius illud & posterius assumant: Postremum autem, logicum nihil habet: é mathematicis illis Pythagoreis & Platonis, de quibus antea dictum est, & dicetur postea amplissimè. At bone Deus (quem pura synceraque mente colere, verum sapientiæ sit initium) cuiusmodi stultitia pro sapientia in scholas nostras inducitur? Non conqueror logicas illas sapientiæ leges á metaphysico violari, sed contra communem sensum, tam fatuas ineptias, nomine divinæ philosophiæ venditari. Veruntamen dubitationes divinæ theologiæ singulas metaphysicus dubitator, vel academicus disputator repetit: & dubitat, disputatque variis modis, turbat nonnulla, nonnulla etiam obliviscitur, ut suo loco dicetur. Quid igitur? dubitatio prima, quomodo differitur? Non videtur (ait philosophus) esse una scientia causarum:

farum: quia causæ, neque contrariæ, neque communes sunt: cum movēs, non sit in immobilibus, nec finis: cum nempe sit principium actionis & motus. Itaque mathematicas (quæ rerū sunt immobiliū) quibusvis artibus sordidis viliores Aristippus esse cavillabatur, quia in iis nihil per finē (quo melius sic esset) ostenderetur. At primum, inquam, argumentum istud de contrariis nihil prorsus est: Possunt enim cadere in eandem artem & contraria, ut ferē sunt partes accuratarum distributionum: possunt & non contraria, imō consentanea, ut formæ, ut proprietates adjunctæ. Secundum autem argumentum est falsum, quod efficiens & finis non sint in mathematicis: Arithmeticus enim numerat: Geometres metitur, & ob eum finem, artes illæ perdiscuntur. sed huic argumento postea respondebitur 2. cap. 13. metaphys. ubi nominatim dicetur, Aristippum mentiri. Sic igitur negatio primæ dubitationis differitur. Afirmatio obscuriūs agitur: Si variæ scientiæ varias causas considerent, quænam ex iis potissimū fuerit ἀρχικωτάτη καὶ ἡγεμονικωτάτη, longē princeps lateque domina? cuique cæteras ὡς περ δούλας, tanquam servas, contradicere non liceat? id est, quænam erit sophia? utrūm verō talis est scientia finis & boni (quia huc omnia referuntur) an formæ? Est enim forma maximē scibilis. Exemplum verō hīc mathematicum est tanquam definitionis,

quód τετραγωνισμός sit ὁρίσας τῆς μέσης, invētio me-
 dia. quæ tamen inventio, definitio non est. Te-
 tragonismus enim est, cū quadratum par in-
 venit dato circulo: via est ad tetragonismū.
 An denique scientia efficientis, maxima illa
 est scientia? hoc enim aliud principium est, &
 oppositum fini, ut jam 3. cap. 1. lib. dictum est.
 Hæc altera disputatio est, negationi tamen su-
 periori germanior, quā affirmationi. Caus-
 sarum non est una scientia, quia neque contra-
 riæ, neque communes sunt: & tamen si diver-
 sæ sint caussarū scientiæ, cujusnam causæ fue-
 rit scientia metaphysica, seu sapientia? Dicet
 autem logicus, logicam sciētiam universalem
 cōmuniter esse cujusvis causæ, non unius tan-
 tūm: & sic metaphysicus respondebit 2. cap. 4.
 metaphysici. Secunda dubitatio primū sic
 negatur: Non est una scientia principiorum
 apodicticorum (quas modō κοινὰς δόξας, cōmu-
 nes sententias. modō axiomata Aristoteles ap-
 pellat: quia neque videtur geometria, neque
 una alia, neque ea, quæ causas agnoscit. Utra
 igitur præstantior scientia, caussarum, an axio-
 matum, quia maximē communia sunt? Ac si
 scientia axiomaticum non sit σοφίη, cujus erit?
 Logicæ, respondebit dubitatori logicus: dicet-
 que axiomata illa, esse proprietates opposito-
 rum, comparatorum, totius & partis in logi-
 ca. Sed in hac dubitatione Alexander cū vi-
 deret ab Aristotele apodictica axiomata tri-
 bui

bui primæ philosophiæ, Omnino (ait) Aristotelis verbis statui videtur, apodicticam doctrinam partem esse philosophiæ. quod postea proximo libro dicit apertiùs: ubi capite tertio, solutio quæstionis hujus erit. Ergo hæc dubitatio est dubitationis secundæ: qualis verò est tertiæ? Non videtur una scientia esse omnium essentiarum, dubitat noster dubitator: quia apodictica esset una omnium per se accidentium. Hæc dubitatio brevior est, & solutio brevior erit. Una per se est scientia communis omnium essentiarum, & una est apodictica omnium per se accidentium. Quarta deinde & quinta dubitatio, ὅτι οὐκ ἔστιν ἓν πρότερον dubitatur: Non videtur una scientia esse per se accidentium, quia etiam esset essentiarum & definitionum. At apodictica non videtur esse ipsius quid est: eaque solutio valde est metaphysico nostro difficilis. ac per se hæc accidentia entium omnia quinto libro differetur in adjunctis. At, inquam, metaphysice, demonstrationem syllogisticam hic cogitas: de cujus commento dictum est in scholis logicis: ut ars somniata sit, cujus exemplum per naturam rerum esse non possit. Atque hæc dubitatio fuerat quinta: quæ sequitur, quarta fuerat: Utrū genera essentiarum tria sunt, ideæ, mathemata, res physica. Adversus idearum Xenocratica exemplaria secundo loco movetur Aristoteles, tanquā fingere æternas quasdam essentias, quarū fin-

gulares essentiaē sint imagines, perinde sit, at-
 que deos statuere ἀνθρωποειδῆς, humana figura.
 Ut enim idololatriis, dii sunt homines æterni:
 sic Xenocraticis, ideae fuerint animalia, & non
 animalia quælibet æterna. Ergo περιτίσματα, ποιη-
 τικὰ μεταφοραὶ, jam sunt instar ἀνθρωποειδῶν deorū.
 Adversus autem mathemata cōtentio alia est,
 quæ si sint media inter ideas & res phycas ac
 sensibiles, alia erit linea mathematica, alia sen-
 sibilis: alius erit sol mathematicus, alius sensi-
 bilis, & in cæteris similiter. unde nata est illa
 differētia, quod geodæsia, sit sensibilium ma-
 gitudinū, geometria, non sensibilibus, idem-
 que medicina, & quælibet disciplina fuerit.
 Itaque Protagoras mathematicos reprehē-
 debat, quod ab iis ea docerentur, quæ sensibus
 repugnarent: cū circulum perpendicularis
 unico puncto tangere dicatur, quod sensibile
 non sit. Sed per Deum immortalem, quænam
 philosophi nostri philosophia ista est? Docuit
 nos non dubitando, sed affirmando & asseve-
 rando 7. cap. 1. metaphysici, Pythagorea ista
 & Xenocratica idearum & quantitatum som-
 nia, inanes tantū nugas esse: & tamen philo-
 sopho pulchrum est argutādi & nugis explen-
 di libri gratia, antequam cōfirmatam philosophiam
 infirmare. Verū perge: hæc insana idearum
 & abstractionum quæstio, insanē doctorem
 nostrum exercuit: Multa jam disputavit, sed
 multo plura duobus totis extremis libris di-
 sputabit.

sputabit. Quid tum veró? quomodo dubitatur sexta dubitatio? Certé dubitator noster hanc dubitationem oblitus est, ut & proximam septimam: de qua tamen utraque, quippiam differetur quinto libro. Nec illi præterea gravius succensendum judico: par enim in cæteris oblivio fuerat optanda. Syrianus id animadvertit, & tamen excusat: quia faciles illæ quæstiones erant. At, inquam, quibus hæ quæstiones faciles sunt, cæteræ difficiles esse non possunt. Octava autem dubitatio plenius dubitatur: quód elementa, potiús principia videantur, quám genera: ut literæ, vocum: axiomata, diagrammatum: ignis, aër, aqua, terra, corporum sensibilium. Contrá genera, sunt principia definitionum, unde est scientia: & specierum, unde singula cognoscuntur: & sic unum, magnum, parvum, principia fierent, quia generá sunt. An veró neque elementa, neque genera, causæ videantur, quia definitio ex causis diversa ejusdem esset? Sic igitur dubitatur dubitatio octava: cui respondeat dialecticus idem quod antea, & genera & elementa, esse symbola causarum: ut cùm hominem definis animal rationale, ex iisdem causis definis, ac si ex elementis definires hominem constare é corpore humano, & anima rationali. De hac quæstione differetur nonnihil II. & 12. cap. 7. metaphys. Agedum, nona dubitatio quomodo dubitatur? Prolixissimé, inquam, & verbo-

fiffimé. Genera prima, non videntur esse cau-
 fæ, quia tot essent cauflæ, quot genera, & unū
 atque ens, essent genera: sed id absurdū vide-
 tur, quia differētia cuiusque generis sit, ens &
 unū: species verò de suis differētiis propriis, aut
 genus de suis speciebus dici nō possit. Sed heus,
 argutissime philosophe, cuiusmodi hæc argu-
 mētatio est? Nā si ens & unū, genera ponātur,
 falsum primò erit, entis & unius, quæ genera
 ponantur, differētiis esse ens & unum: deinde
 falsum est, genus & speciem de suis differentiis
 dici non posse. Nam omne rationale, est ani-
 mal: & omne natum ad risum, homo est. & in
 nonā quæstionem, quam obrem decima quar-
 ta de uno & ente permiscetur? Hic verò Ale-
 xander, excusandi hujus argumēti gratia, cū
 multa commentus esset, ait hanc argumen-
 tationem logicam & probabilē tantū sibi vi-
 deri. At, interpres mirifice, nisi Pauson vel He-
 gemon esse, quā Dionysius aut Cleophon
 maluisses, dixisses planē falsam esse: neque ta-
 men formidares, ne Aristoteles errare videretur,
 quia dubitator est hoc libro, non affirma-
 tor, aut doctor. Hoc igitur argumentum, cū
 ita dubitasset Aristoteles, ens & unum non es-
 se genera, concludit, principia etiam non esse.
 At rursus dubitatur, genera omnino non esse
 principia, quia & summa, & media, & infima,
 imò differentiæ quælibet, etiam principia es-
 sent: ideoque infinita. At quorsū tumultus hic
 tantus?

tantus? Logicus enim si fueris, respondeto: si
ens & unum, genera sint, etiam principia esse,
neque infinita esse genera, nec ideo infinita
fore principia. Dubitatio reliqua est de gene-
re ultimo, quod de individuís dicatur. Genus
ultimũ, magis principium videtur: primó, quia
magis unum: secundó, quia magis ens: magis
unum, quia magis individuum. Híc rursus Ari-
stoteles facit hominem, genus singulorũ ho-
minum, quia sit γένος ἕκαστον, κατηγορούμενον ἐπὶ τῶν ἀτό-
μων, ultimum, quod dicitur de individuís. & ta-
men verbo negat tandem, hominem esse ge-
nus singulorum hominum. Repugnantia veró
& contradictiones tam frequentes in Aristo-
telis philosophia, magna me sæpe Aristotelis
commiseratione afficiunt, ut Theophrasto &
Aristotelis successoribus pené succēseam, qui
maculas istas é magistri libris non exemerint.
Atque híc etiam Aristoteles individuum du-
plex annotavit, specie & quantitate, id est nu-
mero ut Alexander interpretatur. Sed genus
ultimũ, magis videatur ens: Prima autē nō sint,
nisi in ultimis: Hæc utraque est pro generibus
ultimis ratio: contraria deinde una opponi-
tur, quia principium debeat esse separatum,
qualia sunt magis universalia, ideoque genera
prima, potiús principia & causæ. Quid igitur
logicus adhæc respondebit? nempe nec magis
unum, nec magis ens esse ultimũ genus, quàm
primum, & magis minusve ridiculé híc quæri,

P. . R . A . M . I .

cū genera omnia (prima, media, ultima, nihil
interest) sint æqualiter subjectarum specierum
principia. Verū tamen quid theologo tam mi-
serabiliter *θεολογῶν* facias? Hic enim *ἀπορίαν χαλε-
πωτάτην καὶ ἀναγκαιωτάτην θεωρῆσαι*, dubitationē dif-
ficillimam, & consideratione utilissimam ar-
bitratur. Nam si nihil sit præter singularia, ea-
que infinita, extinguetur omnis sciētia. Quod
si nihil perpetuum sit, nulla erit generatio. At
si generatio sit, & materia erit æterna, multo
magis etiam essentia & forma. Itaque erit *παρὰ
τὸ σύνολον*, species & forma. Quorum igitur erit,
& quorum non erit æterna forma? utrū una
forma erit omnium hominum, an singulæ sin-
gulorum? Atque hæc dubitatio est octavæ &
nonæ quæstionis, unaque modo quodam de-
cimæ quartæ: de quibus in sequentibus libris
theologia quædam permiscebitur. Agedum,
dubitator, quomodo sequentes dubitationes
addubitas? Tres primæ, decima, undecima,
duodecima, utrū sola materia causā sit, utrū
præter *τὸ σύνολον* sit aliquid: utrū causæ, specie
an numero sint infinitæ, levissimè dubitantur,
aut ne dubitantur quidem: *τὸ σύνολον* nominatur
in nona dubitatione, sed pro singulari sumi-
tur. Addubitatur autem deinceps, quod pro-
positum nō erat, utrū causæ sint unum spe-
cie, an numero: Atque hic unum genere omit-
titur, quod alias frequens est Aristoteli. Tota
autem hæc litera obscura est, & (ut suspicor)
Apellico-

Apelliconis tineis arrosa. Si principia sunt unum specie, nihil erit unum numero: neque ipsum unum, neque ipsum ens: neque ideo fuerit scientia. Si sint unū numero, nihil erit commune. Atque id videatur duodecimæ quæstionis esse. Attamē illic addubatur, Utrū causæ essent finitæ specie an numero: Addubatur, utrū sit unum specie an numero: & sic addubitor noster, tres addubitationes istas, id est tria triplicis sapientiæ initia oblitus est, ut antea oblitus sextam & septimam, aut certē valdē negligenter est executus. Atque ita divinæ sapiētiæ quinque decimas octavas periisse intelligimus. Age veró, dubitatio decima tertia, quomodo dubitatur? Molestissimē, inquā, & ineptissimē primó ad attentionē quandam proponitur, quæstionē gravissimam esse præteritam à veteribus & à præsentibus, Utrū caducorum & æternorū sint eadem principia? Nam si eadem, cur alia intereunt, alia permanent? Hic veró theologus noster jactationē quandam popularem in veteres theologos habuit: Itaque deridet Hesiodi theologiā, A diis omnia esse facta: sed immortalia, quæ nectar & ambrosiam gustarint: mortalia, quæ nō gustarint. At quānam (ait) perpetuitas esse possit, ubi alimento opus est? Sed neque fabulosis theologis apodictici rectiūs sentire metaphysico nostro videntur, cū nullam causam afferant, ut Empedocles: quem quispiam *μάλιστα*

P. R A M I

ὁμολογούμενος αὐτῷ, maximé sibi congruēter con-
venienterque dicere arbitretur. Híc ab Ari-
stotele, alioqui laudis alienæ nequaquam pro-
digo, magnus honos Empedocli tribuitur, &
inter physicos, principatus. Sed theologus no-
ster, Empedoclis demonstratione occupatus,
theologíā obliviscitur, digrediturque in Em-
pedoclis inconstantiam: ne credas ei cōstantiæ
laudem gratis condonatā. Empedocles igitur
cōstans physicus hætenus Aristoteli videtur,
quód concordíā facit authorem ortus, discor-
diam interitus: sed inconstans alibi, dum ait
præter ipsum unum, id est Deum, quem Sphæ-
rum (ait Alexander) appellabat, à concordia
factum, omnia per discordiam generari.

πάνθ' ὅσα τ' ἰὼ, ὅσα τ' ἔω, ὅσα τ' ἔσσι δ' ὀπίσω,
ἄνδρες τ' ἐβλάστησε, καὶ ἄνθρωποι, καὶ γυναικες,
θεῶν τ' ὄντων τε, καὶ ὑδατορέεσσιν ἰχθύς,
καὶ πεθεοὶ δολιχαίωνες.

*Omnia quaecumque erant, quaecumque sunt,
quaecumque erunt postea,
Arboresque germinarunt, & viri, & mulieres,
Feraeque, & aves, & aquatriti pisces,
Ac dii longævi.*

Hæc prima est Empedoclis incōstantia: altera
est, quód ait Deum solum concordia factum
esse, universaque unum fore, cū discordia di-
scesserit. Itaque Deus, ipsius sententia (qui
εὐδαιμονέστατος, beatissimus esse debeat, non satis
prudens habeatur, ut qui principia, discor-
diam

diam nempe, ignoret, cum ex ea non constet.
Ait enim Empedocles simili simile cognosci:

γαῖη μὲν γὰρ γαῖην ὁπώπαμεν, ὕδαλι θ' ὕδωρ,
αἰθέρι δ' αἰθέρα διόν· καὶ πῦρ πῦρ ἀρίδην,
σπορῇ τε σπορῇν, νείκος τε νείκει λυγρῶ.

Terra enim terram cernimus, aqua aquam,

*Aethere autem aethera divum: sed igne ignem
manifestum,*

*Et amicitia amicitiam, discordiamque discordia
perniciosa.*

Atque ex iis & aliis Empedoclis carminibus,
inconstantia ejus convincitur, quod discordia
modo generet, concordia modo corrumpat.
Atqui repetit hic ad Empedoclis principatum
illum Aristoteles, quod solus philosophetur
ὁμολογούμεως. Verum enim vero digressio ista val-
de verbosa est. Heus, lex καὶ ἀνὰ, revocato in
viam legislatorem nostrum: En vero tandem
reditum est. Principia caducorum & aeterno-
rum, non eadem esse disputatum est: dubitatur
deinde, diversa non videri: Nam si diversa sint,
utrum caduca, an aeterna? si caduca constant e-
prioribus? quod absurdum est: nec esse pote-
runt, si principia intereant. Si aeterna, cur ex iis
alia aeterna, alia caduca? Neque omnino quis-
quam dixit unquam, principia esse diversa. At-
que haec dubitatio altera est. Quapropter ejus-
modi dubitatio est dubitationis decimae ter-
tiae, tam loquax & odiosa: cujus solutio est ea-
dem, quae dicta est, quaeque differetur postea.

P. R A M I

Veruntamen vereor ne in tam longa dubitatione nos ipsi longiores simus. Dubita igitur, metaphysice dubitator, dubitationē decimam quartam, Utrūm unum & ens, principia sunt. Hic theologus, ut antea, Rhetoricē proœmiatur: χαλεπώτατον, καὶ πρὸς τὸ γινῶναι τ' ἀληθές, ἀναγκαιώτατον. difficillimum & ad veri cognitionem maximé necessarium, utrūm sint ens & unum essentiae causæque entium, utrūm idem sit utrumque, ut Plato & Pythagoras ajunt: an aliud quidpiam, ut visa est Empedocli concordia, cum cuilibet ut sit unū, similiter illud est unū? aut ex elementis unum? an omnia, quot nepe principia faciunt? Quod si ens & unum, non sint causæ, neque universalia, quia illa sunt maximé universalia, neque numerus, cum sint unitates: unitas autem, unum. Atque hæc affirmationis altera schola est: Negationis autem schola consimilis est: Nam si sit quippiā ipsum unū, & ipsum ens, quid præter hæc erit? aut quomodo multa erunt? Redeat enim Parmenidis ratio: Præter ens, est non ens, non unum est præter ens: non unum igitur est non ens. Tum veró si unum sit prorsus individuū, nihil ad opinionem Zenonis esse videatur, quia neque augeat, neque minuat. Quid igitur? tātum certamen quomodo logicus pacabit? Ens & unum, genera cōmunia esse dicet, ut jam dixit: & Zenonis sophisma deridebit, qui præter magnitudinem nihil putaret esse. Sed metaphysicus

physicus tanti problematis solutionem postea
 non solum separatis quibusdam argumen-
 tis, sed maxima parte quinti libri de modis
 unius & entis: item maxima parte septimi &
 octavi: tandem etiam toto decimo tractabit.
 Perge tamen, metaphysice dubitator, addubi-
 tationes reliquas addubitato. Enimvero obli-
 vio hic etiam irrepsit, sed confusio multo ma-
 jor: sextam & septimam, deinde decimam, un-
 decimam, duodecimam indictas præteriit, &
 nunc decimam septimam præteriit: tantum
 sacre theologiæ detrimentum theologi obli-
 vio una attulit, ut jam sex decimas octavas in-
 telligas evanuisse: quin velut attonitæ vicino
 periculo reliquæ dubitationes perturbantur.
 Decima octava præponitur: decima quinta &
 decima sexta postponuntur. Heus tamen exi-
 mie philosophe, legem methodi severius hic
 non exigo: ἀκριβολογία enim ista, jam μικρολογία vi-
 deretur. Perge, dubitato reliqua: decima octa-
 va igitur dubitatio differitur de numero &
 magnitudine, quod videantur causæ rerum,
 secus latebit ens & essentia: aliis enim maxime
 videtur essentia: qualitates autem, motus: rela-
 tiones & motus minime. Itaque corporum caus-
 sæ, rerum etiam causæ videantur. Sapientiori-
 bus vero, numerus videtur esse causa: contra
 magnitudo aliis. Substantiæ tamen sunt, & non
 sunt generatione & corruptione. Magnitudo
 autem modo est, modo non est sine generatio-

ne & corruptione. Ergo hæc decima octava addubitatio est, in qua Aristoteles pro sancta & cælesti theologia, incredibile *κακοτεχνίαν* (ut locis aliquot) comminiscitur: Etenim maxime philosophe, si 7. cap. 1. metaphys. philosophia tua tibi firma & solida adversus Pythagoreorum *περίλοιπα* visa est, quamam mentis varietate modo inconstans & dubia videtur? Et verò logicus tibi respondebit, de numeris arithmetici, de magnitudinibus geometræ judiciū proprium esse: metaphysici, cui ens, quatenus est ens, propositum est, esse alienū. Quid tum vero? Interponitur ad extremum de ideis, quæ quartæ addubitationis aliquid fuerunt, quod videantur esse, quia sit aliquid tertium præter sensibilia & mathemata: quod si sit, & ideas esse necesse est. Etenim quamvis non perspicuè loquuntur idearum authores, id tamen ipsum volunt, & id ipsis sentire necesse est, quod idea, sit essentia singulorum, ac nihil sit per accidens. Hæc Aristotelea idearum interpretatio citata est à nobis 7. cap. 1. metaphys. sed tamē illic affirmatum est hoc ipsum, quod modo dubitatur: & Aristotelis eadem illa miserabilis inconstantia proditur. Atque hæc decimæ octavæ addubitatio fuerit: sequuntur dubitationes decima sexta, decima quinta, breviter addubitata. Si causæ sint actu, potentia præcesserit actum: sin potentia, fieri poterit, ut nihil sit. Tum si causæ, sint universalis, nulla
erit

erit essentia, quia essentia sunt singulares: aut Socrates esset multa animalia. Si causae sint singularia, nulla erit scientia. At logicus dicet actu causas esse rei, quae actu sit, & potentia rei possibilis: ut rerum universalium causas universales esse, singularum singulares, & de actu potentiaque praeter 12. cap. lib. 5. & totus liber nonus erit, & sparsim de generalibus & singularibus principiis, quaedam agentur. Jam decimae quintae quaestionis solutio quaedam differetur 13. & 14. cap. 7. metaphysici. Verum enimvero consiste, qui haec adhuc animadverteris, summamque propositam tibi theologiae animo recollige. Haec tenus igitur dubitationum liber sic addubitatus fuit, ut intelligeremus ex octodecim dubitationibus, sex esse praeteritas, sextam, septimam, decimam, undecimam, duodecimam, decimam septimam: unde jactura gravis illa facta sit: alias esse confusas & ordine turbatas, omnes tamen insolentissimo doctrinae genere tractatas, cum nihil habeant *κατὰ παντός, καθ' αὐτό, καθόλου πρῶτον*, nihil Aristotelis ad bene docendum legibus consentaneum. Sed tamen quid, aut cujusmodi illud est? Metaphysica, definita est scientia causarum primarum, & propterea de causarum generibus duo primi libri compositi sunt: tertius liber, tanquam octodecim partium partitione instituit, quarum quaedam nullam partem reliquae metaphysicae efficient. De prima enim

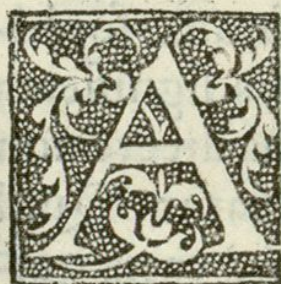
& secunda, de decima quarta, & decima octava, præcipua theologia erit: de cæteris, quod ad metaphysicam attineat, aut non attineant, cõfusa erit aut prorsus nulla cõsideratio: Hæc-cine igitur est sapientia illa non solum accuratissima, sed etiam divinissima, quæ 2. cap. 1. lib. jactabatur? Quamobrem metaphysici, sophi, theologi, cõsiderate quales dubitationes istæ sint, & cujus sapientiæ principia. Hic fons & origo sacra sophiæ constituitur ab Aristotele, cum præmium antea fuerit: caput summaque divinissimæ scientiæ hic ab interpretibus collocatur, ut qui dubitationes tam recõditas & arcanas solverit, non homo, sed Deus, Deus, inquam, inter homines habeatur. Quid verò est discipulos ludificari, & simplicium animorum auribus abuti, nisi hoc est? Et nos idiotæ, huc etiam fatuitatis pervenimus, ut talium sophismatum sentinam, sapientiam nominemus: imò verò divinam religionis sapientiam judicemus? Proh sancte pudor, cur homines veræ tamen sapientiæ studiis deditos tam miserè destituisi, ut tam putidæ sophisticæ nihil pudeat? An Pausonas vel Hegemonas tale quidquam vel pinxisse, vel fecisse judicamus? an denique dubium Plutarchi iis de libris judicium, non verissimum arbitramur? Sed tamen concludamus: Statui thesin initio, nihil quatuordecim libris metaphysicis solidum & utile contineri, nisi logicum: tres primi de

SCHOL. METAPH. LIB. II. 41
mi de caussis, adjunctis, oppositis, comparatis,
toto, parte, priore, posteriore, thesin nostram
confirmarunt: veteres illos Alexandri moni-
tores veraces fuisse demonstrarunt.

LIBRI TERTII FINIS.

P. RAMIREGII PRO-
FESSORIS SCHOLA-
rum Metaphysicarum liber
quartus, in quartum Me-
taphysicum.

IN CAP. I.

Dhuc procæmiū sophiæ in duo-
bus primis libris, deinde tertio
libro dubitationis tanquam di-
stributio quædā fuit: quid dein-
de? an ad methodicam Aristo-
telis legem, dubitatio prima primo loco, se-
cunda secundo judicatur? imò verò prima, ter-
tia, quinta, sexta, septima, simul una solutione
comprehenduntur ac permiscentur. Est (ait
metaphysicus) scientia quædam, quæ contem-
platur ens, quatenus est ens, & ei per se adjun-

cta. Atqui, inquam, definitio ista minus est imperfecta ea definitione, quæ primo libro definivit sapientiam, scientiam primarum causarum: Hæc enim non solum causas, sed adjuncta complectitur: neque tamen satis complectitur: sunt enim ejusdem etiam scientiæ alia pleraque, ut enuntiati, syllogismi, methodi documenta. Itaque scientia ista definienda fuerat, scientia bene differendi: Laudo tamen Aristotelē hoc loco, & Dionysio vel Cleophonti similiorem, quam Pausoni vel Hegemoni esse gaudeo.

I N C A P. I I.

Sed admirabile, & Aristotelis ingenio dignissimum commentum hic animadverto: Synonyma vel homonyma Aristoteli sunt in categoriis omnia: tertiū nihil est. Hic theologus, metaphysicam definiens scientiam entis, quatenus est ens, sensit vitiosam & sophisticam definitionem fore, si entis significata homonyma dicerentur: synonyma dicere non audet, ne ens genus efficere videatur: Quid igitur? inter medium efficit, quod varia quidem sint ejus significata, sed quæ referantur ad unum principium, & ad unam naturā, & non ὁμωνύμως & mox iterum omnia entis significata referri πρὸς μίαν ἀρχὴν, ad unum principium. Denique comparat entis significata salubris significatis: concluditque, ut medicinam salubrium,

brium, sic sapientiam, entium omnium scientiam unam esse. Quia (ait) scientia est una non solum eorum, quæ dicuntur secundum unum, sed etiam eorum quæ ad unam naturam: hæc enim quodam modo dicuntur ad unum. Hactenus subtilitas Aristotelei ingenii fuit, non cum Pythagora & Platone, ens synonymum efficientis: neque tamen homonymum, quia definitionis elenchus proderetur, sed mediū. Itaque metaphysicam esse quidem entis, quatenus est ens, sed propriè tamen entis primi, unde cætera pendeant & appellentur: Hoc autem primum ens, Aristoteli essentia categorica est, cui quantitas, qualitas, & cæteræ accidunt. Veruntamen subtilissime metaphysice, si præcipuè metaphysica tua sit essentia, non erit entis ars, quatenus est ens. Consimilis autem labor philosophi nostri de ente, & angor, locis aliquot apparebit postea. Sed proxima Aristotelis conclusio paulò accuratior. Itaque (ait) unius generis una est scientia: utque grammatica, vocū, sic metaphysica entium species omnes cōsiderabit. Equidem hoc postremum *πολυγνώτερον καὶ ὁμηρικώτερον* enthymema valde probō. Unius generis una est scientia: adde assumptionē: vox, entium unū est genus, ens: Itaque ut vocis, grammatica, sic entis, metaphysica, genera omnia generumque species cōsiderabit. Denique Aristoteles hic Pythagoreus & Platonius est, aitque ens & unū, re ipsa idem es-

se, quamvis ratione differāt, ut caussa & principium: Itaque quot sunt species entis, tot species etiam & unius erunt. Species autem illæ, sunt idem, simile, & cætera talia, iisque cōtraria, de quibus ait a se dictum esse ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ἐναντίων, in explanatione contrariorum. Hæc oratio, hæc sententia Aristotelis valdè egregia, valdè Aristotelea est: Hic igitur Alexander attonitus ait partitionem entis in genera factam in categoriis, esse metaphysicæ. Verum, inquam, categoriæ sunt, ut reliquæ partes logicæ Aristoteleæ: modò logicam, intelligas hanc esse metaphysicam. Deinde Alexander ab Aristotelis verbis dissentit, neque ens esse genus, neque entis species. At, inquam, Aristoteles ita loquitur, tametsi species, genera, differentia, caussa, principia, elementa, affectiones (his enim vocabulis dicuntur in his libris) species, inquam, quæ ab Aristotele dicuntur entis, non sunt entis, sed argumenti species: suntque etiam non entis communes, cum falsorum & non entium caussa, cæteraque argumenta tam communia sint, quàm verorum. Ε'κλογὴν verò hīc Alexander interpretatur pro libro de bono, quem Aristoteles scripserat. Thomas interpretatur decimum metaphysicum, ubi de contrariis agetur. At ego libros organi logici ē re ipsa interpretor, ubi de contrariis tam multa explicantur: In categoriis enim caput est amplissimū de oppositis: multa
sunt

sunt in analyticis, multó plura in topicis. Et
 Alexandri monitores illos jam vel Alexandri
 confessione verum monuisse perspicio. Apo-
 dictica pertinent ad metaphysicam: categoriæ
 pertinent ad metaphysicam, ait Alexāder. At,
 inquam, topica tota huc etiam derivantur &
 derivabuntur. Sed Aristoteles persequitur o-
 pus inchoatum: Metaphysica, est oppositorū:
 ergo erit non unius solūm, sed multitudinis:
 item negationis, quādo simpliciter non inest:
 & privationis, quando non inest cuiuspiam ge-
 neri, cui per naturam inesse possit. Denique
 Aristoteles concludit, hanc generalem & o-
 mnium entium communem sciētiā esse phi-
 losophi: Cujus enim esset? ait, Esset veró, in-
 quam, ut cōsimili quæstioni antea jam respon-
 sum est, logici. Atque hic & deinceps meta-
 physici s appellatur, non sophus, ut antea, sed
 philosophus: & metaphysica, dicetur philo-
 sophia. Accusat autem hic Aristoteles quos-
 dam, qui de oppositis, comparatis, & cæteris
 illis communibus præciperent, nihil autem de
 essentia intelligerēt: & hos sophistas Alexan-
 der appellat, qui cū essentiam ignorarent,
 de accidentibus essentiæ tamen præciperent.
 Verum enim veró & Aristoteles, & Aristotelis
 interpres, isto loco vehementer errant: philo-
 sophia enim hæc communis omnium rerum,
 præcipuam essentiæ doctrinam habere legi-
 timam nullam potest: Est enim Aristotelis

ipsius clarissimo testimonio, entis, quatenus
 est ens: essentia autē, quæ ab Aristotele de ca-
 tegoriis decem prima efficitur, est prima entis
 species, ut paulo antē dictum est: nec opposita,
 comparata, sunt affectiones talis essentiae cate-
 goricæ, sed cujuscumque entis. Non errabant
 igitur illi philosophi, qui in logica nullā men-
 tionem essentiae quantitativis & qualitativis
 subjectæ facerent: sed errat Aristoteles, errant
 Aristotelis interpretes, qui essentiae categori-
 cæ doctrinam in communi philosophia, tan-
 quam partem legitimam propriamque collo-
 cant, essentia ex causis comprehensa, id est
 tota ram de numero, linea, colore, quā de
 auro, arbore, animante dicitur: & ista essen-
 tia tantū logica & metaphysica possit esse.
 Quare hoc sophisma grave & periculosum
 est, & accuratē considerandum. Interea etiam
 hic Aristotelis non curantia quædam est, cū
 numeri affectiones facit æqualitatem, exces-
 sum, defectum: Æquale enim & inæquale, tam
 communia sunt, quā simile & dissimile, ut
 melior Aristotelis philosophia nos in topicis
 docuit, ut etiam antē docuit, & postea doce-
 bit. At sophisma illud, ut lubet, Alexander ex-
 cusato. Enimverò sophisma sophismatum in
 logicis artibus primum & summum sequitur,
 ideoque, ô metaphysici, ô sophi, ô philosophi,
 adeste animis, & attentē accurateque tantam
 tamque periculosam fraudem mecū animad-
 vertite.

vertite. Unum sophisma in logico organo ex una arte logica tres effecit, apodicticam, dialecticam, sophisticam: Hic autem, nomen apodicticæ mutatum est: philosophia pro eo placuit. sed ex eadē una arte triplex ars efficitur, philosophia, dialectica, sophistica. Metaphysicus igitur audiatur, cū de communibus illis loquitur. Philosophi (ait) est de iis considerare veritatem. Signum veró: nam dialectici & sophistæ eandem quidem figuram cum philosopho induunt: Sophistica enim, apparens solū sophia est, & dialectici differunt de omnibus: Commune autem omnibus est ens: differunt enim de iis videlicet, quia philosophiæ hæc sunt propria. Nam circa idem genus versatur sophistica & dialectica cum philosophia, sed philosophia differt ab hac τῷ τῆς διωλέμους τρόπῳ, modo facultatis: ab illa quidem, vitæ proposito: Dialectica enim, est de iis πειραστική, tentativa, de quibus sophia est γνωριστική, cognitiva. Sophistica autem apparet, non est autem, Hæc verba fidelius de industria quàm elegantius converti, ut res apertius cernatur. Ergo metaphysicus Aristoteles triplicem logicam eandem in metaphysica repetit, quàm instituerat antea in logica: sed error Aristotelis hic etiam gravior est: differendi facultatem non fecerat apodicticæ æqualem: eandem, ut hic philosophiæ efficit: philosophiæ enim ait esse proprium, considerare opposita, compa-

rata, & cætera: Dialecticæ eandem tribuit, sed
usu diversam. Enimvero Aristoteles ex infinita
quadam ac ferè perpetua repugnantia re-
rum & contradictione sententiarum, demon-
strat non solùm hæc sibi nunquam esse reco-
gnita, sed ne cogitata quidem satis, ac ne me-
ditata, dum colligerentur: neque leges illas de
materia formaque artis à seipso inventas, sed
collectas ex aliis majore labore, quàm judicio
perceptas & probatas. Nec enim verisimile
est, tam gravium legum judicium penitus ei
persuasum ac propositum fuisse, cùm toties
contrà offendat ac labatur: Causarum, oppo-
sitorum, comparatorum, & reliquorum illo-
rum communium doctrina in organo logico
proponitur, tanquam homogenea & propria:
nunc eadem doctrina philosophiæ huic meta-
physicæ homogenea propriaque tribuitur.
Solvat igitur salvis legibus, hoc ænigma, si
possit, Alexander. Et verò jam solvisse etiam
sibi visus est, adversus eos, qui primis illis tem-
poribus de sophismatis hujus inertia monue-
rant, ut initio libri superioris explicatum est.
Veruntamen hoc interea ad ænigmatis nodos
adjungatur: doctrinam argumenti, enuntiati,
syllogismi, methodi, in organo proponi: hic
argumenti topica quædam permisceri, doctri-
nam enuntiati, syllogismique ne attingi qui-
dem. Vult Aristoteles hanc generalem doctri-
nam esse philosophiæ, unde reperat dialecti-
ca:

ca: Atqui (ô magister) dialectica etiam tua cō-
 modare potest de suo parrimonio illud totum
 metaphysicæ. metaphysica nō habet: quomo-
 do igitur dialecticæ commodabit? Somnia
 quidem ægrotantium hæc esse videbuntur, &
 vix de tanto philosopho credibilia, nisi iis qui
 penitus inspexerint. Finxerit veró aliquis, Ari-
 stotelis exemplo, grammaticam aliquam de
 consimilibus quæstionibus in logica, & glo-
 rietur, hæc logicæ esse propria, unde gramma-
 tica repetat: germanissima fuerit gloriatio. Ve-
 rumenimveró sophismatis hujus tam insulsi
 originem repetamus. Etenim partitio organi-
 cæ logicæ, unde confusio metaphysicæ nata
 est in apodicticam, dialecticam, sophisticam,
 omnibus Aristotelis de materia artis legibus
 contraria est. Qui enim sic partiēdo affirmat,
 totam logicam Aristotelis esse apodicticam,
 dialecticam, sophisticam: & apodicticam in
 posterioribus analyticis, dialecticam in topi-
 cis, sophisticam in elenchis institui: falsum di-
 cit etiam de Aristotelis logica: Sunt enim præ-
 terea categoriæ, ἐμπνεΐα, analytica priora: ne-
 que affirmatio illa est κατὰ παντός. Sophistica au-
 tem, non est pars logicæ: neque enim doctrina
 vitii, pars est in virtutis doctrina. Quare illud
 non est καθ' αὐτό una autem est doctrina & in-
 ventionis, & iudicii communis apodicticæ &
 dialecticæ, & in utraque, eadem inveniēdi ar-
 gumenti doctrina iteratur, ut in scholis logi-

cis disputatum est á nobis. Quare ex una arte
 duas facere, non est καθόλου πρῶτον. Quamobrem
 partitio logicæ in apodicticam, dialecticam,
 sophisticam, contra omnes logicas leges con-
 fusa est. Atqui ex illa tam fallaci partitione, to-
 ta deinde logicæ artis confusio nata est: &
 nunc ex eadē origine, metaphysicæ artis con-
 fusio nascitur: sed etiam tetrius multó fœdius-
 que. Apodicticus enim hic non appellatur, sed
 modó sophus, modó philosophus, modó phi-
 losophus primus, modó theologus, modó me-
 taphysicus. At, inquam, nomina missa facia-
 mus, res ipsas comparemus. Philosophus, qui
 disputat é veris, est apodicticus: Theologus
 Aristotelis, est philosophus, qui disputat é ve-
 ris: Theologus igitur Aristotelis, est apodicti-
 cus. Dic igitur, logice, qui hæc audis, quomo-
 do differunt logicus ille apodicticus, & phi-
 losophus hic metaphysicus? Ergo logica orga-
 ni logici contra legem καθ' αὐτόν, in metaphysica
 alieno loco tractatur: Ergo logica contra le-
 gem καθόλου πρῶτον, cū sit tota generalis & com-
 munis, ex una arte duplex temeré & insipien-
 ter efficitur. Hæ leges sophisticam illam refer-
 tam tot sophismatis plané cōficiunt, planeque
 jugulant. An Aristotelis interpretes ἀκριβολογίαν
 hanc nostrā, quandā μικρολογίαν dicent esse? & á
 nobis ad calculum omnia nimiúm severé ni-
 misque exacté revocari? Atqui, inquam, ἀκριβο-
 λογίαν istam metaphysicus metaphysico ad ex-
 tremum

tremū metaphysicum secundum impēse com-
mendavit: *μικρολογίαν* testium, poëtarum, fabu-
larum, imperitis idiotis reliquit. In gramma-
tica, Deus sanctabus, pro Deus sancte, non fe-
retur: barbarismum esse & solæcismum pueri
clamabunt. In sapientia, arte artium, scientia
scientiarum accuratissima, longé lateque prin-
cipe ac domina, divinissima denique, sanctas
logicæ leges non audies? Idiotarum *μικρολογίαν*
quām philosophorū *ἀκριβολογίαν* pluris esse cō-
tendes? Veruntamen excutiamus hanc bellam
philosophi, dialectici, sophistæ differentiam.
Philosophus differt à dialectico, non faculta-
te, sed facultatis modo. O philosophicas mu-
sas! ô præstantem philosophum Aristotelem!
ô beneficium Aristotelis æterna gratia prædi-
cabile! Etenim tam sollicité disputo, unam ef-
se logicam artem, quæ tot metaphysicis libris,
alienis titulis & nominibus obscuratur & cō-
funditur: En Aristoteles ipse id jam non con-
fiteretur solū, sed etiam profiteretur: Facultas
(inquit) philosophi & dialectici est una: uter-
que artifex est communis & generalis, uter-
que causis, oppositis, comparatis, & reliquis
argumentis: uterque enuntiato syllogismo,
prioris, posteriorisque methodo utitur: ars
denique & facultas est una. Gratiam hic igi-
tur Aristoteli immortalem sempiternamque
debeo. At (inquit interpret aliquis) adde re-
liquum. Addo, inquam. Philosophus & diale-

eticus, facultate & arte conveniunt: sed differunt τῷ τῆς δυνάμεως τρόπῳ, facultatis modo. quia ille veritatem, hic probabilitatem cōsecratur. Hæccine igitur duorum artificum artē unam habentiū bella est differentia? Atqui, inquam, grammaticæ modus accuratior & elegantior est in Cicerone, quàm in Seneca: an duas iccirco grāmaticas artes comminiscare? Ex iisdem invētionis fontibus necessaria, probabilia deducuntur: quia ut res sunt, ita rerum sunt argumenta. mathematica necessaria sunt, neque argumentis, nisi necessariis addicuntur. Cædes Clodii sine necessitate ulla accidit, & ideo probabilibus argumentis agitur: & tamen argumenta tam Milonianæ defensionis, quàm geometriæ, sunt causæ, facta, opposita, comparata, & cætera. Sequana Lutetiæ unus est (ut alibi differui) ad varios & diversos usus, vehendum navigia, alimenta que huic urbi innumerabilia comportandum, ad aquandum, lavandum, irrigandum, coquendum, potandum: an igitur flumina tot esse dices, quot erunt usus, quot erunt commoda? Sic, inquam, logica, seu dialectica, est una in topicis inventionis & criticis dispositionis, ad varios usus veritatis, verisimilitudinis, falsitatis: causæ enim aliæ necessariae, aliæ probabiles, aliæ falsæ: & sic de cæteris: nec alia partitio est quatuor causarū pro veris, alia pro verisimilibus, alia pro falsis: sed una est cōmunis: & sic in cæteris argumentis

argumentis. Quamobrem, ô homines, qui ista legitis, per Deum immortalem expergiscimini, & attentius aliquâdo considerate, quæ modò disputantur. Quatuor & quadraginta Aristotelis de argumentis & argumentorum iudicio libros in scholis publicis sophisticè & inutiliter proponi confirmo, quia liber unus, vel minor etiam quolibet eorû tot librorum, doctrinam ad Aristotelis leges cõplecti possit: imò verò luculenter & perfectè, utiliter & accommodatè interpretari possit, quod infinitis sophis matum tenebris in illa tot voluminum multitudine, non obscuratum modò sit, sed obrutum ac sepultum. Verùm perge: Aristoteles Platonem æmulatus, dialecticam transformare in speciem nescio quam phantasticæ metaphysicæ, contra suas leges voluit: persequitur igitur metaphysicâ, eique doctrinam oppositorum subjicit: ut metaphysicus consideret non solùm ens, sed etiam non ens. Ab hoc igitur Aristotele, Aristoteles ille refellitur, definiens metaphysicam scientiam entis, quatenus sit ens: cùm sit etiam non entis, ut hic ait: tandemque concludit Aristoteles, esse metaphysicæ, considerare de causis, oppositis, cõparatis, genere, specie, toto, parte, prior, posteriore: id est metaphysicam, logicam esse confirmat.

Perge veró: videri voluit Aristoteles superiore capite primam quæstionem solutam esse, cùm tamen quinque addubitationes cõprehenderit, primam de causis, tertiam de essentis omnibus, quintam de per se accidentibus, sextam de simili, dissimili, & cæteris communibus: septimam de eorum communium proprietatibus. Secunda addubitatio proximo capite tractatur, axiomatum doctrinam esse philosophiæ, quia sint communia rerum omnium, non propria mathematicum. quod verum est, si philosophiam, logicam intelligas. & nos hæcenus Aristotelis iudicium secuti, non modò axiomata, quæ Euclidi dicuntur, sed quasdam propositiones etiam ab Euclide pro mathematicis usurpatas, logicæ restitui-
mus. Aristotelis hoc loco argumentum singulare est ad demonstrandũ, axiomata esse communia. Itaque in quosdam physicos invehitur, qui in physica, communia illa tractaverant. Est enim (ait) τὸ φυσικὸν τι ἀνωτέρω, physico quiddam sublimius: Physica enim, sapiëntia quædam est, sed non prima: Itaque communis & universalis philosophiæ communia illa erunt & universalia: Atque iis physicis Aristoteles τῶν ἀναλυτικῶν ἀπαιδευσίαν, analyticorum inscitiam objicit. & sanè analytica Aristotelis, eas leges amplissimè promulgatas habent, quas perpetuis scholis ad Aristotelis philosophiam corrigendam

dam appellamus, ut logica logicé, ut generalia generaliter doceantur: cōtra quam utramque legem physici illi peccaverant. Itaque etiā Aristoteles & analytica, & συλλογιστικὰς ἀρχάς, syllogistica principia primo philosopho attribuit. Sed tamen locus de physicis, cōmunem & primam artem in physica tractantibus, ille est, quem secundo physico citavimus, ad demonstrādum, totam illam caussarum logicam in physicis alienam, & alieno loco contra legem κατ' ἀντὶ institui. Quamobrem hic intelligimus, Aristotelem obrutū multitudine commentationum, vel imprudentem, vel immemorem eorum fuisse, quæ secundo physico de caussarum communi & generali cognitione tradiderat. Nam cūm physicos illos accusat, seipsum, qui id in physica fecerit, accusat. Sed tamen pergamus: Aristoteles primam philosophiam dicit, quod antea sophian dixerat, & philosophiam. sed pauló notabilius iterum est illud Alexandri, qui cūm videat ab Aristotele apodictica axiomata tribui primo philosopho, consequens etiam arbitratur, ut apodictica attribuatur. & illud nimirum superiore libro fuit, apodicticam, partē esse philosophiæ. Ergo paulatim totas logicæ partes videmus ad metaphysicam traduci: Categorias etiam antea ex sententia Alexandri, tota veró argumentorum topica locis infinitis de caussis, oppositis, & reliquis: nunc iterum apodictica,

analytica etiam, tametsi Alexander syllogistica principia apodictica hic appellat. At cum de logica partibus Aristoteles axiomata dixit esse philosophi categorias, topica, analytica posteriora videatur attribuere metaphysico, quænam religio fuit, de prioribus analyticis? an illos logicos verebatur, qui libro tertio è logica metaphysicam componi querebantur? Atqui hæc solutio fuit secundæ dubitationis, quod metaphysica, sit axiomaticum communis scientia. Quid? reliquarum dubitationum, quænam explicatio deinceps & solutio ex ordine sequitur? Aristoteles axiomata dixit esse philosophi: Itaque ut se philosophum præstet, reliquam quarti metaphysici philosophiam consumpsit in confirmando axioma contradictionis, Quidlibet est aut non est. partemque ejus esse veram, partem falsam disputat: non utramque veram, non utramque falsam. Hoc axioma Aristoteli est ἀξίωμα βεβαιότατον, γνωριμώτατον, ἀνυπόθετον, firmissimum, clarissimum, suppositionis nihil indigens. At, inquam, philosophe argutissime, id falsum est: Causarum enim axioma tantò prius & antiquius est contradictionis axioma, quantò veri confirmatio, quæ fit è causis, prior & antiquior falsitatis refutatione, quæ fit è contradictione.

I N C A P. IIII. V. VI. VII. VIII.

TVM verò sit axioma contradictionis firmissimum & clarissimum: cur igitur Aristotelis
lis

lis oratio in axiomatis istius confirmatione & declaratione consumitur? Apodictica (responder Aristoteles) non erit hæc disputatio, sed *ἐλεγκτική*. neque adversus stipitem hominis & truncum aliquem, neque adversus protervum & pertinacem, sed adversus philosophum veritatis appetentem. Audio, inquam, hæc ab Aristotele satis rhetoricè proponi: veruntamen valde sophisticè valdeque incōstanter tractari. Elenchus & refutatio, quæ prætexitur, erit adversus non paradoxa, sed monstra opinionum, tam absurda, ut thesis ingenii causa cōficta videatur. Nam si veri cupidus philosophus hic proponitur, principiū ei, principium videri debuit, & principium in primis firmissimum, clarissimum, suppositionis minimè indigum. Sed tamen capita tantæ disputationis subducantur. Est enim non solum spinosa & arida, sed prolixitatis molestæ, adversus philosophos & poëtas, simillima prorsus illius sophisticæ, quæ primo libro fuit de causis: illic philosophi nescio quot ad inanem sophismatis pompam traducti sunt: hîc ad parem ostentationis speciem, de contradictione, non solum philosophi, sed etiam poëtæ exercentur. Ergo de philosophis primum, tum de poëtis agamus. Quid igitur philosophi? quid de cōtradictione sentiunt? Quinque philosophi sunt, variis inter se & discrepantibus sententiis: Heraclitus inter philosophos præcipuè ab

Aristotele exercetur: Hic censuit omnia fluere: ut equus bis in eundem fluvium ingredi non posset, quin mutatus esset. Atque inde utramque partem contradictionis esse veram dicere nonnullis videtur, ait Aristoteles. Atqui tamen hic philosophus artes & scientias docuit: ut suspicer, hanc thesin Heraclito, elegantioris alicujus theologiae gratia, impositam esse. Nec Aristoteles rem affirmat: quin etiam, ait, si Heraclitus verbo id dixerit, non propterea mente judicavit. Sed tamen Heraclitus fiat author tam fatuae sententiae: quomodo refellatur a metaphysico? quomodo contra declamatur? Si partem contradictionis utramque veram dixerit esse (ait Aristoteles) tolletur usus orationis & rationis, tresque primae artes, videlicet grammatica, rhetorica, logica, extinguuntur: quia hoc genere sermonis, orationis, enuntiati, conclusionis, non quicquam potius, quam contrarium verum judicabis. Tum vero accidentia sola videantur consistere, quae nempe & esse, & non esse, quaeque est falso in verum commutari possint: essentia per se consistens nulla erit, nullum erit universale: sed multo absurdior rerum omnium confusio consequetur, ut omnia sint idem: ut triremis, paries, homo, Deus: cum quicquid dicatur, verum sit: Atque haec paulo justius adversus ἄλλορον illum stipitem declamantur: sequentia (quod nihil esset verum, quod omnes homines essent veraces

SCHOL. METAPH. LIB. II. 50
races ex pacto, & mendaces é rerú modo) mi-
nus valeant adversus thesis illius defensorem.
Extremú veró acutius, quód omnes vitæ actio-
nes é vita tollerentur. Nam qui Athenas pro-
ficisci statuit, hac opinione, tam quiescendo,
quám progrediendo, se huc accessurum puta-
bit: imó in puteum se præcipitando, cæteraque
similia. Sic igitur contra palmam illam Hera-
cliteæ thesis dimicatur. At Deus optime, ma-
xime, Heraclitus ille quidem Aristoteli in ge-
nerali themate factus sit: nobis autem adver-
sus Aristotelis innumerabiles cōtradictiones
differentibus, quoties Heraclitus iste ipsissi-
mus opponitur? inconstantiam contradicen-
tium sententiarum, repugnantiamque infini-
tis in Aristotelis philosophia locis ostendo:
interpretes omnia tuentur, veram esse partem
utramque defendūt. Ecquid, inquam, est aliud
ἡρακλείζειν: aut quæ major amentia modó ab
Aristotele reprehenditur? Hunc igitur fructú
é præsentí contentione, licet sophistica, tamen
minimé sophisticum, sed solidum & logicum
capiemus: ut intelligamus, amentis & infani
esse animi, contradictionis utramque partem
tueri. Perge, quis deinde Heraclito, furore
mentis proximus é philosophis efficitur? Ana-
xagoræ persona bardo nescio cui stupidoque
affingitur, affirmanti utramque partem con-
tradictionis esse veram. At iste philosophus,
artes scripsit, & cum eo de physicis Aristoteles

sæpe contendit. Affirmavit igitur quædam esse vera, non putavit falsa esse omnia. & thesis conficta ad arbitrium & occasionem declamationis, ut in Heraclito, videatur: Sed tamen thesis Anaxagorea quomodo declamatur? brevius refellitur & ineptius. Contradicentia (ait theologus) careret medio: ergo alterum verum, alterum falsum, non utrumque falsum. Atqui hoc, inquam, etsi revera firmum est, attamen adversus thesin nihil admodum valeat. Ergo hæc de personatis philosophis duobus Heraclito & Anaxagora, quibus Aristoteles bellas theses istas imposuit: tertius est Protagoras, amborum finitimus, quia & veram, & falsam simul utramque contradictionis partem statuebat, cum esset verum falsumque unumquodque, prout homini videretur: hominemque ideo esse mensuram rerum. Atque huic etiam philosopho persona quædam videtur imponi: Nec enim, qui dicit hominem mensuram rerum, & pro hominis opinione unumquodque verum & falsum videri: asserit utramque partem contradictionis simul esse veram falsamque: Nec enim fieri potest, ut idem videatur eidem simul esse, & non esse: quod tamen necessarium sit, ut pars contradictionis utraque vera falsaue videretur. Quamobrem tres philosophos videatur Aristoteles ad propositæ declamationis argumentum inducere. Cæterorum philosophorum sententiæ brevius huc aggreg-

aggregantur: Democriti, de pleno & vacuo, tāquam ente & non ente: ut nihil esset verum, aut ipsum verum esset occultum. Cratylus hic mirabilior erat, qui res anté mutari putabat, quā oratione possent enuntiari: Itaque censebat loquendum non esse, sed digitum tollebat. Hic meritó neque veram, neque falsam contradictionem putabat esse, quia nullam faciebat tacendo. Verū singularis ille digitus Cratylo fuerat, si motu suo omnes sensus animi motusque exprimere posset. Et tamen cur digiti motus, linguæ vel orationis motibus celeriores existimaret? Agedum, quinque philosophorū de cōtradictione insania mirabilis illa est: Sic enim furores amentium opinionum appello, utramque partem esse veram, utramque partem esse falsam, utramque simul esse veram falsamque, verum ipsum esse occultum, verum nihil enuntiari posse: Quid poëtæ? quomodo de cōtradictione philosophantur? Tres poëtæ huc inducuntur, tanquam Democriti, vel Cratyli adstipulatores. Empedocles mutato corporis habitu, mutari ait sapiētiam: Parmenides ait idem, ut corporis temperatura fuerit, sic esse mētis habitum: Homerus fingit Hectorem ex vulnere furem, alia sentire. Hæc metaphysicus noster de poëtis ad propositam thesin, quæso, quid attinentibus? Neque enim contradictionis veritatem aut falsitatem, qua de agitur, poëtæ illi cogitarunt, sed

apparet é Pyrrhoniis translata hæc esse ab Ari-
 stotele: Erát enim melancholicis illis ejusmo-
 di proposita argumenta, quibus non logicam,
 sed ἀλογίαν & amētiam suam cōfirmarent. Sed-
 enim caussas tam absurdarū thesium tres me-
 taphysicus suis authoribus objicit, primó ex
 inconstantia & mutabilitate rerum sensibi-
 lium, quas cū varié mutari perspicerēt, pro-
 pterea nihil teneri, nihil verū, nihil falsum co-
 gnosci asserebant. At veró (ait metaphysicus)
 sensibilia non omni modo mutātur, ut forma:
 & sensibilibium pars λόγέ plurima maximaque,
 ut cælestiū, nullo modo mutatur: Itaque de to-
 ta rerū natura ex minima parte non recté judi-
 carunt. Hæc prima fuit erroris causa: secunda,
 fuisse dicitur dialecticæ ignorantia: propter
 quam in his salebris hæserunt, neque se expli-
 care potuerunt: postrema fuit, quód causam
 principij quærerēt: Itaque necesse fuit, ut op-
 timo melius inquirentes, deterius invenirent:
 quod perinde sit, ac si quæreretur, Dormimus-
 ne an vigilamus? Quapropter hæc metaphysi-
 ca Aristotelis est de axioma cōtradictionis,
 non apodictica, vel dialectica, ad ipsum con-
 firmandum, sed elenctica ad refellendum des-
 peratas prorsus & furiosas opiniones axioma-
 tale negantium. At divine theologie, recordare
 jam magnificas laudes illas theologiæ nobis
 promissæ: & quatuor superiores libros de ca-
 tegoriis, de syllogisticis principiis, de apodi-
 cticis,

eticis, de topicis caussarum, oppositorum, & reliquorum categorematum logicorū: an sine rubore, tam lōgum, tamque perpetuum errorem cogitabis: Theologiam polliceris: nullum facis de Deo aut divinis rebus verbum: logicam perturbas, & quidem contra tuas leges, sophismate miserādo. Etenim si quis ad legem καὶ ἀντὶ provocarit, quam tandē in summa praesertim sapientia alienissimæ & longissimæ altercationis causam proferes? quid refutationes mille ejusmodi contra causas, comparata, & reliqua illa communia categoremata: quid, inquam, ad doctrinam differendi de omni ente & non ente attinebūt? Hic nihil est κατὰ παντός, cū negentur omnia, cū falsa refellantur: Nihil igitur καὶ ἀντὶ, καὶ ὅλας πρῶτον, nihil denique legibus tuis consentaneum. Quare refutatio opinionum de causis primo & secundo metaphysico, refutatio opinionum de contradictionis axioma totis quarti libri capitibus quinque, parem sophisticæ laudem obtineto. Ad finem autē libri, quædam physica de octavo physico repetuntur, quod omnia non moveantur, nec omnia quiescant: & quod moveatur, ab aliquo moveri: quod sit aliquod primum movēs, æternum, immobile: quæ tamen Alexander tuetur, ut legitima & propria. Atque hæc bonitas interpretis & simplicitas erga metaphysicum multis antea argumētis nota est. Quamobrem ut thesis nostra concluda-

tur, quartus hic liber, doctrinam nullam quidem solidam habet, sed speciem tamen quamcumque habeat: de causis & axiomatis, de syllogisticis principiis, logicam esse perspicimus: facultatemque philosophi metaphysici, facultatem esse organici logici: Vereque monuisse veteres illos philosophos, qui logicam dicerent in metaphysicam temerè permisceri: vereque Plutarchum de metaphysico opere iudicasse, novæ utilitatis neque docenti, neque discenti quicquam theologia ista contineri: Pausonas & Hegemonas hic tantum volutatos esse, Dionysium, Cleophōtem, Euripidem nullum nedum Polygnotum, Sophoclem, Homerum.

P. R A-

53

P. RAMIREGII PRO-
FESSORIS SCHOLA-
rum Metaphysicarum liber
quintus, in quintum Me-
taphysicum.

I N C A P. I.

Ed tamen totis antea quatuor libris contentio nostra fuit, logicam ab Aristotele sophistica metamorphosi in metaphysicam transformari. Res itaque cōparavimus rebus, ut obstinatos interpretes facilius admoneremus. Causarum doctrina logica est, & in logico organo ab Aristotele tradita: de causis tamen totus liber primus fuit, & secundus ferē totus: totus item ferē tertius: utrū causæ essent unius sciētiae, an genera, an genera prima, an ultima, an elemēta, an sola materia, an numero finitæ, an universalia, an singularia, an actu, an potentia, an motu: tot enim problemata de causis fuere: quartus denique liber, unam causarum esse scientiā docuit: reliqua ferē de reliquis argumentorū categoriis & topicis fuere. At quintus liber, controversiam hanc in primis dirimet: tota argumentorum (exceptis nomine &

testimonio) genera repetendo: & quidem valde absurda tautologia, qua videtur Alexander nonnihil commotus, ut dialecticam faciat primæ philosophiæ non prorsus eandem, sed similem: Sacramentū videlicet Aristoteleæ militiæ deferendum non fuit: Itaque distinctione illa veritatis, & verisimilitudinis sibi satisfacit. Quis igitur erit huic logicæ metaphysicæ titulus? novus certé & inusitatus: τὰ περὶ τῶν πολλαχῶς, de multipliciter dicto, i. cap. 7. metaphys. & τὰ περὶ τῶν ποταχῶς, de eo quot modis, i. cap. 10. metaphys. nominātur ab Aristotele: cujus speciem Alexander eam prætexit, quod Aristoteles in libro dubitationum, & postea proximo proposuit, esse philosophi præcipere de communibus entium documentis: Itaque hoc in libro communes illorum instrumentorum species & proprietates exequitur: neque tamen omnia, quæ multis modis dicuntur, Aristoteles dividit: unde quidam librum imperfectum statuebant: sed ea tantūm, quæ communia sunt entis, quatenus est ens: qualia tamen quædam non erunt, ut suis locis dicitur. Est autē infinita in hoc libro tautologia, præsertim de causis, de quibus adhuc multa causarum ipsarum nomine iterata sæpius & repetita sunt: quæ eadem iterabuntur ac repetentur subinde nominibus principii, elementi, naturæ, essentiæ: sed in reliquis etiam argumentis elenchus idem erit, cū variis modis dividantur: quorum ta-

men

men alii continebuntur in aliis, aut omnino nihil erunt logicæ aut metaphysicæ, id est nec omnino entis commune. Agedum, quot modis principium metaphysico dicitur? Septem, inquit: primo, ut initium rei, seu longitudinis & viæ: sic principium longitudinis mundi ab insulis fortunatis est geographo. Hic logicum nihil est, sed arithmeticum potius aut geometricum, cum ordinis primum, secundum, tertium, & cætera, in numero vel mensura considerantur: Secundo, unde quidlibet optimè efficitur: ut μαθήσεως, eruditionis principium, interdum non primum rei principium, sed unde facillimè quispiam perdiscat. Hic Aristoteles methodum artis duplicem amethodo alicui, ut ad primum primi physici caput, profiteri videatur: & sanè sic Alexander, Aristotelem ait illic à sensibilibus (quia notiora nobis essent) incepisse. At res ipsa convincit Alexandrum, cum Aristotelis illa acroasis, licet multis modis insulsa sit & inepta, attamen corporis universo habitu à generalibus ad specialia procedit, quomodo & perpetuò progredi Aristoteles voluit: neque locum hunc magis, quàm illum, de totius artis perpetua dispositione intelligi necesse est, sed de inductione partis alicujus, quæ primò obscurior appareret. Atque hæc principii species logica est, licet non satis logicè expressa: Tertio, principium dicitur materia: quarto, efficiens externa, ut pater: quinto,

efficiens consilio, ut magistratus: sexto, ars: septimo, unde res primò cognosci possit: ut hypotheses demonstrationū. Enimverò efficiens consilio, & ars, speciei efficientis sunt, neque pro duobus generibus aptè numerantur: & septima species, argumentum omnino & promiscuè significat. Quamobrem septem principiorum modi, tautologiam causarum tantum continent: quod etiam metaphysicus ipsemet hoc in loco confitetur, cum ait totidem modis dici & causam, quot modis principium dicitur: omnesque causas, esse principia. & certè Aristoteli principium & causa pro eodem sunt. Sed in hoc ipso tamen novus Aristotelis error, Aristotelis judicio deprehenditur: Nam si principii & causæ genera communia sunt, sophisticè partitur Aristoteles, cum in principiiis enumerandis & partiendis duo primaria causarum genera obliviscitur, formam & finem. Hunc elenchum sensit Alexander: Itaque ad excusandum dominum servus hic mirificam logicam expressit: Forma (ait) comprehenditur sub arte: quia ars, est forma rei efficiendæ: & finis sub efficiente, quia in rebus agendis, finis est principium. At interpretes fidelissime, quid hic magistri gratia comminisceris? forma tibi est ars quædam: at *τέχνη* (quo genere postea nominatim ab Aristotele artes comprehenduntur) est in causarum efficientium genere. & paulò post sic ars, efficiens causa

caussa dicetur : postea tamen ab Aristotele 9. cap. 7. lib. ars dicetur forma : sed tropus erit pro specie artificis animo cōprehensa : ut tum quoque Alexander explicabit : finis autem in illo efficiētis genere (quo pater & mater, principia sobolis dicuntur á metaphysico) qua ratione comprehēdetur ? Talia sunt igitur τὰ περὶ τῆ ποταχῶς, & talia erunt, aut etiam insolentiora reliqua τὰ περὶ τῆ ποταχῶς.

I N C A P. I I.

VErúm pergamus : metaphysicam principiorum didicimus, metaphysicam causarum attendamus : Ecquid (inquies) nonne septem erunt iidem modi (ut Aristoteles ipse affirmavit) causarum, qui principiorum fuerunt ? Minimé, inquam : Id enim Aristoteles derepente oblitus est. Causarum itaque genera quatuor enumerat, materiam, formam, efficientem, finem : ut statux, æs, & artem : æs, ut materiam : artem, ut efficientē : aitque ejusdem rei multas esse causas : ut statux, æs & artem : materiam quippe & efficientem . Aliquando etiam mutuas, ut laborem valetudinis, valetudinem laboris : Aliquando contrariorum : ut gubernator, salutis & periculi causa est, præsens aut absens. quod verum est : sed illic ridiculus est metaphysicus , tanquam id non infinité jam testificatus sit . & locus hic est pauló anté citatus, quód ars sit efficiens causa. Enim-

verò hæc quatuor genera caussarū suis & propriis & iisdem nominibus antea proposita toties & nunc iterata, metaphysicum nihil moverunt? certè nihil: neque sophisma stolidum in sophisticis elenchis à seipso descriptū commonuit: quin modos caussarum sex etiam huc è logicis & è physis repetit, quòd causa sit prior vel posterior, propinquior, vel remotior, per se, per accidens, actu, potentia, simplex composita, generalis, singularis. O philosophum in cumulandis opibus multò magis avarum, quàm in distribuēdis & fruendis largum & profusum! Est autem notabile, quod hic Aristoteles has differentias ait esse communes etiam effectorum: ut effectorum, sicuti caussarum, locum etiam in metaphysicis, licet parciùs, attamen repetitum intelligamus.

I N C A P. I I I.

A Gé verò, nondum de caussis tautologiæ omnes animadversæ sunt: Elementum dicitur specie individuum, ut ignis, aër, aqua, terra: Nam unumquodque horum dividitur in partes homogeneas: similiter elementa dicuntur principia demonstrationum: tum per metaphoram dicitur elementum, quod est pusillum, simplex, individuum: sic genera dicuntur elementa. Hæc Aristotelis metaphysica est de elemento, quod materiali causæ propriæ videtur attribuire: Attamen principia demonstrationum,

strationum, & genera, sic esse causæ non possunt, cum symbola sint communia multarum causarum: & elementi nomen non tam generale est, quam principii, quam causæ: ut infinitis locis Aristoteles usurpavit: tautologia igitur causarum etiam hic est, licet obscurior.

IN CAP. IIII.

Sed tamen obscurissimus in hoc sophismate metaphysicus fuit. repetit eandem logicam nomine naturæ. Natura (ait) quinque modis dicitur: primo, generatio: secundo, materia: tertio, principium motus, id est efficiens. Alexander formam hic interpretatur: attamen Aristoteles secundo capite hoc modo efficientem definivit. quarto, subjectum, quæ materia sit ad hoc aliquid: quinto, essentia rerum natura constantium, ut Empedoclis compositio & mixtio, ut Aristoteli forma, quæ finis generationis hic dicitur, & præcipue natura nominatur: unde etiam nomen ad materiam, & ex utraque compositam essentiam traducitur. Atque Alexander, ut pro efficiente formam assumpsit antea, sic formam hic pro toto composito accepit. Sed hæc naturæ metaphysica, odiosam tautologiam habet (ut dixi) de causarum generibus toties iteratis, materia, efficiente, forma, & fine, in formæ nomine: refutatum autem est a nobis in physico secundo commentum illud Aristotelis, de tribus caus-

sis, efficiente, forma, fine, in unum convenientibus : tautologia etiam altera ignavior est, quód hæc naturæ significata pené ad verbum é secundo physico huc referuntur.

I N C A P. V.

Perge, quæ sequuntur τὰ περὶ τῶν ποσυχῶν; Circumstantiæ quædam sunt efficientis necessitate, vel immutabilitatis, vel violentiæ . Sed ista á quocumque authore Aristoteles transtulerit, valde sunt ἄλογα. Necessary modis quinque dicitur : primo, sine quo non accidit vivere, ut spiritus, cibus: hoc σωαίλιον Aristoteli dicitur : secundo, sine quo non sit bonum, aut non absit malum : ut medicamentum, sine quo neque adsit sanitas , neque absit morbus : At hic modus est idem cum primo, neque Aristoteles distinguit: Tertio, violentia cōtra voluntatem & consilium . itaque hoc necessarium, est molestum, ut Evenus ait:

*Omne enim necessarium, res est gravis:—
& violentia, necessitas est quædam, ut ait Sophocles,*

sed violentia me necessitat hæc facere.

Ideoque videtur necessitas aliquid ἀμετάπιστον, indissuasibile. Hic veró modus, est circumstantia efficientis per accidens : Quarto, quod aliter esse non potest : & hoc proprié, unde alia necessaria dicuntur . & quidem hic modus, est σωαίλιον efficientis necessitate immutabili: quomodo

modo ignis urit: Quinto, demonstratio necessariorum & æternorū. At modus hic in quarto continetur. quare de quinque modis necessarij duo tantū sunt: necessarium est absolute, quod aliter esse non potest, id est constans & immutabile: necessarium violentum, quo (tanquam dicas) agens necessitatur & cogitur ad agendum. Et hunc utrumque fructum in logica efficientium retinemus, sicut Aristoteles ipse in organo logico etiam retinuit. Ergo hoc etiam quintum caput fuit in tautologia causarum: & adhuc primæ dubitationis explicatio quædam non solum 1. & 2. cap. 4. sed quinque primis istis capitibus tractata est.

I N C A P. V I.

QUænam verò dubitatio deinceps tractatur? Certè de vno & ente decimaquarta dubitatio sequetur, quæ tertio metaphysico dicitur χαλεπωτάτη, καὶ τὴν λείαν ἀπορίαν ἔχουσα, difficillima, & plurimam habens ambiguitatem: quæque tam variè è Pythagora, Platone, Empedocle, Parmenide, Zenone disputata est. Attendamus igitur tanti problematis explicationem, & primū de uno. Quot igitur modis dicitur unum? Si verum & logicum requiras, è primis & simplicibus argumentis, consentanea id ipsum declarabunt: Multa enim, quæ modò dicuntur unum, sunt ipsa in nostris logicis è consentaneorū categoria. Itaque mul-

ra dicuntur unum, vel absoluté caussis & effe-
 ctis, vel modo quodam, ut subjectis & adjun-
 ctis. Id, inquam, modó est unum, quod cónsen-
 taneum: & sic breviter & perspicué admirabi-
 lis illa Aristotelis quæstio explicari poterat.
 At huc ex Ebulide, Antisthene, & omnibus
 (credo) sophistis omnia sophismata Aristote-
 les aggregavit: Unum dicitur per accidens, aut
 per se. Per accidens, tribus modis: cùm aliquid
 accidit, primó essentia, ut Coriscus est musi-
 cus: secundó accidenti, ut justus est musicus:
 terció, alteri partium, ut Coriscus musicus, est
 justus. atque hi tres modi, logicum si quid ha-
 bent, ex adjunctis habent. Dic veró significa-
 ta unius per se. Alexandrum puduit, aut certé
 piguit, modos istos enumerare: Sunt autem
 sexdecim, incredibili sophistica confusi: alii
 enim sunt alieni, alii multa, unum effici non
 docent: alii sunt é caussis, vocabulorum tan-
 tùm varietate confusé iterati: alii ex effectis,
 ex adjunctis, é similibus. Agedum, subducamus
 hos modos unius per se: Primó, *ἡ συνεχὴς*, con-
 tinuum: ut fasciculus ligni, linea flexa. At, in-
 quam, hic modus alienus est: est enim id geo-
 metricum, nō est commune entium omnium.
 Secundó, subjectum specie indifferēs: ut aqua
 & omnes humores. Atqui hic modus est for-
 mæ, unde unitas est summa, & huc causæ ad-
 hibentur. Terció, genere: ut equus, homo, ca-
 nis. Hic modus est etiam é caussis, quarū sym-

bolum est in genere: materia enim, & pars for-
 mæ specialis, genere continetur: Quartó, defi-
 nitione, at hic modus est é causis, & jam com-
 prehensus secundo & tertio: Quintó, quorum
 notio individua est tempore, loco, ratione. At
 hic modus est etiam é causis, & secūdum, ter-
 tium, quartumque comprehendit: Sextó, indi-
 uiduum: ut hic homo, hoc animal. At, inquam,
 híc rursus causæ omnes confunduntur: Septi-
 mó, quod efficiant vel patiantur idem, vel ad
 aliquid sint. Logica Aristotelis est híc pauló
 apertior: multa sunt unum, modó effectis, mo-
 dó adjunctis, modó relatis, quæ ipsa sunt ad-
 juncta mutuæ essentia. Sic filii ejusdem patris
 complures, sunt unum. Itaque etiam acciden-
 tis unitas híc iteratur: Octavó, in primis sunt
 unum, quorum essentia est una, vel continui-
 tate, vel specie, vel ratione. Atqui, inquam,
 octauus hic modus continet primum illum
 alienum: item secundum, quartum, quintum,
 sextum: ideoque etiam causarum est: Nonó,
 totum est unum, ut peripheria, quæ tota est &
 perfecta. Hic modus Alexandro etiam men-
 dosus videtur: In acroasi autē, Aristotelis er-
 rorem demonstravimus, de peripheria perfe-
 ctiore, quàm sit recta: & tamē hic modus uni-
 tatis est cōtinuus, nec habet comparisonem
 multorum, quæ dicantur unum, nec aliud hoc
 unum est, quàm totum & integrum, cui nihil
 abest. Decimó, principium numeri, quia prima

mensura & unitas numeri: litera orationis. At
 unum hoc etiam solitarium est, comparatio-
 nis non est. Undecimo, individuum specie. At
 hic modus nominatim secundus fuit. Duode-
 cimo, individuum quantitate, sine situ, ut uni-
 tas: cum situ, ut punctum. hic modus est etiam
 solitarius. Decimotertio, secundum numerum,
 quorum materia est una. At nominatim illud
 individuum fuit sexto modo. Decimoquarto,
 secundum speciem, quorum definitio una. Si
 verum dicit hic Aristoteles, hic modus sextus
 fuit, ideoque quartus, quintus, sextus, causa-
 rum est. Decimoquinto, secundum genus, quo-
 rum eadem forma categoriæ. At, inquam, tres
 hi modi, omnes alios rursus complectuntur:
 & tamen in iis vacat illud (numero) quia dif-
 ferentia numeri, est rei specialis contra ge-
 neralem: & quæcumque enuntiantur, enun-
 tiantur generaliter de universis, aut specialiter
 de aliquo uno: Numeri differentia illa præter-
 ea commentitia est: & si qua propriè dici pos-
 sit numero differentia, erit arithmetica: & dif-
 ferentia numero, plura paucioribus aut con-
 trā fuerunt. Tum verò unitas speciei & gene-
 ris nō satis accuratè à metaphysico definitur.
 Specie enim sunt unum, quæ sunt in una spe-
 cie: Genere, quæ sunt in uno genere. Decimo
 sexto unum dicitur analogia & proportionem,
 ut fons ad amnem, sic cor ad animal. Modus
 autem unitatis hic postremus, unū pro simili
 usurpat:

usurpat: & sic liceat fingere unum æqualitate, nomine, parte, & cæteris argumentis. Quamobrem modos unitatis sexdecim videmus é tribus modis factos esse, caussis, factis, adjunctis: Unitas enim subjecti nusquam híc significatur. Nam fertilis & fœcúda vitiis hominum natura est: vel potiús (ut Aristoteles 2. cap. 1. metaphysici loquitur) tot modis serva. O Plutarchum sapientem & verum judicem! O veteres logicos de logica in metaphysicam transformata justissimé cõquestos! O Aristotelem, quamvis sæpe liberrimū severissimumque in alienis sententiis expendendis, attamen aliquando molliissimum fractissimumque! Hæccine vera est illa de uno difficultas, tantopere tertio metaphysico jactata? hæccine sophia Deo possessore digna? Perge veró: Addit huc Aristoteles, modos multitudinis contrarios esse modis unitatis: tres tamen tantúm enumerat, continuitatem, materiam, definitionem: reliquos utrúm oblitus, an (ut Alexander excusat) præterit, ut jam notos? Verúm socium illud cognatumque entis problema sequitur, expectatione majore expectatum.

IN CAP. VII.

Hic siquidem categoriæ sunt Aristotelis de entis generibus ac modis: sed tamen dissimiliter tractatæ. At divisionem entis, id est categorias antea jam Alexander metaphysico

attribuit: neque jam tota categoriarum logica deinceps explicata dubitare poterit, quin é logica facta sit metaphysica. An veró contentus erit bella distinctione illa, quód philosophus metaphysicus ex veris, dialecticus ille ex verisimilibus differat? híc igitur interpretis hujus bonitatem & simplicitatem excusato, dicitoque entis partitionem: Ens (ait metaphysicus) dicitur per accidés & per se: Per accidens, tribus illis modis, quibus ens jam dictum est: Per se, quæcumque significât τὰ χήματα τῆς κατηγορίας, figuras categoriæ. Quot modis enim dicuntur, tot modis dicitur ens: ut essentia, qualitas, quantitas, ad aliquid, facere, pati, ubi, quando. Hæc Aristotelea est entis divisio, & subdivisio. At, inquam, metaphysice noster, qualianam sunt ista χήματα τῆς κατηγορίας; In organo logico facta est primúm categoria essentiæ, tum factæ sunt categoriæ entis novem, quantitas, qualitas, relatio, actio, passio, ubi, quando, situs, habitus: At híc accidentis præterea moditres illi facti sunt, neque híc situs & habitus repetuntur. & in acroasi, mirabilem Aristotelis inconstantiam demonstravimus, de numero categoriarum, Itaque si Alexander pauló acrior in veteres logicos illos esse voluisset, poterat magnâ illam logicæ organicæ & metaphysicæ differentiam proferre: sed puduisset (opinor) servum herilis oblivionis vel inconstantiae: & logicam organicam logica metaphysica

physica pauló tolerabiliorem esse. Repetitur huc etiam, ens pro vero, non ens pro falso accipi: Item quód sit actu, vel potentia: quæ in modis unius metaphysicus erat oblitus: cùm tamen testificatus sit, re ipsa unum & ens idem esse, generibusque & modis æqualia.

IN CAP. VIII.

VEruntamen categorias entis per se separatim deinde persequitur Aristoteles, ac primo loco essentiam. Ecquid igitur, qualis est metaphysica essentiæ categoria? quotque modis divisa? Quatuor, respondet Aristoteles. Essentia enim, est corpus simplex, ut terra, aqua, animalia, dæmonia: quo sensu organica categoria feré comprehensa est. At, inquam, modus hic physicus est, non est metaphysicus: quia non est communis entium omnium, cùm quædam sint incorporea: tollatur igitur hic modus, ut á nobis in logica sublatus est: Illic enim primæ essentiæ, quibusque accidentia accidant, dicuntur maximé esse, & maximé proprié: & primæ illæ essentiæ, sunt nimirum corpora simplicia in elementis, dæmoniis, animalibus. Tollatur, inquam, hic modus ut alienus, neque logicus, neque metaphysicus. Quinam sunt igitur modi reliqui? Secundó, causa essentiæ, ut anima: tertió, quæ sunt in definitione: quartó, ipsamet definitio. At secundus ille modus tertium & quartum cōtinet. Denique

(ait metaphysicus) essentia duobus modis dicitur, materia & forma. O metaphysicum elegantem! beasti veró me: Id enim est unum de essentia logicé seu metaphysicé λογίζεσθαι, & explicare, quod sit entis, imó etiá non entis commune. Itaque essentiæ istius sensum in logica intueor, sed tamen notiore & illustriore causarum nomine materiam, formam, cæteraque εσιώδη propono: neque generale contra legem καθόλου πρῶτον infinité repeto. Interea illud etiam magnificum, inania illa sophismata, Non esse in subjecto, Synonymé dici, Nil habere cōtrarium, Non suscipere magis & minus: quibus essentia categorica referta est, nihil huc revocantur.

I N C A P. I X.

A Gedū, logicam essentiæ categoriam metaphysicus interpretatus est. quales reliquorum generum categorias deinceps interpretatur? Ordo, inquam, rerum valde confunditur: interponūtur catēgoremata é topicis & categoriis repetita, de eodem, diverso, differente, simili, dissimili, contrariis, adversis: tum reditus erit ad totas categorías quātitatis, qualitatis, relationis. Sed tamen interposita hæc interponantur. Idem (ait metaphysicus) dicitur tot modis, quot modis ens. Verúm, inquā, ais, metaphysice: quia unum illud pro eodem, & hoc idem pro uno: item unitas illa pro hac identitate

identitate (ut sic loquar) intelligitur. & unitas
 atque identitas est, cū multa sint unum &
 idem caussis: & hæc ejusdē & diversi doctrina
 septimo topico ē cōmunibus locis conjuga-
 torum, effectorum, generis, comparatorum,
 oppositorum, λογικώτερον comprehensa fuerat.
 Itaque ματαιοτεχνία hīc manifesta est. Sed tamen
 ista Aristotelis præfatio, Aristotelis etiam ac-
 cusatio est. Sequitur quidem metaphysicus
 modum unius & entis: primū per accidens
 tripliciter, at modos per se non sequitur: sed
 de tam multis, quatuor tantū attingit, mate-
 riam, formam, numerum, essentiam: quibus
 multa dicuntur idem: & in iis paucis modis mi-
 nus ineptus est Aristoteles, quā fuerat in illis
 tam multis: Hi siquidē modi quatuor sunt ex
 caussis. Prætereo autem, quod ultimus conti-
 neat reliquos, & in quatuor logica sit illi par
 superiori. Et sic una definitione, modi quatuor
 comprehenduntur: postea cap. 15. eadem sunt,
 quorū una est essentia, dicet illic Aristoteles.
 Sed aliter hīc Aristoteles ineptior est. multi-
 tudinis modos antea non recitavit, intelli-
 gantū voluit ē modis unitatis: Hīc autē licet
 modos ejusdē exposuerit, unde possent intelli-
 gi modi diversorum: attamen subtiliter exe-
 quitur, diversa dici speciebus pluribus, mate-
 ria, essentia: qui modi tamē proximis eorum-
 dem modis partim respondent nominatim, ut
 materia & essentia: partim non respondent:

specie enim & numero non respondent diversa pluribus speciebus. Aggregat huc Aristoteles *διάφορα*, differentia tantum numero, non eadem, vel quæ genere sint eadem, essentiis diversa: quod novæ logicæ nihil est. Logica brevior est similium dissimiliumque huc adjecta: Similia modis quatuor metaphysico dicuntur: Primo affecta eodem: quod est Alexandro forma. Secundo, affecta pluribus eisdem. Tertio, qualitate una. Quarto, pluribus, quibus alterari possunt. Dissimilia totidem modis oppositis dici metaphysicus ait. At ineptiæ istæ valde magnæ sunt: Similia enim & dissimilia, ut materia, ut forma, sunt omnium entium, neque metaphysicis vel logicis modis dividuntur.

I N C A P. X.

EAdem, diversa, differentia, similia, dissimilia, ita fuerunt: sequuntur quæ vulgo postprædicamenta appellantur, post decem categorias in organo exposita, de contrariis, de modis prioris. Itaque quia Aristoteles logicum & metaphysicum arte & facultate facit unum, iusta videlicet ratio fuit, ut caput etiam illud è logica in metaphysicam veniret: Illic, post categorias, contraria differuntur: hic interferuntur in medio categoriarum: nempe inter categoriam essentiæ, & reliquas accidentis categorias; nec ullum omnino sophismatis genus est, cujus infinitam licentiam in metaphysicis Aristoteles

stoteles sibi nō permiserit. Verūm perge: Contrariorum modi sex enumerātur, cōtradictio, adversa, ad aliquid, privatio, & habitus, terminique ortus & interitus: quæ non accidit simul esse amborum susceptivo. Atqui, inquam, quatuor primi modi ex organo logico sunt: quintus autem unde est? ens (ait Alexander) & non ens, illi termini sunt. Audio, inquam, & altero Aristotelis testimonio non ens logico & metaphysico subjici adnoto: sed tamen modus iste valdē ridiculus est, cū sit contradictionis exemplum, ut esset unum nō unum, causa non causa, simile non simile. Neque in illo categoriarum capite de contrariis, bellus hic modus fuit. Sextus autem modus, sophismate laborat planē contrario: illic enim species pro genere numeratur: hīc cōtrā genus pro specie. Est enim definitio quædā communis omnium oppositorum, neque contradicētia, neque adversa, neque relata, neque privātia simul inesse possunt. Quare partitio hæc sex mēbrorum, duobus extremis mēbris supervacua est. Perge, quid deinde sequitur? De adversis reliqua sunt in hoc capite: quibus cumulus est quinque definitionum. Ecquid (inquies) definitionibus quinque opus erat? Lex enim καθόλου πρῶτον, una de re unum tātum præceptum jubet esse: Utrūm quinque authores diversi has quinque definitiones ediderant, quas Aristoteles collegit, nec postea ad leges suas æstimavit?

Veruntamen audiantur. Adversa dicuntur, quæ differentia genere, non possunt simul eidem adesse: & in eodē genere plurimum differentia: & in eodem susceptivo plurimum differentia: & in eadem potentia plurimum differentia: & quorum differentia maxima, aut absolutē, aut genere, aut specie. Hæ sunt adversorum definitiones: in quibus primum illud eodem vel genere, vel subiecto, vel eadem potentia, nihil ad naturā adversorum attinet, nec oppositionis cōsideratio inde ulla sumitur: Maxima autem differentia, quæ quatuor proximis definitionibus comprehenditur, non est propria adversorum: tametsi Aristoteles 4. cap. 10. metaphy. postea rursus id affirmet: sed cōmunis omniū cōtrariorum, quia contrariū quodlibet unum uni maximē opponitur. Major dissensio hac una esse non potest: Quare tanta metaphysici in definitionum istarum cumulo diligentia, logicum, vel metaphysicum fructum nullum habet: neque adversa definit. Sed longē magis Eubulidea sequentia sunt, tanquam modis illis propriē adversa, essent definita. Cætera (inquit metaphysicus) adversa dicuntur, quod adversa, vel habeant, vel suscipiant, vel facere, vel pati possint, vel faciant, vel patiantur, vel abjectiones, vel sumptiones, vel habitus, vel privationes. Denique metaphysicus huc addit adversum tot modis dici, quot unum & ens: ut videlicet unum & viginti modos adversorum
huic

huic divino metaphysico intelligamus occurriffe. O sophisticæ copiam & ubertatē, ex hoc uno ingenio redundantem! Atqui tamen sophistica hæc tam putida, in illo categoriarum capite de contrariis nequaquam fuit. Eubulides postea aliquis his opimis spoliis despoliatus est, quæ divinæ metaphysicæ consecrarentur. Postrema est in hoc capite logica consimilis de diversis specie: Diversa sunt specie, quæ cū sint ejusdem generis, non sunt subalterna, vel differentiam habent, vel in essentia sunt adversa, vel sunt adversa specie inter se, vel omnia, vel dicta primò quorumcumque, in extrema generis specie definitiones diversæ sunt, vel quæcumque in eadem essentia habent differentiam: neque hæc Ebulidea in categoriis fuere: & ut diversa genere sunt genera diversa, vel in generibus diversis posita, sic diversa specie sunt species diversæ, vel in diversis speciebus posita.

IN CAP. XI.

Sed tamen quis erit tam fatuis ineptiis modus? Durato, inquam, & cætera constanter auscultato, ut veterum logicorum, multoque magis, ut Plutarchi judicium verum esse perspicias. Categoriis interposita sunt illa superiora, deinceps de modis prioris, & posterioris interponuntur alia indidem repetita: Capita enim illic duo sunt de modis prioris & simul:

Itaque etiam híc illa postprædicamenta reco-
 gnoscantur: Prius illic efficitur quinque mo-
 dis, tempore, consequentia, ordine, potentia,
 caussa: Híc dicitur prius omnino, quod sit ali-
 cui principio propius: idque modis bis qui-
 nis: Primi quinque modi sunt, loco, ut mediũ
 prius fine: tempore, ut Troïca Medicis: motu,
 ut puer viro: potētia, ut princeps subditis: or-
 dine, ut in chorea, coryphæus prior secundo.
 Atque ex iis primis quinque modis, tres cate-
 goricos recognoscimus: Prius tempore, ordi-
 ne, potentia: locus & tempus illic non fuere:
 & loco priora, sunt ordine priora: & motu
 prius, tempore prius est. Quare Antisthenes
 postea spoliatus, hanc logicam nihilo melio-
 rem fecit. Sed iis modis alios prioris modos
 quinque metaphysicus adjicit: Primó, notio-
 ne, & quidem κατὰ τὸν λόγον καὶ κατὰ τὴν αἰσθησιν, se-
 cundum rationē & secundum sensum: sic enim
 loquitur híc Aristoteles, pro eo quod est in
 analyticis, τῇ φύσει καὶ ἡμῖν, natura & nobis. Se-
 cundum rationem universalia sunt priora: se-
 cundum sensum, singularia. Prius autem illud
 secundum rationem, est in categoriis prius τῇ
 αἰτίᾳ, caussa. Secundó, affectiones priorum sunt
 priores: ut rectitudo planitie: quia illa est li-
 neæ, hæc superficie. At hic modus in primo
 etiam est. Tertió, κατὰ φύσιν, secundum naturam
 quæ sine aliis esse possunt. Hic locus fuit in
 categoriis prius consequentia: & hoc κατὰ φύσιν
 adnota-

adnotavimus in logica adversus interpretes quosdam latinos, qui casum τῆ φύσεως interpreta-
rentur, naturæ: cū casus omnino sit absolu-
tus. Atque hanc prioris distinctionem (secun-
dum rationē & sensum) Aristoteles magistro
Platoni hīc attribuit. Quartó, subjectum prius
adjunctis. Quintó, potentia aut actu, ut pars
toto prior potentia, quia fit é dissolutione to-
tius: totum actu prius. Verūm é tam multis
modis prioris, unicus ille notionis modus lo-
gicus aut metaphysicus est, qui modum natu-
ra essentiaque prioris etiam comprehendit:
logicus, inquam, hic solus est, qui ad aliquem
methodi fructum referri possit: cætera Embu-
lidis vel Zenonis fuerūt. Atque hæc de modis
prioris: quibus oppositi sunt modi posterioris
neque ab Aristotele repetiti. Verūm, inquires,
ubi sunt modi Simul, qui duo facti erāt in illis
postprædicamentis, tempore, & natura? Me-
taphysicus, inquam, hīc oblitus est, metaphysi-
ci & dialectici unam facultatem unamque ar-
tem esse.

IN CAP. XII.

AGedum, quæ metaphysica sequitur? de ef-
ficiētibus, inquam, & adjunctis quiddam
confunditur: permiscetur etiam de enuntiati
veritate nonnihil, quot modis potentia & pos-
sibile, impotentia & impossibile dicantur. Po-
tentia (ait metaphysicus) proprié ad efficien-

tem causam attinet, & est principium efficiendi: ut architectura, medicina, & quælibet ars, ut Aristoteles ait, ut etiam Alexander exprimit: sed immemor primi capituli, ubi artem, formam fecerat. Modus igitur hic novæ metaphysicæ nihil habet. Secundus modus est, quod possit pati, adjunctorum illud est. Tertius, quod bene efficere, qui primo continetur. Quartus, est habitus, cujus subiectum est impatibile, ut Salamadræ, ne uratur: adamantis, ne frangatur. hic etiam modus adjunctorum est. Possibile tribus tamen aliis modis dividitur: Primo, cuius oppositum non est necessariò falsum: Secundo, quod est verum: Tertio, quod potest esse verum. At, inquam, hi modi sunt enuntiati potius, quàm rei: & Aristoteles postea 3. cap. 6. metaphys. dicet hanc affectionem mentis esse, non rei. Quid impotentia & impossibile? Contrariis modis dici Aristoteles quidem ait, modos tamen valde insolenter opponit: impotentia, si non possit, vel omnino, vel nondum, vel cum debeat: Impossibile, quod non possit vel facere, vel fieri, vel quod ob imbecillitatem patiatur, quod rectè neque facere, neque pati possit. At primus & tertius modus latinè non esset impossibile, sed impotens: quartus è secundo nascitur. Quamobrem quid hic habemus? utrùm potentiam sophisticam, an logicam impotentiam?

VEruntamen postprædicamenta, & oppositorum, & priorum, efficiētis, & adjuncti quandam sophisticam audivimus: categorias tandem reliquas suis etiam nominibus audiamus: Quantitatis primū, deinde qualitatis, tum relationis. Quid igitur hīc metaphysicus de quantitate? Quantum (ait) est dividuum in partes infinitas: sic numerus, est quantum numerabile: sic magnitudo, est quantum mensurabile. Heus verō, categoremata ē categoriis organicis repetita video, sed nihilo meliora video: Mathematicum enim id est, nō logicum, nō metaphysicum, cū numerus, cū magnitudo non sit entis, quatenus est ens. Est tamen hīc melius illud de quanto per se, tum per essentiam, ut est magnitudo, tum per affectum, ut multum, paucum, longum, breve, latum, angustum, altum, humile, leve, grave: Per accidens, quātum, ut motus, & tempus: motus per magnitudinem, tempus per motum. Hæc Aristotelea metaphysicæ quātitatis categoria est, in qua sanē leve & grave, quantitates dici, quid audio? qualitates enim vel Aristoteles ipse postea nominabit. Est tamen paulō accuratius istud de motu & tempore, quā in organica quātitatis categoria, ubi motus & tempus, sicut locus, oratio, quantitatis species falsō fiunt. Sed alia etiam metaphysicæ hujus categoriæ præstātia est: quōd ineptias illas com-

munitatum non repetat ex organo, Nihil habere contrarium, Non suscipere magis & minus, Æquale vel inæquale dici: Quæ etiam singula sunt altiora mathematicis omnibus & communiora.

I N C A P. X I I I I.

ENimveró logicum nihil fuit in categoria quãtitatis, licet metaphysica minús absurda sit, quàm fuit illa organica: quid erit in categoria qualitatis? Qualitas dicitur quadrupliciter (ait metaphysicus) essentiæ, quantitatis, corporum sensibilibium, item bonum & malum. Imò dicitur absoluté dupliciter, qualitas essentiæ mobilis, & immobilis. Hæc Aristotelis est metaphysica categoria de qualitate: Verũ partitio modò quadruplex, modò duplex, inconstantia doctrinæ prodit: & doctrina ista neque logica, neque metaphysica est, quia nõ est entis, quatenus est ens. & tamẽ tolerabilior multò, quàm fuit organica qualitatis categoria in quatuor illis cõmentitiis generibus habitus & dispositionis, potentiæ naturalis & impotentia, patibilis qualitatis & passionis, figuræ & formæ: sed eó in primis, quòd vanas communitatum ineptias non repetat, quibus organica qualitatis categoria, scilicet exornata est: Habere contrarium, suscipere magis ac minus, simile vel dissimile dici: Hæc enim tria sunt omnium entium communia. Sed tamen
hoc

hoc capite jucundum nobis fuit Aristotelis exemplum illud mathematicum de numeris quoties quotis, & quoties quotis quoties, ὧν μίμημα, τὸ ἐπίπεδον καὶ τὸ στερεόν, quorum imitatio, planum & solidum: tanquam illa multiplicatio sit antiquior in numeris, quàm in superficie & corpore: & sic nos in arithmetice instituiamus eos numeros.

I N C A P. X V.

VErùm tres categoriæ præcesserunt, essentia, quantitatis, qualitatis: Categoria relationis sequitur, valde quidē illa Antisthenea. Ad aliquid dicitur (ait metaphysicus) secundum numerum, ut duplum, & dimidium: secundum activum & passivum, ut combustivum, combustibile: secundum judicans & judicatum, ut mēsurā, & mēsurabile. Ecquid? primus modus relationis secundum numerum, nonne similiter infinitē variari possit? Nam secundum magnitudinem, majus minus, secundum essentiam, pater, filius perinde dicerentur: ut enim numero duplum & dimidium, sic pater & filius, essentia accidunt: valdeque ineptum sit, relationes, species ē subjectis rebus metiri. Reliqui modi non tantum inepti sunt, sed falsi, ut ex organica relationis categoria patet. Atque hic interea definitio eorūdem, similium, æqualium, intercurrit: Eadem sunt, quorum essentia est una. qua definitione diximus noni capitis

vanitatem refutari: Similia, quorum qualitas una: Æqualia, quorum quantitas una. quæ definitiones veræ sunt & logicæ, ideoque in logica à nobis adhibitæ. Et tamen æqualium & similium definitiones aptiùs nono capite fuissent, ut tota in eodem capite categoria comparatorum, æqualium, inæqualium, majorum, minorum, similium, dissimilium esset, non alia species alio capite dissiparetur.

I N C A P. X V I. X V I I. X V I I I.

Quid? reliqua ποσαχῶς, quàm theologiam ^{θεολογῆς}; Sanè grammaticus adhuc inventus est nemo, qui lexico suo nobiles istas Aristotelis significationes dignaretur: de causis enim quædam permiscerentur nominibus τελείς, ^{πέρας}, καθ' ὅ, καθ' αὐτὸ. finiti, termini, secundum quid, per se. τέλειον, finitum seu perfectum dicitur per se, tum cui pars nulla abest seu rei, seu virtutis: sic perfectum tempus, medicum, furem dicimus: tum cui inest finis bonus, quia finem habent finita: Per accidēs verò, quod perficit, ut philosophia: quod habeat perfectum, ut liber: quod conveniat, ut hasta Achilli. Heus verò, duo priores illi modi in unum conveniunt, & tres postremi, nil nisi rhetoricam metonymiam indicant ex effectis, subjectis, adjunctis. At si quid hinc solidius esset, logicum sanè esset è causa finali: sed verba tantum video. quid tum postea? quæ metaphysica sequitur? Talis est

est metaphysica proximi capitis: *πέρας* dicitur ultimum, & extra quod nihil primum, & citra quod primū, omnia, & forma magnitudinis, & finis cujusque rei, & efficiens, & materia, totidemque modis dicitur quot principium, & pluribus. Hæc græci lexici grammaticis consideranda propono, qui bellas istas significationes τῆ πέρας nondum in nostrum lexicon retulerunt, ut videant, quomodo vel materiam, vel efficiētem, vel formam, hæc vox, significet. Et tamen, ὁ metaphysice *ταυτολογώτατε*, quid causas infinité lubet *ταυτολογεῖν*; καθ' ὃ, secundum quid, dicitur nunc forma, ut bonus secundum bonitatem: nunc secundum subjectum, ut color est secundum superficiem: nunc secundum materiam, omninoque secundum quamlibet causam: tot enim modis dicitur, quot causa: nunc secundum efficientem, *κατὰ τὸ παραλελόγισθαι καὶ συμμελόγισθαι*, quatenus quæritur causa paralogismi, & syllogismi. denique secundum sitū: ut secundum quid stetit, secundum quid ambulat. Porro autē metaphysica vel grammatica hujus orationis ad verbū vix latina oratione eadem & una reddetur: Primis enim exemplis, καθ' ὃ, significat *κατὰ τί*, propter quid: postremis de situ, significat ubi. Hoc autē egregium lexicon ex analyticis posterioribus derivatū est, quod per quamlibet causæ speciem liceat demonstrare: sed tamen *διὰ τί καὶ διότι*, clariūs illic est, quā hīc καθ' ὃ. Indidem etiam sequentia sunt

é 4. & 5. cap. 1. Post. καὶ αὐτὸ, per se dicitur, tum definitio, tum quod est in definitione, tum subjectum: ut superficies alba per se: tum cujus non est alia causa, ut homo est homo per se: tum propria, ut risus homini. Atque hæc omnia sunt ex causis, effectis, subjectis, adjunctis: & illud etiam notabile, quod in analyticis est etiam notatum á nobis, proprietates inesse rebus per se: proptereaque admirabile fuisse Aristotelis commentum in duobus totis analyticis posterioribus de demonstratione, qua demonstraretur proprietas de subjecto per causam: cum causa proprietatis, cur in subjecto insit, nulla sit omnino. Quamobrem tria hæc capita rursus de causis ταυτολογεῖ.

I N C A P. X I X. X X. X X I.

Sed tamen logica hæc metaphysica, mirabili cōfusione τὰ περὶ τῆς πολλαχῶς, accumulavit. E categoria qualitatis organicæ derivata sunt antea pleraque: nunc etiam quædam alia derivantur, dispositio, habitus, passio: sed repetita verbis tantum: significata enim horum generum aliter in organo definiuntur: ut appareat alios Zenones, vel Embulides & híc & illic Aristoteli propositos fuisse. Primó igitur dispositio, dicitur ordo rerum differentium, & quidem tripliciter, loco, ut acies in prælio: potentia, ut facultates in anima: forma, ut in partibus statuæ. Sequitur habitus dupliciter dictus,

ctus, primó, actio habentis, ut inter togam & togatum : secundó, dispositio quædam ad bonum & malum. Consimilis est philosophia de passione, quód sit qualitas, qua res alteratur: item ipsa alteratio. quod utrumque falsum est: nec calor & frigus, passio est: nec passionis alteratio, potiús quám quilibet motus. Motus enim in movēte, est actio: in moto, est passio, ut. 3. c. 3. phys. Aristoteles nos docuit. Quapropter sophisticam in hoc primo philosopho mirabilem agnoscimus, valdeque propositæ philosophiæ dissimilē, quæ præstantissima divinissimaque primo libro proponebatur.

I N C A P. X X I I.

VErūtamen has tam nugatorias nugas prætereamus. Contrariorum genera quatuor decimo capite proposita sunt, & una species in adversis exposita: relata etiā tractata sunt: sequitur tertia species in privatione & habitu. Privationis sex modos metaphysicus enumerat: Privatum, est quod caret vel quolibet, vel eo quod habere natum est, aut per se: ut homo visu: aut per genus, ut talpa visu: vel quando habere natum est, vel vi spoliatū est, vel quod exprimitur per In, ut inæquale: vel quod quolibet caret. O metaphysicum lexicon in significatis enumerandis agreste & rusticum! Primus & sextus modus híc idem plané est, comprehenditque quartum & quintum: secundus

autem & tertius etiam conveniunt. & tamen
cúm de oppositis dictum est capite decimo,
cur ista divina theologia præterita est? Illic e-
nim locus aptior speciei post expositum genus
contrariorum, & speciem adverforum, fuisset.

I N C A P. X X I I I.

H Abitus consimilis sapientiæ sequitur, in
quinque modis. Habere, est ut ducere suo
motu, sicut tyrannus subditos: ut materia for-
mam, ut continens contentum, ut totum par-
tes, ut quod sustinet, velut Atlas cælum. Ec-
quid veró tam miserabili metaphysica fiet?
Omnes enim hi modi, excepto quarto, sunt
subjecti ad adjunctum: & tamen inconstanter
ex ultimo categoriarum capite traducti: illic
enim dissimiles sunt modi habendi habitum,
quantitatem, vestem in parte, partem in vase,
uxorem, virum. Et tamen hæc nona categoria
fuit in organo, præterea septimo capite in di-
visione entis eadē fuit. Addit uno verbo Ari-
stoteles, Esse, tot modis dici, quot dicitur ha-
bere: neque quicquam amplius de categoria
situs, decem categoriarum ultima, á metaphy-
sico dicitur. Sic igitur é categoriis decem, di-
sputatæ sunt, essentia, quantitas, qualitas, rela-
tio, passio, habitus, situs: silentio autem præte-
ritæ sunt, actio, ubi, quando. O categorias me-
taphysicas varié & inconstanter discerptas!
Hæccine igitur primi philosophi patrimoniū
tam

SCHOL. METAPH. LIB. V. 71
tam locuples, tamque opulentum fuit, unde
logicus commodato sumeret?

IN CAP. XXIII.

A Gendum: reliqua prosequere, causarum
tautologia híc etiam quædã est. Ex quo,
dicitur modis quinque, é materia, efficiente,
roto composito materiæ & formæ, é parte, ex
eo quod post aliud. Verúm, inquam, illud (ex
quo) proprié ad materiam attinet, ut á quo, ad
efficientem: per quod, ad formam: & quintus
ille modus est primo physico, quód contraria
fiant é contrariis: Omninoque hoc caput de-
cimo octavo capiti connexum esse debuit: ut
ex interrogationibus causarum nugæ nugis
similes similibus aggregatæ manifestiores es-
sent. Sed malé sit tautologiæ sophismati tam
sophistico, undecim libri unius capitibus, ge-
nera causarũ repetenti: quænam metaphysi-
ca deinde est? quænam τὰ περὶ ποταχῶς;

IN CAP. XXV. XXVI. XXVII. XXVIII.

Quatuor capita proxima sunt é logica to-
tius & partium varié in organo propo-
sita. Dic igitur, metaphysice, logicam istam
quomodo repetis? Pars (ais) dicitur quinque
modis, tum dividens, tum metiens, tum subje-
cta generi, tum componens, tum in definitio-
ne. At, ô beate partiũ partitor, primus & quar-
tus modus conveniunt, quia pars dividens, est

etiam componens: & sextus specialis est ad
 utrumque: Pars metiens, est arithmetica, non
 metaphysica. Pars, generis est species. Itaque
 pars duobus tantum modis verè dicitur, mem-
 brum & species: tres præterea inanes modos
 per hanc divinam theologiam reperisti. Se-
 quitur de toto theologia consimilis: totum dici-
 tur primò cui pars nulla deest: secundò, con-
 tinēs, vel universaliter, vel integrè: tertiò, quod
 habet primum, mediū, ultimum. At enim theo-
 loge divine, secundus modus complectitur pri-
 mum & tertium. totumque duobus tantum
 modis dicitur, integrum & universale. Sed
 grammatica in multis significationibus enu-
 merandis adhuc etymologia fuit: syntaxis
 etiam quædam grammatica de convenientia
 duorum adjectivorum τὸ πᾶντες, καὶ τὸ ὅλως, omnis &
 totius, à theologo nostro aggregatur. Omne
 dicitur (ait metaphysicus) de non habentibus
 situs differentiam: ut omnis numerus, omnis
 aqua, omnis aër. totum dicitur de habentibus
 situs differentiam, ut tota facies, tota manus,
 totum animalis corpus. At de similaribus, quæ
 formam recipiunt, & figuram, & omne, & to-
 tum dicitur: ut omnis & tota cera: omnis &
 tota vestis: totus autem numerus, & tota aqua
 non dicitur, nisi metaphora. Omnia, dicitur in
 partibus sejunctis: ut omnes unitates: Omne,
 in conjunctis, ut omnis numerus. Hæc meta-
 physica grammaticam de syntaxi duorum no-
 minum

minum valde suspectam habet, & de qua Aristarchum libentius, quam philosophum quemvis audierim: præsertim cum bella hæc Aristotelis grāmatica, passim & vulgò Græcis Latinisque & poëtis & oratoribus despiciatur. Quare grammatica Aristotelis de hac syntaxi nihilo melior, quam etymologia in singulis significatis: totum tamen propriè de cōjunctis, omne, de separatis dicitur. Sed pergamus: Occasione totius, Aristoteles interpretatur κολλοβόν, mutilum, quod est dividuum, dissimulare, situ differens, retinēs pristinam essentiam, privatum parte extrema, non præcipua, quæve renasci possit: quomodo dicatur homo mutilus, qui vel pede, vel naso, vel auribus, vel manibus sit mancus. Heus divinissime philosophe, híc tuum πολλαχῶς λέγεσθαι, oblitus es: nihil enim dicitur híc multis modis: unica est significatio. Atque hoc verbum alibi in totis logicis nusquam tractatum commemini: Sed reliqua audiamus: de genere, grammatica quadruplex est: Genus, est vel generatio continua ejusdem speciei, ut dum genus erit hominum: vel primus genitor familiæ, ut á Pelope Pelopidæ: vel subjectum differentiarum, vel primum in definitione. At veró primus & secundus modus quid habent, nisi poëticum? Nec enim generatio, nec genitor, genus nisi poëticè dici possit: hominū veró Pelopidarumque genus, pro ipsa multitudine hominum & Pelopidarum,

P. R A M I
tam proprié dicitur, & logicé, quám genus animalium. Genus autem definire, quod primum sit in definitione, tam ineptum est, quám definire differentiam, quæ secunda sit in definitione. Addidit huc Aristoteles differentia

genere, quæ materia ita differrent, ut neque mutuó, neque ipsa in eandem materiam permutari possint: vel quæ sint in diversis generibus. Quid ergo differentia illa materiæ ad generis differentiam? cùm una sit Aristoteli prima rerum materia? Quamobrem metaphysicam in quatuor capitibus valde sophisticam cernimus. Categoria ista de parte, toto, genere, specie est nostris logicis amplissima & utilitatis amplissimæ: sed sophisticata tot sophisticarum significationum separata est.

I N C A P. XXIX. & XXX.

A Gendum: erratum est adhuc per varios fluctus, quandonam tam sophisticum maris litus attingemus? Bono, inquam, animo esto: terra in conspectu est. Falsum de re, de oratione, de homine dicitur, ait noster theologus. Falsa res dicitur, quæ non entis, aut visu fallit, ut pictura: oratio falsa, est non entis: eaque vel una, quæ essentiam: vel multiplex, quæ accidēs indicat: de oratione una & multiplici cōmentum est ex libro de interpretatione repetitum. Perge: falsa oratio, nullius est proprié. Itaque falso (ait Aristoteles) affirmabat Antisthenes,

ex eo non licere cōtradicere: ac propemodum etiā ne mentiri quidē: quia utrumque licet, sed impropria oratione. O delirum Antisthenē, inquam, nec multo sapiētiorem Aristotelem! Etenim oratio propria vel impropria grammatico Aristarchi iudicio iudicetur: si verbis propriis, & bene significantibus construatur: Antisthenis, vel Aristotelis sophistica nihil ad hoc iudicium attinet. Falsus homo postremū dicitur, qui fallaciis & mendaciis per se delectatur, aliquando qui fallit. Mendax, inquam, illic usitatiūs latinis dicitur. Superest accidēs, genus quippe novem categoriarum. Sed genus hoc Aristoteles hīc oblitus est: accidens tantū dupliciter meditatur: primō, quod raro accidit: ut si quis plantæ gratia fossam effodiens, reperiat thesaurum: hæc in logicis, & secundo physico causa fuit per accidens fortuita: Secundō, quod præter essentiam, per se inest cuique: ut triangulo habere tres angulos duobus æquales. At hoc accidens, novem categorias comprehendere non possit. & tamen de accidente ipso fuerat ante species accidentis in categoriis agendum. Quamobrem adeste animis, philosophi philosophiæ primæ studiosi, & jam mecum τὰ περὶ τῶν πολλαχῶς triginta capita subducite: Capita consentaneorum argumentorum reperientur duo, de uno & eodem: de singulis autem generibus cōsentaneorum, alia aliorum separatorum erunt: sed mentis

horror, vel potiús stupor fuerit, meminisse, á summo philosopho, hoc uno in libro undecim capita consumpta esse in tautologia quatuor caussarū. Equidem sic opinor de Aristotele, si quando tam horribile sophisma relegendo percepisset, metaphysicam totam Vulcano alicui, aut Neptuno consecraturum fuisse. Atque hæc de caussis tautologia longé foedissima fuit. de effectis admonitio uno verbo fuit brevissima: de subjectis, separatim nullum caput est: est tamen frequens mentio toto libro de adjunctis, nomine accidentis, præcipuum caput est unum: & eodem referri potest de passione: de oppositis, tria capita sunt: de comparatis separatim nullum, sed mēbra diversis capitibus discerpta reperiuntur: de toto, parte, genere, specie, quatuor integra capita: tria argumentorum genera præterita, *ὅτι τοῖς περὶ τῆς πολλαχῶς* de iudicio, paucula fuerunt. caput unum ad enuntiati, unum ad methodi doctrinam referri possit. Cætera sex capita, de ente, quantitate, qualitate, dispositione, habitu, habendo, ut proposita sunt, generale & universale, communeque entis, id est logicum aut metaphysicū nihil habēt. Adsit igitur Alexander, & neget adversus veteres logicos, logicam in metaphysicis ineptē & sophisticē iterari. Quin Aristotelem ipsum suis legibus appellemus: Lex καὶ αὐτὸ, in arte sophisticum indicat esse, nisi essentiale fuerit: Logica igitur in theolo-

theologiam sophisticé traducitur. Lex καθόλου
 πρῶτον, generale specialiter & sæpius iteratum,
 sophisticum esse indicat. Ecquid híc de causis
 præsertim Aristoteles respondeat? Aristoteles
 earum legum suator & promulgator, author:
 Aristoteles in minore alpha ἀκριβολογίας, vel in
 hisce metaphysicus exactor, ecquid, inquam,
 de tam miserandis sophismatis respōdeat? Imò
 verò, quid melancholia potiùs quàm philoso-
 phia imbuti nescio qui pertinaces & obstinati
 respondebunt? Concludam igitur, quod qua-
 tuor anté libris conclusi, logicam in metaphy-
 sicis tractari, ut veteres ante Alexandrū logici
 cōquerebātur: & inutiliter tractari, ut Plutar-
 chus admonuit: admoneboque liberales & in-
 genuos animos, quicūque ad ista cognoscenda
 accesserint, vigiliis nostris unam gratiam ha-
 beant, per quas magno fatuæ opinionis errore
 liberati fuerint.

LIBRI QUINTI FINIS.

P. R A M I R E G I I P R O-
F E S S O R I S S C H O L A-
rum Metaphysicarum liber
sexthus, in sextum Meta-
physicum.

I N C A P. I.

Actenus longé lateque vagatus Aristoteles, definivit in proœmio duorum primorum librorum metaphysicam, scientiam caussarum: tum multis & variis quæstionibus tertio veluti distribuit: quarto definivit amplius scientiam entis, quatenus est ens, & eorum quæ enti per se accidunt, & principes quæstiones explicavit: sed libro quinto & ens & communia entis accidentia latiús & uberiús exposuit. Repetit igitur initio sexti libri definitionem constitutam quarti initio, sophiam, esse sciētiam contemplativam entis, quatenus est ens, cū cæteræ artes aliquam tantū entis speciem considerent. Sitne autem talis (ut Alexander ait) postea apparebit. At, inquam, ex argumentis omnium rerum communibus quinto in libro comprehensis, id jam apparuit: & sicubi Alexander servus non fuisset, suspicarer isto loco
melius

melius aliquid de ipso ac liberius : sed libero hominem ista suspicione. Veruntamen metaphysica, contemplativa scientia est : neque tamen sola : Physica enim, cōtemplativa est : quia res naturalis habet in se principium motus & quietis : secūs in factis atque in actis, quorum principium est in faciente & agente. Hoc argumento probat Aristoteles physicam esse contemplativam, sed levissimé. Est autem differentia artium contemplativarum & activarum vel effectivarum perinde levicula & inanis : Omnis enim ars præceptis constat, quorum est contemplatio & scientia : sed præterea est *πράξις* & usus : ut etiam in theologia, nō hac sophistica, sed verissima. quin Aristoteli partitionem hanc deridenti, contemplatio ipsa, Dei maxima videtur actio. Sed tamen physica, est contemplativa inseparabiliū & mobilium : mathematica item est contemplativa : utrū veró separabilem & immobilem, obscurum nunc est Aristoteli, & postea pernegabit : mathematica tamen est quædam contemplativa velut separabilem & immobilem. Equidem hanc Aristotelis de mathematicum aphæresi ad dubitationem libēter adnoto, ut primo & tertio metaphysico adnotavi, adversus illud sophisticum axioma magnitudinis perpetuó dividuæ, cōtra quod tertio & sexto physico disseruimus : sed id ampliús agetur postea decimo tertio metaphysico. Perge igitur : duæ sunt ar-

res contemplativæ, physica mobilium & inseparabilium : mathematica velut immobilium & separabilium. At metaphysica (ait metaphysicus) est æternorum immobilium & separatorum, denique divinorū : si quid enim est divinum, illic esse par est. Itaque metaphysica, quæ libro primo sophia, quæ quarto philosophia, & deinceps prima philosophia dicta est, *θεολογική* nunc appellatur. repetitisque é primo libro titulis exornatur, quod sit maximé & honorabilis, & optabilis, & universalis artiū omnium. Enimveró de vera solidaque logica laudes tam illustres perlibenter audio. sed sophisma jam refutatum á nobis libro primo huc revocari sentio, ut á logica prima omniū philosophiarum philosophia, delabamur iterum verbi ambiguitate ad theologiam ordine percipiendarum artium artem ultimam & specialissimam. Doctrina materiæ, formæ, & reliquorum dialecticæ artis dogmatum, maximé quidem est universalis & communis ad omnia entia cognoscendum & explicandum: at theologia de Deo, longé alio sensu honorabilis, optabilis, universalis appellatur. Sed Aristotelis hoc etiam in loco argumentum causam nostram mirabiliter agit & confirmat: Etenim dialectica est omnis entis, imó nō entis: Theologia (ait híc Aristoteles) est entis æterni, immobilis, separati, divini, de quo in dialectica vel Aristotelis organo comprehensa, nullum prorsus

prorsus documentum est. Theologia igitur, subiecto & facultate non est par & eadem dialecticæ: falsumque est, theologum & dialecticum subiecto & facultate convenire, disconvenire tantum subiecti & facultatis modo. Fallitur igitur hic Aristoteles ambiguitate verbi, sectatoresque suos in fallaciam & fraudem sophisticam inducit: ut verbi unius errore, ex una arte logica metaphysicam velut artem aliam confingi posse arbitrentur. Quamobrem Aristotelis captioni, ut antea, sic isto denique loco obstitamus. Metaphysica, est maxime universalis, ait. Concedo, inquā, quatenus abs te permiscetur in metaphysicis Dialecticæ documēta omnium rerum cōmunia, & ad omnes speciales artes explicandas attinētia: quatenus autem fingitur cōtemplatrix esse rerum divinarum, est omnium artium maxime singularis maximeque specialis, cujusque theorematibus liberales & ingenuæ artes nihil utuntur: & tamen præcipitia illa primi metaphysici huc redeunt: metaphysica delabitur à dialectica summa ad infimā theologiam: in qua tamen non permanet. Quamobrem logicæ artis in theologiā metamorphosis tam iners & ignava tollatur, logicaque logicis ex Aristotelea lege restituantur.

IN CAP. II.

Metaphysica, est sciētia entis: utrūm verō omnis? Ens (ait hic Aristoteles) est qua-

druplex: primó per accidens, secundó verum: tertió secundum categorias: quartó actu vel potentia. Enimveró nullum in terris tam solertem figulum esse arbitror, qui ex eodẽ luto tam varias figuras efficere possit, quàm Aristoteles ex uno ente varias partitiones & in logicis, & in physicis, & in metaphysicis adhuc informavit: Sed tamen esto, in privilegiis Aristoteleæ philosophiæ philosophum philosophiæ suæ legibus subjectum nõ esse. Pergamus: Duo prima entis genera metaphysico detrahuntur, quia ens per accidens sit fortuitum, neque scientiæ subjectũ: estque accidens tale, tanquam non ens, quod Plato sophisticæ meritó attribuit.

I N C A P. I I I.

Atque ut necessariorum necessaria, sic fortuitorum fortuita sunt causæ: Metaphysicus, est artifex entis, sed non entis per accidens. Huc veró inferitur, principia absque ortu interituque oriri & interire: quia (ut postea dicetur) materia vacant. Et istud est nimirum quod citavimus in physicis, quodque postea magis repetitur, neque materiam, neque formam generari corrumpive, sed τὸ σύνολον, simul totum ex utraque. Sed de formis id præcipuè differetur: unde percipies, formas divinitus à summo Deo ex nihilo creari. Sed thesin persequere: Metaphysicus non est artifex entis
per

per accidens : nec item entis veri, quia verum
 falsumque, sunt in cōpositione & divisione, id
 est in affirmatione & negatione, & inde cōpo-
 sita cōtradictione, quæ mētis sunt affectiones,
 non rei. At heus sophe, heus philosophe, heus
 theologe, quid hīc argumentaris? Non est me-
 taphysici cōsiderare ens verum, quia conside-
 ratio veritatis & falsitatis, est mentis affectio
 in cōponendis dividendisque entibus. hīc tibi
 repono superioris libri doctrinam de veritate
 & falsitate rei, orationis, hominis. inconstan-
 tia doctrinæ, cōtemptus legum tuarum, est tibi
 instar constantiæ & æquitatis summæ : sed ar-
 gumentum tuum contemplor, & eo te de infi-
 nito metaphysicæ confusionis errore admo-
 neo: Contemplatio caussarum, effectōrū, sub-
 jectorum, adjunctorum, oppositorum, com-
 paratorum, & reliquorum totis superioribus
 libris abs te confusorum, est mentis affectio,
 applicaturque non solum enti, sed etiam non
 enti: sic contemplatio enuntiati, syllogismi,
 methodi, mentis tota est, non est entis meta-
 physico tuo propositi. Ergo (ais) contempla-
 tio veri falsique in affirmatione, negatione,
 contradictione, est mentis, non est entis. O
 theologum singularem & divinum! O testi-
 monium nobis optabile & jucundum! dispu-
 to jam toties, dialecticam & theologiam Ari-
 stotelis in metaphysica temerè permisceri,
 quia dialectica tota sit mentis & rationis, me-

taphysica hæc theologia, sit separati unius entis, nempe divini: Hic Aristoteles laborantibus nobis veluti é machina aliqua, divinitus adest, idemque clarissima voce testatur & profitetur, theologiam non esse de vero & falso, cum verum falsumque sint mentis, non entis. At, inquam, dialectica de enuntiatis tota, est illius veri & falsi. Heus igitur metaphysice divine, qualisnam in te complexio hinc efficitur? Metaphysica (ais) non est mentis: At dialectica, inquam, est mentis, ut locupletissimis ex teipso testimoniis alibi demonstratum est: Dialecticæ igitur & metaphysicæ non est subiectum unum, non est facultas una: neque modo facultatis duntaxat, sed facultate tota differunt. Quamobrè metaphysice, sive theologie, ex ore tuo, é testimonio tuo, ex arguménto tuo infinitam quatuordecim librorum *κακοτεχνίαν* iudicato: nec unam dialectici & metaphysici facultatem artemque esse, modum tantum esse diversum prædicato: tandemque aliquando miseros interpretes & sectatores tuos rá fraudulenti sophismatis errore liberato. Agedum, reliqua exequamur. De quatuor generibus entis logicus metaphysicus duo non considerabit, ens per accidés, ens verum. Imó veró si logicus legitimus fuerit, utrumque cōsiderabit, & artes communes utriusque habere se prædicabit. Sed tamen metaphysicus noster, quod ens tandem contemplabitur? Entis (ait Aristoteles)

SCHOL. METAPH. LIB. VII. 78
teles) reliquum genus contemplabitur, nempe
secundum categorias: item secundum actum
& potentiam. Atque hæc sexti metaphysici
philosophia est, brevis admodum & succincta:
attamen duobus argumentis ad totum meta-
physicum chaos illustrandum aptissima & op-
portunissima.

LIBRI SEXTI FINIS.

P. RAMI REGII PRO-
FESSORIS SCHOLA-
rum Metaphysicarum liber
septimus, in septimum Me-
taphysicum.

IN CAP. I.

Ibri tres proximi, duo genera
entis reliqua persequuntur, se-
ptimus & octavus de ente per
categorias, nonus de entis potē-
tia & actu disputabunt: Duo au-
tem primi de ente per catego-
rias, ejusq; occasione de definitione præcipue
disquirent: sed sophistica sophismatum ante-

P. R A M I
cedentium sophisticam longissimè superante.
2. cap. 7. top. dictum est, τὴν ἀκριβείαν, accuratio-
nem definiendi, ad hanc divinam theologiam
pertinere: & pleraque logico organo variis
in tota Aristotelis philosophia locis ad hæc
recondita sacræ theologiæ mysteria remissa
sunt: tanquam hic prophetia quædam & divi-
natio occulta esset, ad omnium rerum obscu-
rarum difficultates explicandum. Agedū, puris
animis sanctisque mētibus sub ista sanctitatis
adyta subeamus. Quid igitur agitur præcipuè
septimo libro? quid præcipuè octavo? Argu-
mentum, inquam, utriusque cōfusum illud est,
quid ens præcipuè sit, & cuius præcipuè defi-
nitio. Capita singula suam nobis theologiam
declarabūt. Quid agitur primo capite? dictum
est in fine libri superioris, theologiam, esse en-
tis per categorias considerati: quæritur igitur
de multis entibus, quæ ἐν τοῖς περὶ τῆς πολλαχῶς (sic
enim loquitur hic Aristoteles) enumerata sūt,
quodnam sit primum: Respondet Aristote-
les, esse τὸ τί ἐστίν, ipsum quid est, id est essen-
tiam: Cætera autem entia tantūm dici, quia
sunt in essentia: quæ tautologia est ἐ 2. cap. 4.
metaphys. essentiamque adjunctis accidenti-
bus esse priorē καὶ λόγῳ, καὶ χρόνῳ, καὶ γνώσει, καὶ φύσει,
& ratione, & tempore, & notione, & natura:
Ratione, quia ad definitionem essentia adhi-
betur. thesis hic vera est, sed argumentum est
falsum: In definitione enim numeri, lineæ, &
cæterorum,

cæterorum, non adhibetur essentia hæc distincta ab accidentibus : Tempore autem utrûm essentia prior accidentibus fuerit, Alexandro credendum relinquo: Notione prior esse dicitur, quia omnis scientia ex essentia nascitur. hic item theseos veræ falsum est argumētum: Neque enim mathematica scientia, quæ verissima est, ex illa essentia accidentibus subjecta oritur: Natura veró cur prior esset essentia, nulla ratio ab Aristotele redditur, nec Alexander videtur $\phi\upsilon\sigma\alpha$ legisse. postremum est Aristotelis de principatu essentiæ supra reliqua entia argumentum é testimoniis veterum philosophorum, qui de ente quærentes, huc feré inciderunt. At de testimoniis jam antea diximus, qua fide ab Aristotele quaque religione producantur. Atque hæc primi capitis mysteria sunt, quód essentia sit ens primum: sed mysteria, quæ logica, quæque etiam metaphysicæ omnium entium communia esse non possint: Considerare enim hoc genus entis, non est cōsiderare ens, quatenus est ens.

IN CAP. II. & III.

DUO autem capita proxima, mirabiles essentia partitiones habent. Essentia videtur primó corpus, secundó mathemata, tertió ideæ, quartó unum, quintó numerus, magnitudo, anima. Hæc secundi capitis theologia est dubia tantum: Deinde tertio capite, essentia

quadrifariā dicitur: primo est $\kappa\tau\iota\lambda\omega\epsilon\acute{\iota}\nu\alpha\iota$, quod quid erat esse: secūdo universale: tertio genus: quartó subjectum. Deinde subjectum tripliciter, materia, forma, compositum ex utraque. Enimveró leges Aristotelis legislatorē vestrū coërcete. Cap. 8. metaphys. 5. essentiaë quinque modi numerati sunt, corpus, essentia, pars definitionis, definitio, materia & forma: $\tau\alpha\nu\tau\alpha\lambda\omicron\gamma\epsilon\acute{\iota}\nu$ istud quamdiu philosophum hūc oblectabit! Et tamen hi essentiaë modi quatuor, toti sunt dialectici, omnis entis communes, imó non entis: ad ens propositum prius cæteris entibus proprié non attinēt: & primus secundum tertiumque continet, secundus etiam tertium. Ecquid veró aliud est, logicaë leges despiciere, nisi hoc est? Est etiam huc repetitum é physico primo & secundo, quód forma magis essentia videatur, quia formet hoc aliquid: imó quód materia, quia formis extinctis permaneat. Idē enim primo secundoque physico fuit, sed nomine naturæ: quód forma magis esset natura, quám materia. At veró indigna hæc erāt, non dico quæ refellerentur, sed quæ legerentur.

I N C A P. I I I I. V. V I.

A Gedum, essentiaë significata sunt illa quatuor, primum est, $\kappa\tau\iota\lambda\omega\epsilon\acute{\iota}\nu\alpha\iota$. Id theologus sibi differendum proponit, intereaque viam sibi progressionisque formulam præscribit, á notioribus nobis ad ea quæ sunt natura notiora,

SCHOL. METAPH. LIB. VII. 80
tiora: ἡ γὰρ μάθησις οὕτω γίνεται πᾶσι, disciplina enim sic fit omnibus, per ea quæ minús natura nota sunt, ad ea quæ magis natura sunt nota. & hoc opus est, ut quemadmodum in actis & effectis, ex iis quæ cui bona sunt, omnino bona decernuntur: sic ex iisdem notioribus, natura nota, ipsi ignorantí nota fiunt: Singulis veró nota & prima persæpe modicé nota sunt, modicumque habent entis: sed tamen ex iis quæ leviter nota sunt, modó ignorantibus nota, tentandum est omnino nota cognoscere. Hic Aristotelis locus videatur imperitis methodum doctrinæ universæ á singularibus ad universalía & generalia præcipere. At id Aristoteles nequaquam modó sibi proposuit: Sed cüm de essentiis tum materiæ conjunctis, tum separatis differere statuisset, id est de physicis & divinis, á caducis illis ad æterna sibi progrediendū statuit. Fortasse erit manifestum etiam de illa essentia, quæ est separata á sensibilibus essentiis, ut Aristoteles ipse nominatim dicet ad finem decimi octavi capitis in hoc libro. Nihil híc igitur Aristoteles de totius artis universa methodo & collocatione cogitavit: & tamen exemplo meliore utitur, quàm præcepto. Nam qui á physica procedit ad theologiam, procedit á natura clarioribus & magis communibus ad obscuriora & remotiora. Sed hæc in capite de methodo cum plerisque aliis accuratiús á nobis disputata sunt: Redeamus

igitur: $\kappa\alpha\tau\alpha\lambda\upsilon\tau\iota\varsigma\ \epsilon\iota\varsigma\ \alpha\iota\tau\alpha$ (ait Aristoteles) est quo quid-
 que dicitur, id est ipsa rei natura: estque essen-
 tia primò & per se, deinde accidentium, deni-
 que eorum, quorum definitio haberi potest:
 tum repetitur idem $\kappa\alpha\tau\alpha\lambda\upsilon\tau\iota\varsigma\ \epsilon\iota\varsigma\ \alpha\iota\tau\alpha$, esse essentia vel
 maximè vel primò atque simpliciter. At, in-
 quā, metaphysice $\lambda\omicron\gamma\iota\kappa\acute{\omega}\tau\alpha\tau\epsilon$, quid rem tam ab-
 surdam tamque falsam toties repetis? essentia
 ista, quam quantitate, qualitate, & reliquis en-
 tibus priorem meditaris, est entium divino-
 rum, & præcipuè physicorum: At quoties per
 totam philosophiam testificatus es, mathema-
 tum scientiam, quæ quantitatis sit, in numero
 & magnitudine accuratissimam esse? Falsum,
 inquam, falsum & à te ipso locis infinitis im-
 probatum sophisma est, quod modo pro sacra
 & cælesti theologia vèdiras. Sexti capitis phi-
 losophia admirabilis est, $\kappa\alpha\tau\alpha\lambda\upsilon\tau\iota\varsigma\ \epsilon\iota\varsigma\ \alpha\iota\tau\alpha$, cujusque, &
 ipsum quodque idem esse: Subjectum autem
 non esse idem accidenti. At bone Deus, quid
 sophistica tam prolixæ capitis opus erat ad hoc
 intelligendum? An quisquā homo, qui modò
 homo esset, hac de re dubitavit? Quamobrem
 Logici, quib⁹ ab Aristotele plenior definiēdi,
 uberiorque doctrina in metaphysicis promissa
 est, considerate divinam hanc de definiēdo lo-
 gicam, & vos turpiter fœdeque delusos & ir-
 risos agnoscite. Ens præcipuè est essentia, &
 definitio præcipuè est essentia.

VEruntamen(inquies) quomodo tantus liber & tam prolixus in his nihili nugis cōsumi potest? Ad producendum,inquam,tanti sermonis sophisticam, tria deinde capita prolixa de physico motu interserūtur. Naturā gignitur homogeneous ab homogeneo . Esto, quis negat? effectus (ais) artis & casus, dicitur ποίησις naturæ, γένεσις. Commēta,inquam,sophistica hæc sunt,vel in hoc etiam capite abs te refutata: τῶν δὲ γένεσεων, καὶ κινήσεων, ἢ μὲν νόησις καλεῖται, ἢ δὲ ποίησις generationum & motuum, alius est intellectus, alius est effectus: Hic enim genesis tam generale nomen efficitur, quā motus, & mentis motus appellatur: quem locum etiam citavimus in physicis adversus physicam illam de motu matæotechniam: Repetitur huc etiā dictum. 3. cap. 6. metaphys. neque materiam, neque formam gigni, sed τὸ σύνολον, simul totum: ita etiam nunc neque materiam, neque formam gigni, sed utriusque πλὴν σύννοσον, concursum. Et hic iterum adnoto, non dici nominatim quidem ab Aristotele, sed re confirmari, formas rerum ex nihilo fieri. Nono autem capite, illud etiam est é septimo repetitum, ἐξ ὁμωνύμων, id est ἐξ ὁμοειδῶν unumquodque gigni: utque artifex, operis speciem, sic semen sua potentia formam exprimat: ut materia, qualis est in semine, jam formæ suæ author esse videatur: quod iterum postea 5. cap. 8. metaphy. dicetur.

Attamen 7. cap. 12. metaphysici dicetur pauló constantiús, semen non esse caussam generandi hominis, sed hominem.

I N C A P. X. XI. XII.

VEruntamen á metaphysica in physicá accroasin tribus capitibus totis metaphysicus noster, & quidem ab essentia quæstione, digressus sit, domum redeat. imó veró, quia de essentia, cujus esset definitio, propositum erat totis tribus proximis capitibus, de definitione duas admirabiles quæstiones, suoque ingenio dignissimas (ut híc Alexander adnotavit) edisserat. Heus metaphysici, attentos & erectos animos híc advertite: Quæstionum admirabilium prima est, Utrúm partes in definitione totius comprehendendi oporteat. Enimveró (inquires) ubi est quæstionis hujus admirabilitas? Certé in eo est Aristoteli, quód totum putat prius esse partibus, quia in partium definitione adhibeatur, & sine parte esse possit, nō contrá. At metaphysice, tam mirabilium problematum architecte, hoc totum partibus ipsum constituentibus quomodo tandem prius esse tibi videatur, si causæ componentes sint priores composito? Falsis definitionum quarúdam exemplis de semicirculo, & acuto angulo huc inductus es. Nam semicirculus per diametrũ & semiperipheriam comprehensum planum definiri potuit: & angulus acutus per genus illud,

lud, quo obtusus & acutus cōtineretur : Et veró totum sine parte quod cogitas , totum non cogitas , sed mutilum : & partes quædam sine toto multo iustius constabunt . Sed magnifica distinctio híc opponitur , de parte materiæ , quæ nō insit in totius definitione , tum de parte formæ , quæ insit . Enimvero fabulosa est & sophistica partitio : Nam si legitima definitio sit , omnes causas rei naturā constituentes cōplectitur . Ideoque partes & materiæ & formæ complectitur . Quare admirabilis ista quæstio , & Aristotelis ingenio dignissima (ut loquitur Alexāder) est admirabilis elenchus , & Aristotelis quidē ingenio dignissimus : tametsi , si per Alexandrum liceret , Ebulidi vel Antistheni potiūs cuivis , quām Aristoteli tanti sophismatis laudem tribuerem , præsertim cū Aristoteles ipse vel contrarium postea 8. cap. 13 . metaphys. dicturus sit , totum esse posterius parte . Sed tamen admirabile problema continuatur toto capite undecimo , de differentia partium in materia & forma : quibus ignoratis , definitio constitui non possit : quia definitio est universalis & formæ . Partes veró materiæ sunt in specie diversis , id est in diversis speciebus , ut Alexander interpretatur : ut circuli ænei , lignei : quo commento nihil insipidius & inertius fingi possit : Partes enim materiales , ut in corpore hominis caput , venter , pedes : partes formales , ut in anima facultates vitæ , sensus ,

rationis . Sed tamen quæstionū admirabilium hæc altera fuerit:secunda germanissimæ admirabilitatis sequitur,Propter quid definitum sit unum.Etenim ut altera quæstionis alterius admirabilitas appareret , etiam jactatum est hoc loco,tantam quæstionē in Analyticis esse præteritam , ut apodictica videlicet analytica per hanc admirabilium quæstionum sacram theologiam perficeretur . Quamobrē metaphysici accurrite,& hunc alterum admirabilis sapientiæ fructum percipite . Problema est, propter quid definitum sit unum.Verūtamen,inquam, hæc aut certé maxima quæstio fuit 10. cap.2. Post. quód definitio immediata esset una,unitate essentiæ: definitio autem nominalis esset una συνδέσµω, cōjunctione,ut Ilias: quod etiam repetitū est in his metaphysicis 29. cap. 5. lib. & pauló anté quarto capite libri hujus , & repetetur 6.cap.8.metaphysici:& de definitione per divisionem conficienda,quæ híc præcipiūtur,præcepta anté sunt 14.15.16.c.2.Post. Quapropter tãta hæc tamque admirabilis quæstio toties jam proposita,toties etiam soluta, quid aliud, quàm nostri metaphysici vel oblivionē, vel inconstantiam, vel in libris accumulandis animi morbum nescio quem admirabilem exhibent? Sed reliqua conjunge: quomodo admirabilis secunda quæstio á theologo nostro dissolvitur? certé tam obscuré,ut Alexāder adnotarit, non videri dissolutam: Interpres tamen

mē ipse ē verbis Aristotelis (ut potuit) impēse
 & operose dissolvit, per analogiam physicæ
 rei. Quemadmodū (ait) forma copulatur ma-
 teriæ & inde res physica efficitur una: sic diffe-
 rentia ultima, tanquam forma, superioribus
 differentiis & generi, tanquam materiæ, con-
 jungitur in definitione: unde definitum unum
 efficitur. Sic enim Alexander ex Aristotelis
 verbis studiosē docet, genus cum generalibus
 differentiis respondere materiæ, differentiam
 ultimam formæ. In quo attingitur aliquid
 quæstionis ē tertio libro octavæ, Utrū cau-
 sæ sint genera. Veruntamen metaphysice divi-
 ne, veruntamen metaphysicæ interpretes exi-
 mie, quid vobis in ista analogia generis & dif-
 ferentiæ cum materia & forma voluistis? &
 quam dissimilitudinē pro similitudine indu-
 xistis? Etenim definitio (ut jam dictum est) si
 accurata sit, omnes causas rei naturam consti-
 tuentes duobus symbolis generis & differen-
 tiæ seu formæ complectitur: genus generales;
 differentia propria proprias causas interpre-
 tatur: Itaque cū definitur homo, Aristotelis
 & Alexandri definitione, Animal rationale
 mortale, capax disciplinæ: necesse est hac de-
 finitione comprehendere non solum materiam
 corporis humani, sed etiam formam, qua cor-
 pus humanū ita figuratum formatumque est,
 ut ex utraque compositum sit particeps &
 vitæ & sensus, quæ sunt animalis: item morta-

litatis ac capacitatis artium ac disciplinarum, quæ sunt in reliquis differentiis : Itaque in genere, & differentiis generalibus comprehenditur materia formaque generalis: in differentia propria comprehenditur materia formaque specialis & propria . Quapropter & philosophi & interpretes philosophi , fallacem analogiam hîc commenti sunt . Quapropter etiam Porphyrius hûc & philosophum & philosophi interpretem secutus, captiosam & sophisticam analogiam eandem postea in Isagoge docuit . O metaphysicam in quæstionibus admirabilibus divinâ! Hæccine recôdita theologia erat, cujus possessio vel divina, vel Dei propria videretur? O Alexâdros & Porphyrios de coloribus iudices cæcos! Hæccine sophismata tam ignava, vobis etiam cælestia divinaque φιλοσοφήματα visa sunt?

I N C A P. XIII. & XIII.

SEd tamen hæc sophismata saltem é quæstione deducta essent : Thesis enim Aristoteli fuerat de ente, quod præcipué esset ens. At sex totis capitibus proximis superioribus Aristoteles quæstionem suam oblitus est, ut tales nugæ physicis etiam & analyticis iteratas nugaretur. Quid ergo? digredi á proposito, inutiles & inertes elenchos argutari, quâdo tandē desinet? Sêsit, inquam, philosophus noster á propositis essentiis sese longiûs digressum & pervagatum:

vagatum: *πάλιν ἐπανελάβωμεν*, rursus redeamus, ait. Agedum, inquam, speremus melius de futuris: non fuit oblivio perpetua: de essentia tibi proposita dicito, si quid habes. Decima quinta quæstio tertii libri fuerat, Utrúm causæ essent universalia: huc igitur revocatur, tandemque differitur duobus proximis capitibus: Audiamus igitur hanc solutionem, Primó disputatur universale esse, similitudinem é singularibus expressam: essentiam autem non esse separatam: id est Xenocraticam ideam nullam esse. quod verum quidem est, sed argumētis parum validis arguitur, & quidē repetitis, 1. & 3. metaphysico, ut tertia contra ideas ejusdem disputationis tautologia mirum sit philosophum nostrum nihil moveri. Quatuor h^{ic} argumenta sunt: primó, quia tale universal^e separatum, neque omnium esset, neque unius: secūdo, quia diceretur de subjecto: tertió quia in Socrate alveare quoddam esset essentiarū, ut hominis, animalis, viventis, scientis, corporis: quartó, quia é multis essentiis esset essentia una, tertiūque homo rediret: cū tamen Democritus neget é duobus unū, aut ex uno duo fieri: ut ex duabus atomis unā, aut ex una duas. At, inquam, disputator in solvendis quæstionibus acutissime, Platonica *μέθεξις* (si quis Xenocraticus tueri ista velit) his omnibus argumentis satisfaciet: & ridiculum est abuti nunc Democriti testimonio, in atomis præsertim,

quas Aristoteles sexcentis locis labefactarit.
 Sed ad finem capitis singulare est illud Aristoteli
 problema: Cúm essentia neque ex universali-
 bus, neque é singularibus actu essentiis cõ-
 stare possit, omnis essentia erit incomposita,
 ideoque definitionis expers: cúm tamen antea
 dictum sit, esse definitionem essentiæ, vel so-
 lius, vel maximé: nunc autem nullius esse con-
 clusum sit: ideoque definitionem prorsus esse
 nullam. Hoc, inquam, singulare Aristotelis est
 problema, unde efficitur, ut nulla sit omnino
 definitio. O sophisticam vanis & inanibus so-
 phiæ & theologiæ vocabulis appellatam! Huc
 undique ex infinitis Aristoteleorum librorum
 partibus remissi sumus ad omniũ difficultatũ
 solutionem expetendum: & tamen híc tandem
 perdiscimus, nullius rei definitionem esse. At
 postea 3. cap. 8. lib. id sophisma Antistheni ob-
 jicietur. An igitur Aristoteles isto loco Anti-
 sthenes esse voluit? An divina ista definiendi
 theologia totam definiendi doctrinam abole-
 bit? Certé Aristoteles laqueos istos modó nõ
 explicat, sed tantũ interrogat, an modo quo-
 dam definitio futura sit, modo quodam non
 sit: solutionem in posterum pleniorẽ polli-
 cetur. Et Alexander ait hanc quæstionem par-
 tim hoc libro, partim proximo explicatũ iri:
 in quo fallitur ipse primũ, deinde credulos
 fallit: Nihil enim præcipuè hac de re dicetur
 septimo & octavo, imò nihil reliquis meta-
 physicæ

SCHOL. METAPH. LIB. VII. 85
 physicæ libris. Overum & integrum Plutar-
 chi iudicium! nihil in metaphysicis libris uti-
 litatis esse doctori, neque auditori. At id satis
 non est: in rebus non tantum inutilibus, sed fal-
 sis & fallacibus ἀκριβολογίαν dialecticæ artis, &
 veluti perfectionē quandam metaphysica pol-
 licetur: at nihil præstat, nisi anilia fatuitatis in-
 auditæ sophismata. Sed tamen Aristoteles de-
 cimo tertio capite ita differuit, universale es-
 sentiam non esse. Decimo quarto specialis inde
 quæstio concluditur, Nullum universale est es-
 sentia: Idea est universale: Non igitur essentia.
 Sed hic etiā præcipuum est, ideam à rebus se-
 paratam nullam esse: & tautologia adversus
 ideas Xenocraticas quarta est, quia esset eadē
 numero aut diversa: si eadem, esset in diversis
 speciebus idem numero: & contrariæ species
 essent in eodem: Si diversa, esset & infinitorū,
 & multa, & tam multiplex, quotuplicia sunt
 genera: & homo esset præter animal: eadem-
 que absurda etiam majora acciderent, si ideæ
 dicantur esse sensibilia. Sed hic thesis vera
 est de ideis illis exemplaribus & Xenocrati-
 cis: argumenta tamen hæc omnia τῇ μετέξει pari-
 ter eluderentur, & tamen heus philosophe,
 quamvis in nugis cumulandis attentissime &
 occupatissime, tamē legibus tuis dormis, ne-
 que es philosophus: discipulos & auditores
 tuos enecas. quorsum enim tautologiarū ista-
 rum acervus?

Verum perge: thesis huc repetitur ex analyticis, definitionem & demonstrationem non esse singularium sensibilium, quia oriuntur & occidunt: neque idcirco idearum, quia singulares finguntur, & nominibus carent, quibus definiri possint: nec item astrorum, quia singularia & sensibilia sunt. Veruntamen totum hoc caput valde falsum est: Etenim logica definiendi, est omnis entis & non entis: ideoque & universalis, & singularis, & perpetui, & caduci: genera que sunt & differentiae tam singulorum, quam universalium. Et tamen, heus divine metaphysice, memoria his totis in rebus prestantissime, nonne disputasti antea essentias singulares, solas essentias esse? universales, generales, ideales nullas esse? Nonne etiam disputasti, definitionem, essentiae vel solius, vel maxime esse? Ubi vero est acumen tanti ingenii? ubi interpretum solertia? quomodo tam foeda antiphrasis aciem hominum effugit? Definitio est tantum, vel praecipue singularium: definitio non est singularium: An haec etiam sophistica pro theologia nobis erit? Verum persequere reliqua, De ideis exemplaribus & Xenocraticis assentior: Astrorum vero definitiones non esse, cum astrologia doctrina sit, & inter praecipuas ab Aristotele tot locis numerata, quam stupidus error erit affirmare? De commento autem demonstrationis jam saepe dictum est.

est. Et híc locus bellus est videlicet in hoc libro, quo problema de nulla definitione solvendum sit: ac cùm differitur, essentiam nullã esse, neque universalem, neque singularẽ, quia incomposita esset, ideoque nullam definitionem fore: quænam (obsecro) nodi hujus enodatio erit, si dicam, definitionem esse duntaxat universalium? Aut quæ potiùs erit involutio, cùm universalem essentiam nullam esse differueris, cujus tamen solius nũc affirmes definitionem esse? En igitur ἀκριβείᾳ definiendi doctrina, quò analytica & topica, quò artes omnes remittantur. An posthac sine pudore, sine impudentiæ manifesta professione, quisquam in scholas stultitiam istam inducere pro sapiëntia audebit? En arcana adyta sacerdoti sacrorum ipsi, ut videmus, ignota prorsus & abscondita. Decimosexto capite sequitur, partes essentia, partes non esse, nisi potentia: quod in physicis adversus Zenonem jam usurpatum commemini: manum in corpore partem non esse, nisi potentia. Nam quod actu potest apprehendendo, significando, scribendo, potest forma totius, non sua: Amputata verò & mortua manus non ampliùs dicatur, nisi ὁμωνύμως, quia muneribus illis defungi non possit: Actu autẽ manus esset, si separata posset ea munera obire. Verùm, inquam, id subtiliter & acutẽ dici audio, sed quàm verẽ, cõsiderandum fuerit: Etenim potentia ista, quæ fingitur, actum

nullum est unquam habitura: & si totum dici-
 tur actu aliquid, certé partes actu etiam ali-
 quid existimare necesse est: Relata enim ista
 sunt. Si pater est actu, est pater filii actu: & si
 filius est actu, est etiam patris filius actu. Deni-
 que si relatorum alterum est potentia, & reli-
 quum erit: si alterum est actu, & reliquum. At
 totum & partes, relata sunt, neque alterū, nisi
 alterius respectu, totum parsve dicitur. Quin
 8. cap. 13. metaph. dicetur ab Aristotele postea,
 totum parte prius esse secundum rationem &
 essentiam: posterius, secundum materiam atque
 tempus. Quare valeat subtilitas ista, utque ina-
 nis & nugatoria habeatur. Sequitur, unum &
 ens, esse communia quædam catagoremata, ut
 sunt & principium, & causa: ideoque essen-
 tias non esse. quæ solutio quidem videatur ef-
 se quæstionis in libro tertio decimæ quartæ,
 sed vana & sophistica. Nam cum dicantur ge-
 nera entis, non ideo sunt, aut nullius sunt ef-
 sentia: imò contrā totum est: Si genera sunt
 communia, sunt in unaquaque specie. Atque
 huc etiam de ideis quædam revocantur, quod
 cum fiant à suis authoribus essentia, recté se-
 parentur, non recté autem communicentur
 pluribus: neque recté fiant perpetuæ, specie
 tantum differentes à caducis. Atqui, inquam,
 ista æterni & caduci hominis differentia an-
 tea fuit, & insulsa de ideis tautologia quinta
 instituitur. Sed Aristoteles hoc loco idealia
 nomina

nomina proponit, ἄνθρωπος, ἀνθρώπου, ἵππος, ἀν-
 ῥώπις, homo, ipse homo, equus, ipse equus. Sic
 enim verbum (αὐτό) addebatur (ait) ad ideam
 significandum. Quapropter Aristotelis elen-
 chus ille deprehenditur, quod ideæ nomi-
 bus careant: quot enim nomina rerum sunt,
 tot etiam nomina fient idearum, præposito
 verbo, ἀντό. Atque (ut hic Alexander ait) cum
 idearum authores rogarentur, ubinam ideæ
 essent, collectis multis singularibus, Callia,
 Calippo, Phædone, solitos dicere, hic uni-
 versalis homo est: In quo logicé quidem lo-
 quebantur, sed (ait Aristoteles) ista universalis
 per multos singulos uná collectos demonstra-
 tio, minimé authoribus idearum necessaria
 fuit: Nec enim si non cernantur á nobis ideæ,
 idcirco sequitur nullas esse: non certé magis,
 quam de astris aspectui nostro occultis. Perge
 veró, capitis hujus clausula est, Universale es-
 sentiam nullam esse, neque essentiam ex essen-
 tiis constare: quo problematis illius definitio-
 nem omnem tollentis solutio scilicet exorna-
 tur. Sed capitis ultimi metaphysicam attenda-
 mus: Sexdecim tota capita de propositis es-
 sentiis nihil docuerunt, decimumseptimum
 magnum aliquid & dignum tanta explicatio-
 ne præstabit. Essentiam (inquit Aristoteles)
 quid & qualenam dicere conveniat, rursus ab
 alio principio ordiamur: Fortassis enim ex il-
 lis erit manifestum, & de illa essentia, quæ se-

parata est á sensibilibus essentiis . Híc veró Alexander sui valde dissimilis mihi visus est: uno adhuc tantúm loco rhetor apparuit, cúm duas illas admirabiles quæstiones, & Aristotelis ingenio dignissimas admiratus est. At isto loco mihi videtur non tátúm rhetor eloquês, sed vates quidã numine Dei afflatus : Sic enim ad hunc locum loquitur, Hoc in loco (ait) admirari licet, quám compendiaríam viám ingeniosissimé divinus hic vir excogitaverit , ad primæ substantiæ cognitionem feliciter ac varié pulchreve investigandam: illius, inquam, omni honore dignissimi, & cunctis votis expetendi, ac omnium parentis Dei: Inquirít enim hoc in loco , quidnã illud sit , quod materiam ad formas recipiendas moveat, quod primam formam esse docet, quam substantiam quoque licet appellare. At si forma est, quod in singulis materiam movet, ipsamque in ordinem redigit : haud dubié aliqua forma est , quæ moveat, ordinet, ac in eo statu, quo sunt, hæc nostratia constituat : quæ quidem est Deus optimus maximus. Hactenus Alexáder, quem non ut interpretem Aristoteli fidelem , sed ut vatem divino aliquo spiritu exultátem completor & suspicio: Hic enim locus nobis fuit primo physico, de Deo formarũ naturalium auctore & parente. Ergo fructus septimi libri permagnus hinc nobis constiterit, quód intelligamus, non ab Aristotele (obscuriús enim id agit)

agit) sed tamen ab Aristotelis interprete, Deū formarum naturalium authorem, opificem, creatorē esse. At, inquam, quid septemdecim capitibus erat opus, ut unius hujus versiculi theologiam, & præsertim tam obscurā, ab interprete Aristotelis potiūs, quā ab Aristotele ipso audiremus? Quid tū veró? quid reliqua capitis hujus afferent? Ex analyticis quædam sunt temeré huc relata, quod quæstio propter quid, non sit entis: Neque enim quærit an est, aut quid est, sed entis de ente, cur hoc insit in illo: estque interrogatio causæ modó formæ, modó efficientis, modó finis: temeré, inquam, imó veró inconstanter huc repetita. Negaverat enim metaphysicus noster 2.c.6. metaphys. veri & falsi cōsiderationem ad metaphysicam pertinere, quia nō esset entis simplicis, sed cōpositi: At nunc ista cōpositio eadem metaphysico tribuitur. Quare si septemdecim capitum nugæ tam insulsæ, tam nugatoriæ subducātur, quis non indignabitur, tam putidam sophisticam altissimis & clarissimis sapientiæ & theologiæ titulis exornari?

LIBRI SEPTIMI FINIS.

P. R A M I R E G I I P R O-
F E S S O R I S S C H O L A-
rum Metaphysicarum liber
octavus, in octavum Me-
taphysicum.

I N C A P. I.

Eceperat Aristoteles in extre-
mo sexto, de essentiæ duobus
generibus sese dicturum secū-
dum categorias & secundum
potētiam actumque: De essen-
tia initio libri hujus transitio
quædam est, primó per epilogum quendā qua-
tuor capitum primi, quód essentia sit præcipuè
res physica & sensibilis: deinde mathematica
tum forma, denique materia: quæ tamen sexto
libro dicta erant tam inepté, quàm modó re-
petuntur: Secundó, quód universale & genus,
magis sint essentiæ, quàm singulare & species.
Heus veró metaphysice, quid repetis? contra-
riū enim antea disputasti, & mox repetis. Hic
veró Alexander, excusandi gratia ait hæc Ari-
stotelem non dicere ex animi sententia. O sin-
gulare & interpretis hujus simplicitate dignif-
simum tectorium! hoc enim tectorio tegentur
omnia mendacia, quæ quisquam usquam men-
tiri

tiri possit. Tertio, quod universale, genus, idea res sint affines. At id primo & tertio libro dictū est potiūs, quā septimo. Atque hīc quarto loco memineris, Platonis ideas ab Aristotele logicas fieri: Sic enim 6. & 7. c. 1. & 6. c. 3. metaphysici Aristoteles ideas cōtra Xenocratis cōmentum interpretatus est. Quartō, quod gratiā essentiae de definitione tractatū sit. Atque hic est epilogus: Deinceps verō de essentiis materiatis & sensibilibus agendū esse proponitur, quarum duntaxat est ortus & interitus: quod tamen etiam dictum priūs est. Verū de essentia sensibili deinceps agitur, cujus partes sunt materia & forma. Materiā itaque primam essentiam esse differitur, eamque omnibus motuum generibus subjectam, ortui, interitui, accretioni, diminutioni, alterationi, lationi. Enimvero metaphysicus hic noster valde obliviosus est. Quoties enim obliviscitur, metaphysicam sibi definitam esse entis, quatenus est ens? At quānā physica de sensibilibus seges, & quāta totis hīsce campis feritur? ac ne nos nesciī essemus, alienam rem hīc agi, Aristoteles ipse nominatim physicam hīc appellat, in eaque sibi his de rebus disputatum prædicat. Quid vis igitur fiat homini toties extra propositos sibi cancellos egredienti? quid eadem toties iteranti?

Phyfica Democriti deinceps reprehēditur, qui comprehendebat rerum phyficarū materiam, corpore forma, differentia fluxus, conversionis, cōtactus, id est figuræ, situs, ordinis. At (inquit Aristoteles) differentiæ formam facientes multo plures sunt, ut compositio, vinculum, glutinum, clavus, situs, tempus, locus, affectus sensibilis, excessus, defectus. Sed enim logica hæc Aristotelis ex iis tam multis differentiis ad essentialē formam cōstituendum tam inepta est, quā Democriti forma ē differentiis figuræ, situs, ordinis: & eadem Democritica tamen fuere tum primò physico, tum primo etiam metaphysico: ut Aristotelis gravissimus ille tautologiarum infinitarū morbus perpetuus appareat. Perge verò, quid deinde sequitur? Aliud est materia (ait metaphysicus) aliud forma: & hanc utramque definitio complecti debet: easque definitiones meritò Archytas probabat. Atque, inquam, eas equidem probo, & logicam illam Archytæ veterē tam accuratam fuisse valde gaudeo: ut nihil alienū sit, ab eodem cōscriptas fuisse Categorias illas decem, de quibus 5. cap. 1. metaphys.

Theologia capitis tertii dissoluta est admodum quatuor diversis in rebus: Prima, quæritur utrū nomen signum sit compositi,
an

SCHOL. METAPH. LIB. VIII. 90
an formæ : neque dissolvitur á theologo , quia
facilis erat (ait Alexander) cū pateat, signum
esse formæ, non compositi . At, inquam, inter-
pres eruditissime , falsum id est : Aristoteles e-
nim non Aristotelis animam tātū, sed é cor-
pore animaue compositū Aristotelem signi-
ficat. Et tamen (ut hīc Alexander ex Aristotele
ipso interpretatur) hæc quæstio ad propositā
Aristotelis de physicis essentiis quæstionem
nihil attinet. Sic elēchus in Aristotele simplex
feré nunquā est: multiplicari sophisma, logica
videlicet egregia est Aristoteli: Quid tum po-
stea? quid habet pars altera? Syllaba, nō est ele-
menta: nec domus, lateres: nec homo, animal
bipes: nec omnino compositum, sua materia,
sed forma . At, inquam, verum quidē est, com-
positum & materia & forma, non esse mate-
riam: At non est verum, hominem nō esse ani-
mal bipes: Nec genus illud cum differentia ge-
nerali, sola materia est, ut antea deceptus Ari-
stoteles affirmavit: nec tamen est verum, com-
positum, suam esse formam. Enimveró Aristote-
les isto loco πλατωνίς, sed non satis Aristote-
licé: Platonis ea philosophia est in Alcibiade,
hominem esse mentem , mentisque organum
esse corpus. Sed Aristoteles (cui sæpe alias cō-
modū fuit Platonis tropos istos cavillari) ser-
monis proprietatem & simplicitatem præfer-
tim in acrobologia metaphysico proposita imi-
tari minimé debuit. Atque hac etiam in parte

repetitur 3. cap. 6. metaphys. propositū, formas
 sine generatione & corruptione nasci & inter-
 ire, instar contactuum, momētorum, puncto-
 rum. In quo rursus de nihilo phycas formas
 fieri theologus noster profitetur, ut antea.
 Tertia pars capitis est adversus Antisthenis
 logicam. Hic Cynicus inverecundē antea ne-
 gaverat homini ullam esse facultatem contra-
 dicendi, ac penē mentiendi: nunc negat eadem
 verecundia rem ullam definiri posse: quia de-
 finitio longa oratio esset, compositisque par-
 tibus plerisque constaret, quæ singulæ antē de-
 finiendæ essent: Ut in longa oratione, animal
 rationale, mortale, mentis ac disciplinæ capax,
 multa esse composita: animal rationale, com-
 positū esse quiddā ē materia & forma: ex ani-
 mali, ut ex materia: ex rationali, ut ē forma:
 mortale item esse compositum, tanquam mor-
 tale animal intelligatur, & sic deinceps. Itaque
 nihil accuratē posse definiri, sed describi utcū-
 que: ut, quid est argentum, neque definieris
 absolutē, sed descripseris, ut stannum. Hoc An-
 tistheneum problema Alexāder docet ab Ari-
 stotele ex eo dissolvi, quod omnes orationis
 illius longæ, seu definitionis partes, sint for-
 males, non materiales: formales autem, ut de-
 monstratum prius sit, in definiendo adhiberi:
 At, inquam, id Aristoteles hoc loco non dicit,
 sed ait prima illa, ē quibus definitio constat,
 perpetuō definiri non posse: aut si diceret, di-
 ceret

ceret inconstanter: quia pauló anté in definitione genus cum generalibus differentiis analogum materiæ, differentiam ultimam formæ dixerat. Ergo & hoc prioribus sophismatis novum sophisma aggregatur: Pars ultima capitis est ἀναγωγή, relatio & comparatio, quia utrumque tum dividitur in partes individuas, tum mutatur additione & detractio, tum unitate quadam est unum, tum neque magis neque minus suscipit. At, inquam, ἀναγωγή ista cū inepta est, tum quid est ad quæstionē de essentiis sensibilibus accommodata? Denique quid hoc totum caput, quam metaphysicam, nisi sophisticam instituit?

I N C A P. I I I I. E T V.

C Aput autem quartum, quæstionis licet á metaphysica alienæ, tamen non est á vero prorsus alienum, quód materia cujusque rei sit propria proximaque, diversorum diversa: ut ferræ ferrum, vestis lana: ex eadem tamen á diversis artificibus diversa fieri possint, ut á lecticario lectica, ab arcario arca: neque tamen materia sola, sed quælibet etiam caussa debeat esse propria: qualis in homine sit sanguis menstruus pro materia, semen pro efficiente, forma, quidditas, finis (ut est in physicis rebus) idem cum forma. At hæc, inquam, vera sunt, seu logica, seu physica: quoties autem in logicis, in physicis, in his etiam metaphysicis pro-

posita? Elenchus etiam ille, quod forma & finis sit idem, quoties objectus? quoties refutatus? Neque verò quinti capitis metaphysica multò elegantior est, formam in individuo sine generatione fieri, sine corruptione extinguere, quod quoties jam iteratum & reiteratum est? & tamen quoties ab Aristotele iteratum est, lubet etiam toties adnotare, formas rerum naturalium ex nihilo fieri. Perge tamen, quid sequitur? materiam capacem esse contrariorum: neque tamen animal esse subiectum vitæ & mortis, sed hoc fieri illud: ut dies sit post noctem. quæ item tautologia, quàm perpetua adhuc fuit?

I N C A P. V I.

PERGE, quidnam tam nobilis metaphysicæ superest? Quæstio, inquam, quomodo definitio sit una. quæ bis proposita, nunquam tamen soluta, tandem solvitur, ait Alexander. Et tamen non prorsus idem antè actum est, sed quæsitum, quomodo definitum esset unum. Attendamus igitur tam magnifici problematis solutionem. Unum variis modis dicitur (ait metaphysicus) ut tactu, ut visco: definitio autem, est oratio una, non conjunctione, ut Ilias, nec item τῆς μετέξῃς idearum, quia tum esset definitio tam multiplex, quàm multæ ideæ: sed est una, quia est unius. Nam tamen si constat ex partibus, quarum altera est materies & potentia, altera
est

est actus & forma: attamen ut artifex ex utraque unum opus efficit, sic id quod facit, in generatione naturam unam constituit. Hic valde sollicitus & exercitus est Aristoteles, ut nihil aliud disputet, quàm antea tam multis verbis disputavit: neque quæstionem illam, nūquam antea solutam, dissolvit aliter, quàm antea dissolverat. Sed singularia sunt de unitate, quæ sequuntur: genera illa entis summa, quæ dicuntur, essentiam, quantitatem, qualitatem, & cætera esse propriè unum: quia non sunt in uno & in ente, tanquam in genere: nec ideo habent materiam ullam, neque intelligibilem, neque sensibilem. O singularem metaphysici logicam! Ens & unum genera fecerant Pythagoras & Plato, ut tertio metaphysico patuit: Ens & unum, synonyma non fuerunt Aristoteli quarto metaphysico, neque tamen homonyma: metuebatur enim categoriarum quædam ruina, si summa decem genera continerentur uno genere entis & unius: hic etiam metus idem permanet, sed inanis & vanus. Decem enim genera illa, quæcumque sint, obtinebunt sanè statum λογικώτερον, si genere uno tanquam capite cōtineantur. Sed tamen quale est istud, genera hæc decem propriè unum esse, quia neque genus, neque materiam habent? quia formæ sunt (ait metaphysicus) simplices & incompositæ? At sapientissime theologe, quamvis nullo genere alio tibi contineantur, attamen

men genera tibi sunt, ideoque subjectis speciebus, materiam (ut docuisti) præstabunt. Quare totum problema tam latè jactatum, valde ridiculum fuerit, valdeque ridicula ipsius solutio. Atque hîc iterû *μετέξῃς* irridetur, & Lycophron sophistes ille primo physico appellatus, qui causam rogatus, cur scientia & anima esset una: copulâ id effici respõdebat: Sic alios quærentes causam unitatis, similia dicere, ut vitam esse copulam animæ cum corpore: Valentudinem, copulam animæ & corporis. Quibus irrisus, concludit metaphysicus nullam esse causam unitatis in rebus, præter eam quæ ad actum in potentiam movit: Quam sententiam Alexander etiam rhetoricè extulit. Hoc in loco (ait) divinum viri hujus artificium admirari licet, quo à posterioribus (neque enim aliter hoc fieri posset) nobisque notis viam ad Deû optimum maximum ac omnium parentem & conditorem cognoscendum nobis cum ratione aperit, docens, ut faber ærarius causa est ut æs & globus unum sit, sic facultatem nutricem ipsius ac effectricè causam esse rerum omniû ut sic habeant, quemadmodû sese habent. Hæc Alexandri rhetorica tertia est consimilis secundæ, in qua hominem hætenus laudo, quòd de Deo religiosè pieque sentire videatur: tametsi postea theologia horum philosophorum valde impia erit: progressum autem illum à posterioribus nullû hîc video: physica enim,
cogni-

cognitionis ordine theologiam Aristotelis
 iudicio præcedit. Quamobrem subducito, qui
 hæc audis, vel legis, sex hujus libri capita, &
 Aristotelis vim quandam admirabilem, vel
 potiùs incredibilem contemplare, qui de ni-
 hili nugis ac sophismatis sapientiam primam
 divinamque nobis commentetur. De physicis
 essentiis thesis erat instituta: liber integer sex
 capitum factus est, ut de iis novi nihil prorsus
 intelligeretur, nisi Democritos & Antisthenes
 absurdos esse, sed Aristotelem partibus infini-
 tis absurdiorum esse. Et tamen annorum duo
 millia factum rectumque, imò sacrum & in-
 violabile sapientiæ, philosophiæ, theologiæ
 nomen his sordibus tam sordidis permansit.
 En igitur, veteres logicos vera dicere negato:
 logicam in metaphysicis de materia forma-
 que, de definiendo temerè permisceri: Plutar-
 chi iudicium falsum prædicato: nihil his in li-
 bris neque docenti, neque discenti commodi-
 tatis futurum.

LIBRI OCTAVI FINIS.

P. R A M I R E G I I P R O-
F E S S O R I S S C H O L A-
rum *Metaphysicarum liber*
nonus, in nonum Me-
taphysicum.

I N C A P. I.

H Quidem quid deinceps consilii
capiam nescio. Pergā tot nugas
tam sophisticas, tāque lectu au-
dituque indignas persequi? quis
enim leget hęc? quis audiet? an
parte operis ampliore disceptata, reliquū au-
ditori per se considerandū & ex analogia præ-
cedentium judicādum relinquam? Sed modus
potius quærendus est, ut omnia brevius & suc-
cinctius amplectamur. Agitedū: partitio fue-
rat in extremo sexto de ente: duoq; ipsius gene-
ra futuræ metaphysicæ proposita erāt: alterius
per categorias, alterius per potentiā & actum.
metaphysica entis per categorias tractata ad-
huc est duobus integris libris, septimo & octa-
vo: tractabitur deinceps noni libri capitibus
decem, ens per potētiam & actum. Sed de po-
tentia totus liber est: de actu separatim abs-
que potentia nihil est. Itaque liber hic poten-
tiarum liber inscribi possit: & quidē liber ad-
mira-

mirabilis reputati é potentia significatis antea jam etiam declaratis, tantum sermonem institui potuisse. Sed capita subducamus. Primo capite de potetia modis repetuntur dicta prius ad 12. cap. 5. metaphys. de impotentia, quia privatio potentia esset: repetuntur dicta prius ad 22. cap. 5. metaphys. Sic eadem fidelia duo parietes dealbantur. Et nos fortasse nō satis Aristotelis ingenium novimus: qui tautologia sempiternos in his metaphysicis elenchos toties arguimus. Beneficio enim hujus sophismatis, videmus ex vno unius capitis vix argumento, tot libros produci. Sed interea Aristoteles geometricam potentiam, ut antea, rejicit velut impropriad: Alexander autem, theorema Arithmeticum ad potentia illius explicationem huc attulit: Quadratum dupli est quadruplum ad quadratum dimidii, ut in 3. & 6. quadrata sunt 36. & 9: quorum prius posterioris est quadruplum.

IN CAP. II.

Quid tum veró? Potetia est ἀλογος, sine ratione, ut visus videndi, & alterius tantum contrarii est: vel cum ratione, ut artium & scientiarum, & est utriusque contrarii: alterius per se, alterius per accidens. Atqui differentia hæc ut vera sit, non tamen est metaphysici, qui de ente, quatenus est ens differere debeat: potentia autem rationalis sit hominis propria, non

autem communis omnis entis. Atque híc Alexander artem & scientias in facultates & efficiendi principio numerans, non meminit artē in genere formæ á se collocatam esse.

I N C A P. I I I.

Megarici censebant actum & potentiam idem esse: idque solū esse possibile, quod esset. Híc error arguitur per omnia genera potentiarum, & Protagoræ errori comparatur, statuentis, quidlibet esse tale, quale homini videretur. Híc veró Megaricos, meminerimus logicos fuisse ante Aristotelē, ut in logicorum historia notavimus. Verū quamvis properanti non est tamen prætereūdus insignis locus ille citatus á nobis tertio physico adversus motus definitionē inanem: Energix nomen (ait metaphysicus) ad entelechiam pertinet, & maximé ad cætera é motibus alia: Videtur enim energia, maximé motus esse. Hæc Aristotelis verba Alexander pauló clariús interpretatur: Quoniam autem (ait) actus bifariam dicitur, uno modo fines ipsi: ut finis dealbationis, qui quidem est ipsum album in quo cessat & consistit dealbatio, actus dicitur: & pari ratione cæterorum motuum fines, actus nuncupantur: quos quidem fines ipse proprié nominat entelechias, uno igitur modo, actus ita dicitur: alio veró, actus dicitur ipse motus, exempli gratia, dealbatio, ne ab hoc exēplo discedamus. Hæc
igitur

igitur Alexander congruenter Aristotelis sententia: unde intelligimus, ἐνεργείας & ἐντελεχείας nomine duo significari, primò finem motus & formam: secundò motum ipsum: quorum neutro motus definiri potest. Itaque (ne conqueramur fructum in metaphysicis nullum esse) magnum ex hoc loco magni prorsus argumēti beneficium ab Aristotele percepimus.

I N C A P. I I I I. V. V I. V I I.

Capitis quarti metaphysica, tautologiam continuat: Possibile id esse, quod accidere possit, quāvis neque sit, neque futurū sit. item quinti, sed ineptius multò: Repetit enim de secundo capite potentias rationales, & addit, comparari consuetudine vel doctrina. ideoque multis antecedētibus actionibus, irracionales autem minimè. Sexti capitis tautologia multò est ineptissima: cū enim proponatur, de actu dicendum esse, tamen possibilis definitio repetitur é quarto capite, quòd possibile sit, illud quod est, vel quod quāvis non sit, possit tamen esse: ut dimidia linea est in tota: & Mercurius in ligno. Sed metaphysica Aristotelis ex ἐνεργείας definitione in primis est animadvertenda. Hic Aristoteles energiam definiri non posse profitetur, qui tamen voluit tertio metaphysico motum, ἐνεργείας speciem definire: Quin satis esse ait, si ἐπαγωγὴ καὶ ἀνάλογον adhibeatur. Hic igitur præteriens animadverte.

Septimi capitis metaphysica, non tantum tautologiam, sed falsitatem habet, é i. cap. 8. physici repetitam, quod potentia dicatur, quando propé ad actum accesserit: ut terra, nō potentia homo, sed semen. At, inquam, differētia est omnis causæ communis, propinquum, remotum: Cur igitur potentia nō & remota & propinqua dicetur?

IN C A P. VIII.

SEd metaphysica sublimior deinceps erit, ut tautologias tam multiplices abundé compensatura videatur: quod actus antecedit potentiam λόγῳ, χρόνῳ, & οὐσίᾳ ratione, tempore, essentia. Enimveró etiam in his mercibus decipimur é 7. cap. 8. phys. repetitis: sic enim illic disputatum est, lationem reliquis motibus priorem esse. Sed tamen cedo, quænam hæc argumenta sunt? Actus præcedit in homogeneis potentiam (ait metaphysicus) ratione, tempore, essentia. At, inquam, quæstio de ovo & gallina apud Macrobiū lib. 7. Saturnaliorum ejusmodi fuerit, Utrum ovum gallinā, an hæc illud antecesserit. Hæc argumenta Aristotelis ἀκριβολογίαν expetenti nihil persuadebunt: Quin postremū de essentia superiora refellēt. Actus antecedit (ait Aristoteles) potētiam essentia, ut vir puerum: quia posteriūs genita, sunt essentia priora. Enimveró illud idem 7. cap. 8. physici fuerat. Nam si actus ita præcedit potentiam

tentiam essentia, præcedit sanè excellentia & perfectione: sed ratione atque tēpore in primis posterius erit. Ita bellæ disputationis hujus antecedens retelletur consequente, totaque actus ista præstantia nugatoria deprehendetur: cumulus denique sophismatum duntaxat erit, ad sapiētia & theologia nomen prætexendum. Pleraque verò insignia & illustria hīc interseruntur, á nobis in logicis scholis appellata. Ædificator esse nemo potest, qui nihil ædificarit: neque citharista, qui nihil antè cecinerit: Pausonisque Mercurius in lapide sic á Pausone cælatus, ut spectator nesciret intrusne an foris esset. Est præterea locus ille appellatus ab Aristotele secundo physico de fine duplici, forma, & usu formæ: sed obscurus est locus, ut tum quoque diximus: quòd ἐξ᾽ οὐκ ἔστιν, extremum, modò sit usus, modò opus. & tamen hīc Alexander usum interpretatur actum. Postrema capitis hujus tautologia est, actum in æternis esse, non potentiam: quia potentia sit contradictionis & corruptionis, quæ æternis non conveniunt. Potentiam tamen motus ex loco in locum solam illis convenire: at quia æterna tota sunt actus, idcirco sine labore motum continuant. At, inquam, placitum id est Aristotelis. Potest Sol multa generare, corrumpere, movere denique, quæ nunquam tamen movebit: & modò syderibus attribuere motum æternum sine labore, quia potentia

careant, argumentum est levissimum, non in eadem quaestione octavo physico adhibitum: Illic enim motus aeterni suis motoribus sine labore sunt attributi, non quia potentia careant, sed quia moverent tantum, non moverentur. Hic vero physicos irridet Aristoteles, qui finem mundi pertimescerent: quos tamen 1. cap. 8. phys. adversus Platonem nullos fuisse confirmabat.

IN CLAP. IX.
Nono capite continuatur eadem actus praesentia, quod actus bonus potentia boni melior, malus autem potentia mali deterior. quae res obscurissimis verbis ab Aristotele proponitur, & Apollinem interpretem (ut ait Alexander) requirentibus: Ideae etiam hic collocantur: & in diagrammatis geometricis potentia licet ante 12. c. 5. lib. & 1. c. 9. lib. repudiata, tamen tractatur: sed anigmatis potius, quam exemplis, ut etiam Alexander profitetur, de trianguli angulis aequantibus duos rectos, deque recto in semicirculo: quorum potentiam Aristoteles illic ad punctum unum, hic ad tres rectas aequales refert. Res e primo & tertio elementorum Euclidis perspicua est: At potentia (quam modo interpretatur Aristoteles) mathematicis est inaudita: potentia enim vel numeri, vel magnitudinis, dicitur illis quadratum: potentiam linearum angulos dicere, tametsi verum sit, erit tamen in elementis novum & inutile.

VErúm potentiarum tam mirabiles potentias, quando tandem expedies? Expeditæ, inquam, sunt. potentiarum liber clausula singulari concluditur, Ens & non ens dicuntur per figuras categoriarum, per actum & potentiam. sed præcipué verum & falsum modó singulis in rebus, ut simplices intelligentiæ: modó in compositis & divisis: intelligentiarumque & orationum veritas pendet é rerum veritate: In rebus ita necessariis & impossibilibus necessaria & impossibilis, in possibilibus possibilis: deceptioque secundum quandoque in possibilibus tantúm versatur: denique verum & falsum, tanquam ens & non ens efficiuntur: Hæc enim capitis hujus est philosophia. O philosophiam inconstātem, & decretorum suorum immemorem! In sexto metaphysico ens verum & falsum rejectum erat, quia mentis essent, non entis: & modó repudiatum improbatumque, in metaphysica eadem instituitur & probatur. O veraces logicos Alexandri monitores! quid novem totis adhuc metaphysicæ libris Alexander vobis, nisi é logica cōfusum & obscuratum objiciet? quo argumento monitionem vestram refellet? Quid enim, cū superiores libri alii, tum proximi tres, nisi logicas ex organo logico tautologias habuerunt? O Plutarchi judicium de stulto & falso sophismate sapiēs & verum?

Ens per categorias, ens actu & potentia tribus metaphysicis libris, septimo, octavo, nono tam insolentibus tamque anilibus nugis amplificatum, quid aliud est, quam iudicii tui argumentum & authoramentum?

LIBRI NONI FINIS.

P. R A M I R E G I I P R O-

F E S S O R I S S C H O L A-

*rum Metaphysicarum liber**decimus, in decimum Me-**taphysicum.*

I N C A P. I.

Erge verò, vel propera potius. (cruciatus enim est audire hæc aut legere) Quid habebit liber decimus? certè tautologias in superioribus libris antè dictorū, & quidem etiā sæpius jam plerisque locis repetitorū: ut tautologiæ tautologiis in cōtemptum logicæ omnis accumulata videantur. Alexander (opinor) hīc erubuit: Parmenidē Platonis de ideis ipsoque uno prætexit,

textit, tanquam Aristoteli adversus Platonem æmulatio fuerit. Verum est:

Iungentur jam gryphes equis: ut ait poëta noster. Quid enim tam dissimile, quam Parmenides Platonis, & decimus hujus metaphysicæ? Repetuntur primo capite modi unius é 6. cap. 5. lib. sed pro omnibus quatuor sunt, continuum, totum, singulare, universale, & hi quatuor modi illam videlicet modorum multitudinem vanam fuisse & sophisticam convincunt sed metaphysica prorsus híc egregia est de uno, quód sit mensura rerum omnium, ut unitas in numero: pes unus in magnitudine: sic denique unum in quoque genere minimũ est mensura, ut in ponderibus pòdus, in motibus motus, in vocibus vox. Secundo capite Pythagoræ, Platonis, & reliquorũ philosophorum sententiæ de uno repetuntur, Protagoræque sententiã illa é quarto libro repetita deridetur, hominem esse mensuram rerum omniũ: quo cùm egregiũ aliquid dicere videatur, nihil tamen dicat. Ecquid, inquam, de uno præterea dicetur? modi unius repetiti sunt, repetitæ de uno sententiæ: quid repetetur amplius? Tertio capite disseritur, unum & multa esse adversa: imò adversorum omnium principia, quó ipsa referatur, ut idem, æquale, simile ad unum: diversum, inæquale, dissimile ad multa: quam ἀναγωγὴν Aristoteles in libro illo de bonis descripserat, ut híc Aristoteles & Alexāder ostē-

dūt. Dic veró tautologias reliquas, quám brevissimé poteris. defessus enim sum hæc audiendo. Totum, inquam, 10. cap. 5. lib. de eodem, diverso, oppositis, differētibus huc revocatur. Sed interea generis illa vera definitio comprehenditur, quam nos in logica sumus sequuti. Genus est quo utraque differentia sunt eadem secundum essentiam. Additur etiam illud, quæcumque differunt, differre genere, aut specie: genere, quorū materia est diversa: specie, quorum genus idem. quem locum ad tollendam numeri differentiam in logica citavimus. Quarto capite cōtinuatur elenchus idē, sed inconstantia mirabili. Speciei cuilibet æqualiter genus communicatur: attamen Aristoteles quærit sophisticé admodum de quatuor oppositorum speciebus, quæ maximé sit opposita. hoc sophisma tamen híc præcipuè non arguo. Adversis tribuitur híc maxima oppositio, ut antea 10. cap. 5. lib. tributa est: deinde eodem capite per oblivionem vix credibile, maxima illa oppositio cōtradictioni attribuitur. Quo in loco (ignoscite mihi, qui hæc legetis) obstupui: Quid enim tātis in nugis facerem, & apud me ipsum cogitavi, quomodo hanc repugnantia defensurus esset Alexander: Ad eum itaque me contuli: equidem reperio solutionem interprete imperatorio dignissimam: Cōtraria his (inquit) non hoc tantum loco, sed in libro de interpretatione philosophus

phus dicit: sed dicit gratiâ exercēdi auditoris.
 O me simplicem, & legibus Aristotelis valde
 simpliciter addictum! Etenim si quis in mēda-
 cio deprehensus sit, docuit antea Alexander
 culpæ solutionē. Affirmes enim te non ex ani-
 mi sententia dixisse: vel (quod etiam elegātius
 est) exercendi auditoris gratiâ te loquutum
 esse. At at: certē illud est in primis in metaphy-
 fica palmarium: id Romanus orator ille præsi-
 dio sibi habuit, cū vituperaret pro rostris
 Crassum, quē ibidem pridie illius diei lau-
 dasset. Appellatus enim de inconstantia, re-
 spondit exercendi ingenii gratia vile illud ar-
 gumentū sibi declamatū esse. O fatuas Aristo-
 telis leges, de veritate, de affinitate, de pro-
 prietate! nihil profectō sapitis: duæ Alexandri
 solutiones pluris sunt, quā vestra omnis quā-
 talibet prudētia. Veruntamen redeamus. Alia
 est etiam hoc in loco metaphysica, de contra-
 riis nobilior: Genera contrariorū antea qua-
 tuor facta sunt, relata, adversa, contradicentia,
 privantia. Hic Aristoteles docet adversa in
 privantibus, privantia in cōtradicentibus con-
 tineri. Eat nunc igitur Alexander, & Plutar-
 chum mendacii arguat: utilitatem hāc tam lu-
 culentam opponat. Veruntamen hic diutiūs
 immoramur. Capite quinto iteratur ἀναγωγὴ
 contrariorum omnium ad unum & multa: in-
 terferitur illud, quod πρότερον, Utrūm, interroget
 opposita: ridiculamque esse interrogationem,

Utrum homo sit, an albus: nisi ex hypothesi: ut
uter accessit, Cleon an Callias? si pactum fue-
rit alterutrum venturum esse. Deinceps theses
sunt, quales ab elemētariis dialecticæ in scho-
la disceptari solent: Dictum est, cōtraria unum
uni opponi: contra doctrinam illam objiciun-
tur magnū & parvum, quæ opponuntur æqua-
li: Item sexto capite, multa & pauca, quæ op-
ponuntur uni. De primo res videtur Aristote-
li facilior, quod magnū & parvum, relata sint
inter se: æquale autem inæquali sit adversum.
At magnum & parvum nō relata sunt, sed po-
tius disparata quædam mediocri: ut magnum
sit majus quā debeat, & parvū, minus quā
debeat. De uno, paucis, multis, sophisma pro-
lixius est: Quidquid est multum, est multa, &
paucum pauca, paucaque multa: At duo sunt
multa, unum pauca: unum igitur multa. Tam
gravis igitur quæstionis solutio est, pauca &
multa, relata esse inter se: duoque pauca sim-
pliciter esse, multum autem primum, id est bi-
narius est ultima paucitas & multitudo prima,
unum & multa esse adversa. Nec igitur uno
oppositionis genere plura opponuntur uni.
En philosophiam theologiæ nomine titu-
loque dignissimam: In quo ambiguitas est in
verbo multitudinis, quæ modō numeri sim-
plicis nomen est, modō opponitur paucitati,
multumque & paucum sic opponuntur, ut ma-
gnum & parvum, multum plus quā debeat,
paucum

SCHOL. METAPH. LIB. X. 100
paucum minus quàm deceat. Atque híc exul-
tans in solutione tam arguta philosophus;
Anaxagoram docet, quomodo loqui debue-
rit, cùm dixit, Omnia simul erant multitudine
infinita & parvitate. Parvitate (inquit) dicere
nō debuit, sed paucitate: tū enim errorē in-
finitatis animadvertisset: Atque híc etiā mul-
tudo, numeri genus efficitur. Id igitur Alexā-
der videat, quem reliqua libri hujus capita in-
terpretari puduit: aut certē interpretatio pe-
riit: pudoris autem ē proximo libro conjectu-
ra quædā erit. Septimo capite docemur, con-
tradictionem carere medio, quod verum est:
item relata, nō adversa medio carere, ut scien-
tia vel scibile. Quod & præcepto, & exemplo
falsum est. Octavo capite repetitur definitio
generis illa antē posita, sed verbo uno dete-
rior: Genus, est quo differentia sunt eadem,
non secundum accidēs: tū pleraque de con-
trariis repetuntur; genusque rursus speciei
materies efficitur, sed falsō, uti docui. Nono
capite thesis est superiorum duarum consimi-
lis, quod mas & fœmina specie non differant;
sed accidentia sint animalis propria, & acci-
dentia materialia: Speciei autem differentiam
tantū faciant contraria in ratione & forma.
Quo in loco Aristoteles ait singulos homines,
species hominis non esse: neque specie differ-
re, sed carne tantū & ossibus, materia deni-
que. Cujus impietatis sophismate nullum ca-

pitalius ab Aristotele unquam somnium est: detractis enim materiæ differentiis (ut post mortē accidit) animæ nostræ, aut nihil essent, aut unica ex omnibus futura sit: omniaque illa redeant, quæ adversus Porphyrium scholæ logicæ differuerunt. Multo verò fuit illud elegantius tertio libri hujus capite: Quæcumque differunt, differre genere aut specie: tertia hæc impij numeri differentia nulla fuerat. Caput decimum thesin etiam differit præcedentium affinem: Adversa sunt diversa specie: Corruptibile & incorruptibile, sunt adversa. sunt igitur diversa specie. Quod si sit, idem poterit esse, ut album & nigrum, sic corruptibile & incorruptibile. Solutio autem difficultatis est, quod contraria quædam sint accidentia, ut album & nigrum corpori: quædam essentialia, ut corruptibile & incorruptibile suis subjectis. Atque inde vellicantur idæ: quia homo esset modo corruptibilis, modo incorruptibilis. Quapropter quid ad decimi libri epilogum veteres logicos, quid Plutarchū advocari necesse est? Alexāder Aristoteli miles licet devotissimus, tamen sanctissimum illud militiæ sacramentū, quomodo in tot & tantis tautologiarum non tumultis, sed præaltis montibus præstiterit? quos Pausonas, quos Hegemonas huc retulerit?

101

P. R A M I R E G I I P R O-
F E S S O R I S S C H O L A-
rum Metaphysicarum liber
undecimus, in undecimum
Metaphysicum.

I N C A P. I.

Ristoteles superioribus libris
é logica, é physica, é metaphy-
sica etiã ipsa, importunissimas
tautologias habuit: attamen ad
præsentis libri sophisma logi-
cæ videantur: Etenim de primi, secundi, tertii,
quarti, sexti metaphysici, deque quinti physi-
ci sophismatis, prorsus iisdem unum sophisma
perpetuum toto metaphysico undecimo con-
tinuatum est. Patientiam equidem Aristote-
lei ingenii tolerantiamque sæpe aliàs admira-
tus sum: admirationis tamen hujus argumen-
tum nullum adhuc tam locuples & illustre
fuit: Apelliconis tineæ, ænea pila, & alia ne-
scio quæ excusationis genera in acroasi phy-
sica fuerunt. Tineæ veró quodlibet híc arro-
serint. Decidat pila, altissimo sono perstre-
pat, philosophū tam fœdæ tautologiæ indor-
mientē exuscitet: & tamen tautologiæ, quam
ipse confitetur, quam Alexander interpreta-

tur, quam etiam collaudat postea. Non abhorret (ait) tautologia ista ab Aristotelis ingenio, qui omnibus quidem in locis, sed in hoc potissimum opere solet ad veritatis confirmationem bis eisdem de rebus meminisse, at toties quæ ad ipsas pertinent, disputare. Heu me miserum, qui solutionem istam adhuc nescierim! tautologiæ sophisma Aristoteles ipse docet tam multis in logica locis esse fœdissimum: & duabus logicæ præstâtissimis legibus καθόλου πρώτων & doctrinæ methodo oppositum: id quia veré & catholicé doceretur, credidi: & ab his tautologiæ sordibus liberales artes vindicare contendere. At Alexander contentionem nostram deridebit. Abhorreat (dicet) tautologia quantūlibet à legibus Aristotelis: at non abhorret ab ingenio Aristotelis: quin eandem rem millies ad veritatis confirmationem repetat. Sic Aristotelis vitia ab hoc interprete excusantur: excusantur, inquam? imò veró laudantur & prædicantur. Væli tibi caussidice, qui tam infamem causam, tam vel impudenter, vel inscianter defendis: & in philosophia interpretanda tam insolenter philosophiæ leges contemnis. Quid veró est ἡρακλείδης καὶ ἀναξαγόρης, nisi hoc est? Verum pergamus. Capita saltem tautologiarū breviter indicemus, nec eadem sophismata in eodem opere denuó refellamus. Quæstiones metaphysico tertio propositas hæctenus Aristoteles persequutus est,

eo

eo modo, quo didicimus: quaestiones easdem nonnullas repetit: quamobrem, inquam? Quia (ait Alexander) vel omnino non fuere solutæ, vel non satis explicatæ. Hanc igitur Alexandri responsionem videamus, utrū vera, utrū tanti sophismatis excusationi idonea. Enimvero tertio metaphysico problemata prorsus eadē proponūtur: Primō, utrū sapientia sit una de causis, axiomatis mathematicis, essentiis essentiarumque generibus & accidētibus: quæ sunt quinque addubitationes primæ: utrū eadem scientia sit elementorum, an generum, & eorum quidem primorum, an ultimorum: quæ fuerūt octava & nona: Deinde utrū sola singularia sint, an idem principium æternorum & caducorum: an ens & unū principia sint: an nihil præter simul totum: an principia eadē specie & numero: quæ fuerunt addubitationes 15. 13. 14. 11. 12. Ergo nonnullæ sunt addubitationes, istæ videlicet, quas Alexander de plurimis paucas repeti credidit: Et cæteræ sex tamen, quæ nominatim non iterantur, re ipsa tantū sunt comprehensæ: Fallit hic igitur & fallitur Alexander: & quidem ut tautologia ignavior appareat, addubitationum *ἐκ τῶν* argumenta ferē etiam repetuntur. Sed addubitationes illæ, licet eodem modo repetitæ & disceptatæ fuerint, attamen (inquit Alexander) non satis antea solutæ & explicatæ fuerant: postea solventur & explicabuntur ac-

curatiús: imó veró solutio & explicatio prorsus eadem, vel etiam alicubi deterior erit: tertio siquidē capite iteratur é quarto metaphysico metaphysica capitis primi & secundi, quód philosophia sit entis, quatenus est ens, primæque differentia similitum, dissimilitum, contrariorum, & reliquorum philosophiæ similiter subiiciuntur enti & uni, quia ens & unum recipiatur: utque mathematica abstractis, pondere, levitate, duritie, mollitie, frigore, calore, & cætera sensibilibus qualitatibus, per se considerantur, sic ens á philosopho, quatenus est ens. Sed comparatio philosophi, dialectici, sophistæ híc facta est deterior, quia dialectica & sophistica dicuntur considerare tantum accidentia entium, non tamen ut entia sunt, sed (ut Alexander ait) Utrúm subiecto accidant, an non, inquirunt. At ô beatissime interpres, tibi que facillime, quomodo tibi solutione ista satisfacis? Doctor tuus dixerat quarto metaphysico, philosopho & dialectico ens communiter subiectum esse. philosopho etiam & dialectico eandem facultatē esse, sed modum facultatis diversum. Nunc ait quidem versari circa accidentia entis, sed negat circa ipsum ens, quatenus est ens, versari: id est, ut interpretaris, considerat dialectica, utrúm accidentia illa similitum, contrariorum & reliquorum accidunt enti. Ecquid igitur, ô noster, aliud philosophus considerat? O fœcundum solvendis omnibus

omnibus eleuchis ingenium! Sed reliquas solutiones cōsideremus. Quarto capite iteratur tertium caput quarti metaphysici de mathematicis axiomatis, quód eorum consideratio sit philosophi. Sed additur, physicam & mathematicam, partes esse metaphysicæ sapientiæ: quod Alexander approbat, quia physica & mathematica demonstrationibus utuntur. Age veró: quidnā huic interpreti tandem difficile possit esse? Dixerit Aristoteles aquam ignē esse, nivem atram esse: probabit Alexander, & cujuslibet, & quamlibet absurdæ falsitatis rationem reperiet. At vir divine, tua metaphysica est entis, quatenus est ens: non est specialis entis, ut physici, ut mathematici, quod etiam doctor Aristoteles antea docuit 1. cap. 4. metaphys. & postea 7. cap. 10. hujus docebit. quomodo igitur tandem erit entis physici, & entis mathematici? quomodo physica & mathematica partes erūt metaphysicæ? Equidem viri boni & intelligentis vix esse arbitror, in tanta nugarū indignitate animo non cōmoveri. Verum perge reliquas tautologias indicare. Quarto capite repetitur quarti metaphysici tertiū caput: Sed illud interea additur ampliús, physicam & mathematicam partes esse metaphysicæ: quod antea tamē nominatim quarto illo metaphysico negatum est ab Aristotele, & postea negatur septimo metaphysici hujus capite. Interroga de hac anti-

phasi Alexandros: quid respondebunt? Heracliti personam induent, & utramque contradictionis partem veram facient. Quinto capite tautologia valde grandis est quinque reliquorum quarti metaphysici capitum, de contradictionis axioma. Sed hæc omnia nobis animadversa sunt: Aristotelis tautologias non imitemur. Septimo & octavo capitibus tautologia est totius sexti metaphysici: septimo enim repetitur caput primum sexti de tribus scientiis contemplativis, physica, mathematica, theologia: & hic, ut antea, *θεολογική* appellatur metaphysica. Octavo repetuntur sexti metaphysici capita secundum & tertium, de ente secundum accidens, & secundum verum: item caput trigesimum quinti de accidente, tum secundi physici, de fortuna & casu, 4.5.6.8. capita. Qua postrema est secundo physico tautologia offensus est Alexander, quamvis valde simplex, quamvis Aristoteleorum sophismatum quorumlibet ordinarius servus: Offensus, inquam, est ista tam inquinata tautologia: calumum abjecit, fidemque perpetuæ servitutis ejuravit. Cæterum (ait) sit modus hujus libri enarrationi: Nam quæ ab illo loco (fortuna autem est, cum quippiam horum fuerit per accidens ortum) ad finem usque libri pertinent, eadem sunt, & illis simillima, quæ in opere de physico auditu traduntur. horum igitur interpretatio ab iis commentariis petatur, quibus
 illa

illa sunt enarrata. Hæc interpretis nostri ejuratio est. Aristoteles (ait) scripsit eadem & simillima secundo physico, & nos interpretati sumus: Aristoteles suam physicam undecimo metaphysico repetit: ego physicam interpretationem undecimo metaphysico non repetam. Heus igitur noster, laudo, perdoluit, vir es: Atque utinam pari animo in cæteras Aristotelis tautologias fuisses! An oblitus eras tota octo superiore capita non longinquo loco esse physica, ut sequentia sunt, sed proximo esse metaphysicis esse repetita? an memoria tibi non defuit, cum pares vel ampliores tautologias videres, sed virilis & liber animus defuit, ut saltem tacendo, & non approbando indicares & improbares? Agedum, quænam postrema ista de physica tam putida tautologia est, cujus Alexandrum puduerit? Nono capite sunt tertij physici tria prima capita, de motus definitione illa nihil definiente, de motus quatuor falsis generibus: de motus actione in movente, passione in mobili. Decimo capite sunt quinque reliqua tertij physici capita de infinito. Undecimo & duodecimo est tota illa sophistica quinti physici de motu per accidens, per partem, per se, deque cæteris partitionibus illis nugatoriis, de oppositione, deque toto illo quinti physici tam grandi sophismate: Quamobrem quis animi, generosi lector libri hujus est perpetuis tautologiis tam insulsis, tamque stupidè confarcinatis non moveatur? non indignetur indignissi-

mis rebus dignissima non philosophiæ tātūm,
sed sopheriæ, imō theologiæ nomina imponi?
Equidem hominum quamlibet summorū au-
thoritati in artium iudicio quid tribuendum
sit, si nunquam antea expertus essem, neque
didicissem, metaphysica Aristotelis experi-
mentum nobis & documentum longē amplif-
simum suppeditaret.

LIBRI UNDECIMI FINIS.

P. R A M I R E G I I P R O -
F E S S O R I S S C H O L A -
rum Metaphysicarum liber
duodecimus, in duodeci-
mum Metaphysicum.

I N C A P. I. II. III. IIII. V.

Ed tamen decimus & undeci-
mus liber insulsissimam tauto-
logiarum sophisticam pro di-
vina sapientia emptori simpli-
ci & idiotæ vendiderint, nun-
quamne homo iste *παραλογώτατος*
παραλογεῖν desinet? imō verō labor idem dolor-
que quinque primis duodecimi metaphysici
capiti-

capitibus tautologias tautologiis accumulādo cōtinuat: Alexāder tamen ad sese & ad mores rediit. neque τωτολογεῖν Aristotelē, ἢ ἀδολεχεῖν cogitavit, aut τωτολογίαν καὶ ἀδολεχίαν tolerabiliore putavit. Quapropter celeriter ista sophismata percurrantur. Caput primū tautologias habet ē septimo præcipuē metaphysico, quód essentia sit ens primū: imó quód antea dictum non erat, solūm. Quantitates enim, & qualitates, & cætera, dicuntur nō esse entia, nisi ut nō album, non rectū. At heus philosophe, dormis hoc loco, neque es philosophus. docuisti antea, ens ad essentiam, quantitatem, qualitatem, & cætera, non esse synonymum, non esse homonymum, sed velut á principio & ad principium: nunc ais plané solam essentiam ens esse: reliqua, tanquam negationes entis: Utrūm veró mathematica de quantitativibus, utrūm physica de qualitativibus, scientiæ tibi erunt non entium? Hypothesis veró ista valdé est dura & acerba: neque admodum possit, nisi ab Heraclito sustineri. Cætera in hoc capite, de generibus & ideis, de essentia mobili, partim æterna, partim caduca, ut in cælo subjectis rebus, tum immobili & separabili, ut mathemata sunt, atque ideæ, quid nisi crambe repetita, audienti mortem afferat? Caput secundum multó ineptius τωτολογεῖ, ē primo physico principia tria esse, contraria duo, & materiam subjectam: ē tertio physico, motus genera esse quatuor: motū

esse á potentia in actum: Illud verò novi additum est, ut materiæ differētia in entibus ostenderetur. *voûs eis*, mens una est opifex rerum: ergo si materia esset una, universa essent unum. At, inquam, ex lapide uno possit Pauso fingere Apollinem & Mercurium: neque si materia una sit, ut artifex unus, ideó sit opus idem esse unum: valdeque mirum est, Aristotelem Aristoteleæ doctrinæ tam immemorem fuisse: Et enim quoties vel in his metaphysicis prædicavit, præcipuam rei differentiam á forma esse? Tum verò mens Anaxagoræ jam rerum opifex efficitur, quæ 4. cap. 1. phys. & hoc in secundo capite adversus Anaxagoram differenti Aristoteli absurda videbatur. Tertij capitis tautologiæ consimiles sunt, quód materia & forma non gignantur. de forma fuit illud 3. cap. 6. & 8. cap. 7. metaphysici, ubi monuimus illud Aristotele jam teste atque authore, formas rerum divinitus ex nihilo fieri: materia Aristoteli ingenita modó dicitur, nō quia putet eā ex nihilo fieri, sed quia æterna sit, neque ex alia materia antiquiore fieri possit. At, inquam, philosophe divine, existimas rerū physicarum formam ex nihilo divinitus fieri. Ecquid tibi mirabilius est, ab eodem opifice materiam ex nihilo fieri, á quo formam ex nihilo factam profiteare? tautologia proxima est é 7. & 9. cap. 7. metaphys. Illic dictum est, omnia fieri ex homogeneis & homonymis: nunc dicitur

citur fieri é synonymis: Ita tautologia triplex nominibus differentibus idē significavit. Tertia tautologia est é secundo physico, item é 9. cap. 7. metaphys. quód omnia fiant materia, arte, casu: sed híc præterea additur, casum esse privationem artis vel naturæ: id est peccatum, ut Alexander interpretatur. Unde deprehenditur Aristotelis error in secundo physico confirmãtis, in rebus physicis nullum esse casum. Quarti capitis tautologia infinité jam *ταυτολογεῖ*, principia secundúm analogiam esse entium cõmunia: sed generum generalia, specierum specialia: item, illud, tria esse elementa, materiam, privationem, formam: causas quatuor, materiam, privationem, formam, efficientem: neque híc tautologia tantúm est: sed infantia aut deliratio ejusmodi, ut nihil infantius, nihil inanius cogitari possit. Sed tamen híc etiam repetitur é secundo physico, & antea in metaphysico hoc opere dictum, formam & efficientem plerumque eandem esse: quem errorem physico secundo refutavi. Pergamus igitur: Quinti capitis tautologia prima est, essentias esse causas rerum. quod tam falsum est, quám pauló anté falsum fuit, essentias solas, entia esse: reliqua, negationes entium. ut non album, non rectum. Secunda de actu & potentia infinité repetita, quód materia sit potentia: forma & compositum, actu: privatio autem híc tenebris comparatur, pauló secus

cús quám primo physico. Tertia, quód efficiēs rerum caussa sit Sol & obliquus orbis. quod é physicis est iteratum. Quarta etiam é primo capite est, principia secundúm analogiam esse eadem universalia universorum, singularia singulorum: Ita quinque capita de principiis tautologiarum tam fatuarum divinæ Aristoteli sapientiæ famam apud Alexandros, Ammonios, Porphyrios pepererunt.

I N C A P. V I.

E Quidem Virgiliani illius Æneæ labores atque errores laboribus Aristotelis & erroribus vix comparandos esse existimo:

Septem errant annos, volitantque hæc littora circum,
ait poëta. At philosophus noster totis undecim libris adhuc erravit: de proposita initio theologia nihil exposuit. Ecquid Alexander (inquires) ad illam tam longam sustentationis rhetoricam, quam tandem excusationem molitur? Nullam excusationem cogitat (inquam) qui culpam nullam arbitretur: cum de theologia, paucula nescio quæ dicturus sis, undecim totos alienarū rerum libros prætexere. Quin hoc loco perspicuè de Aristotele ait: Iam hinc ad disputationem aggreditur de prima caussa primaque essentia. & pauló póst, De primo principio (ut diximus) hinc incipit disputare. Quid igitur his interpretibus faciamus, qui sine lege, sine iudicio, sine logico sale ullo Aristotelem

Aristotelem nobis interpretantur? Veruntamen
 legem καὶ αὐτὸ huc appellemus, quæ jubet in
 arithmetica nihil esse nisi arithmeticum: in geo-
 metria nihil esse, nisi geometricum: in theolo-
 gia nihil esse nisi theologicum? ἀκριβολογίαν se-
 cundo metaphysico metaphysicæ discipulis
 præscriptam huc advocemus. quid undecim,
 ac penè jam duodecim libri de logica aut phy-
 sica insanissimè aggregati, vel illi justitiæ legi,
 vel huic acribologiæ severitati respondebunt?
 Veruntamen sacram illam theologiam, & tam
 longinquis recessibus abditam adeamus. Erit
 fortasse divinitatis alicujus insperatæ fructus
 singularis: neque nos tot errorum pœnitebit:
 Imò verò theologia pauculis exceptis eadem
 illa erit, quæ fuit in physicis, quamque illic
 etiam Aristoteles 1. cap. 8. phys. profitebatur
 ad hanc primam philosophiam pertinere. Ve-
 runtamen tautologias adhuc tot librorū au-
 divimus: quid obstabit, quò minús & istam
 audiamus? Agedum, auscultemus. Cùm tres es-
 sentiæ sint, ait Aristoteles, duæ physicæ, tertia
 immobilis: de hac differendum est, quòd essen-
 tia quædam æterna sit, & immobilis. Atqui,
 inquam, & tres illæ essentiæ, & tertia æterna,
 & immobilis dicta est in physicis & in meta-
 physicis antè repetita: Nec Aristoteles adhuc
 παντολογεῖν desinit. Thesis quidem hæc vera est,
 Esse Deum nempe æternum, & immutabilem:
 argumenta autem æternitatis, ab Aristotele

sophismata eadem sunt, quæ octavo physico fuerunt. Etenim sic argumentatur hoc loco: Si essentia omnis sit caduca, omnia perinde caduca erunt, cum essentia sit ens primum, & reliquis entibus subjectum: secundum autem falsum: quia motus æternus est, & tēpus æternum est: Non omnis igitur essentia est caduca, sed aliqua est æterna. De motus æternitate nihil hīc ampliū philosophus argutatur, contentus est sophismate octavi physici: ad tēporis æternitatem profertur ipsius affectio, prius & posterius: tanquam si quis dicat tempus cœpisse, & desitutum esse, confiteatur ante tempus, fuisse prius aliquid: & post tempus, futurum aliquid posterius: tanquam ante & post tempus dicatur tempus aliquod & fuisse & futurum esse. At, inquam, isti captioni similiter occurratur, atque occursum est consimilibus octavo physico. Tempus enim, ipsa duratio rerum est, cujus universitas, æternitas appellatur: non est autem numerus motus cælestis, ut falsō putavit Aristoteles: Itaque ante mundum conditum, & post mūdum destructum, verum illud & logicum æternitatis tempus & fuit, & erit: neque quidquam contra Aristotelei sophismatis calumnia valebit. Quapropter thesis Aristotelis vera est: sed duo illa ad confirmationem assumptionis argumenta, de motus ac temporis æternitate, sunt falsa. Perge verō, theologia adhuc nulla nova est: physica est é

1.& 2. cap. 8. physici. Proposuit Aristoteles essentiam aliquam æternam & immobilem esse, de æternitate differuit: quid ait de immobilitate? nihil hoc capite: pauló póst septimo capite nonnihil erit. Pergamus. Est aliqua essentia æterna. credo: Est etiam immobilis physico motu, id est constans & immutabilis. credo id quoque. Quid deinde sequitur in Aristotelis theologia? Motus (ait metaphysicus) est continuus, & tempus est continuum: quia tempus est motus vel affectio quædam motus: & motus cōtinuus non quilibet, sed latio: neque latio omnis, sed conversio. Tautologia, inquam, etiam híc est: Sophistica enim illa fuit 7.8.9. cap. 8. phys. de lationis & conversionis continuitate: & tempus, esse motus affectionem, repetitur é fallaci definitione temporis quarto physico: unde metaphysicus noster sibi falsó persuasit, tempus esse numerum motus cælestis, cū mēsuram temporis pro tempore ipso usurparet. Quare theologia nova híc adhuc nulla est: Quid tum postea? Est aliqua essentia æterna & immobilis: duæ qualitates illæ primæ sunt: tertia est, quód essentia ista sit actus purus & expers potētiae: Secús, si motivum nihil actu movens aliquando esset, motus non esset: qui tamen æternus positus est. Eadem Aristotelis sophistica est, ad docendum, Deum expertem omnis esse potentiae, quæ fuit ad docendum Dei æternitatem. sed

híc non solum argumentũ falsum est, sed etiam thesis ipsa prorsus impia. Etenim qualenam est opinionis hujus prodigium? Deum actu agere movereque, quod agere ac movere possit: nihil præterea posse vel agere vel movere? Theologia fuit 7. cap. 9. metaphysici eadem, quod æterna tantum essent actu, non potentia: quia non possint non esse. At illa potentia erat passiva: & verè dicitur, immortale & sempiternum corrumpi non posse: & secunda illa qualitas fuit, quod essentia æterna, esset immobilis. Potentia igitur ea, quæ passionis est, æternis non convenit. nisi fortè qualitate aliqua externa, aut loco, ut Luna semiplena, potest effici plena: ut Sol in Geminis, ad Taurum moveri potest. At híc Aristoteles longè secus philosophatur, de potentia nempe activa: & sic δύναμις ενεργεῖν nominatim híc ab eodem dicitur. Ecquid, inquam, istud prodigij monstrique est? Id enim satis admirari nequeo: & accuratè consideranti, furiosum mentis insanæ deliramentum videri necesse sit. Sed tamen ipsa philosophi vestigia persequamur: Essentia æterna & immobilis, est actus purus, potentiæ omnis expers: secus, motus non esset æternus: deinde additur à philosopho perobscurè, quod nihil profuerit huc ideas afferre, licet immobiles fingantur: quia actus non sint, quia nihil moveant: quemadmodum Democraticis videbatur, qui ideis immobilitatem, & omnis

muneris

muneris vacationē tribuentes, defluvia quædam ab ipsis delabētia in hanc materiam defluere aiebant: & ad hunc modū singula quæque generari. Sic Alexander locū Aristotelis de ideis interpretatur. Veruntamen, inquam, valeant Xenocraticæ ideæ, & Aristotelea de ideis infinitē tam cumulata in metaphysicis tautologia: nihil enim ad theologiam: Quid deinde sequitur? Si qua essentia agat (inquit metaphysicus) potentia autē sit, nihil etiā erit: quia motus cessaret, & accideret tali potētia præditū nō esse. At, inquā, divine theologie, de potentia activa cœperas agere, nunc de passiva loqueris: verbique ambiguitate discipulos tuos decipis: Essentia æterna non habet eam potentiam, ut possit non esse. Ecquid hīc philosopharis? aut quid potiūs nugaris, cū æternitas jam primo loco tibi constituta sit? Pergamus verō: Concludit metaphysicus essentiam illam æternam, immobilem esse *ἀνερπείαν*, id est formam: & quartam qualitatem adjungit, quod sine materia sint tales essentiæ. Sic enim plurali numero loquitur: & Alexander jam non primam & inerrantis sphæræ motricem animam, sed animas planetarum motrices intelligit, primæ illi animæ subjectas. Quarta verō hæc qualitas, quod illæ æternæ essentiæ sint expertes materiæ, simpliciter & nudé sumitur, non approbatur. Perge: Aristoteles revertitur ad tertiam illam qualitatem, quod

æterna essentia sit expers potentia: & prole-
 psin cōtrariā statuit: Diceret enim aliquis po-
 tentiam esse priorē actu. Quicquid enim agit,
 potest agere: at nō quicquid potest agere, etiā
 agit: Potētia itaque prior actu. Hæc est prole-
 psis: Solutio sequitur, tanquā negatio antece-
 dentis: quia si quicquid agit, potentiam habe-
 ret, posset etiam non agere: tum denique fieri
 posset, ut nulla essent entia. Hæc Aristotelis est
 solutio: unde cōcludit tum errare theologos,
 ut Hesiodū, qui é nocte: & phisicos, ut Anaxa-
 goram, qui é rebus initio confusis omnia ge-
 nerant: tanquam potentia fuisset ante actum.
 Heus, inquam, philosophe, dormis, & philo-
 sophus non es: Hesiodus enim & Anaxagoras
 tuo ipsius testimonio, actum quendam motu
 priorem, ille amorem, hic mentem statuerunt
 4. cap. 1. metaphys & de Anaxagora duodeci-
 mo postea versu id ipsum affirmabis. Verunta-
 men perge: Aristoteles Heraclitum aliquem
 reperiat, qui hanc antiphasin, distinctionis ali-
 cujus sophismate tueatur. Aristoteles deinde
 Leucippum laudat perpetui actus authorem:
 deinde etiam Platonem, qui perpetuum mo-
 tum faciat: sed inscieniter & temeré, nihil defi-
 niendo. Nec animam tamen mūdi principium
 talis motus esse posse: quam posteriorem ipso
 motu, & cum cælo genitam faciat. At ista con-
 tra Platonem calumnia, nimis aperta est: Pla-
 to enim in Timæo animam mundi antiquio-
 rem

rem ortu & virtute nominatim profitetur. Veruntamen qualis deinceps theologia erit? Cōcludit theologus noster solutionē prolepseos pauló secús, quám antea, potentiam népe actu priorē esse modo quodā, quodam autem non esse: dictū autē est quomodo. Hæc solutio est Aristotelis, sed valdé involuta: Alexander interpretatur in uno & eodem caduco potentiam priorem esse actu: ut Socrates anté musicus esse potest, quám sit musicus: in toto tamen hominum genere, actus est prior. Locum autem Aristotelis, ubi de iis actum sit, ait esse in libris de anima: nono tamē metaphysico id videtur indicatum esse. Sed Aristoteles thesin persequitur, docetque testimonio Anaxagoræ, Empedoclis, Leucippi, actum potētia priorem esse: quia Anaxagoras mentem, Empedocles cōcordiam & discordiam creandis rebus adhibuerunt: Leucippus perpetuum motum censuit esse. Ergo, inquam, metaphysice, cur pauló anté Anaxagoram reprehēdebas, quód potentiam fecisset actu priorem? hæccine est ἀκριβολογία; Imó in eodem loco memoria metaphysici nostri? Et tamē ex testibus in eadem quæstione modo improbatis, modo probatis concluditur, infinito tempore, neque chaos, neque noctē, id est materiam antecessisse: sed eadem, id est mūdum semper fuisse, aut periodo, aut alio modo. Hinc metaphysici nostri digressio est in astrologiam obscurissima, de causis finalibus cælestium motuum: Si mundi

status semper esset idem, causa efficiens perpetuó similiter haberet: At quia modó ortus, modó interitus rerum est, alia & aliter efficiens erit: Primus orbis uno modo supra infraque terram movebitur: Solis autem cursus, modó in Aquilones, modó in Austros, gignendis corrumpendisque rebus obliquatur. Atqui, inquam, é libris de cælo, de generatione & corruptione, de meteoris, etiam tautologia illa est: & tamen theologiæ nostræ aliena: ut nihil adhuc, nisi tautologias, easque alienas in metaphysicis agnoscamus: Ideæ interim etiam vellicantur, quód eorum motuum authores esse nequeant.

I N C A P. V I I.

SEd tamen theologia nostra, quâdo ab astrologia discedet? Nondum, inquam. Motus cælestes sunt æterni: primum igitur cælum est æternū, & essentia eadem est. Ecquid, inquam, primum potiús, quàm secundum? Perge: Aliquid movetur, & movet, ut stellifer orbis: aliquid movetur tantum, ut orbis planetarū: aliquid igitur movet tantum, ut essentia prima. Hanc ex astrologia semitheologiam in Aristotelis litera Alexāder divinavit: Verba enim Aristotelis id nequaquam significant. Sed tamen primum movens istud immobile, quid attinet & in physica acroasi, & metaphysica toties iterari? Aristoteles veró, quód primum movens sit immobile, proposuerat sexto capite,

pite, septimo tādē differit: sed exemplis tantū, quibus intelligamus fieri posse, ut aliquid moveat, quamvis ipsum nihil moveatur: Sic enim sensibile sensum, appetibile appetitum, ἐσλην (tanquam diceret volibile) voluntatem, intelligibile intellectū, amabile denique amātem. Hinc philosophus concludit essentiam illam æternam movere tantū. At, inquam, his similibus potestas tantū rei, non veritas concluditur: & tamen si sic moveret, non ideo moveret in orbem: illorum enim motuum in sensu, appetitu, volūte, intellectu, nulla conversio est: Physica igitur ista comparatio ad theologiam trāslata, in speciem magnifica est: reipsa & inanis & aliena. & tamen tautologia est εἰς. cap. 8. phys. ubi prægrandis illa sophistica fuit, quod primum movens, neque a seipso, neque ab alio moveatur. Quapropter tautologia hīc est: tautologia tamen aliena: Cætera tamen audiamus. Primum movens movet necessario: necessitate tamen non violenta, sed æterna & immutabili. Falsum, inquam, de motu mundi, quem hic cogitas. Nihil enim mundum hunc aliquando movit, neque movebit aliquando: ut enim cœpit, ita desinet. Primum movens, ævo sempiterno vitam jucūdiſsimam & optimam degit: quod humanæ beatitudinis exemplo metaphysicus explicat. Hominū vita (ait) ubi sensus, vigilia, spes, memoria, sed præcipuē intelligentia incolumes sint & va-

lentes, jucundissima & optima judicatur. At id perexigui temporis in homine est, quod perpetuum sit in Deo: qui κατὰ μετέληψιν, secundum assumptionem, sibi ipsi sit intelligibilis, & à se ipso intelligatur. Hic θεῖον καὶ θεός, ó vñs appellatur: concluditurque, si vita illa tam mirabilis sit in homine, multó mirabiliorem in Deo fore: Deum denique esse animal æternum, optimum, vitamque & ævum continuum sempiternumque Deo convenire: qui locus valde traducit categoriã Porphyrii de essentia corporea & incorporea: corporea animata inanima: animata animali, planta: tanquam omne animal Aristoteli corporeum sit: cui tamen Deus híc animal est. Quid tum postea? Pythagoreorum & Speusippi error arguitur negantium optimum & pulcherrimũ principio convenire, ut semini in viventibus: cùm res é principio profecta lógé melior esset & pulchrior. Quid igitur hi philosophi peccarunt eadem philosophati, quæ Aristoteles & in physica, & in hac etiam metaphysica profitetur, cùm docet ortu posteriora esse perfectiora præstantioraque? Non est (ait) semen principium hominis, sed homo. At, inquam, tu antea 9. cap. 7: 4. cap. 8. metaphys. eadẽ nominatim docuisti: & sophistica nescio qua perpetuó delectaris. ut sexcétis Heraclitis, & Alexádris tibi sit opus ad perpetuas contradictiones istas excusandum. Pater & mater, sunt principia hominis efficien-

efficientia: Concedo: & semen est etiam principium, ut nos docuisti: sed hoc principium proximum appellabas. & certé insitum est: illa sunt non magis in re, quám architectus in domo. Quis igitur híc ab Aristotele reprehenditur? Aristoteles, inquam, qui toties sibi ipsi aduersatur. Tandem concluditur, essentiam esse aliquam æternam, immobilem, separatam á sensibilibus: & (quod tautologia superioribus simili repetitur é 10. cap. 8. phys.) sine magnitudine, parte, divisione, passione, alteratione. Quapropter definitio Dei é genere, é differentiis, tam multis recolligatur: θεός ἐστὶν οὐσία αἰδώς, καὶ ἐνέργεια ἄνευ διωρέματος καὶ ὕλης, ἀμετέωρος, ἀμερῆς, ἀσάφους, ἀπαθὲς, ἀναλλοιώτως, καθ' αὐτὴν νοητός, πρῶτον κινῆσαι, ἀκίνητος, διαγωγῆς ἀρίστης καὶ ἡδίστης. Deus est essentia æterna, forma expers potētiae, materiæ, magnitudinis, partis, divisionis, passionis, alterationis, per se intelligibilis, primúm movens, immobilis, vitæ optimæ & jucundissimæ. Hæc theologia est vel tautologia potiús de physicis iterata.

IN CAP. VIII.

VEruntamen Deus adhuc ita nobis definitus est: quæsitum est autem 6. cap. 8. phys. utrum unicus Deus esset, an multi: disputatumque est, unum satis futurum: qui cúm sit æternus, & immobilis, proximum sit principium motus, proximumque deinceps reliquis. Hæc

P. R A M I

physica in theologiam modó revocatur, aut
theologia in physica permiscetur: sophistica
denique tautologia est, sed isto capite mirabi-
liter explicata: Astrologia (inquit metaphysi-
cus) est *ὁμοιοτάτη τῆς φιλοσοφίας τῶν μαθηματικῶν ἐπιστη-
μῶν*, é mathematicis sciētiis germanissima phi-
losophiæ: quia arithmetica & geometria de
nulla essentiâ sunt: astrologia de essentia est
illa quidem sensibili, sed æterna. Hæc Aristo-
telis ratio est de similitudine theologiæ &
astrologiæ: quæ tamē dissimilitudo potiús est.
Omnes enim scientiæ, sunt æterni subjecti: sed
astrologia est sensibilis, theologia insensibilis.
Verúm id Alexander meditetur, & aliam ger-
manitatē reperiatur: dicatque affinitatem hanc
in tautologia una esse, quód Aristotelis theo-
logia nihil aliud sit, quám astrologia. Verun-
tamen tautologia sit Aristoteli jam logica,
quoniam ei perpetua est: Quid igitur hic ait?
Tot (inquit) sunt dii, quot sphæræ cælestes:
quia singulæ reguntur á singulis: non quód
dii sint animæ seu formæ corporũ cælestium,
sed tanquam rectores, & aurigæ: Numerus au-
tem sphærarum petendus sit ab astrologiæ pe-
ritis, qui singulis planetis, præter globum pro-
prium, sphæras ἀναλίσσας, deferentes varias at-
tribuunt: Eudoxus Soli & Lunæ ternas, reli-
quis quaternas: omninoque sphæras planeta-
rum viginti sex efficit. Tot deos igitur illos
minores Eudoxus sex & viginti ad Aristotelis
theolo-

theologiam fecisset. Atque híc Platonis discipulus fuit primus falsarum hypothesium in astrologia machinator : Calippus deinde sequutus, singulis planetis singulares sphæras adjecit, numerum igitur deorum ad Aristotelis theologiam septenario multiplicavit : Sed Aristoteles utrique superstes, religionis augustus amplificator fuit, duabus & viginti sphæris additis, deos istos minorum gentium quinque & quinquaginta cōsecravit. O theologum, inquam, admirabilem, qui sophismatis unius commento, tot deos commentus sit ! Attamen hic locus Alexandro perturbatus videtur, & antea Sosigeni videbatur á librariis depravatus . Bene autem recteque judicantibus, tota hæc é falsis hypothesebus ascriptiva deorum multitudo, sophistica prorsus planeque falsa est. Neque enim sæculo primúm nostro, hypothesiú ista falsitas deprehensa est, sed jam olim á Proclo convicta. Ratiocinetur igitur Aristoteles, tot esse minores deos, quot sunt planetarú sphæræ : & asserat planetarum sphæras esse modó viginti sex Eudoxo, modó triginta tres Calippo, modó sibi ipsi quinquaginta quinque. Pythagorei primó totas istas & Eudoxi, & Calippi, & Aristotelis hypotheses, omniaque deinceps ad nostram usque ætatem secuta Pythagoreos sæcula refutabunt, deosque Aristoteleos irridebunt. nec tamen é falsis hypothesebus numerabunt deorum nume-

rum. Veruntamen theologe noster, deos istos præter planetas septem (quos ἀναστρεφὴς discipulus tuus Theophrastus appellavit) qua tandem potestate, quo numine consecrabis? Sed enim Sibyllinus hic quidam theologi nostri novus etiam furor est. Deus antea definitus est essentia insensibilis. Hic minores illi planetarum Dei, essentia sensibiles appellantur: quin tota religio sacerdoti ipsi deorum inventori valde dubia est, ad eosque certius iudicium remittit, qui maiorem astrologia peritiam nacti sint. O philosophum philosophia suæ vel negligentem, vel immemorem! Etenim ubi sunt illa primi libri magnifica encomia, quod hæc sacra theologia esset ἀκριβεστάτη accuratissima, ideoque non communis hominum, sed deorum propria? At quis unquam in ulla doctrina parte doctorem tam hæsitantem, tam dubium, tam vacillantem ullum cognovit? Veruntamen perge: unus deus placuit Aristoteli in physico auditu: jam placent quinquaginta quinque minores, præter illum maximum regem principemque cæterorum: unum tamen cælum placeat: secus si multi essent, ipsorum principia erunt numero plura: ideoque materia differentia. Ecquid, inquam, argumento isto, quinquaginta quinque deos, ut antea sensibiles, ita postea materia differentes efficies? Ecquis Heraclitus tot antiphasis simul esse veras tueatur? Agendum, sacra & cælestis theologia de numero deorum

SCHOL. METAPH. LIB. XII. 114
deorum clausulam attendamus: Artium omnium, sicuti rerum naturalium, certi sunt ortus interitusque: ut modó existant, modó occultentur. Veteris theologiæ reliquiæ sunt quædam deos esse, qui dicti sunt: cætera omnia, quód dii sint ἀνθρωποειδῆς, humana specie, aut alia qualibet animalis forma, fabulosa sunt, inventaque ad persuasionem vulgi, ad usum legum, ad humanæ vitæ utilitatem. Hæc Aristoteleæ theologiæ, de numero deorum philosophia est. Quod autem attinet ad illos deos ἀνθρωποειδῆς, pauló tolerabilior est pagani hujus philosophi, quàm multorū Christianorum theologia, qui suis in templis insana quadam impietate talia ἀνθρωποειδῶν numina venerantur. Fabulosa veró illa, quæ hic appellat Aristoteles, eadem sunt μυθώδης καὶ παιδαριώδης ad 3. cap. 2. metaphys. quæ plerique athei ad omnē religionis contemptum conferunt, parvi ducentes cæteris in rebus alia philosophi hujus nostri sophismata, dum hoc illis integrum sit.

IN CAP. IX.

DEus definitus est capite septimo, distributus est pro sua multitudine capite octavo: quid deinde sequitur? Quæstiones sunt de mente divina quinque. Prima, utrúm Deus intelligat: Nam si nihil intelligeret, similisque sit Endymioni dormienti, quidnam grave aut egregium divinum ipsum esset? Secunda est,

utrū intelligat actu, an potentia. Nam si po-
 tentia intelligat, non fuerit utique essentia il-
 la optima, cū illud honorabile sit ex ipso in-
 telligendi actu. Tertia est: Si Deus intelligat,
 & intelligat actu: utrū seipsum, an etiā aliud?
 Quarta: Si aliud intelligat, utrū idem sem-
 per, an diversum? Quinta, utrū intelligat pul-
 chrū, an quodlibet, ἢ καὶ ἄτοπον τὸ διανοεῖσθαι πρὸς ἐνίων;
 an absurdum sit de quibusdam cogitare? Hæ
 sunt igitur quæstiones quinque, quarum solu-
 tio deinde sequitur. Manifestū igitur (ait theo-
 logus) quod divinissima & præstātissima mens
 illa intelligat, & actu intelligat, neque mute-
 tur: quia in deterius omnis sit mutatio. At, in-
 quam, ratio ista falsa est: Nec enim ortus, vel
 accretio, vel iis consimilis alteratio, latioque,
 est in deterius. Verūm pergit theologus: Si po-
 tentia intercurreret, intelligentiæ continuatio
 esset ipsi menti laboriosa: Nam si essentia men-
 tis esset ipsa intellectio, ut antea dictum est,
 non magis Deo laboriosum sit ipsi intelligen-
 re, quā homini esset hominem esse. At con-
 trā, ut homini ambulare laboriosum, quia non
 est illa hominis essentia: sic Deo grave esset
 molestumque intelligere, nisi intellectio ipsa
 Dei esset essentia: Sic enim Alexander hunc
 Aristotelis locum ariolando interpretatur. Id
 enim est augurari potiūs, quā philosophari,
 cū Aristotelis verba id minimē significant.
 Similis ænigmatis est consequens argumen-
 tum,

SCHOL. METAPH. LIB. XII. 115
 tum, quod divina mente, si potētia intellectus
 esset non actu, aliquid præstantius esset, nempe
 τὸ νοούμενον, quod intelligitur. Hic iterum Alexan-
 der instar Apollinis, auguratur Aristotelē di-
 cere præstantius intelligibile futurum, à quo
 intellectus potentia educatur in actum. At, in-
 quam, falsum id est de præstantia argumen-
 tum, neque color visu, neque sonus auditu, ne-
 que omnino sensibile præstantius est sensu:
 Quare theologi nostri theologia talis inepta
 est. Quid tum verò? Deus intelligit, & intelli-
 git actu. ecquid nā intelligit? Solutio hæc dein-
 de sequitur, communis quæstionum reliqua-
 rum, sed cū superiore permista: Si Deus potē-
 tia intelligat (ait metaphysicus) accidet, opti-
 ma quæque intelligēti, ut pessima quoque in-
 telligat: quod fugiendum est. καὶ γὰρ μὴ ὁρᾶν ἔναι
 κρεῖττον, ἢ ὁρᾶν. Etenim præstat non videre quæ-
 dam, quān videre. Seipsum igitur intelligit
 ipsum optimum, & est intelligētia intelligen-
 tiæ intelligentia: id est (ut ait Alexander) idem
 est intellectum intelligenti, intelligenſque in-
 tellecto. Verumenimverò consistamus in ista
 solutione, & theologiam veræ theologiæ val-
 dé contrariam & repugnantem attentius ani-
 madvertamus. Quid enim est, quod theolo-
 gus iste θεολογεῖ; Deus (ait) non intelligit omnia.
 ἄπορον τὸ διανοεῖσθαι πρὸς ὅτιον. Absurdum enim sit de
 quibusdā cogitare. Itē, καὶ γὰρ μὴ ὁρᾶν ὅτιον κρεῖττον,
 ἢ ὁρᾶν. Etenim melius est quædam non cernere,

quàm cernere. Híc veró Alexāder sedulus est: sedulitatis igitur locum adscribam: Quemadmodum (ait) in nobis absurdum est, nec quisquam recté vivens de quibusdam rebus considerare sustineret: ut de concubitus modo commodissimo: sic nefas esse affirmare divinissimam, eandemque optimam substantiam, quævis absque delectu etiam despicatissima quæque contemplari: ut dubium esse non debeat, ab ipso non malū aut vile quidpiam, sed quod divinissimum est, & summo honore dignum, intelligi: hujusmodi autē est ipse intellectus. Sic igitur seipsum intelligit, nec á se intelligendo ad aliud intelligendum avertitur. Si enim á sui contemplatione transeat, vel quidquam omnino melius intelliget, vel aliquid deterius: melius autem nihil est: superest igitur, ut ad deterius: at hoc morus esset, ab eisque optima secessio. quarum rerum argumentum ex iis sumi potest, quæ hominibus usu veniunt: homines namque boni, cū mala contemplantur, seipsis ob hāc intellectionem deteriores efficiuntur: quod pœnitentia consequens declarat: tunc enim pœnitentia subit, cū malus quisquam fuerit effectus. Hæc igitur Alexandri interpretatio est, consentiens plané cum doctoris intelligentia ac mente. Quo loco lubet omnes non dico Christianos, sed homines tantū non Epicureos, sed patres in primis de liberorum institutione sollicitos

citos appellare : Etenim per Deum immortalem, de cujus natura modò agitur, qualisnam Deus nobis á philosopho describitur ? Epicurus (ait Tullius de natura deorum) Atheniensibus, ne in eorum offensionem caderet, verbis reliquit deos, re sustulit. Itaque in illis selectis brevibusq; sententiis, quas appellat *νομίας δόξας*, hæc prima sententia est, Quod beatum & immortale, id nec habet, nec exhibet cuiquã negotium. Atque hæc Epicuri theologia, quidnam habet á doctoris nostri theologia diversum. Metuebat Epicurus, ne Deus rerum humanarum procuratione & cura obrueretur, & ideo aliquid é voluptate imminueret : Aristoteles cùm Deo vitam optimam & jucundissimam antea attribuisset, veritus item est, ne cōtemplatione & intelligentia aut vilium, aut ipso leviorum rerum fœdaretur. Deus igitur Aristotelis supra cælum mundumque positus, nihil eorum intelligit, quæ cælo mundoque toto continentur: Sed pavonis alicujus instar, pulchritudinis suæ contemplatione delectatur. Ergo verus ille Deus, cui capilli cujusque nostrū etiam numerati sunt, cui sortium eventus anté provisus est, cui omnia denique toto mūdo maxima, minima, mediocria, curæ sunt, Aristotelis ista theologia miser erit. O monstrum impietatis atque portentum ! Deus verus te ex animis hominum penitus eradicet. Etenim theologe theologiæ inanissime, imò

veró inimicissime, os erige, solemque intentis oculis aspice. Stella hæc sua luce mundū complet universum, nec palatia regum, & amœnos hortos tantū, sed cloacas (& si quid his fœdius esse potest) radiis suis illustrat. an propterea fœdatur ipsa quidquam aut maculatur? Quantó veró luculētius tu, tu, inquam, de pendendis animalium partibus acturus philosopharis? Etenim (ais) Heraclitus cū forté ad ignem in casa quadā furnaria sedens, animadvertisset adeuntes ad sese timidē subsistere, Accedite (inquit) animo fidenti: quoniam ne huic quidem loco dii immortales desunt. Quamobrem equidem miseret me Aristotelis aureos theologiæ montes initio pollicentis, & tandē tam miserabilem ἀειότητα præstantis. O theologi Christiani, considerate jam quanta Christianis moribus pestis theologiæ nomine in scholas inducta sit. Philosophus iste pro Deo penē nescio quot sæcula cultus est, & omnino sic acceptus, ut theologiæ etiam Christianæ fundamentum & firmamentum censeretur: Id enim criminis contra nos secundo & vicesimo ab hinc anno intentati caput fuit, enervata Aristotelis autoritate, Christianæ quoque religionis autoritatē enervari. Enimveró Deus Aristotelis, nō modó hominum generi nihil consulit, sed ne cogitat quidem, vel intelligit præter se, aliud quidquam. Et certē Aristotelis impietate de
animo-

animorum mortalitate consequens impietas hæc altera fuit, ut Deus nulla generis humani cura tangeretur. En causas illas in physicis despecti Dei Melissei, contempti Dei Anaxagorei, repudiati Dei Platonici, ut Aristoteles iste Deus omnibus præponeretur, non colendus quidem ille, quoniam homines nihili faciat: neque laborem hunc Aristoteles Aristoteleis imposuit, ut Deum illum de rebus humanis nihil cogitantem colerent, aut ab eo quidquam precarètur: non colendus, inquam, sed tantum suspiciendus & admirandus. En Epicuræ dicam, an Aristoteleæ theologiæ *κρίας δόξας*. An verò bonus quisquam me nimis vehementem in summum philosophum potius, quam in summam philosophi impietatem non satis severum existimabit? Credant igitur Alexandri, Procli, Porphyrii, Ammonii, Simplicii superbos illos titulos huic Aristotelis philosophiæ convenire, jactentque sapietiam istam esse *αἰρετώτατην, τιμιωτάτην, θάωτατην*. Equidem si Fauni Satyrique bestiarum dii hac lege statuerentur, credo bestias istam Satyrorum Faunorumque theologiam execraturas esse. Quid enim bestiis eo Deo esset opus, à quo nihil bestiarum generi consuleretur? O Platonem idiotam! ô simplicem Zenonem, qui tam sollicitè divinam erga hominum genus providentiam, pietatem, beneficentiam prædicastis! Hanc theologiam vestram Aristoteles deri-

det, fabulosamque indicat, inventamque tantum ad persuasionem vulgi, ad usum legum, ad humanæ societatis cultum : nihilque veteris ac veræ religionis teneri, nisi Deum unum summum in sola suæ divinitatis admiratione occupatum, cæteris de rebus nihil prorsus intelligentem, nihil exercitum : fabulosa & puerilia esse reliqua. Veruntamen studio atque amore verioris sapientiæ puriorisque theologiæ longius progredior. Agedum, reliquam theologi nostri theologiam attendamus. Deus (ait) se ipsum intelligit, nec præterea quidquam : estque tum intellectum intelligenti, intelligensque intellecto unum & idem. Quid tum verò? Philosophus prolepsin artis, sensus, opinionis, cogitationis contrariâ sibi objicit, quæ sunt aliud quam id ipsum, quod scitur, sentitur, existimatur, cogitatur : sui verò modicum sunt admodum. Quid igitur? hæc prolepsis quomodo à philosopho solvitur? Non protinus, inquam, solvitur, sed quæritur aliud: cum Deus sit idem intelligens, & intellectum, utro tandem beatus est? eique quæstioni nihil respondetur. Causam igitur comminiscatur Alexander, facile videlicet id esse. sed tamen quomodo prolepsis dissolvitur? In nonnullis (ait philosophus) idem est scientia & scibile : ut in scientiis quidem effectivis, essentia sive materia, idem est quod scientia ipsa : tanquam forma domus abstracta, sit idem quod architectu-

SCHOL. METAPH. LIB. XII. 118
ra. In contemplativis autem, ratio, res, & intellectio: ut in arithmetica & geometria, ubi formæ simplices absque materia considerantur. Itaque tum intellectum & intellectus, nō sunt res diversæ. Sed heus philosophe, non es hic, ut antea, theologus ἁθίος. sed certé logicus vehementer ἄλογος. Aliud enim est ars & scientia quælibet, aliud materies arti ipsi proposita: soliusque Dei singulare privilegium est, ut sit idem intelligens, intellectumque: solusque Deus κατὰ μάτην se ipsum intelligit. Perge veró, quid reliquū est in hoc capite? Quæstio est, inquam, illa reliqua, quód Deus seipsum non per partes tractuque temporis, sed totum simul eodemque momento intelligat. quod pauló est tolerabilius superioribus illis tam barbaris tamque immanibus.

IN CAP. X.

DEus est definitus septimo capite variis differentiis & qualitatibus: exornatus est nono impensius, & velut in regali supra mundum folio procul ab externarum & mundanarum rerum cura collocatus: ut neque sibi, neque alteri quidquam negotii exhiberet: aut si quid moveret, moveret utique ut amabile amantem, sensibile sensum, appetibile appetitum, intelligibile intellectum. Verúm perge: Charitas Dei erga homines fortasse pietasque major in sequētibus apparebit. Certé quidem

species quædam theologiæ melioris initio decimi capitis ostentatur, quod mundi præstantia sit ab ente illo primo, & à dispositione partium, ut exercitus ab imperatore & ordine: sed ab imperatore in primis, quia ordo etiam propter eum est: Veruntamen cõparatio ista summi Dei cum imperatore summo, ut bella sit verbo & eximia, certé reipsa valdé dissimilis est atque aliena. Etenim imperatoris virtus, labor est in negotiis, industria in agendo, celeritas in cõficiendo. Veni, vidi, vici, ait triumphans singularis imperator ille. Cujus quid tam dissimile, quàm Aristotelis ille Deus, omnis laboris, actionis, confectionis non modó fugiens, sed fastidiēs ac despiciens: qui neque rebus adest, neque videt quid agatur: tam longé abest, ut in prima acie prælietur? Sardanapalis veró Babyloniorum & Persarum Satrapis comparetur Aristotelis Deus: similitudo respondebit. Imperatori in omnes imperii partes attento, & vigilantibus, pacis tempore jus reddenti civibus, non pro tribunali tantum, sed in via, in lectica, in triclinio, in cubiculo: in bello autem dies noctesque laboranti, modó in castris, modó in agmine, modó in prælio omnes omnis virtutis actiones obeunti ne cõparetur, dissimillima tota res erit. Verum perge: quid erit deinde? Ordo mundi declaratur a theologo comparatione amplæ & locupletis familiæ, in qua alia liberis & ingenuis munerera

nera accuratiús, alia servis & pecoribus confusiús explicata sunt: sic in mundo alia cōstantioris esse ordinis, alia minús rati atque firmi. Hæc cōparatio tolerabilior est superiore. Cætera veró, quæ sequuntur reliquo capite, nullam novam theologiam interpretantur, sed tautologias accumulāt, de principiis veterum theologorum & physicorum. Omnes (inquit metaphysicus) omnia ex contrariis faciunt. Et tu, inquam, in physica nonne ex contrariis facis omnia, quæ toto modo fiunt? Impatibilia sunt (ais) contraria á contrariis. At contraria contrariorum corruptiva primo physico fecisti, & facies rursus 4. cap. 14. metaphys. Quis igitur híc reprehenditur? Aristoteles. A quo reprehenditur? ab Aristotele. Ecquid (malum) philosophus philosophiæ suæ tam contrarius & infensus est? Plato (ut Alexander interpretatur) arguitur híc, quód materiam é duobus principiis cōtrariis alterũ fecerit. At, inquam, ista calumnia é primo physico deprehenditur. Empedocles accusatur, quód cōcordiam módó efficientẽ, módó materiam: discordiam autem incorruptibilem faciat, cùm eam adveniente concordia corrumpi necesse sit. Anaxagoras arguitur, quód mentem pro efficiente causã statuat, taceat de fine. At, inquam, si vera hæc essent, quamobrem tamẽ in physicis & metaphysicis, & nũc in theologia denique toties iterãtur? Talis est reliquo capite theolo-

gia de numeris Pythagoræ, de Platonis ideis: quæ principia rerum esse nequeant, sed præcipuè dissipata, minimeque cohærentia velut ἐπεσώδια, sic universi naturā velut ἐπεσοδιῶδη fabulā efficiant. Tū verò innumerabilis illa & idearum & numerorum multitudo, nequaquam conveniat, τὰ δὲ ὄντα ἔβλεται πολιτεύεσθαι κακῶς. entia nolunt malè gubernari. Itaque Homérico é 2. Iliados versu thesis commodè cōcluditur:

οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἰς κοίρανος ἔστω.

Non bona res multorum principatus, unicus rex esto.

Clausulam hāc tam insignem equidē complector & laudo: Unus Deus princepsque esto: sed longè alio divinitatis principatu, quā Aristoteles nobis definierit: Deus nobis unicus esto, cujus non solū intelligentia comprehendamur, sed benignitate & pietate, & in hoc mortali curriculo, & in illo beatæ immortalitatis circo maximo perfruamur.

LIBRI DUODECIMI FINIS.

P. RAMIREGII PRO-
FESSORIS SCHOLA-
rum Metaphysicarum liber de-
decimus tertius, in decimum-
tertium Metaphysicum.

I N C A P. I.

Nimveró quæ reliqua nobis theologia est? Equidem duos sequentes libros libenter omissem, cum theologia ita conclusa sit, neque ferè quidquā hīc dicatur: quod non superioribus libris antè dictum sit: neque Alexandri, neque Thomæ interpretationes in eos extent libros, ut supposititii videantur. Veruntamen sophistica in his præsertim libris nova non erit, dicere aliena, aut eadem repetere. Sed ne quis scrupulus superesse possit, Alexander citat in superioribus libris etiam hos postremos, & ultimo capite libri superioris: de numeris & ideis (ait) in primo majore a demonstratum est, & in proximis duobus ostenditur. Sed Syrianus dubitationem hanc penitus sustulit, qui & Græcus & antiquus interpret fuit, & Alexandri multis & variis horum duorum librorum locis interpretationē protulit. Verisimile autem est,

Thomæ duos postremos libros ignotos fuisse, vel quód latiné conversi nō essent, vel quód græcé (ut apparet ex ejus variis interpretationibus) nesciret. Quare duo hi sunt etiam metaphysici libri, in quos extat Syrianus de mathematicis Pythagoreorum somniorum, & Xenocraticorum de ideis commentorum adversus Aristotelem patronus : cujusque judicio nihil Aristoteles totis duobus libris fide dignum proficitur. Sed multa comminiscitur ad omnia illa Pythagorea cū Xenocraticis conjungendum, unoque patrocínio tuendum : tanquam Xenocraticæ ideæ fuerint idem, quod Pythagoreorum mathematicarum essentia : aliæ intelligibiles, aliæ cogitabiles, aliæ sensibiles. Sed controversia disceptanda diligenter est, comparandus Syrianus Aristoteli, adversariæque rationes accuratiús considerandæ. Quid igitur ? Aristoteles his duobus libris quam theologiam *θεολογίαν* ; Nullam : sed tautologiam inanem perpetuó *πωρολογίαν*. Veruntamen per Deum immortalem, quamnam causam Aristoteles prætexere potuit, ut duobus libris nihil traderet non antea traditum ? Causa veró tantæ tamque inanis tautologiæ Aristoteli sophistica non defuit, quód sententiæ veterum de essentia intelligibili, consuetudinis gratia, considerandæ ideo sint, ne (si quid non recté dicant) simus conscii : tum si quid cōmune sit, id probemus & sequamur. Hæc Aristotelea
tauto-

tautologia tantæ excusatio plus quàm legitima Aristotelis interpretibus videbitur . At enim interpretes admirandi, barbarismi & solœcismi apud Grammaticos excusatio nulla fuerit : ecquid igitur? contra duas logicæ artis summas leges καθ' αὐτὸν, & καθ' ὅλας πρῶτον, excusatio ista qualis erit? Theologiam profiteris, & logicam de ideis, mathematicam de numeris & magnitudinibus quæstionem disputas? neque disputas tantum, sed infinitè antea disputatam repetis, non solum argumentis, sed plerunque etiam verbis iisdem molestè & odiosè inculcas? Attamen quoniam metaphysicæ libros, Aristoteles tautologiarum cumulos esse voluit, etiam tautologiarum cumulos discutiamus, meminerimusque tamen interea ideales realibus aut nominalibus nihilo sapientiores fuisse . Duæ sunt his de rebus opiniones, altera de mathematis, altera de ideis, quomodo intelligibiles essentiæ sint, & quomodo principia sint.

I N C A P. I I.

A Gedum, singula, ut occurrēt, animadvertamus. Tribus proximis capitibus differitur de mathematis, quòd non sint essentiæ separatae, sed mathematicum talis abstractio, sit πλασματίας ὁ λόγος, fabulator sermo, ut hīc Aristoteles & logicè & perspicuè loquitur. O Aristotelem lepidum & elegantem! Etenim sen-

tentia Aristotelis verissima ista quidem est, & adversus Aristotelem tertio & sexto physico á nobis appellata, quód Aristoteles in abstracta magnitudine tãquam semper dividua, falsum impietatis summæ fundamentum collocaret, indeque motum, tempus, mundum infinitum, æternum judicaret. Quapropter bono animo estote, lectores vel auditores, qui ad istam theologiam vel legendam, vel audientiam acceditis, neque putetis prorsus inutilem futuram: Magnum hoc erit á theologo theologiæ tribus totis capitibus pretium, quo intelligamus, abstractionē mathematicam, unde magnitudo semper dividua fingitur, fabulatorem & nugatorem sermonem esse. Agedum, Aristotelis argumenta retexamus, quód mathematica nō sint essentiæ separata: sunt autem septem numero. Primó, quód duo solida simul esse nequeant: secundó, quód cæteræ potentiæ ac naturæ similiter in sensibilibus insint, neque separentur: tertió, quód corpus dividere-tur secundum superficiem, superficies secundum lineam, linea secundum punctum: quartó, quód corpus esset duplex, superficies triplex, linea quadruplex, punctum quintuplex: *ἀτοπος δὲ ἡ σώρευσις*, absurda veró coacervatio sit ejusmodi, eademque de numeris ratio, quorū infinita genera fierent: quintó, quód astrologia, harmonica, optica, similiter & reliquorum sensuum sensibilia abstraherentur: sextó, quód
mathe-

mathemata separata priora sensibilibus essent: septimó, quód magnitudo non esset una. Hæc Aristotelis argumenta sunt adversus Pythagoreorum & Xenocraticorum abstractionem mathematicam, quam Pythagoreorū & Platoniorū nonnulli ex præsentī Aristotelis sententia interpretantur, ut Severus Platonis interpres: alii autem mathematū abstractorum phantasticas illas essentias mordicus tuentur, ut Plotinus, Jamblicus, Nicomachus, Numenius, Cronius, Amelius, & similes homines á Syriano citati, qui scholasticis Academiæ cōtentionibus potiús, quám solida Platonis philosophia imbuti, multa de his nugis nugantur. Sed tamen Pythagoreorum vel Xenocraticorum apologia adversus hæc Aristotelis argumenta, qualis est? qualia sunt illis Aristotelis argumenta? partim ridicula, partim falsa. Et enim duo corpora illa phantastica, quid absurdius sit illis simul esse, quám lumina duo? Secundum quintumque argumentum, quód non solum arithmetiæ & geometriæ, sed astrologiæ, musicæ, opticiæ, cæterorumque mathematicarum, imó omnium artium atque facultatum consimiles sint abstractiones, neque refellunt admodum, neque satis animadvertunt. Hoc enim argumento mathematica illa abstractiva præcipuè labefactatur, cum intelligitur, abstractionem nihil esse aliud, quám generalem rerum considerationem á singularibus abdu-

Etiam : Etenim logica lex nostra nimirum illa est κατὰ παντός, ut primo & tertio metaphysico antea jam monuimus. At in tertio argumento paulo sunt alacriores : derident enim & cavillantur id ab Aristotele velut animi gratia confictum, cum nihil contra quaestionem faciat. Atque equidem absurdum, quod hic Aristoteli videtur, admiratus plane sum : cum geometricum theorema sit, corporis communem sectionem esse superficiem, superficiei lineam, lineae punctum. Quod si Aristoteles intelligat absurdum de corporis sectione in superficies, & superficiei in lineas, & lineae in puncta, ut denique puncti esset sectio divisioque, aliter loqui debuit, ut rem tam diversam significaret. Veruntamen in quarto argumento refellendo, ἀφαιρέτικοι nostri regnum possident, Aristotelisque manifestam caluniam vanitatemque merito exprobrant : liceat enim vel de logicis generibus similiter arguari. Sextum autem & septimum, vix digna sunt, quibus a Syriano respondeatur : & in sexto iteratur illud theorema jam aliquoties in metaphysicis usurpatum, imperfectum prius esse otu, essentia posterius. Quamobrem Aristoteli vera quidem thesis proposita est : sed e tot argumentis secundum & quintum notabilia & logica sunt, nec tamen satis aperte proposita, ut intelligeretur πλασματίας ὁ λόγος, constaretque ἀφάρισιν non esse propriam mathematici generis, sed omnis artis communem.

VErúm perge, communis ista artium omnium ἀφαίρεσις dicetur pauló plenius capite tertio : tametsi ἀφαιρετικοὶ hoc loco malitiosè aut imperité Aristotelis totam in hoc capite sententiam interpretantur : tanquam sentiat Aristoteles, mathematica esse entia, non in sensibilibus, sed præter sensibilia, quamvis á sensibilibus abducta sint : Neque enim Aristoteles ita loquitur, sed ait nominatim, rationes & demōstrationes sunt de magnitudinibus sensibilibus : non tamen quatenus sensibiles, sed prout tales sunt : Repetitque argumentum illud secundum & quintum capitis secundi, abstractionem esse non solum in arithmetica & geometria, sed etiam in astrologia harmonica, optica, sed in physica & medicina, & qualibet omnino disciplina : iteratque illud infinitè propositum, abstrahentem geometram non mentiri. Nec enim cùm in terra describitur aliquid, aut non pedalis pro pedali sumitur, falsum sumi, quia hypothesis est, quæ menti aliud ex qualicumque exemplo concipiendum proponit. Magnitudines igitur actu sunt in sensibilibus, potentia autem seorsum considerantur, ut hic Aristotelem pauló obscurius loquutum Alexander interpretatus est, teste Syriano : quòd idem similiter de universalibus decimo capite confirmabitur apertiùs. Hæc igitur Aristotelis philosophia est in hoc ca-

Q

pite nobis in primis observāda & amplectenda, ad illam impietatis fraudē de mundi æternitate æterna vindicta vindicandum. Quapropter magnitudines abstractæ abstractarūque magnitudinum patroni valeant. Quid deinde sequitur? Aristippus 2. cap. 3. metaphys. mathematicas artes calumniatus est, quod nihil per efficientem & finalem causam agerent: id est (ut Syrianus hic interpretatur) nihil utilitatis afferrent. Mentiuntur (ait Aristoteles) qui dicunt mathematicas scientias nihil de bono & pulchro dicere: Pulchritudinis enim species maximæ sunt τάξις, συμμετρία, ὁρισμένον ordo, symmetria, definitum, quæ tractantur & explicantur a mathematicis. Itaque etsi verbo non appellant bonum & pulchrum, factis tamen & operibus profitentur.

I N C A P. I I I I.

ATque equidem ex animo philosophiam istam Aristotelis complector & laudo: proptereaque Aristoteli gratias ingentes habeo: in his tamē tribus capitibus tautologiam video é 7. cap. 1. metaphysici, maiore parte repetitam. Quid deinde metaphysicus, quid ταυτολογίᾱς Tautologiam, inquam, de ideis, septem totis capitibus reliqui libri, & toto decimo quarto libro ταυτολογίᾱ quartum & quintum capita proxima sunt de ideis in universum: reliqua erunt de ideis numeralibus: Sed quartum &

& quintum capita, non argumenta solúm, sed verba etiam plerumque *ταυτολογῶν*. Quapropter tautologias istas audiamus. Prima est 6. cap. 1. metaphysici, de origine idearum. Heraclitus censebat omnia fluere: Socrates universales rerum definitiones exquirebat, cùm *διαλεκτικὴ ἰχὺς*, dialectica facultas nondum esset, Democritusque paucula in physicis definivisset, calidum & frigidum: Pythagorei item nonnulla per numeros explicassent. Atque híc Aristoteles Socrati tres summas logicæ laudes attribuit, *ἐπακλίκους λόγους, καὶ τὸ ὀρίζεσθαι καθόλου, καὶ τὸ συλλογίζεσθαι*, inductionem, definitionem universalem, syllogismum: quibus logicæ artis magna vis continetur: imò iudicio quorundam, tota, qui dialecticam statuunt esse artem definienti, dividendi, ratiocinandi. Intereaque *διαλεκτικὴ* verbum notatur á nobis pro tota arte, non facultate probabili, ut vulgus arbitratur. Sed Socrates (ait metaphysicus) universalia illa nō separabat, nec exemplares ideas comminiscabatur. Et illæ sunt nimirum logicæ Platonis ideæ 6. cap. 1. & 6. cap. 3. metaphys. propositæ, Aristotelique probatæ: imò Platoniciis nonnullis, ut Plutarcho, Attico, Democrito, Boethio, Cornuto. Verum enim veró in hac logica idearum interpretatione Aristoteles accusatur ab idealibus, tanquam falsi, quód Socrati imponat, & Platoni neque Socrati dialecticæ partes quasdam, sed totam penitus dialecticam

notam fuisse. in quo illis facile assentiar: neque
 Platonis eam de ideis sententiam fuisse, ut co-
 nantur productis é Phædro, Phædone, decimo
 de republica locis ostēdere. Verumenimveró
 ut Aristotelem philosophiæ & logicarū legum
 gratia liberé moneo, sic Aristotelis iudicium
 de Platonis ideis constans & grave á fanaticis
 istis idearum somniatoribus violari æquo ani-
 mo ferre non possum. Est enim pertinacia ho-
 minum, vel impostura. Plato siquidem in Par-
 menide (ubi quæstio de ideis præcipua est)
 exemplaria idearū separata perspicuè & aper-
 té refellit, & loci illi Platonis reliqui aut simi-
 liter explicari possunt: aut Platoni certé ar-
 guent aliquando accidisse, quod infinitis lo-
 cis perspicimus Aristoteli contigisse, ut con-
 traria & repugnantia scriberet: denique Ari-
 stoteles in eo solidiús & constantiús philoso-
 phatur, ideas nullas esse, nisi logicas & mente
 comprehensas. Cogitationes rerum omnium
 sunt in mēte divina, plurimarum sunt in men-
 tibus hominū: ideæ sunt illæ logicæ, aliæ præ-
 terea nullæ sunt, sicuti 7. cap. 1. metaphys. jam
 patuit: nec aliam nobis cantilenam isto capi-
 te metaphysicus cantabit. Sed tamen istam de
 idearum interpretatione tautologiam, quæ-
 nam tautologia alia sequitur? Argumētorum,
 inquam, eorum, quæ septimo cap. 1. metaphys.
 fuerunt, quód ideas inducere non est aliud,
 quám numerum ampliorem facere, exempla-
 riumque

SCHOL. METAPH. LIB. XIII. 125
riumque syllogismis nihil effici:ideas fore nō
solūm essentiarum, sed rerum earum, quarum
esse minimē ideales velint, ut artificiosorum,
relatorum, corruptibilium, negationum: huc
etiam tertius homo redit, ut contraria idea-
lium principiis, quia dualitate numerus prior
esset. Quid tum postea?

INCAP. V.

TAutologia continuatur eadem, repetun-
turque illa, quōd ideæ nihil conferant re-
bus, nec ad motum, nec ad essentiam, nec ad
scientiam: quāvis Plato in Phædone res inde
& esse, & fieri dicat: Essent enim in rebus: at
separatæ dicuntur, & causæ essent: nec ideo
Anaxagorea mistione rebus permisceri pos-
sunt, ut Eudoxus censuit: & plures ideæ essent
eiusdem rei, ideæque idearum: denique περιτί-
σματα illa iterantur: τὸ δὲ λέγειν, παραδείγματα εἶναι, καὶ
μετέχειν αὐτῶν τὰλλα, κενολογεῖν ἕξι, καὶ μεταφορὰς λέγειν
ποιητικὰς. Quamobrem nihil adhuc quinque to-
tis capitibus, nisi primi libri tautologias, nul-
lam autē prorsus metaphysicam novam agno-
scimus. Et tamen Aristotelis argumentis om-
nibus Xenocratici perinde respondent, Ari-
stotelemque falsum fallacemque esse é suis
principiis disputant. Et certé multiplicatio il-
la simillima est τῇ σωρεύσει magnitudinū, & tam
promptū est illis Aristoteli reponere, ipsum
vel nihil concludere, vel sibi contraria con-

cludere, & essentiarum ideas tantum esse: sicut Aristoteli placuit, & definitionem, & demonstrationem, καὶ τὸ ὄν essentiis attribuere: de motu, essentia, scientia, responsio consimilis est, quia ideæ, causæ sunt illis efficiētes & æternæ. Sed hæc é falsis principiis respōsio parata illis est: Verum illa recriminatio in Aristotele multo justissima illa est Xenocraticis, Aristotelem in hac quæstione longé omniū mortalium *πυτολογώτατον* esse duobus totis de idea libris, tum in logica, in ethica, in physica, sed in metaphysica tam multis locis easdem argumentationculas argutantem, modo latius dividendo, modo subtilius & minutiùs dissecando, modo verbis iisdem rescribendo, manum denique de tabula, imò de pictura eadem nunquam & nusquam tollendo: qua sané apologia, nihil in Syriano adversus Aristotelem elegantius & luculentius deprehendi. Quamobrem bona causa est Aristorelis, ideas exemplares improbantis: sed á rhetore non satis probabili rhetorica instructo agitur. thesin laudamus & probamus, confirmationem thesios non perinde laudare & probare possumus.

I N C A P. V I.

ATque hæc generalis in ideas Aristotelea theologia esto. Quid deinde sequitur? reliquo libro & toto proximo, metaphysica prorsus est admirabilis de ideis numeralibus.

Enim-

Enimveró Plutarche πολιτικώτατε, iudicii tui πολυλείαν nobis hic demum comprobato: Judicasti metaphysicum opus & doctori, & auditori inutile prorsus esse: an etiam patientia ingenii tui postrema ista perpēdere & examinare potuit? Dixi sæpe antea, libros metaphysicæ, cumulos esse tautologiarum: an igitur orationem retexam? sequentiaque non omnia antē dicta esse confitear? Pythagorei enim & Xenocratici his de rebus nondum videntur interrogati. Ecquid igitur (inquies) novi jam profertur? Certē equidē patronus ipse Aristoteles in nugis copiosissimus alioqui rhetor, parum tamen disertē explicavit, sed summa rei tamen hæc est: Numeri, non sunt essentiæ separatae, id est ideæ, neque entium primæ causæ. Prius illud agitur præcipuē reliquo tredecimo libro: posterius autem decimo quarto. Quare audiamus adversus ideales numeros concionantem, triplicique concione declamantem theologum. Prima est concio sexto capite in recensendis tredecim numerorum modis, ad quæstionem nihil admodum attinentibus. Etenim metaphysicus noster proponit modum triplicem unitatum, quod sint specie differentes, & inter se incomparabiles: aut sint eadem, & cōparabiles, ut in numero mathematico: aut utrumque, ut in partibus numeri compositi, unitates numeri cōpositi sint eadem inter se, & comparabiles, diversæ au-

rem cum partis alterius unitatibus, & incomparabiles. Atque hi tres primi numerorū sunt modi. quarto & quinto, numerus dicitur separatus, aut non: sexto, numerus est aliis principium & elementum: septimo & octavo, aliis ē priori & posteriori constans, tum idealis, tum præter ideas mathematicus & separatus: nono, aliis solus mathematicus ens primum, & separatum: decimo, aliis non separatus, sed in essentia: unde totum cælum ē numeris constare dicitur: undecimo, aliis unitates habentes magnitudinem: duodecimo, aliis primus est idealis: tredecimo, aliis primus idem & mathematicus. Atque hi sunt tredecim modi à metaphysico in numeri consideratione inventi. O partitionem elegantem, & cum plerisque in hoc opere aliis partitionibus comparabilem! τὰ ποσάκως λέγεται, hac partitione caruerūt, ut hoc tam singulari ornatu cætera consimilia libri illius ornamenta ornarētur. Verūm perge, hæc ad quæstionem frustra sint, ut Pythagorei & Xenocratici cavillantur. Quid deinde? Magnitudinum modi similes accumulantur quatuor, quod aliis sint mathematicæ, aliis post ideas, aliis mathemata mathematicé, nec ideæ: aliis mathemata non mathematicé, nec omnis magnitudo dividua in magnitudines perpetuó dividuas. Atque hoc de magnitudinum modis, veluti corollarium est: Tandē pro clausula capitis additur, numerum omnibus

mona-

SCHOL. METAPH. LIB. XIII. 127
monadicum videri, præterquam Pythagoreis
numerum facientibus primum entium. Atque
hæc omnia impossibilia esse alia magis, aliis
minús, metaphysicus ait.

IN CAP. VII.

Sed tredecim numerorum modi quamvis
Sineptissimi, & indignissimi tanti nominis
authoritate, tamen quorsum tandem evadent?
Certé tres primi septimo capite repetuntur:
primus & tertius refelluntur: unitates non sunt
incõparabiles, quia numerus nullus esset, cum
fiat omnis additione unitatum: Unitates igitur
comparabiles: neque ideo partim compara-
biles, partim incomparabiles, quia unitates
eædem essent comparabiles & incomparabi-
les: ut in denario, decem unitates sunt cõpara-
biles. At si spectetur in duobus quinariis par-
tibus denarii, essent etiam incomparabiles. E-
quibus omnibus concludit Aristoteles, nume-
ros, ideas non esse, quia sunt unitates compa-
rabiles. Et quia numerus sit μοναδικός, fiatque
additione unitatis ad numerum præcedentem.
Cæteri decem modi Pythagoreo silentio præ-
tereuntur. Quapropter Alexander, si pudore
ullo possit, refellat híc non Pythagoreos vel
Xenocraticos, sed Plutarchum, dicereque au-
deat, in tam hamatis sentibus, in tam acutis
paliuris ullum tritici granum esse. Sed heus?
nunquid hic erro? micam nescio cujus gene-

ris in hoc spineto micantem conspicio, qua
constet, numerationem non esse numerandi
speciem diversam ab additione, ut vulgò Ari-
thmerici existimant, sed primam speciem ad-
ditionis: cum nempe unitas antecederi nume-
ro additur. Attamen fructus hic quantuluscun-
que est, Arithmeticae est proprius, nō theolo-
giae. & paginis tribus amplissimis continuare
tam importunum sophisma, quæ logica tandē
permiserit?

I N C A P. V I I I.

ATque hoc primæ cōcionis sophisma tam
odiosum fuit: secunda cōcio sequitur, pa-
ri vel potiùs eodē sophismate: ubi promiscuē
differitur, mathematū ideas neque esse, neque
rerum causas esse. Proœmium cōcionis huius
est in differentia unitatis & numeri. Ecquānā
(inquires) & quorsum ista differentia? Eadem,
inquam, quæ partis est, & totius, & ad eundem
finem, ad quem sexti & septimi capitis nugæ
relatæ sunt. Deinde disputatur disputatū pro-
ximo capite superiore, Unitates inter se nihil
differre, neque quātitate, cum alia neque ma-
ior, neque minor sit, quā alia: neque qualita-
te, cū nulla his insit passio, sed comparabiles
inter se esse: neque ideas vel rerum principia:
secus binarius esset principium binariorum, &
ternarius ternariorum. At si prima unitas dif-
ferret à cæteris, & primus item binarius differ-
ret

ret à cæteris binariis, neque unitates essent cō-
 parabiles. Neque corpora é numeris constāt:
 constarēt enim ex individuīs: neque unitatum
 alia est é paruo, alia é magno, nec quælibet ex
 utroque: quia non esset quidlibet ex omnibus
 elementis: & unitates differrēt. imó veró cūm
 magnum & parvum contraria sint, tertia in
 ternario unitas qualis esset? Hæc logica Ari-
 stotelis est, quód unitas, non sit idea: consimi-
 lis item est de numero, quód non sit idea, ne-
 que infinitus, cūm neque par, neque impar ha-
 beatur: neque alicujus sensibilis esset, neque
 finitus usque ad denarium, ut finitur á suis au-
 thoribus. At si ternarius esset idea hominis,
 quaternarius equi, homo, pars esset equi: &
 absurdum sit, ideam esse denarii, non esse au-
 tem undenarii. denique multa sunt, quorum
 idea nulla ponitur. Atque híc interea philoso-
 phus *περί τριών* illud addidit, Totum parte prius
 esse secundum rationem & essentiam: poste-
 rius secundum materiam & tempus. in quo
 Aristoteles Aristotelem illum in 10. cap. 7. me-
 taphys. veré correxit & emēdavit. Sed Aristote-
 les é tam multis contra unitatem, contraque
 numerum propositis argumentis concludit,
 idealem numerum nullum esse: causamque
 inde profectam, quia Pythagorei & Xenocra-
 tici universalis & mathematica præposteré
 accepissent: ideo ut unitas esset illis *εἷς ἄνευ*,
εἷς ἄνευ, punctum sine situ.

ATque hæc concionis secundæ declamatio fuit: tertia tandem declamatur rhetorica prorsus nova & antehac inaudita. Liber tertius, fuit addubitationum singularis liber: caput nonum, erit addubitationum singulare caput. Ecquibusnam tandem addubitationibus tam chimæricum sophisma continuatur? Attende constanter, neque terreare: Addubitationes sex ita sunt, Utrûm unitates sunt deinceps, magnitudines é magno & parvo? lineæ é longo & brevi? superficies é lato & angusto? corpus ex alto & humili? Utrûm ipsum animal est in animali? an magnitudo est é materia? an é puncto? Utrûm unitas est una? Utrûm numerus finitus est, an infinitus? Utrûm punctum, elementum magnitudinis, ut unitas numeri? Hæ sunt addubitationes in hoc capite, fatuæ, ita me Deus amet, atque insulsæ, meritoque á Syriano derisæ, tanquam alienæ á thesi, quibusque tâtus logicus problema nihil arguat, sed miserabiliter petat, quód in principio fuerit. Illud enim est αἰτιμα τὸ ἐν ἀρχῇ, quod Syrianus Aristoteli reposuit. Sed tamen ex his addubitationibus neque disputatis, neque solutis, cōcionator noster logica insolentissima concionem concludit, neque numerum, neque magnitudines separari, neque ideas esse: indeque confusionem somniorû istorum natam esse statuit, quód inter se authores ipsorum

rum diffiderent, cū alii numerum mathematicum solum probarent, alii facerent eundem idealem, falsasque hypotheses assumerent: *καλὸν δὲ ἐκ μὴ καλῶς ἔχόντων λέγειν καλῶς*. Difficile autē est, ē non bene habētibus bene dicere, ait Epicharmus. O poētā theologo nostro sapientiore! Etenim falsa hypothesis una Aristoteli proposita, quōd ad theologiam spectarent communia entium omnium, videmus qualem sophisticam, quamque Lernæam adhuc tredecim libris exornarit: qui si secundum logicas leges theologica á logicis discernēda, & theologicē tractanda sibi proposuisset, scholis metaphysicis ad infiniti sophismatis explicationem opus nihil esset. Sed tamen his numerorum modis, his unitatis & numeri differentiis, his addubitationū nugis, Aristoteles demonstrasse sibi videatur, ideas mathematicas nullas esse. Perge, prosequere reliqua: imō veró, inquam, siste gradum, aut retró regredere: de ideis enim fuerat antea generaliter explicatum, deinde descensum ad specialem de mathematicis ideis quæstionem. At theologus noster ad illam de ideis generalem thesin revertitur: repetitque tautologia tertia logicam idearum Platoniarum originem. Fuit enim antea 6. cap. 1. & 6. cap. 4. & 4. cap. 13. metaphysici. sed contra legem *καθόλου πρῶτον*, eandem rem millies iterare, logicæ sunt Aristotelei ingenii apud Alexandrum laudes.

Quid tum veró? Decimo capite differitur primúm, quód magna sit de ideis in utramque partem quæstio: Nam si nullæ sint essentia separata, abolebitur scientia: Sin aliqua sint, tot erunt entia, neque scibilia, quia scientia est universalium: tandemque componitur tam proluxa discordia, quód scientia & scibile sit duplex, aliud actu, aliud potètia: potentiaque, velut materia universalis & indefinita sit universalis indefiniti: actus autem definitus sit, & definiti cuiusdam. Per accidens autem videt oculus coloré universalem, eó quód hic color, quem videt, color est: sic Grammaticus hoc alpha speculatur, quod alpha est. Quamobrem nihil erit separatum, ne essentia quidem: scientiaque modo quodam erit universalis, modo quodam non erit. Hæc tantæ controversiæ disceptatio Aristotelea, Syriano vehemèter improbata est. Dicere (ait) universalium quidem potentia esse scientiam, singularium veró actu, & artifices principaliter quidem nosse individuum, per accidens veró universale, est palam *ἐποδείκναι* omnia subvertere: in quibus Aristoteles ipse docuit, universale solum esse scibile. Hæc Syrianus hypothese quidem suæ constanter, inconstanter tamen veritati: ut enim animal actu consistit in singulis & individuis animalibus, sic scientia de animali, actu quidem est, cùm singulis accommodatur,

SCHOL. METAPH. LIB. XIII. 130
modatur, potentia veró est in generali & uni-
versali. & quæstio præsens est de hypostasi, &
tanquam substantia, utrúm actu separatum
sit aliquid á singulis: non autem est de modo
sciëntiæ, utrúm præcepta artium singularia sint,
an universalia. Quapropter Aristotelis tauto-
logias & sophismata reliqua liberé quidem
refellamus, sed pari libertate philosophiam
puriorum defendamus: Idæ exemplares, *πρε-
τίσματα* tantúm sunt, & poëticarum metapho-
rarum commenta: Id raturum nobis probatum-
que esto. Scientiæ sunt universalium quidem
theorematurum, sed res tamen singulares com-
plexorum, quorumque actus, essentia, veritas
in singularibus consistat: nec universalia ipsa
usquam separata sint: Id nobis logicum & ca-
tholicum esto.

LIBRI DECIMITERTII

FINIS.

P. R A M I R E G I I P R O -
F E S S O R I S S C H O L A -
rum Metaphysicarum liber de-
cimusquartus , in decimum-
quartum Metaphysicum.

I N C A P. I.

T fœcundissime philosopho-
rum, & solertissime hominum;
qui unquam fuerunt, quan-
donam problema hoc immen-
sum infinitumque conclude-
tur? Decem capita libri superioris de ideis &
generaliter & specialiter disputarunt: Ecquid
sex decimi quarti deinde capita de ideis dispu-
tabunt? Disputabunt, inquam, alterum caput
illud, quod ideæ non sint rerum principia &
causæ, licet 8. cap. 13. metaphys. utrumque di-
sputatū sit. Aristotelis thesis illa prior certa
fuit, ideas nullas esse, disputatio incertior: the-
sis etiam ista certa est, ideas, non esse principia
rerum: Imò verò si thesis prior accuratè & de-
monstrata & conclusa esset, etiam hoc ipso
demonstrata & conclusa esset: Nam quod in
natura rerum nihil est, principium causæque
rerum esse non potest: Sed tamen quoniam
Aristoteles logicæ suæ tantū diffidit, novæ
confir-

confirmationis secunda subsidia cōsideremus. Cur igitur ideæ, non sunt rerum principia? Argumenta Aristotelis in sex capitibus, quinque erunt: Primum argumētum est, principia sunt contraria, ideæ non sunt contrariæ, cūm fiant essentia: nec ideo sunt in subiecto. Hoc argumentum repetitur 5. cap. 1. phys. & Aristoteles hīc ait ista *ἐν τοῖς φυσικοῖς* antecessisse: Tautologiam tamen Syrianus hīc non reprehendit, sed falsitatem, & certē falsum est, principia esse contraria, essentia nihil esse contrarium, ut in scholis physicis patuit. Quid deinde sequitur? Enumerantur de contrariorum ordinibus, septem opiniones variæ: primó, alterum contrariorum est materia: secūdó, æquale & inæquale: tertió, unum & multa: quartó, magnum & parvum pro materia, unum pro forma: quintó, multum, paucum: sextó, superans, superatum. Atque hos sex contrariorum modos Aristoteles ad logicas *δυσχερείας* refert: in quo (*λογικας*) verbum pro tota arte generaliter acceptū notavimus, ut 3. cap. 4. metaphys. septimó, alterum & aliud opponuntur uni, opinione quidē probabili, ait Aristoteles nō tamen vera, quia unum esset paucum, cūm multitudo paucitati opponatur. Unum veró, deinde mensura fit: longaue verbosi sophismatis tela texitur, de multo, pauco, magno, parvo, affectionibus numeri & magnitudinis, affectionibusque relationis: quæ ideo nec essentia sunt, nec essentia-

rum elemēta. ἀποπον ἐν μᾶλλον δὲ ἀδυνατὸν, τὸ εἶας μὴ
 εἶαν ποιῆν σοιχῆον καὶ πρότερον. absurdum igitur est,
 vel potius impossibile, essentia non essentiam
 facere elementum. Qui locus demonstrat ma-
 teriam physicam, essentiam esse, item formam
 physicam, essentiam esse: cumque forma for-
 mæ opponitur, essentiam opponi essentiæ: in-
 deque falsitatem à Syriano justè reprehensam
 pateat. Addit Aristoteles, paucum & multum
 de numero dici, nec ideo esse elementa. At
 unum est paucum, si binarius sit multa. Enim-
 verò Aristoteles admirande, nunquam tauto-
 logiarum modum finemque facies? Sextum ca-
 put decimi libri fuit in hoc de uno & multis
 sophismate: utrū id oblitus es? an potius tā
 putidam sophisticam, logicam esse censes? Sed
 quid tautologiā hīc Aristotelis potius, quā
 repugnantiam animadverto? Illic enim con-
 trarium unum multis efficitur: ideoque meri-
 tō objicit Syrianus Homericum illud Aristo-
 teli, tanquam de industria nuganti, Scio fabu-
 lam ista meliorem. Et tamen sophismatis tam
 prolixa oratio, quid attinet ad thesin, quod
 ideæ non sint principia rerum? Equidem mul-
 tis antea locis morbum illum librarium in Ari-
 stotelis ingenio suspicati sumus, & cogimur
 hīc in primis confiteri πολυγραφίαν metaphysi-
 co nostro in primis charam fuisse: ipsiusque
 judicio philosophum neminē fore summum,
 nisi πολυγραφώτατον.

Verum perge: primum caput differuit ideas non esse rerum principia, quia non essent contrariae: cetera nugarum alienarum supplementa tantum fuere: Quid secundum caput? quid agit? Nugas certe ferè perpetuas, & à quæstione prorsus alienas: Primò namque differitur, nullum æternum constare ex elementis, quia factum esset, ideoque corruptibile: & materiam haberet potentia conjunctam: ubi rursus dici videtur à philosopho id solū æternum esse, quod sit actus expers potentia. Atque hinc cōjectura quædam est: locus est enim obscurissimus, à philosopho concludi, numeros ideales æternos non esse, quia ex elementis componantur: quod Syriano ridiculum est, ideas ex elementis quidem componenti, sed elementis immaterialibus. Verum metaphysicus noster erroris illius causam refert ad elenchum Parmenidis, quod ens sit unum: de quo & 2. cap. 1. phys. & 5. cap. 1. metaphys. Huc etiā sophisma illud de unius & multorum oppositione verbosè revocatur: Verum in refutando Aristotelis totis quatuordecim hisce libris tautologia minimè nos deceat *ταυτολογεῖν*. Inter ea etiam novum illud Empedocli objicitur, tanquam geometrarum more falsum supponendum dixerit. At (inquit Aristoteles) exemplum illud à geometra fictum, non est propositio geometrici syllogismi. Verum, Deus bo-

ne, qualemnam theologum & quam logica instructum animadvertimus? Heus philosophes, dormis, minimeque es philosophus: quaestio tibi proposita est, quod ideæ non sunt principia rerum: quam tādē carmina nobis concinis? Dic Posthume, dic quaeso, de tribus capellis. Et verō ne perpetuō vagari erraque videatur theologus noster, redit tandem in viam, & ad finem capitis expromit argumentū adversus ideales numeros, omnium meo iudicio primum, quod nullius rei causæ sint, planeque sint inutiles: quandoquidem arithmetorum theoremata sint de sensibilibus, nullum autem de numeris idealibus. Hoc, inquam, argumentum primarium & palmarium est: Tamen si Syrianus id perneget, disputetque, nil nisi numeros ideales arithmetica præceptis institui. Et sanē falsum est, theoremata arithmetica esse de numeris sensibilibus, quamvis in exemplis singularibus exerceantur. Est enim arithmetica tota mentis. Argumentum tamen Aristotelis illud est facile omnium princeps, licet non satis disertē explicatum: Nullum theorema est de numeris idealibus in arithmetica: Ergo arithmetorum iudicio, ideæ numerales, rerū causæ nullæ sunt. Hoc argumentum secundum est adversus idearum principia secundo capite comprehensum, ne omnia in toto capite nugatoria fuisse videantur.

Sed tamen quod ideales numeri principia non sint, primum caput argumentum unum habuit, quod ideæ numerales contrariæ non essent, nec ideo principia: secundum item unum argumentum habuit, quod de ideis numeralibus nullum esset in arithmetice theorema, nec ideo numerales ideæ principia essent. tertium caput quid habebit? nihil, inquam, novi, sed meras nugas nugabitur. Pythagoreorum triplex opinio memoratur: Primi statuunt numeros, similitudines & affectiones esse rerum, nec ideo separant. At sic videantur de alio cælo, deque corporibus aliis cogitare. Secundi separant, quia secus nullam scientiam fore arbitrantur. At hujus solutio jam præcessit 10. cap. 13. metaphys. Tertii faciunt ideas terminis, puncto, linea, superficie. At hi quoque eo falsi dicuntur, quod sine numeris termini illi queant esse. Verum, inquam, tot sunt Pythagoreorum opiniones: quid ad questionem, Utrum ideæ rerum principia sint? Et certe ne nos questionis immemores essemus, Aristoteles in hac tertia opinione nos admonet: Nulla ab ideis (inquit) causa rebus, vel utilitas sit ulla terminorum: neque Natura instar prævæ tragœdiæ sit ἐπεσώδιον. Hic Aristoteles metaphoram 10. cap. 12. metaphys. repetivit. Atque iidem illi magnitudines ẽ materia & numero componunt, ex binario lineam, ẽ terna-

rio superficiem, é quaternario corpus. Perge: Utilitas á metaphyfico, & his de rebus theorema in mathematicis ex illo & superioris capitis argumento repetitur, quod his de rebus mathematicum theorema nullum sit. O concionatorem de concionis argumento sollicité & anxie cogitantem ! Sed illud in primis in somniatores istorum insomniorum Aristotelis lepidum est: Omnia (inquit) hæc absurda sunt: neque sibiipsis tantum, sed bene judicantibus repugnantia. in his siquidem videatur *ὁ σιμωνίδης μακρὸς λόγος*, Simonidis longus sermo, tanquam servorum sani nihil dicentium. Quapropter in isto Simonideo sale, Syrianus Aristotelem veluti scurram velitem merito remordet. & certé sicubi *ὁ σιμωνίδης μακρὸς λόγος* veré dici possit, ubinam veriús, quám in quatuordecim Aristoteleæ theologiæ sophismatis dicetur, in quibus maximé servilis, omniumque nugarum genere maximé refertus sermo tam verbosé sophisticéque productus est? Verúm pergamus: Nullum adhuc adversus idealia principia argumentum in hoc capite fuit: Quid erit deinceps? Reprehenditur á metaphyfico in Pythagoreis & Xenocraticis generis & ortus numerorum é magno & parvo: quia nullus generari numerus possit, nisi ab uno duplicatus: quia numerus omnis, ipsorum iudicio, sit æternus, nec ideo generetur. Heus, metaphysice, numerus ab unitate duplicatus
par

par fuerit pariter par tantum, qui tamen in elementis mathematicis generatur est duplicatus, non ab unitate, sed á binario: neque pares pariter pares tantum: sed variorum numerorum genesis variis propositionibus docetur, ut quadrati, ut cubi, ut medii, ut tertii, ut quarti proportionalis: omnia denique arithmetica problemata continet inventionem & generationem numeri. Et ineptum est objicere, æternorum genesis inquiri. Mathematica enim universalia vel mathematicis theorematis æterna statuuntur: & tamen genesis ipsorum in singularibus exemplis exquiritur. Quamobrem caput tertium contra idealia rerum principia argumentum nullum habuit, questionem disputationis suæ disputator, quamvis acerrimus, attamen oblitus est.

IN CAP. III.

Perge verò, reminiscetur fortasse proximo capite, & ad causam revertetur. Imò, inquam, genesis illam persequitur, differitque, parem numerum generari non posse ex inæqualibus parvo magnoque æquatis, quia præcessisset inæqualitas. Id verò Syrianus viderit, cujusmodi sit argumentum, qui numerum imparem, deorum ait esse, ideoque æternum: parem autem proportionalem compositis est materia formaque: ideoque materiam ejus esse binarium est magno & parvo, formam æquabi-

litatem. Verum somnia Pythagorea Aristote-
 li displicent, neque mihi placent. Verum enim-
 vero philosophus noster vagatur erratque lō-
 gius: redeat tandem, si lubet, in viam. En vero
 redit: Longa capite reliquo Simonidis oratio
 est: Principium esse boni & pulchri: Numerū
 neutrius esse: quia sit essentia: ideoque nume-
 rum, principium non esse. Ad propositionis
 illustrationem, theologi, & poëtae, & philoso-
 phi dissimilibus sententiis producuntur, quod
 theologi & poëtae faciūt bonum & pulchrum
 posterius genita, deosque noctem, chaos, cæ-
 lum, Oceanum, denique Jovem regem fuisse.
 Sed hæc Aristotelis theologia Syriano falsa
 est, theologiam veterem opponenti, quia pri-
 mum regnavit Eriscepæus, deinde nox, tum
 chaos: Jovem denique regem non primum, sed
 quintum esse. Ergo hæc theologorum & poë-
 tarum testimonia, propositionem illam nihil
 adjuvent: Quid philosophorum testimonia,
 qualia sunt? Phærecydes primum statuit opti-
 mum: item Magi: sic Empedocles cōcordiam,
 Anaxagoras mentem: alii unum. Atqui philo-
 sophi isti sunt aptiores, quā theologi & poë-
 tæ. Quid tum postea? Aristoteles ipse primo
 perpetuo seipso maximē cōtento, bonū ipsum
 pulchrumque censet esse, quod sit primū per-
 petuum, seipso maximē contentū. Verum jam
 ista à theologis, poëtis, philosophis, ab Aristote-
 tele etiam ipso exornatio tam bella sit Aristote-
 teli,

reli, quàm ipsi videatur, quid tum? Assumptio
 illa (Numerus nō est boni, neque pulchri, quia
 sit essentia) qualis erit? Syrianus hīc distinguet
 exemplaria sua divina à caducis imaginibus,
 & quidlibet somniabit. At id modo nil labo-
 ro: Aristippum antea refutatum Aristoteli po-
 tius repono: Nihil de bono mathematica pro-
 fitentur, aiebat ille. Imò verò, respondit Ari-
 stoleles, tametsi nomine bonum & pulchrum
 non appellent, re ipsa tamen profitentur, cū
τάξιν, συμμετρίαν, ὁρίσμενον instituant. Esto igitur,
 Heraclitus aliquis Aristoteli in contradictio-
 nis hujus solutione, & utramque partem tuea-
 tur: Numerus est boni & pulchri dicitur ad-
 versus Aristippum: Numerus non est boni &
 pulchri, dicitur adversus Anaxagoram. Perge
 vero. Reliquia capitis hujus ad ejusdē assump-
 tionis affirmationem, tautologiam habent ē
 5. cap. 1. phys. item ē 1. cap. 14. metaphys. de cō-
 trariis principiis. Si unum bonum sit, multitu-
 do erit malum: itaque numerus, malum. *φθαρτι-
 κὸν γὰρ τὸ ἐναντίον τὸ ἐναντίον* corruptivum enim con-
 trarii contrarium. Sed heus, consiste, & argu-
 mentationis hujus logicam expende. Si unum
 sit bonum, multitudo erit malum: Quamob-
 rem inquam? quia (inquis) corruptivum est
 contrarium contrarii? Quid tum verò? quid-
 nam id est argumenti? Expectabam ut diceres
 potius contraria contrariorum esse cōsequen-
 tia: quod tamen abs te in topicis improbatur.

Et tamen magnam tibi pro axioma isto licet præsentis quæstionis alieno gratiam habeo: ut falsitas illius tui axiomatis ad 5. cap. 1. physici appareat. Illic enim affirmabas, contrarium cōtrarii effectivum esse. Sed hīc Alexander Aristoteli ἡρακλεῖς ἐπεω. Cætera audiamus. Affertur huc à metaphysico, malum ipsum potentia bonum esse: concluditurque, tot absurdis rebus Pythagoreos urgeri, quia faciūt tum idem principium & elementum, tum contraria: tum unum principium, tum numeros, essentias separatas & ideas. At divine metaphysice, tu hæc omnia, excepto quarto, etiam profiteris. An tot cōtradictionum pudor tandem nullus erit? Veruntamen tria adhuc argumenta sunt Aristotelis, ideales numeros, principia non esse, quia non sint contrariæ, quia nullum de iis arithmetiçū theorema sit, quia non sunt boni & pulchri. Quænam erunt reliqua?

IN CAP. V.

ERrant Pythagorei (ait theologus noster) quia principium non faciunt bonum. errāt etiam iidem, cū principium universi comparant principio animalium, ut imperfecto & imbecillo semini: quia hīc etiam principium est animal perfectum. Sed contra Syrianus culices & vermes cæteraque ex putrefactione genita objicit. Attamen ista de principiis imperfectis est tautologia ē 7. cap. 2. metaphys. Sed

Sed tautologias Aristoteles amat, & sua jam perpetua authoritate honorat: Locus non est in mathematicis, ait metaphysicus: quia sit proprius singulorum: & ab eo separabilia sunt mathemata, nec in loco sunt: de quo toto sophismate, quarto physico disputatum est accuratius: & hic Syrianus locum alium physicis, alium materialibus, aliū mathematicis, alium rationibus ipsis attribuit. Verū quid ista ad quæstionem de principiis idealibus? Nihil, inquit: At sequētia rem diligentius agunt: Ideales numeri (ait theologus) causæ rerum nullæ sunt, neque mixture, neque compositione, neque semine, neque contrario, neque termino: ut Eurytus quidam faciebat punctum principium magnitudinū: qui (ut Archytas in Theophrasti metaphysica ait) dispositis calculis dicebat hūc esse hominis, illum cuiusvis rei numerum. Sed hoc argumentum quartum est in idealia principia ē modis quibusdam generationis, quos Syriano examinandos relinquo: Pergit verō theologus rem etiam diligentius multo & accuratius agere: Numeri (ait) non sunt causæ formales, quia forma est ratio, numerus est materia: ut in carne & osse, tria ignis, duo terræ: in quo (ut Syrianus ait) alluditur ad illam Empedoclis physicam,

*Terra voragibus geminas sortitur in amplis
splendoris fluidi bene mista ē partibus octo:*

Quattuor aut ignis: ossa hinc sunt candida dicta.

Nec quia tali mistione talis essentia fiat, numerus, forma est, sed ratio mistorum numerorum corporalium. Quid multa? theologus noster problema jam plané conficit, logiceque admodum concludit: Numerus (ait) neque efficiens, neque materia, neque forma, neque finis est rerum: Non igitur causa. Hæc Aristotelis conclusio est illustrior & locupletior, sed in materia inconstans, quia numerum non esse formam differuit, ex eo quód materia esset: deinde tamen negat esse materiam. Heraclite porro, ad eisdum, ἀντίαν defendito.

I N C A P. V I.

Sed argumenta propositæ quæstionis adhuc quatuor fuerunt: Quodnam præterea est futurum? Nullum prorsus novum, sed iterabitur tertium de bono, quód ἐν ὁδῷ λόγῳ, in nulla ratione numerorum consistat: & quód ratio mistionum sit in additione numerorum, non in numeris: denique genus esse in multiplicationibus, melicratumque fore melius fortasse, quod temeré permistum fuerit. Verúm a Syriano hæc theologia severé graviterque castigatur, quód ratio & prudentia omnibus in rebus temeritati præstent. Et sané Aristoteles hoc loco dissimillimus Aristotelis illius meritó videatur, qui antea præstantissimas pulchri bonique species in mathematicis laudarat, τάξιν, συμμετρίαν, ὠρισμένον. Ecquid igitur λόγος καὶ αἴσθησις.

ἀναλογία, quamobrem nunc é bonorum finibus exterminantur? Sequentia autem pauló sunt Aristotele digniora: Numeratarum rerum potentias numeris tribuendas nō esse. Nec enim septem vocales, & harmoniæ, & Pleiades, & duces ad Thebas, propter septenarium fuerūt: neque septenarius, caussa est, cur septimo mēse dentes animalibus oriantur: quia secús aliquando accidit. Hæc, inquam, Aristotele digniora sunt: tametsi Syrianus Pythagoream de numeris denario comprehensis mirificam theologiam prædicet, etiā ab Aristotele ipso primo de cælo in ternario prædicatam. Sed inconstantia Aristotelis ea est, qualis etiam in Christianis quibusdam superstitiosa theologia fuit, de cuiusque numeri potentia atque perfectione. Philosophia tamen Aristotelis in eo solidior est, quód rerum vis aut natura sit, non numerorum: authoresque talium nugarum meritó Homericis interpretibus comparantur, parvas similitudines intuentibus, prætereuntibus illustres & amplas, ut inter 12. & 6. esse media duo 8. & 9. quia carmen 17. syllabas habeat. quæ plané anilia deliramenta esse confiteor: sicuti illud est, Comparare tibiæ foramina, totamque mundi melodiam elementis literarum. Philosophia, inquam, Aristotelis ista solidior & gravior est: sed deinceps obscurior, ut contrarium superioribus illis proximis dicere videatur. Attamen phi-

losophia (opinor) continuatur eadem: suas nu-
 meratis & figuratis rebus potentias & facul-
 tates esse, verum non esse numerorum aut fi-
 gurarum, sed numeros figurasque, rerum acci-
 dentia esse. quod quidem verum est, sed veren-
 dum tamen sit, ne Aristoteles mathematicum
 vires nimium extenuare videatur. Calor &
 humor, accidentia sunt, sed accidentia multa-
 rum essentiarum opifices: ita numerus & figu-
 ra, non numerant tantum figurantque, sed ra-
 tione, proportionem, conformationem multos &
 mirabiles animis & corporibus motus affe-
 runt. Sed ipsum ἀνάλογον, quod initio asperna-
 tus philosophus noster est, retinet etiam ad
 extremum: idque in omnibus entis generibus &
 categoriis esse profitetur: Utque rectum (ait)
 in longitudine, sic planum in latitudine: in nu-
 mero impar, in colore album. Atque hic locus
 Aristotelis, analogiam multo praestabilius in-
 terpretatur, quam Euclides, qui videtur ad
 unicum genus revocare, ut comparabilia tan-
 tum sint homogenea: tametsi & Aristoteles
 aliquando etiam Euclidi similis est. Postremum
 argumentum est, Idealium numerorum diffe-
 rentes esse unitates, in numeris consonantia-
 rum non esse differentes: Itaque consonantias
 a numeris idealibus minimè constitui. Quid
 plura? ὁ σιμωνίδης μακρὸς λόγος absolvitur, concludi-
 turque, mathematica neque separari, neque
 causas esse principiaque rerum. Contra quæ
 Syria-

Syrianus perorādo Aristotelem accusat, perverso quodam cōtradicens studio, nihil probabile, nihil firmū stabileque, sed multa falsa pluraque aliena protulisse. Quare deos philosophiæ authores deprecatur, ut veriora, deoq; gratiora tandē vincāt. Quam deprecationem tametsi in somniis Pythagoreorū & Xenocraticorum commētorum, attamen perlibenter audio: idemque alacri animo de contentionibus nostris omnibus studiisque, valde philosophiæ authorem illum parētemque unicum Deum deprecor. Etenim Deus æterne, quam theologiā adhuc quatuordecim libris sumus experti? Iteradum theologe noster, & ad extremum theologiam tuam recordare. Polliceris initio sapientiam, non tam divinam, quā Dei ipsius intimam propriamque: & appellas scientiam primarum caussarum. indeque libri duo de caussarum generibus, tanquam divinitus afflati: Hæc enim sacra *πεφροισιασμένα*, ex inertissimo ambigui verbi sophismate lippis nescio quibus oculis purpurascunt. Quid deinde? adyta religionis panduntur, sed insolentissimis dubitationum nubibus circumfusa: ut vates in antro aliquo bacchari potiūs, quā Aristoteles in Lycæo philosophari videatur. Enimverò quænam theologia est quarto libro de primis entis differentiis, caussis, adjunctis, oppositis, comparatis, cæterisque logicis categorematis? quinto quot modis horum
unum-

unumquodque dicitur? sexto in iisdem iterandis? septimo octavoque de entis categoriis? nono decimoque de entis actu potentiaque? quænam, inquam, theologia ista fuit? undecimo toto & quinque primis capitibus duodecimi, repetitur sophistica ingens illa, quæ in physicis & metaphysicis prorsus eadē fuerat.

- *Heu vatum ignaræ mentes.*

Theologia mirificis laudibus initio ostentatur: At duodecim libri adhuc incredibilia logicorum sophismatum insomnia tantum fuerunt. Ecquid verò tandem?

Ventum erat ad limen, cum vates, Poscere fata

Tempus, ait. Deus ecce Deus. ---

Ecquisnam igitur Aristoteleus iste Deus?

- *Folus tantum ne carmina manda:*

ipse canas oro. ---

Enimverò vates noster

- *Afflatus numine quando*

Jam propiore Dei, mirabilia mysteria sanctaque sanctorum varicinatur:

Horrendas canit ambages, antroque remugit,

Obscuris vera involvens.

Deus (inquit) est essentia æterna, expers materiæ, magnitudinis, partis, divisionis, passionis, alterationis, vitam jucundissimam optimamque degens. Hæc pro veris ferri potuerunt: At falsa deinde atque impia, quæ permiscuntur & involvuntur, qualia sunt? Deus est animal: Deus tam multiplex est, quotuplices globi
sunt

sunt cælestes: Deus est expers potentia, nec agere quicquã aut movere potest, quã quod æterno tempore egerit moveritque: Deus est primum movens æterni mundi, non consilio providentiave rerum futurarum ulla, sed movens tale, quale est sensibile sensus, appetibile appetitus, βελλὸν voluntatis, intelligibile intellectus, amabile amantis: nullo quippe vel sensu sentientis, vel appetitu appetentis, vel intellectu, intelligentis, vel amore amantis affectus: Deus (quod est arcanæ theologiæ summum Aristoteli sacramentum) seipsum tantummodo contemplatur, cætera omnia sive hominũ, sive non hominum, asperratur, & indigna iudicii sui maiestate iudicat. At hæc, inquã, tam fera, tam barbaræ theologiæ portenta, quis bonus æquo animo audiat? Deus Aristotelis neque procreavit mundum, neque providentia omnes mundi partes maximas & minimas administrat, sed æternum mundum instar Magnetis ferrum movet: Deus Aristotelis neque optimus, neque maximus est (hos enim divinitatis titulos velut ad imperitum vulgus coërcendũ confictos theologus irridet) quia Deus de hominum genere nihil cogitet, neque ulla charitate, beneficentia, pietate rebus humanis consulat: quia potentia omnis expers, novi quicquam suscipere aut agere nihil possit. Ergo quid ista tam nequiter ^{ἄθεος} theologia aliud quã adversus Deum gigantomachia videat-

tur? Verum theologiam theologus, ut elenchis duodecim antecedentium librorum præmuniret, sic ad extremum duobus tautologiarum indidem repetitarum libris, tanquam cumulis aggeravit. Tanti tamque admirandi sophismatis fuit, atheismum tam perditum undique, tanquam fossis altissimis, circūvallare. Quamobrem theologi, Christianæ religionis

talem terris avertite pestem:

sanctum Christi Evangelium Christianæ juventuti proponite: desinite ab hisce tenebris lucem, ab hac impietate pietatem repetere: Neque sinite, ut sceleratus atheorum morbus, philosophi hujus decretis per vos inconfidentè confirmatis, diutiùs alatur. Hæ nimirum sunt impiorum voces: Christiani theologi in scholis theologicis disputantes, in templorum cathedris concionantes, Aristotelem authorem assiduum habent: quid mirere si prudentes & politici homines, Aristotelis theologiam, ut in primis prudenter & politicam amplectantur? Voces igitur ejusmodi tam sceleratas impiasque reprimite: faciteque, ut in scholis & in concionibus theologicis in posterum non paganus & atheus philosophus, sed Moses, sed Christus author audiatur.

LIBRI DECIMI QUARTI FINIS.

INDEX IN SCHOLAS

METAPHYSICAS, UBI

numerus indicat folium, punctum
paginam: simplex quidem priorem,
duplex posteriorem, triplex utram-
que: litera paginæ partem, p princi-
pium, m medium, f finem.

A

- A**bstractio omnium artium communis 123. m.
Abstractio quid 122. f.
Accidens quot modis dictum 73. m.
Acribologia in artibus, quoad ejus fieri possit, tenenda
26. . 45. f. 46. p.
Actum duobus modis dici 94. f.
Actus in æternis, non potentia 96. f.
Actus potētiam antecedit ratione, tempore, essentia.
95. m.
Actus potentia præstantior 96. m.
Ad aliquid secundum numerum, secundum activum
et passivum, secundum judicans et judicatum
68. m.
Admiratione primi philosophi ad contemplandum
excitati 7. p.
Adversa sunt maximè opposita 98. f.
Adversorum definitiones quinque 62. f. 62. p.
Adversum tot modis dici, quot Unum et Ens 62. f.
Ægyptus sacerdotibus otium et vacatio publica
quondam fuit 3. . p.
Ægyptiorum sacerdotū et nostrorū differentia 3. p.

INDEX.

<i>AEqualia quorum quantitas est una</i>	68.p.
<i>Aër materia rerum physicarum</i>	12.m.
<i>AEterna ex elementis non constare</i>	132.p.
<i>AEternus potentia non convenit, nisi motus ex loco in locum</i>	96.f.
<i>AEternū id est, quod est actus expers potētiae.</i>	132.m.
<i>Alcmæon</i>	15.p.
<i>Alexander Aphrodisæus & ceteri Aristotelis interpretes, Aristoteli nimis addicti</i>	9.p.11.m.12.p.16.p.17.p.17.p.18.f.22.p.53.p.98.f.99.p.101.m.103.p.
<i>Alexander Aphrodisæus geometricis artibus parum instructus</i>	10.
<i>Ambrosia & nectar, irrita ab Aristotele</i>	37.f.
<i>Amor causa efficiens & parens rerum</i>	13.f.
<i>Analogia omnium rerum communis</i>	137.m.
<i>Anaxagoræ mens</i>	105.m.
<i>Anaxagoras</i>	12.m.13.p.18.m.
<i>Anaxagoras de contradictionis principio appellatus.</i>	50 f.
<i>Anaxagoras loqui doctus</i>	180.p.
<i>Anaximander</i>	12.m.
<i>Anaximenes</i>	12.m.
<i>Angulus in semicirculo rectus.</i>	96.f.
<i>Animal utrum in animali</i>	128.m.
<i>Antisthenis sophisma, quod nihil definiri queat</i>	90.p.
<i>Aqua materia rerum physicarum</i>	12.f.
<i>Archytas categoriarum auctor</i>	89.f.
<i>Aristippi in Mathematicas artes cavillatio</i>	33.p.
<i>Aristoteles contradictionis reus</i>	6.m. 6.p.13.p.m.
	13.p.f. 14.f. 15.m. 15.p. m. 19.p. 21.m. 36.p. m.
	39:

I N D E X.

39:f. 41:m. 42.m. 44.f. 44:p. 47.m. 48.m. 59:m.	
63.p. 63:m. 67.f. 69:f. 70:m.f. 76:p. 77.m. 82.m.	
84:p. 85:m. 87.p. 88.m. 88:f. 96.p. 96:p. 97.m. 98:	
f. 102:f. 103.m.f. 105:p.m. 109:m. 110.f. 111:f. 112:f.	
119.m. 121:p. 128.f. 131.m. 135.p.m. 135:p.m. 136:p.f.	
Aristoteles leges de artis materia formaque non tam	
invenisse, quàm collegisse visus	44:p.
Aristoteles nihilo melior theologus Epicuro	116.p.
Aristotelis errores, AENEÆ Virgiliani erroribus com-	
parati	106:m.
Aristotelis interpretes, Heraclitei	50.m.
Arithmetica numeros ideales non contēplatur	132:m.
Arithmetica theoremata non sunt de numeris sensibili-	
bus	132:m.
Artem qui primus invenit, admirabilem eum homini-	
bus fuisse	3.p.
Artifex generali scientia instructus in singulis falli po-	
test	2:p. 5.p.
Artis & casus effectus dicitur μολοις, naturæ γένεσις.	
81.p.	
Artis & experientiæ, itemque artificis & experti dif-	
ferentia	2:p. 3.p.
Artis laus præcipua, perspicuitas	5.f.
Artis, prudentiæ, scientiæ, intelligentiæ, sapientiæ dif-	
ferentia	3:m. eaque improbata
	ibidem.
Artium contemplativarum & activarum differentia	
levicula	75.p.
Astrologiæ inventio Aßyriis attributa	3.f.
Astrologia philosophiæ germanißima	112:p.
Astrologiæ hypotheses falsæ	113.m.

INDEX.

Astrologorum sectæ ex Plinio	3.f.
Axiomatum doctrina non Mathematicæ, sed Dialecticæ propria	47.m.

B

de Boni & pulchri ortu veterum theologorum, poetarum, & philosophorum sententiæ dissimiles	134.p.
--	--------

C

Cælestes motus æterni	110.m.
Cælorum motus causa finalis	110.f. 110.p.
Cælum primum, æternum	110.m.
Casus & artis effectû dici ποίησις, naturæ verò γένεσις	81.p.
Casus privatio artis vel naturæ	106.p.
Categoriæ in Metaphysica repetitæ	60.p. 67.p.
Categoriæ neque genus neque materiâ habet	92.m.f.
Categoria Essentia	60.p.
Categoria Habere	70.p.
Categoria Qualitas	67.p.
Categoria Quantitas	67.p.
Categoria Relationis	68.m.
Categoria Situs	70.f.
Categorias propriè unum esse	92.p.
Causa eadem contrariorum	55.f.
Causæ ejusdem rei multæ	55.f.
Causæ mutue	55.f.
Causæ non sunt infinitæ	23.f. 24. 25.
Causæ primæ celebratæ	4.f.
Causæ quatuor	106.m.
Causam quamlibet, propriam esse oportere	91.f.
Caus-	

I N D E X.

<i>Caussarum differentia, effectorum communes</i>	55:m.
<i>Caussarum doctrina sæpius iterata, nominibus principii, elementi, naturæ, essentia</i>	53:
<i>Caussarum doctrina, sæpius locis alienis inculcata.</i>	
<i>11.p. 25.p.</i>	
<i>Caussarum genera quatuor</i>	10:f.
<i>Caussarum genera quatuor</i>	55.m.
<i>Caussarum modi</i>	55.f.
<i>é Caussis efficiens prima, finis ultima</i>	11:p.
<i>Cicero</i>	3:f.
<i>Cleophon</i>	6.m.
<i>Cleophon</i>	9.m.
<i>Compositum utrum sit materia sua, an verò sua forma</i>	90.m.
<i>Concordia & discordia causse efficientes rerum naturalium</i>	13.f.
<i>Consuetudinis vis permagna</i>	25:m. 26.p.
<i>Contradictoria sunt maximé opposita</i>	98:f.
<i>de Contradictione, quinque philosophorum sententia.</i>	
<i>49.f.</i>	
<i>de Contradictione, trium poëtarum sententia</i>	51.f.
<i>Contradictionis axioma Aristoteli firmissimum, clarissimum, suppositionis nihil indigens</i>	48:m.
<i>Contradictionis axioma non fuisse probandum</i>	48:f.
<i>49.p.m.</i>	
<i>Contradictionis axioma repetitum</i>	103.p.
<i>Contradictionis principium, cur á quibusdam negatum sit, causse tres: mutabilitas rerum, Dialecticæ imperitia, caussa principii quæsitæ</i>	51.p.
<i>Contradictionis utramque partem veram esse non</i>	

INDEX.

posse, probatum	49:m. 50.p.
Contraria unum uni opponi, oppugnatum duobus in-	
signibus sophismatis	99.p.
Contraria quæ mediata, quæ immediata	100.m.
Contraria à contrariis pati non posse	119.m.
de Contrariorum ordinibus opiniones septem	131.m.
Contrariorum modi sex	62.p.
Contrarium contrarii corruptivum	135.f.
Contrarium quodlibet unum uni opponi	62:m.
Corruptibile & incorruptibile utrum sunt diversa	
specie	100:m.
Cratyli commentum, pro omni sermone digitum tol-	
lentis	51.p.

D

Definitio non est singularium	85:f.
in Definitione genus materiæ, differentiam formæ re-	
spondere	83 p.
Definitio accurata omnes causas rei naturam consti-	
tuentes complectitur	83.m.
Definitio materiam & formam complecti debet	
	89:m.
Definitionem non esse singularium neque sensibilem:	
neque idcirco idearū, nec item astrorum falsum	
	86.p.
Definitio est tantum, vel præcipuè, singularium	85:f.
Definitio quomodo sit una	91:m.
Democritus	13:m.
Democritus	51.p.
Democriti physica reprehensa	89.p.
Denarius numerus Pythagoreis admodū charus	14:p.
Dei	

Dei definitio	112.m.
Deo præsentia omnia	8.p.
Deos tot esse, quot sphaeras cælestes	112.f.
Deus est animal Aristoteli	111.p.
Deus intelligit actu	114.m.
Deum, præter id quod agit, nihil aliud agere posse, falsum & impium	108.p.
Deus Aristoteles imperatori ineptè cōparatus	118.p.
Deus, ab initio Metaphysicæ usque ad 6.cap.12. libri, uno duntaxat loco appellatus	8.m.
Deus nihil, nisi seipsum, intelligit	115.m. quæ opinio
impia refutatur	115. . 116. . 117. .
Deus non est invidus	8.p.
Deus princeps, unus	119.m.
Deus rerum omnium causa	8.m.
Deus sapiens, vel solus vel maximè	8.m.
Deus se totum simul eodèque momèto intelligit	118.m.
Deus utrum intelligat	114.f.
Deus utrum potentia an actu intelligat	114.p.
Dialectica artem totam, non facultatem probabilem significans	124.m.
Dialectica locupletior quàm Metaphysica	4.f. 45.p.
Dialecticæ, Metaphysicæ, Sophisticæ cōparatio	44.f.
Dialectica tentativa	44.m.
Diametri asymmetria	9.f. 10.m.
Differentiam omnia, genere aut specie differre	98.p.
Differentia speciei faciunt contraria in ratione & forma	100.f.
Dii humana specie nulli	114.p.
Dii planetarum sensibiles	113.p.

I N D E X.

<i>Dii quinquaginta quinque; ab Aristotele cōsecrati</i>	113: p.
<i>Diogenes</i>	12: m.
<i>Dionysius</i>	6: m.
<i>Dionysius pictor</i>	9: m.
<i>Dispositio quot modis dicta</i>	69: f.
<i>Diversa quot modis dicuntur</i>	61: f.
<i>Disimilia quatuor modis dicta</i>	61: m.
<i>Dubitantes vinculis comparati</i>	28: p.
<i>Dubitatio decima octava, Utrum numeri, longitudi- nes, figura, puncta, sunt essentiae & separatae</i>	32: f.
<i>Dubitatio decima quarta, Utrum Unum & Ens sint causae rerum?</i>	31: f.
<i>Dubitatio decima quinta, Utrum universalia sint prin- cipia, an singularia?</i>	31: f.
<i>Dubitatio decima septima, Utrum principia sint se- cundum motum?</i>	32: p.
<i>Dubitatio decima sexta, Utrum causae sint actu an potentia</i>	32: p.
<i>Dubitatio decima tertia, Utrum causae caducorum sint caducae, aeternorum aeternae?</i>	31: p.
<i>Dubitatio decima, Utrum materia sola sit causa</i>	31: p.
<i>Dubitatio duodecima, Utrum causae sint finitae nume- ro, an specie?</i>	31: f.
<i>Dubitatio initium sapientiae, sapientia solutio ipsarum dubitationum</i>	28: p.
<i>Dubitationes libri tertii, octodecim</i>	28: p.
<i>Dubitationes eadem lib. II. repetitae</i>	102: p.
<i>Dubitatio nona, Si genera sint causae, utrum prima, an ultima?</i>	30: f.
<i>Dubitatio octava, Utrum causae sint genera rerum, an ele-</i>	

- elementa? 30:p.
 Dubitatio prima, Utrum sit unius scientiæ, an multa-
 rum, contemplari causas 29.m.
 Dubitatio quedam nondum antea proposita, Utrum
 causæ sint unum specie, an numero 36:f.
 Dubitatio quarta, Utrum varia sint essentiarum ge-
 nera 29:m.
 Dubitatio quinta, Utrum eadem scientia sit etiam eo-
 rum quæ essentiis per se accidunt 30.p.
 Dubitatio secunda, Utrum una sit scientia demonstra-
 tivorum axiomatum 29:p.
 Dubitatio septima, Utrum sit unius scientiæ, Eiusdem,
 Diversi, & cæterorū proprietates cōsiderare 30:p.
 Dubitatio sexta, Utrum sit unius scientiæ tractare de
 eodem, diverso, simili, dissimili, priore, posteriore,
 &c. 30.p.
 Dubitatio tertia, Utrum una scientia sit omnium es-
 sentiarum 29:m.
 Dubitatio undecima, Utrum præter totum, sit aliquid
 separatum 31.m.
 Dubitationis decimæ octavæ disputatio 39.f.
 Dubitationis decimæ quartæ dubitatio 38:p.
 Dubitationis decimæ quartæ tractatio 57.m.
 Dubitationis decimæ quintæ & decimæ sextæ solu-
 tio 39:f.
 Dubitationis decimæ septimæ oblivio 39.p.
 Dubitationis decimæ tertię investigata solutio 37.m.
 38.
 Dubitationis decimæ, undecimæ, duodecimæ oblivio
 36:f.

INDEX.

Dubitationis nonæ tractatio	35.f.35:36.
Dubitationis octavæ solutio	35.m.
Dubitationis primæ ab Aristotele in utramque partem disputatio	32.f.33.:
Dubitationis primæ, tertię, quintæ, sextæ, septimæ si- mul una solutione permixtio	41.f.
Dubitationis quartæ negatio	34.f.
Dubitationis quintæ negatio	34.m.
Dubitationis secundæ negatio	33.m.
Dubitationis secundæ solutio	47.p.
Dubitationis sextæ & septimæ oblivio	35.p.
Dubitationis tertię negatio	34.p.
Dubitationum epilogus & iudicium	40.m.40:
E	
Eadem, quorum essentia est una	68.f.
de Efficiente causâ rerum naturalium, variæ vario- rum physicorum sententiæ	12.f.13.p.
Elementa quatuor materia rerum physicarum	12.m.
Elementa tria, materia, forma, privatio	106.m.
Elementum quid	18.f.
Elementum tribus modis usurpatum	55.f.
Empedocles	12.m.
Empedocles	13.f.
Empedocles	18.p.
Empedocles	21.m.
Empedocles inconstantie accusatus	37.p.
Empedoclis animadversio in geometras falsum suppo- nentes, ab Aristotele animadversa	131.p.
Empedoclis dictum, Mutato corporis habitu, mutari sapientiam	51.f.
	Ener-

I N D E X.

Energiæ nomen ad entelechiam pertinere	94:m.
Energiam, maximè motum videri	94:m.
Energiam definiri non posse	95.f.
Ens & Unum reipsa idem	42.f.
non Ens Metaphysicæ subiectum	62.p.
Ens Metaphysici, Dialectici, Sophistæ commune sub- iectum	44.p.
Ens neque synonymum, neque homonymum	41:f.
Ens quadruplex	76.f.
Ens, quatenus est Ens, à Metaphysica tractatum	41.f.
42.p. 43.p.	
Ens quot modis dicatur	59.f. 59:
Entis species	42:p.
Entis species quæ ab Aristotele dicuntur, non sunt En- tis, sed argumenti species	42:m.
Epicharmi dictum	129.p.
Eriscepeus Jovi præpositus	134:m.
Essentiæ doctrina an in Metaphysica esse debeat	43.f.
43:p.	
Essentiæ elementum, essentia	131:p.
Essentia æterna, est forma	109.m.
Essentia æterna est sine materia	109.f.
Essentia æterna & immutabilis, est actus purus & expers potentiæ	108.f.
Essentia, ens primum & solum	105.p.
Essentia, est ens primum : cætera dicuntur entia, quia sint in essentia	78:f.
Essentiæ partitio quadrimembris	79.f.
Essentia prior accidentibus ratione, tempore, notione, natura	78:f.

I N D E X.

Essentiam quandam esse aternam & immobilem.	
107:f.107:p.	
Essentia quatuor modis dicta	60.p.
Essentiæ tres, duæ physicae, tertia immobilis	107.f.
Essentias esse rerum causas	106.f.
Eudoxus	20:m.
Eudoxus hypothesium Astrologicarum machinator	
primus	113.p.
Eudoxus sphaeras planetarum viginti sex efficit	112.f.
Evenus	56.f.
Euripides	6.m.
Euripides	9.m.
Euryti opinio, facientis punctum magnitudinis principium	136.m.
Experientiae laus	2.f.
Ex quo, quinque modis dictum	71.p.
Extremum & Terminus quot modis dicatur	69.p.
F	
Falsum, de quibus dicatur	72.f.
Falsum verumque in compositione & divisione	77.p.
Finis duplex	96.m.
de Fine rerum naturalium, sententiae veterum philosophorum	17.f.17:p.
Finitum per se & per accidens	68:m.
Formae rerum ex nihilo	81.f.
Forma & efficiens plerumque eadem	106.m.
Formae ex nihilo	90:p.
Formae ex nihilo à Deo create	87:m.
Forma magis essentia quam materia	79:m.
Forma maximè scibilis	33.f.
For-	

INDEX.

Forma minus essentia quàm materia	79:m.
Formam & compositum esse actu	106.f.
Formam & materiam non generari neque corrumpi, sed ex utraque compositum	76:f.
de Forma rerum naturalium varia variorum senten- tia	14.m.
Formas sine generatione & interitu oriri & interire	90:p. 91:p.

G

Genera, definitionum principia	35.m.
Generale speciali præstare	2:p. 4:p.
Generationem omnium fieri materia, arte, casu	106.p.
Generis definitio	98:p.
Generis definitio	100.m.
Generis unius scientia una	42.f.
Genesis tam generalis quàm motus	81.m.
Genus causa speciei	24.p. 30:f.
Genus materia speciei	100.f.
Genus quatuor modis dictum	72.f.
Geometra abstrahens non mentitur	123.m.
Grave & leve ab Aristotele quantitates dictæ	67.f.

H

Habere, dictum quinque modis	70:p.
Habitus quotupliciter dictus	68:f. 70.p.
Hesiodus	13.f.
Hegemon	6.m.
Hegemon	9.m.
Heracliti apophthegma	116:p.
Heracliti thesis, quod omnia fluere	49:p.
Heraclitus	12:m.

I N D E X.

<i>Hermotimus</i>	13.m.
<i>Hippasus</i>	12.m.
<i>Hippo</i>	12.p.
<i>Homerus</i>	9.f.
<i>Homerus fingens Hectorem ex vulnere furentem, alia sentire</i>	51.f.
<i>Homines singulos species hominis non esse, impié dictum ab Aristotele, & doctrinæ suæ parum congruenter</i>	100.f.
<i>Hominis principium non est semen, sed homo</i>	111.f.
<i>Hominum genus multipliciter servum</i>	7.m.
<i>Hominum vita quæ optima</i>	111.f.
<i>Homo est genus Aristoteli</i>	30.f. 36.p.
<i>Homogeneum ab homogeneo gigni natura</i>	81.p.
<i>Homo tertius</i>	20.m. f. 20.p.
<i>Homo tertius</i>	125.p.
<i>Homo tertius</i>	84.f.
<i>Humor semen alimentumque rerum omnium</i>	12.p.
<i>Humor principium rerum physicarum</i>	12.p.
I	
<i>Ideæ ab Aristotele confirmatæ</i>	39.m.
<i>Ideæ ab Aristotele explicatæ & probatæ</i>	124.f.
<i>Ideæ ab Aristotele genera logica facta</i>	89.p.
<i>Ideæ ab Aristotele oppugnatæ</i>	10.p. 19.p. 20. . 4.f.
<i>Ideæ Aristoteli visæ nugæ, & poëtica metaphora.</i>	
	21.m.
<i>Ideæ numerales à 125. f. usque ad 136.</i>	
<i>Ideæ Platonica</i>	15.m. 16.m. 16:17.p.
<i>Ideæ separatæ, à Platone rejectæ & refutatæ</i>	124.p.
<i>Ideæ vellicatæ</i>	84.m. 85.m.
	Ideæ

I N D E X.

<i>Idea vellicata</i>	84.m.85.m.86:f.87.p.100:f.108:f. 110:m.123:f.usque ad 136.
<i>Idea numerorum nulla</i>	20:f.
<i>Idearum assertores</i>	16.m.
<i>Ideas non esse rerum principia & causas, argumentis quinque probatum</i>	131.p.
<i>Ideas rebus nihil conferre nec ad motum, nec ad ef- sentiam, nec ad scientiam</i>	125.m.
<i>Idem tot modis dictum, quot modis Ens</i>	61.f.
<i>Ignis causa efficiens rerum naturalium</i>	13.p.
<i>Ignis materia rerum physicarum</i>	12:m.
<i>Impotentia modi</i>	94.p.
<i>Impossibile quot modis dictum</i>	64:f.
<i>Impotentia quot modis dicatur</i>	64:m.
<i>Individuum duplex, specie & quantitate</i>	36.f.
<i>Intellectum & intelligens, modo unum, modo mul- ta</i>	117:m.
<i>Iosephus citatus</i>	3.m.

L

<i>Leucippus</i>	13:m.
<i>Leucippus & Plato laudati, quod perpetuum motum fecerint</i>	109.f.
<i>Leve & grave ab Aristotele qualitates dictae</i>	67.f.
<i>Locum in mathematicis non esse</i>	136.p.
<i>Logica arte, nulla optabilior</i>	6:f.7.p.
<i>Logica ferè tota, ab Alexandro Aphrodisæo Metaphy- sica vendicata</i>	48.f.
<i>Logica omnium artium princeps & regina</i>	7.f.
<i>Logica pro tota arte, generaliter accepta</i>	131.m.
<i>Logicarum legum fructus, claritas & perspicuitas</i>	5.f.

T

INDEX.

Logica seipsa cōtenta alienis auxiliis nihil indiget	6.f.
Logica sola docere docet	6:m.
Logica Aristoteleæ partitio in Apodicticam, Dialecticam, sophisticam improbata	45.m.
Logicus, Apodicticus, & Sophus Metaphysicus, idem	44.p. 45.m.
Logicus solus, liber	7:f.
Lycophronis sophistæ copula irrisa	92:p.

M

Macrobius	95:f.
Magnitudines actu in sensibilibus	123.f.
Magnitudinis affectiones magnum & parvum	131.f.
Magnitudinum modi quatuor	126:f.
Manus amputata, non est manus	86.f.
Marem & fœminam esse accidentia materialia animalis	100.f.
Marem & fœminam specie non differre	100.f.
Materia contrariorum capax	91:p.
Materiam cujusque rei esse propriam proximamque, diversorum diversam	91.m.
Materiam esse potentia	106.f.
Materiam esse primam essentiam	89.m.
Materiam & formam non generari neque corrumpi, sed compositum ex utrique	75:f. 81.m.
Materiam & formam non gigni	105:m.
Materiam formæ suæ authorem videri	81.f.
de Materia rerum physicarum variæ variorum sententiæ	12.f. 12:p.
Materiarum philosophi ab Aristotele refutati	18.p.
Materia sola plurimis veterum physicorum cognita	12.f.

Mate-

I N D E X.

<i>Materia si una esset uniuersa essent unum</i>	105.p.
<i>Mathemata ab Aristippo accusata, quod nihil per efficientem & finalem causam agant</i>	123.p.
<i>Mathemata ab Aristippo vellicata</i>	33.p.
<i>Mathemata à Pythagoreis primum inventa</i>	14.f.
<i>Mathemata à sacerdotibus Aegyptiis primum inventa</i>	3.p.
<i>Mathemata non esse essentias separatas septem argumentis probatum</i>	21.m. quæ diluuntur 122.m.
<i>Mathemata non esse in loco</i>	136.p.
<i>Mathemata, nullam rebus causam præstant</i>	21.p.
<i>Mathemata, rerum immobilium</i>	33.p.
<i>Mathemata, utrum sint media inter ideas & res phisicas</i>	34.p.
<i>Mathematicæ discipline ante diluvium inventæ</i>	3.m.
<i>in Mathematicis efficientem & finem non esse, falsò dictum</i>	33.m.
<i>Mathematicorum axiomatum consideratio Metaphisico tributa</i>	103.p.
<i>Mathematicarum disciplinarum inventio malè Aegyptiis adjudicata</i>	3.p.m.
<i>Mathematicum abstractio fabulosa</i>	121.f.
<i>Mathematicum abstractorum assertores</i>	122.p.
<i>Mathematicum aphæresis in dubium vocata</i>	75.f.
<i>Megaricorum error qui actum & potentiam idem esse arbitrarentur</i>	94.p.
<i>Melissus</i>	15.m.
<i>Mens Anaxagoræ irrisa ab Aristotele</i>	13.f.
<i>Mens una opifex rerum</i>	105.p.
<i>Mentes humanæ vespertilionibus comparatæ</i>	23.m.

I N D E X.

<i>Mentis motus</i>	81.m.
<i>Metaphysica contemplatur ens secundum categorias, item secundum actum & potentiam</i>	78.p.
<i>Metaphysica duobus primis libris definita</i>	1:m.2.p.
<i>Metaphysicæ definitio</i>	2.p.
<i>Metaphysicæ , Dialecticæ , Sophysicæ comparatio</i>	44.p.
<i>Metaphysicæ duos primos libros proæmii vice esse</i>	1:m.f.29.f.
<i>Metaphysicæ epilogus</i>	138.m.
<i>Metaphysica entis, quatenus est ens</i>	102:p.
<i>Metaphysicæ & Dialecticæ differentia in facultatis modo, refutata</i>	46.p.
<i>Metaphysicæ laudes unum in locum collatæ</i>	8.f.55:p.
	75.p.
<i>Metaphysicæ liber nonus inscribi potest liber poten- tiarum</i>	93:f.
<i>Metaphysicæ liber quintus, De multipliciter dicto, sive De eo quot modis</i>	53:p.
<i>Metaphysicæ liber secundus mutilatus, pars libri po- tius quàm liber, præfatio naturalis philosophiæ</i>	22:f.
<i>Metaphysicæ liber tertius in dubitando totus est</i>	28.f.
<i>ut inscribi possit, liber dubitationum</i>	28:p.
<i>Metaphysicæ nomina, ab Aristotele usurpata</i>	1:p.
<i>in Metaphysicæ partibus physica & mathematica positæ</i>	103.p.f.
<i>Metaphysicæ partitio</i>	1:m.
<i>Metaphysicæ titulus malè præscriptus</i>	1.p.
<i>Metaphysicæ tota ferè logica attributa ab Alexandro</i>	Aphro-

INDEX.

Aphrodisæo	48.f.
Metaphysica ex duabus dissimulissimis artibus, logica et Theologia, consarcinata	10:m. imò etiam
ex physica	12.p.
Metaphysica inscribi potius debuit logica	1.m.
Metaphysicam Dialecticæ, subjecto et facultate, pa- rem esse, falsum	76.p. 77.º.
Metaphysica non est de vero aut falso	77.p.
Metaphysica non post, sed ante physicam	1.f.
Metaphysica solam ferè logicam continet	1.p. 2.f.
4:m. 5.m. 22:p. 27.f. 27:p. 40:f. 41.p. 46.m. 47.f. 52:p. 53.p. 73.f. 74.m. 93.m. 97.f.	
Metaphysica tertio libro distributa	1:f.
Metaphysica theologica appellata	103:p.
Metaphysica variis variarum laudum titulis exorna- ta	75:p.
Metaphysica utrum Essentiæ doctrinam habere de- beat	43.f. 43:p.
Metaphysici, Dialectici et Sophistæ cõparatio	102:m.
Metaphysici libri, tautologiarum cumuli	121.m.
τὰ μετὰ τὰ φυσικὰ nusquam ab Aristotele appellata	1:p.
Methodus disponendarum artium, contraria earun- dem inventioni	9:m.
Motum esse continuum, non quemlibet, sed lationem: neque lationem omnem, sed conversionem	108.p.
Motum neque per energiam neque per entelechiam definiri posse	95.p.
Motus æternitas confirmata	107:p.
Motus genera quatuor	105.f.

INDEX.

Movens primum beatissimam degit vitam III. f. III. p.
 Movens primum, necessario movere III. f.
 Movens tantum aliquid esse II. f.
 Movere aliquid posse, etiamsi ipsum non moveatur
 III. p.

Mundi finem metuentes irrisi 96. p.
 Mundi ordo descriptus 118. f.
 Mutationem omnem in deterius esse, falsum 114. m.
 Mutilum & Mancum quot modis dicatur 72. p.

N

Naturæ effectum dici *νεκρω*, artis veró & casus
πείνη 81. p.

Natura quinque modis dicta 56. m.
 Necessarium quinque modis dictum 56. p.
 Nomen utrum compositi, an formæ signum sit 89. f.
 Nominales & Reales Parisienses 15. f.
 Notiora nobis & notiora natura 79. f. 80. p.
 Notius nobis & natura 6. p.
 Numeratarum rerum potentia, non numeris attri-
 buenda 137. p.

Numeratio, quæ vulgò dicitur, additionis species
 127. p.

Numeri affectiones non rectæ sunt æqualitas, exces-
 sus, defectus 43. f.
 Numeri affectiones, multum & paucum 131. f.
 Numeri quoties quoti, id est plani 68. p.
 Numeri quoties quoti quoties, id est solidi. 68. p.
 Numeri paria materia & forma 134. f.
 de Numeris tres Pythagoreorum opiniones 133. p.
 Numerorum modi tredecim 126. f. 126. p. m.
 Nume-

I N D E X.

<i>Numeros non esse ideas</i>	126.m.
<i>Numerum imparem, Deorum esse</i>	134.f.
<i>Numerum non esse ideam</i>	128.p.
<i>Numerum nullum generari, falsum</i>	133.f.
<i>Numerus est materia</i>	136.f.
<i>Numerus monadicus</i>	127.p.f.
<i>Numerus utrum finitus, an infinitus</i>	128.m.

O

<i>Omnis, de quibus dicatur</i>	71.m.
<i>ex Oppositis adversa in privantibus, privantia in contradicentibus contineri</i>	99.f.
<i>Oppositorum quæ maximè opposita</i>	98.m.

P

<i>Parmenides</i>	13.p.15.p.38.f.
<i>Parmenidis opinio, ut corporis temperatura fuerit, sic esse mentis habitum</i>	51.f.
<i>Pars quinque modis dicta</i>	71.f.
<i>Partes essentia, partes nō esse, nisi potētia, falsum</i>	86.m.
<i>Partes utrum comprehendi debeant in definitione totius</i>	81.m.
<i>Passio quot modis dicta</i>	70.p.
<i>Pauson</i>	6.m. 9.m.
<i>Pausonis Mercurius</i>	96.m.
<i>Perfectum per se & per accidens</i>	68.m.
<i>Per se, quot modis dictum</i>	69.p.
<i>Phanias</i>	20.f.
<i>Phantasia præposterè memoria postposita</i>	2.m.
<i>Pharao rex Aegypti</i>	3.p.
<i>Philosophia scientia veritatis</i>	23.p.
<i>Philosophi primi balbutire visi</i>	21.p.

INDEX.

Philosophi primi de genere humano bene meriti	23.f.
23:p.	
Philosophorum veterum de principiis damnatae sententiae	119.p.
Phrynis musicus	23.f.
Physica in metaphysicis permixta	89.f.
Physici veteres irrisi ab Aristotele	13:m. 21:p.
Physicorum veterum sententiae de causis physicis in metaphysica commemoratae	11:p.
Plato	2.f. 7:m. 15:p. 21.p.
Platoni animam mundi motu posteriorem esse, falsum	109:f.
Platonica rerum principia	16:m.
Plinius	3.f.
Polygnotus	9.f.
Polyxenus sophista	20.f.
Possibile quid	95.m.
Possibile, tribus modis dici	64:m.
Potentia, actu prior & posterior	110.p.
Potentiae modi	94.p.f.
Potentia geometrica rejecta	94.m.
Potentia geometrica tractata	96:m.
Potentia in Mathematicis, intelligitur quadratum	96:f.
Potentiam tum dici, cum prope ad actum accesserit	95:p.
Potentia quot modis dicatur	64:f. 64:p.
Potentias rationales consuetudine vel doctrina comparari, irrationales autem minimè	95.m.
Principia absque ortu & interitu oriri & interire	76:f.

Prin-

INDEX.

Principia secundum analogiam entium communia

106.m. 106:p.

Principia tria 105.f.

Principia sunt contraria 131.p.

Principium boni & pulchri principium 134:p.

Principium & causa idem 54:p.

Principium septem modis dictum 54.p.

Privationis sex modi 70.f.

Prius decem modis dici 63:p.

Prius, esse quod sit alicui principio vicinius 63:p.

Prius posterioris causa 24.p.

Protagoræ dictum, Hominem esse rerum mensuram

50:m. 98.m.

Protagoras 34:m.

Punctum dogma geometricum: in rerum natura, nihil

21.p.

Punctum, utrum magnitudinis elementum 128.m.

Pythagoras 14.m. 19.m.

Pythagoræ categoriæ 14:m.

Pythagorici 14.f. 14:p. 15.f.

Pythagoreorum & Speusippi error animadversus, ne-

gantium optimum & pulcherrimum principio

convenire III:m.

Q

Quadratum dupli est quadruplum ad quadra-

tum dimidii 94.m.

Qualitas dupliciter dicta 67:p.

Qualitas quadrupliciter dicta 67:p.

Quantum dividuum in partes infinitas 67.p.

Quantum per accidens 67.m.

INDEX.

Quantum per se, tum per essentiam, tum per affectum
67.m.

R

15.f.

Reales & nominales Parisienses

Relationis affectiones multum, paucum, magnum, parvum 131.f.

S

Sapientia ad docendum aptissima 6:m.

Sapientia difficillima 5:m.

Sapientiae definitio 4.p.

Sapientiae possessio non est humana 7:m.

Sapientia est liberrima 7:m.

Sapientiae studiosus est quodammodo fabulae studiosus 7:f.

Sapientia honoratissima & nobilissima, diviniissima
8.p. 55.p.

Sapientia maximè expetenda 6.f. 55.p.

Sapientia maximè princeps 7.f.

Sapientia, maximè universalis 4:m. 75:m. f. 76.p. m.

Sapientia non manus aliquo opere, sed mentis contentione constat 7:p.

de Sapientia sapienteque opiniones octo 4.f. 4:m. f. 5. .

Sapientia simplicissima & accuratissima 6.f.

Sapienti omnia esse nota, quàm rectè dictū 4:f. 5.p.

Scibile duplex, actu & potentia 129.p.

Scientiae contemplativae, quae 103.p.

Scientia duplex, actu & potentia 129.p.

Scientia & scibile, modò unum, modò multa 117.f.

Scientiam & scientiae modum simul quærere, absurdum 26:f.

Scien-

I N D E X.

<i>Scientia quibus rebus comparetur</i>	2.m.
<i>Scientia quomodo una dicatur</i>	42.p. & f.
<i>Secundum quod, quot modis dicatur</i>	69.m.
<i>Similia quatuor modis dicta</i>	61.p.
<i>Similia quorum qualitas est una</i>	68.p.
<i>Simonidis falsum dictum, Deos sapientiam hominibus invidere</i>	8.p.
<i>Simonidis longus sermo</i>	133.m.
<i>Socrates inductionis, definitionis universalis, syllogismi laude commendatus</i>	124.m.
<i>Sol & obliquus orbis, rerum causa efficiens</i>	106.p.
<i>Sophia, cognitiva</i>	44.m.
<i>Sophia contemplatrix entis, quatenus est ens</i>	74.m.
<i>sophistica, Dialectica, Metaphysica comparatio</i>	44.p.
<i>Sophocles</i>	9.f. 56.f.
<i>Syrianus patronus somniorum Pythagoreorum, & Xenocraticorum de ideis commentorum</i>	120.p.

T

<i>Tautologiam ab Aristotelis ingenio minimè abhor- rere, ait Alexander</i>	101.f. 101.p.
<i>Tautologia notata ab Alexandro in Aristotele</i>	103.m.
<i>Tempus esse continuum</i>	108.p.
<i>Tempus, motus affectio</i>	108.p.
<i>Terra materia rerum naturalium</i>	13.p.
<i>Terra non adnumerata in elementis</i>	18.f.
<i>Tetragonismus, quid</i>	33.p.
<i>Thales</i>	12.f.
<i>Theologia Aristoteli certissima</i>	6.m.
<i>Theologia Aristoteli maximè dubia</i>	6.p.
<i>Theologia captioso homonymiæ sophismate, maximè generalis judicata</i>	8: 55.m. 56.m.

INDEX.

Theologia malé existimata est omnium artium maxi- mé universalis	5.f. 55:m. 56.m.
Theologia ordine docendi discendique postrema	5.f.
Theologia metaphysicæ, feré eadē quæ physicæ	107.m.
Theologorum & physicorum, é rebus initio confusis omnia generantium, reprehensio	109:p.
Timotheus musicus	23.f.
Totum parte prius secundum rationem & essentiam: posterius secundum materiam & tempus	128.f.
Totum posterius esse partibus	82.m. 86:m.
Totum prius esse partibus	81:m. 86:m.
Totum quot modis dictum	71.f.
Totus, a, um, de quibus dicatur	71:m.
Trianguli tres interiores anguli, duobus rectis aqua- les	96:f.

V

Veritatis contemplatio facilis & difficilis	23.p.
Verum & falsum in compositione & divisione	77.p.
Verum & falsum modó singulis in rebus, modó in cō- positis & divisis	97.p.
Unitates inter se nihil differre	127:f.
Unitas, punctum sine situ	128.f.
Unitas utrum una	128:m.
Unitates non esse incomparabiles	127.p. 127:f.
Unitatis caussa in rebus singulis, Deus solus	92:m.
Unitatum modus triplex	126.f.
Universale est essentia	88.f.
Universale magis caussa, simplex, principium	2:p.
Universale non est essentia	87.m.
Universalia á sensibus remotissima	5.f.

Univer-

INDEX.

Universalia difficiliora esse, falsum	5:f.
Universalia utrum sint causæ	84.p.
Unius modi quatuor	98.p.
Unum, cur definitum	82.p.
Unum & ens, principium & causa non sunt essentia	86:m.
Unum & multa, sunt adversa, imo adversorū omnium principia	98.f.
Unum, mensura	131.f.
Unum, mensura rerum omnium	98.m.
Unum per accidens, tribus modis dictum	57:p.
Unum per se sedecim modis dictum	57:m.
Unum quot modis dicatur	57.f.
Unum variis modis dictum	91:f.
Utrum, interrogat opposita	99.f.
X	
Xenocrates	15:m. 19:m. 20.p.
Xenophanes	15.p.
Z	
Zeno	38:f.

FINIS.

ERRATA.

Primi numeri folium, puncta paginam, secundi
numeri versum indicant.

Lege.

5. 29 subjecto. 14. 15 Alcmaeon. 16. 26 δμῶνυμα. 27:
21 differo 36: 5 ἀναγκασιότατην 37: 1 αὐτῶ. & 23 nutriti
38: 6 ἀναγκασιότατον 39: 26 decima octava. 44: 8 ab ipso.
50: 4 monuerunt. 54: 4 species 68. 24 relationis species 69:
25 Eubulides. 70: 29 hoccine. 74. 7 metaphysicus 82: 13
dele, aut certé. 83: 22 de essentia. 89. 3 materiam corpore, for-
mam differentia 90. 1. é materia 92: 22 motricem 94: 2 in
facultate. 95. 30 Huc. 97. 19 esset, non. 97: 4 huius. 100:
26 cumulis 101: 5. actocies. & 25. ἡρακλεῖτις 104. 9. su-
periora 105. 9 solum. 108: 29 Democriticus 115: 6 esset,
affirm. 117: 1. judicat 119: 4 ἐπιδόδια 122: 23 ortu 126.
17 & 126: 13. decimo tertio. 131. 7 é 5. 136: 12 ἀντί-
φασιν.

